

Doktori (PhD) értekezés

KONTINUITÁS ÉS PEDAGÓGIAI ÉRZÉKENYSÉG

A magyarországi görögkatolikus iskolák társadalmi funkciója

Inántsy-Pap Ágnes

Debreceni Egyetem

BDT

2018

KONTINUITÁS ÉS PEDAGÓGIAI ÉRZÉKENYSÉG

A magyarországi görögkatolikus iskolák társadalmi funkciója

Értekezés a doktori (Ph.D.) fokozat megszerzése érdekében
a nevelés tudományágban

Írta: Ináncsy-Pap Ágnes okleveles angol és francia szakos nyelvtanár

Készült a Debreceni Egyetem Humántudományok Doktori Iskolájában
(Nevelés-és Művelődéstudományi Doktori Programja) keretében

Témavezető: **Prof. Dr. Pusztai Gabriella**

A doktori szigorlati bizottság:

elnök: Dr.
tagok: Dr.
Dr.

A doktori szigorlat időpontja: 20...

Az értekezés bírálói:

Dr.
Dr.
Dr.

A bírálóbizottság:

elnök: Dr.
tagok: Dr.
Dr.
Dr.
Dr.

A nyilvános vita időpontja: 20...

Én Inántsý-Pap Ágnes teljes felelősség tudatában kijelentem, hogy a benyújtott értekezés önálló munka, a szerzői jog nemzetközi normáinak figyelembevételével készült, a benne található irodalmi hivatkozások egyértelműek és teljeseek. Nem állok doktori fokozat visszavonására irányuló eljárás alatt, illetve öt éven belül nem vontak vissza tőlem odaítélt doktori fokozatot. Jelen értekezést korábban nem nyújtottam be és azt nem utasították el.

Inántsý-Pap Ágnes

Debrecen, 2018. november 15.

Köszönetnyilvánítás

Először és különösen hálás szívvel mondok köszönetet témavezetőmnek Prof. Dr. Pusztai Gabriellának, aki meghívott, hogy legyek én is a CHERD kutatócsoport felekezeti oktatáskutatója. Meghívott, hogy „tanítványaként” együtt kutassuk a magyarországi egyházi fenntartású oktatási és nevelési intézmények világát. Köszönöm, hogy a doktori és doktorjelölti időszakban is folyamatosan formálta a kutatói szemléletemet, irányvonalat mutatott és nagyon lelkiismeretesen követte a kutatásaim alakulását.

Köszönöm a Nevelési és Művelődéstudományi Doktori Program oktatóinak, hogy tudásukkal és tanácsaikkal folyamatosan segítettek abban, hogy a dolgozat minél magasabb színvonalú lehessen. Nagyon hálás vagyok a tézis dolgozatom és az elővitéra elkészített dolgozatom opponenseinek, illetve a bizottság tagjainak, - Prof. Dr. Polonyi Istvánnak, Dr. Bacskai Katinkának, Dr. Imre Annának, Dr. Hodossi Sádornak, Frigy Szabolcsnak, hogy nagyon alapos és részletes bírálatukkal szintén hozzásegítettek az értekezésem megírásához.

Végezetül nagyon köszönöm a családomnak, a férjemnek és a lányaimnak, hogy végig bíztak bennem és támogattak!

Tartalomjegyzék

TARTALOMJEGYZÉK.....	5
1. BEVEZETÉS.....	7
1.1. KATOLIKUS ISKOLÁK EURÓPÁBAN.....	9
1.2. A KATOLIKUS ISKOLÁK KUTATÁSÁNAK ALAPVETŐ IRÁNYAI.....	17
1.3. A KUTATÁS ELMÉLETI MODELLJE.....	20
1.4. A KUTATÁS RELEVANCIÁJA ÉS CÉLJA.....	28
1.5. A KUTATÁS MÓDSZEREI.....	30
1.6. A DOLGOZAT FELÉPÍTÉSE.....	35
2. A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLAHÁLÓZAT KIALAKULÁSA ÉS TÖRTÉNETE AZ ÁLLAMOSÍTÁSIG.....	37
2.1. GÖRÖGKATOLIKUSOK MAGYARORSZÁGON.....	37
2.2. A GÖRÖGKATOLIKUS OKTATÁSI-NEVELÉSI RENDSZER A KEZDETEKTŐL AZ ISKOLÁK ÁLLAMOSÍTÁSÁIG.....	39
2.3. A GÖRÖGKATOLIKUS IDENTITÁSKERESÉS A NEVELÉS- ÉS OKTATÁSÜGYÖN KERESZTÜL.....	43
2.4. A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁK ÁLLAPOTA AZ 1948-AS ÁLLAMOSÍTÁS ELŐTT.....	50
3. A GÖRÖGKATOLIKUS EGYHÁZ OKTATÁSI MISSZIÓJA A DIKTATÚRA IDŐSZAKÁBAN (1948-1989).....	55
3.1. TÁRSADALMI KÜLDETÉS ÉS PEDAGÓGIAI MEGKÖZELÍTÉSMÓD.....	58
3.2. A KÁPOLNA-ISKOLA SZÜLETÉSE.....	59
3.3. PEDAGÓGIAI MÓDSZEREK A KÁPOLNA-ISKOLÁBAN.....	61
4. AZ 1989-ES RENDSZERVÁLTÁS HATÁSA A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLAÜGYRE.....	66
4.1. AZ 1990. ÉVI IV. TÖRVÉNY FOGADTATÁSA ÉS HATÁSA.....	66
4.2. A GÖRÖGKATOLIKUS EGYHÁZ OKTATÁSI RENDSZERÉNEK TERÜLETI ÉS TÁRSADALMI BEÁGYAZÓDÁSA.....	73
4.3. A GÖRÖGKATOLIKUS FENNTARTÁSÚ OKTATÁSI ÉS NEVELÉSI INTÉZMÉNYEK MŰKÖDÉSI FELTÉTELEI ÉS SZAKMAI IRÁNYÍTÁSUK.....	82
5. A GÖRÖGKATOLIKUS FENNTARTÁSÚ ÁLTALÁNOS ISKOLÁT VÁLASZTÓ SZÜLŐK TÁRSADALMI HÁTTERE.....	101
5.1. A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁT VÁLASZTÓ SZÜLŐK LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉGE.....	103
5.2. A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁT VÁLASZTÓ SZÜLŐK MUNKAERŐ-PIACI STÁTUSZA.....	107
5.3. ÉLETKÖRÜLMÉNYEK.....	113
5.4. A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁT VÁLASZTÓ SZÜLŐK EGYHÁZI KÖTÖDÉSE.....	116
5.5. CSALÁDSZERKEZET.....	127
5.6. CSALÁDI TÁRSADALMI TŐKE.....	129
6. ISKOLAVÁLASZTÁS A GÖRÖGKATOLIKUS METROPÓLIA ÁLTAL FENNTARTOTT ISKOLÁKBAN.....	139
6.1. AZ ISKOLAVÁLASZTÁS ELŐZMÉNYEI.....	140
6.2. ISKOLAVÁLASZTÁSI SZEMPONTOK ÉS A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁT VÁLASZTÓ SZÜLŐK TÁRSADALMI HÁTTÉRVÁLTOZÓINAK ÖSSZEFÜGGÉSE.....	149
6.3. SZÜLŐI ELVÁRÁSOK AZ ISKOLA ÁLTAL BIZTOSÍTOTT OKTATÁSI ÉS NEVELÉSI FELTÉTELEKKEL SZEMBEN.....	156
6.4. SZÜLŐI ELVÁRÁSOK AZ ISKOLA VALLÁSOS NEVELÉSÉVEL SZEMBEN A GYERMEK ISKOLÁBA VALÓ BEÍRATÁSOKOR.....	160
6.5. SZÜLŐI ELVÁRÁSOK AZ ISKOLA NEVELÉSI CÉLJAIVAL/ELVEIVEL SZEMBEN A GYERMEK ISKOLÁBA VALÓ BEÍRATÁSOKOR.....	163
7. ÖSSZEFOGLALÁS.....	168
8. TÁBLÁZATOK ÉS ÁBRÁK JEGYZÉKE.....	176

9. ELSŐDLEGES FORRÁSOK	180
9.1. LEVÉLTÁRI FORRÁSOK	180
9.2. EGYÉB ELSŐDLEGES FORRÁSOK	180
9.3. STRUKTURÁLT INTERJÚK	181
9.4. ADATBÁZISOK	181
10. HIVATKOZOTT SZAKIRODALOM	183
11. MELLÉKLETEK.....	198
ABSZTRAKT.....	216
ABSTRACT.....	219

1. Bevezetés

Magyarországon az egyházak által fenntartott oktatási rendszer több mint ezer éves múltra tekint vissza. Történetisége tekintetében az 1990-es év korszakváltást jelentett, mivel az 1948-ban államosított felekezeti oktatási rendszer új lehetőséget kapott azzal, hogy az egyházak önálló jogi személyként újra iskolafenntartóként jelenhettek meg a pluralizálódó magyar oktatási rendszerben.

Az egyházak előtt olyan új terület nyílt meg, amely nemcsak a nagy lehetőségeket, de ugyanakkor az új feladat ellátásával kapcsolatos nehézségeket is felvetette. Az állami iskolák egyházi fenntartásba kerülése, finanszírozása, működtetése, eredményessége számos kérdést vet fel nemcsak az iskolaválasztókban, de a kutatókban is. A Debreceni Egyetem CHERD Kutatóközpontja – amelynek én is tagja vagyok – számos kutatást folytatott és folytat ma is a hazai felekezeti iskolahálózat eredményességének vizsgálatára. Pl. A családi és az iskolai szocializáció kölcsönhatásai a felekezeti középiskolák diákjai körében (1996-1999), Szülői elvárások a felekezeti iskolákkal kapcsolatban (2002-2004), Középiskolások továbbtanulási tervei szektorközi összehasonlításban (2006-2009), Református iskolák tanárai (2008), Az egyházi közösségek hozzájárulása a tanulók tanulmányi eredményességéhez (2013), Pedagógusok elköteleződésének, fejlődési lehetőségeinek felmérése a szerzetesi iskolákban (2015). Kutatásaink alapján egyértelmű, hogy a kognitív iskolai teljesítmény háttérében számos érzelmi, attitűdökben, értékorientációban megnyilvánuló tényező áll, melyeket a felekezeti iskolák eredményesen tudnak formálni, s ennek révén alacsonyabb státusú tanulócsoportok eredményességét is hatékonyan támogatják. Ezzel járulnak hozzá a magyar oktatási rendszer jobb teljesítményéhez.

A magyarországi görögkatolikus egyház számára is komoly kihívást jelentett és jelent ma is iskolahálózatának felépítése és eredményes működtetése. Ez a fajta kihívás nemcsak a magyarországi görögkatolikus egyház számára jelent új típusú feladatot, de a határon túli görögkatolikus egyházak számára is. Kárpátalján a Karácsfalvai Líceum 2003 óta működik. Az intézmény – az alapító Orosz István görögkatolikus parókus elmondása szerint – azért jöhetett létre, mert a faluban évtizedek óta üresen állt egy félig kész épület, ami óvoda és iskola lett volna. Az épület állaga folyamatosan amortizálódott és ez lett átalakítva középiskolává.

A 2017/2018-as tanévre 96 tanulója lett az intézménynek. Erdélyben és a Felvidéken jelenleg nincs magyar nyelvű görögkatolikus fenntartású általános vagy középiskola.

A magyarországi Görögkatolikus Metropólia a katolikus egyházon belüli önálló entitás, amely három saját egyházmegyével és önálló arculattal rendelkezik. Az államosítást megelőző időszakban több mint 140 iskolát tartott fenn, amelyek mindegyike állami kézbe került 1948-ban. Ma már több mint 5000 diák tanul görögkatolikus fenntartású oktatási és nevelési intézményben.

Az iskolarendszer/iskolahálózat definiálásával kapcsolatban számos elmélet született (Halász 2001: 2, Kozma 1985: 28, Pusztai 2004: 97). Halász (2001: 2) szerint a modern oktatási rendszer egy országos vagy nemzeti oktatási rendszer, amelynek négy jellemző vonása van: „(1) a népesség egésze belép, (2) amelynek működését országos érvénnyel bíró törvények szabályozzák, (3) amelyeket döntően közpénzekből finanszíroznak, és (4) amely felett az adott ország politikai hatósága felügyeletet gyakorol”. Kozma (1985) szerint az oktatási rendszert úgy kell felfognunk, mint az „oktatás társadalmi szintű, legtágabb meghatározóját”. Megfogalmazása szerint az „az iskolai szervezetet, a társadalmi együtteseket, valamint az oktatás rendszerét, mint strukturált, működő, sőt fejlődő szervezetet fogjuk fel.” (Kozma (1985: 32) Pusztai (2004: 97) az egyházi oktatási rendszer használata helyett a felekezeti iskolák oktatási rendszeréről beszél, hiszen „felekezetenként több kisebb alrendszert alkotnak a magyar közoktatáson belül.” A felekezeti oktatási rendszeren belül helyezkedik el a görögkatolikus iskolahálózat, amely speciális földrajzi és társadalmi helyzetben van, hiszen a 2011-es népszámlás adatai szerint a görögkatolikus hívők száma 179.176 fő, akik nagyrészt csak az ország északi és keleti részén (Borsod-Abaúj-Zemplén megye és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye), a leghátrányosabb kistérségekben vannak jelen (KSH 2011)). A Kocsis Fülöp metropolitával és Orosz Atanáz megyéspüspökkel készített interjúban az egyházi vezetők megfogalmazták, hogy a hátrányos helyzetű gyerekek felzárkóztatása a kezdetektől fogva és folyamatosan a fenntartó által egyértelműen preferenciaként kezelt terület.

Ezen intézményekben az iskolai eredményesség kérdésére adott válasz mindenképpen komplexebb vizsgálatot igényel. Gyökös (2015: 13) kiemeli, hogy nem lehet egyetlen általános mutatóval jellemezni az iskolák teljesítményét, hiszen az iskolai eredményesség eltérő szocioökonómiai háttérű csoportonként különböző lehet.

Széll (2015: 27) tanulmányukban arra hívják fel a figyelmet, hogy igen nagy előrelépés az oktatáskutatás történetében, hogy miközben Coleman és munkatársai 1966-ban írt jelentése szerint a családi háttér a döntő az iskolai eredményesség tekintetében, az ezredforduló után az iskolák meghatározó szerepével kapcsolatos kutatások erősödtek meg.

Éppen Coleman 1980-as és 90-es években keletkezett tanulmányai számítottak ebben a tekintetben áttörésnek (Coleman és Hoffer 1987, 1990a, Pusztai 2009: 12). Imre (2003: 74) tanulmányában rámutat, hogy a különböző iskolatípusokban az eredményesség fogalma más-más módon definiálható. Miközben nem vitás, hogy a szülők iskolai végzettsége szorosan együtt jár a diákok teljesítményével, az intézmények, a pedagógusok hatásának jelentősége ma már kétségbevonhatatlan. Tekintettel a Görögkatolikus Metropólia speciális földrajzi helyzetére, az iskolai eredményesség kérdésének vizsgálata során a tanulók tanulmányi eredményességén túl fontos szempont lehet az érzelmi és attitűdbeli fejlődésük vizsgálata is. Az affektív és tanulmányi felzárkóztatás, mint elvárás az iskolával szemben, már az iskolaválasztáskor megfogalmazódik a szülők egy jelentős részében.

1.1. Katolikus iskolák Európában

Jelen fejezet megírásával célunk egyrészt, hogy bemutassuk a katolikus iskolák világát a XXI. század szekularizálódó Európájában; másrészt, hogy felvázoljuk a katolikus iskolák nemzetközi kutatásának legfontosabb irányvonalait. Az alfejezetben található elemzésekhez alapvetően az European Committee for Catholic Education és a Katolikus Pedagógiai Intézet adatait használtuk fel az OECD, az Eurydice és az Eurobarometer adatain túl. Először a katolikus iskolák háttérében lévő országok vallási térképét elemezzük. Ezt követően – túllépve a felekezeti hovatartozáson – a rendszeresen templomba járók arányát térképezzük fel. Bemutatjuk azt is, milyen terminológiai és adatcsoportosítási nehézségek bonyolítják a katolikus iskolák azonosítását a nemzetközi adatbázisokban. Rávilágítva Európa vallási térképének az átrendeződésére, megpróbáljuk a szekularizáció és a migráció trendjeinek a katolikus iskolákkal kapcsolatos társadalmi kihívásokra gyakorolt hatását kontinentális szinten értelmezni. Arra is kísérletet teszünk, hogy a szelekciók révén kialakult plurális iskolarendszerben meglévő felekezeti és állami fenntartású oktatási intézmények jelenlétét bemutassuk. Végül példákon keresztül értelmezzük a katolikus iskolákon belül megvalósuló multikulturális nevelés, illetve interkulturális dialógus lehetséges irányvonalait.

Az alfejezet második nagy részében bemutatásra kerülnek a katolikus iskolákkal kapcsolatos kutatások. A történeti fejlődésen túl, rámutatunk a nemzetközi kutatások legfontosabb megállapításaira, illetve azok formáira, módszertanára.

1.1.1. Európai katolikus iskolák a statisztikai adatok tükrében

Terminológiai és adatszoportosítási nehézségek bonyolítják a katolikus iskolák azonosítását a nemzetközi adatbázisokban.

Az European Committee for Catholic Education (CEEC) felmérése öt csoportba osztotta az általa vizsgált húsz európai országot a katolikus vallású lakosság százalékos jelenléte alapján (1. táblázat).

1. táblázat: A katolikus lakosság aránya húsz európai országban az European Committee for Catholic Education 2014-es adatai alapján (%)

több mint 60% katolikus	35-60% katolikus	34-16% katolikus	kevesebb, mint 15% katolikus	más keresztény vallás a domináns
Lengyelország 87%	Franciaország 59,7%	Németország 29,9%	Skócia 14%	Svédország, evangélikus: 70%
Írország 84%	Szlovénia 57,8%	Hollandia 26,3%	Albánia 10,5%	Norvégia, evangélikus: 75%
Portugália 79,5%	Belgium 43%	-	Bosznia-Hercegovina 15%	Görögország, ortodox: 95%
Olaszország 75%	Magyarország 39%	-	Románia 10%	-
Spanyolország 70,6%	Svájc 38%	-	Anglia és Wales 9%	-

Forrás: CEEC (2018): 1

A European Committee for Catholic Education (CEEC) 2014-es felmérésében nem minden európai ország szerepel, így az Eurobarometer 2015-ös jelentését is felhasználtuk, amely szerint Európában Máltán a legmagasabb a katolikus lakosság aránya (95%), de meg kell említeni még Horvátországot (84,2%) és Szlovákiát (73%), amely országokban szintén nagyon erős a katolikus jelenlét. Az országokban található különböző arányú katolikus jelenlét az adott régió történelmi gyökereihez köthető. A legmeghatározóbb események egyházi szinten – többek között – az 1054-es Skizma, Konstantinápoly eleste 1453-ban, a reformáció és ellenreformáció, illetve az Anglikán Egyház kiválása a katolikus egyházból. Napjainkban – többek között – a migráció és a szekularizáció alakítja át nagymértékben Európa vallási térképét, erősíti meg ezt a tényt a CEEC 2018-s jelentése.

1.1.2. Vallási szocializáció változása a szekularizálódó Európában

Dolgozatunkban különbséget kívánunk tenni a katolikusnak megkeresztelt és a több-kevesebb egyházi kötődéssel rendelkező lakosság között. Ez utóbbit a tudományos közösség konszenzuálisan úgy méri, hogy milyen arányban jár templomba rendszeresen, vagy mennyire tartja magát egyházasan vallásosnak.

Az Eurobarometer 2010-es adatai alapján az európai lakosság 51%-a hisz Istenben. Az istenhívők legmagasabb aránya Máltán van (94%), illetve Romániában (92%). Magyarországon ez az arány 45%, míg Csehországban 16%, itt a legalacsonyabb az istenhívők aránya. Ugyanakkor – Dánia mellett – itt a legmagasabb azok aránya, akik valamilyen éltető erőben vagy lélekben hisznek.

Általános az a tapasztalat, hogy sokkal alacsonyabb az egyházasan vallásosak aránya, mint a maguk módján vallásos katolikus hívek aránya. Az European Committee for Catholic Education 2018-as jelentése kiemeli Belgiumot, ahol 43% vallja magát katolikusnak, de kevesebb, mint 10% a rendszeres templomba járó. Spanyolországban is nagy a szakadék a két érték között: 60,3% katolikus, de csak 16% egyházasan vallásos.

Sőt Európa egyik legvallásosabbnak tartott országában, Lengyelországban is sokkal alacsonyabb a rendszeresen templomba járók aránya, 87% katolikusból csak 40% a vallását gyakorló hívő. Magyarországon 59% katolikus, 12 százalék jár templomba legalább henteente egyszer, további 8-10 százalék pedig legalább havonta egyszer.

1.1.3. Katolikus iskolák a XXI. századi Európában

Jelen alfejezetben arra is választ keresünk, hogy vajon az országban jelenlévő katolikusok számaránya visszatükröződik-e az általuk fenntartott oktatási és nevelési intézmények arányában. Gianone (2015: 1) kiemeli, hogy Európában, Írországon a legmagasabb a katolikus általános iskolába járó diákok aránya (megközelítőleg 90%), de kiemelkedően magas ez az arány Belgiumban (Flandria 68,19%, Vallónia 50,47%), Hollandiában (29%) és Skóciában (21%) is. Ezen adatok változását az European Committee for Catholic Education 2017-es statisztikájából láthatjuk. 2017-ben Európában összesen 8.451.414 diák tanult katolikus oktatási/nevelési intézményben. (2. táblázat)

2. táblázat: A katolikus oktatási és nevelési intézményekben tanuló diákok aránya a teljes tanulói létszámhoz képest 2005-ben és 2017-ben az European Committee for Catholic Education (CEEC) adatai alapján (%)

Ország neve	A katolikus oktatási és nevelési intézményekben tanuló diákok aránya a teljes tanulói létszámhoz képest 2005-ben	A katolikus iskolákban tanuló diákok aránya a teljes tanulói létszámhoz képest 2017-ben
Írország	90%	75,07%
Belgiumban (Flandria)	68,19%	64,57%
Belgium (Vallónia)	50,47%	48,39%
Hollandia	29%	25,6%
Spanyolország	20%	18,4%
Franciaország	16,6%	19%
Magyarország	3,3%	6,3%

Forrás: CEEC (2017:1) (Gianone 2015:2)

A fenti adatok alapján azt tapasztaltuk, hogy azokban az országokban, ahol viszonylag alacsonyabb arányú a katolikus lakosság, ott a katolikus iskolák aránya hasonló értéket mutat.

Ilyen például Svédország, Görögország, Norvégia. Ugyanakkor Franciaországban, Spanyolországban, ahol nagyon magas a katolikus hívők aránya, a katolikus iskolai jelenlét sokkal alacsonyabb százalékos arányt mutat, mint amit a lakosság katolikus aránya alapján jósolni lehetne. A legnagyobb eltérés Lengyelországban, Portugáliában, Ausztriában, Németországban és Magyarországon van. A katolikus iskolákban tanuló diákok arányának a változása is érdekes tendenciákat mutat. A legjelentősebb csökkenés a katolikus fenntartású oktatási/nevelési intézményekbe járó diákok tekintetében Írországban tapasztalható, növekedés csak Franciaországban és Magyarországon valósult meg a vizsgált országok közül. Gianone (2015: 2) kiemeli, hogy Írországban és Belgiumban, ahol nagyon magas a katolikus oktatási intézmények jelenléte, a katolicizmusnak a nemzeti identitásában a történelem folyamán kialakult jelentős szerepe van.

Dronkers és Avram (2014: 13) rámutat arra, hogy a katolikus iskolák számarányának változása, illetve helyzetének alakulása mögött meghatározó tényező lehet, hogy az állam milyen mértékben támogatja az intézményeket.

A CEEC jelentés (2017) adatai alapján azt látjuk, hogy Írorszáiban – ahol a legjelentősebb a csökkenés – nem az állami támogatás változása áll a csökkenés mögött, hiszen folyamatosan 100%-os támogatást biztosítanak a katolikus iskolákban oktató tanárok bérére, a működésre, illetve az épületek renoválására. Az Education at a Glance 2018-as adatai alapján azt tapasztaltuk, hogy Írorszáiban 2013 és 2016 között 40%-ra nőtt a nem ír származású diákok száma. Az ír katolikus oktatás csökkenése mögötti okokat vizsgálva Brennan (2004: 86) szerint az ír katolikus iskolákat érintette legerősebben az egész kontinensen megjelenő szekularizáció. Folyamatosan csökken a papi és szerzetesi hivatások száma, csökken a katolikus iskolában tanuló diákok száma és az állami támogatás esetén komolyabb megszorítások valósultak meg. Ezekkel a folyamatokkal párhuzamosan Írorszáiban egyre nő az állami beavatkozás mértéke a katolikus iskolákban. Az adatokra reagáló diskurzusokban érdekes kérdés körvonalazódik, hogy vajon a katolikus iskolák fogják-e támogatni a pluralizált iskolarendszert, ahol a saját katolikus identitásuk talán még jobban kidomborodhat. Erre utal az Eurydice 2018-as jelentése, amelyben már konkrétan megfogalmazódik a plurális iskolarendszer iránti igény, amelyet a megváltozott, illetve folyamatosan változó lakosságra hivatkozva sürgetnek.

A katolikus oktatási rendszerben az alap-, a közép- és a felsőfok egymáshoz viszonyított aránya országonként változó lehet. Spanyolországban például minél magasabb az ISCED szint, annál kevesebb intézmény van. Magyarországon pedig éppen ellenkező irányú tendencia tapasztalható. Franciaországban a katolikus óvodák száma rendkívül magas a többi oktatási szinthez képest, míg Belgiumban az alacsonyabb szintű katolikus oktatási intézmények dominálnak, Írorszáiban pedig középfokon reprezentálódik legmagasabb arányban a katolikus oktatás. (3. táblázat).

3. táblázat: A katolikus oktatási rendszerben az alap-, a közép- és a felsőfok egymáshoz viszonyított számai 2008-ban (db)

	Óvoda (2-5éves, 2-6 éves)	Alapfok (5-11 éves, 6-12 éves)	Középfok alsó (11-14éves, 12-16 éves)	Középfok felső (14-18 éves, 16- 18 éves)
Írország	2936	344		3280
Belgium (Flandria)	683	722	284	298
Belgium (Vallónia)	1372	1409	729	
Hollandia	nincs adat	nincs adat	nincs adat	nincs adat
Spanyolország	2283	2145	2002	1007
Franciaország	4518		1568	1347
Magyarország	103	182		148

Forrás: CEEC (2008)

További érdekes szempont lehet a katolikus iskolák helyzetének megítélésében, ha megnézzük, hogy milyen arányban vannak katolikus vallású diákok az adott oktatási intézményben. Chambers (2012: 186) tanulmányában kiemeli, hogy egyre nagyobb számban fordulnak elő nem katolikus vallású diákok a katolikus iskolákban. Emlékezet arra, hogy már a II. Vatikáni Zsinat is foglalkozott az ökumenizmus, a globális egyház és a nem keresztény vallású diákok részvételével a katolikus iskolákban. A zsinat egyértelműen a más felekezetek felé való nyitottság, párbeszéd, elfogadás jelentőségét hangsúlyozta. A CEEC jelentés (2018) adatai alapján világosan látszik, hogy vannak olyan országok, ahol egészen alacsony a katolikus fenntartású iskolában a katolikus diákok aránya. Ilyen például Görögország, ahol összesen 365 tanuló katolikus a 7327 tanuló közül.

Ennek hátterében állhat, hogy az ország lakosságának közel 93%-a ortodox vallású és 1% alatt van a katolikus lakosság aránya. Vannak olyan országok is, ahol a katolikus iskolák tulajdonképpen olyanok, mint az állami iskolák, ilyen például Svédország, Skócia, Hollandia, Belgium.

A svéd katolikus iskolák tanulóinak 95%-a bevándorló gyermeke, Göteborgban, a katolikus iskolába 60 különböző országból származó tanuló jár 40 különböző nyelvet beszélve. A migrációs hullám erősödésével az ír, az olasz, a spanyol és az osztrák katolikus iskolák interkulturális jellege felerősödött. Néhány országban kifejezetten általános, – a CEEC 2018-as jelentése szerint – hogy más vallású diákok is járjanak az adott katolikus intézménybe.

Számos oka lehet annak, hogy a migrációs hullámmal új hazába kerülő szülők miért választanak katolikus iskolát gyermeküknek. Louie (2009: 784) arra hívja fel a figyelmet, hogy számos esetben az a tény, hogy az állami oktatási rendszerről kevés információ áll a bevándorló szülők rendelkezésére, nagyban befolyásolja azt, hogy katolikus iskolába adják a gyermeküket. Ugyanakkor azt is kiemeli, hogy az esetek nagy részében nem a vallásosság az elsődleges szempont, ami ezt a választásukat befolyásolja. Albániában az ortodox és muszlim, Romániába az ortodox, Magyarországon a protestáns és Németországban is a protestáns jelenlét erős a katolikus intézményekben. A leghomogénebb intézmények Lengyelországban és Portugáliában vannak. A migráns tanulók növekvő jelenléte pedig a görög, az olasz, az ír, az osztrák és a spanyol katolikus iskolákban tapasztalható.

1.1.4. Multikulturális oktatás

A multikulturális oktatás és az interkulturális dialógus a katolikus iskolák életén belül egyre inkább fókuszba kerülő kérdés, amely vizsgálatára számos kutató vállalkozott, többek között Arthur (2013 83), az ő tanulmányának a középpontjában az angol katolikus iskolák pedagógiai programja áll. Angliában a katolikus iskolák programja egyre inkább „dekatolizálódik” a szekularizáció miatt. Lassan az angol katolikus iskolák programja alig megkülönböztethető az állami fenntartású iskolákétól. Bizonyos tendenciák világosan láthatók a katolikus iskolákon belüli szekularizációra is.

Az European Committee for Catholic Education 2018. évi jelentésében fókuszba kerül az a kérdés is, hogy az identitás kifejezésére szolgáló jelképek milyen mértékben jelennek meg a katolikus iskolákban, erre hoz példákat a különböző európai országokból. Azokban az országokban különösen középpontba került ez a kérdés, ahol a tanulók egy része nem keresztény vallású. A jelentés szerint a norvég katolikus iskolákban tilos a katolikus szimbólumok használata. Svédországban például a lányok esetén a fátyol viselése eléggé megosztotta a közvéleményt. Ausztriában számos katolikus iskolában a „Voice of christianity, Islam and Buddhism” esemény alatt lehet a különböző vallási szimbólumokat megjeleníteni. A katolikus iskolák az interkulturális nevelés színterei lettek, meglátogatják egymás imahelyeit és értelmezik egymás számára a különböző vallási szimbólumokat. Albániában összesen két katolikus iskolában engedélyezett a vallási szimbólumok használata, de nem hivatalosan a többi katolikus iskola is engedélyezi ezen szimbólumok használatát.

Ennek háttérében az állhat, hogy Albániában a katolikus vallás 5%-os reprezentációval erős kisebbségben van a 85%-os muszlim jelenlét mellett. Angliában és Walesben a hittan tantárgy új érettségi követelményei között szerepel egy tanulmány megírása, aminek a témája két vallás összehasonlítása.

Az Európában található katolikus iskolák helyzetének megértéséhez azt is érdemes megvizsgálni, hogy a nem katolikus iskolákban vajon van-e lehetőség a katolikus hittan oktatására. A 2018-as CEEC jelentés rámutat arra, hogy három országban nagyon szigorú szabályozás van életben. Svédországban tilos katolikus hittan tanítani, csak „Information on Catholicism” címmel lehet kurzust szervezni, de ez sem történhet iskolaidőben. Albániában összesen két iskolában lehet hivatalosan katolikus hittant tanítani, a többi iskolában csak etikát. Franciaországban csak Elzász-Moselle régiójában engedélyezett az iskolán belüli katolikus hitoktatás tartása.

Az eredményesség kérdése folyamatosan kutatott témakör az egyházi iskolák vonatkozásában. Agirdag és munkatársai (2017: 123) tanulmányukban megvizsgálják a katolikus iskoláztatás hatását a született belga és a bevándorló muszlim tanulók teljesítményére. 5000 diákot vizsgáltak meg, közel 200 iskolában zajlott a kutatás. A belga katolikus fenntartású oktatási intézményekben nagyszámú nem keresztény vallású tanuló folytatja tanulmányait. A katolikus és nem katolikus fenntartású oktatási intézményekben tanuló diákok matematika teljesítményében nem volt jelentős különbség, ugyanakkor az eredmények azt mutatják, hogy a muszlim diákok matematikából mind az állami, mind a katolikus iskolában alacsonyabb teljesítményt mutattak, mint a kortársaik.

Jelen tanulmány felhívja a figyelmet, hogy a belga katolikus iskoláknak multikulturális oktatási formákat kellene beépíteni, figyelembe véve a muszlim etnikai kisebbség speciális igényeit. Látva, hogy az európai katolikus iskolák világa milyen gyorsan és jelentős iramban alakul át, mindenképpen indokolt a folyamatos kutatásuk. A következő alfejezetben a katolikus iskolák kutatásának alapvető irányait mutatjuk be.

1.2. A katolikus iskolák kutatásának alapvető irányai

Az 1965 és 1991 közötti időszakra vonatkoztatva, a katolikus iskolákról szóló tanulmányokat Convey (1991) könyve vizsgálja meg a demográfia, az eredményesség, a katolikus iskolák közege, a tanárok, a szülők és a diákok szempontjából. Dosen (2003:524) tanulmányában részletesen elemzi az 1991 és 2000 közötti időszakban született katolikus iskolákról szóló kutatásokat. Összehasonlítja Convey (1991) és Hunt és munkatársai (2002) munkáját. Dosen (2003: 524) a katolikus hit és a vallásgyakorló közösségek fejlődéséről beszél, fókuszálva a katolikus iskolák folyamatos változására. Központi kérdés, hogy mik a hordozói a katolikus identitásnak, az intézményvezető hitének meghatározó szerepére, a technológiai fejlődésre és a katolikus iskolákon belüli világi emberek szerepére. A szerző szerint a kutatások összességében arra mutatnak rá, hogy a katolikus iskolák még ma is mások, mint az állami iskolák. A magas tanulmányi követelmények mellett hitközösséget biztosítanak a tanulók számára. Igaz, hogy egyre diverzifikáltabb közönséget szolgálnak, ami számos új kognitív és emocionális kihívást is jelent. Martin (2014: 124) a katolikus iskolák kutatásával kapcsolatban négy alaplát jelöl meg tanulmányában. Elsőként az 1981-ben megjelenő *Public and Private Schools* (Coleman Hoffer és mtsai 1981) és az 1982-ben publikálásra került *Catholic High Schools and Minority Students* című munkákat (Greeley 1982). Ez utóbbi bevezeti a „private school effect” kifejezést a kisebbségi és alacsonyabb társadalmi státusszal rendelkező diákok esetén. A következő mérföldkő Bryk és munkatársai *Catholic Schools and the Common Good* című 1993-ban megjelenő könyve volt, amely kiemelte, hogy a katolikus fenntartású iskoláknak különösen kedvező hatása van a kisebbségi és hátrányos helyzetű diákok tanulmányi teljesítményére. Pusztai (2004: 32) hazai viszonyokra alkalmazva interpretálta ezen műveket, különös hangsúlyt helyezve a „common school effect” jelenség értelmezésére a felekezeti középiskolák világában. Az utóbbi években megjelenő könyvek közül kiemeli Hunt és munkatársai *Urban Catholic Education: The Best of Times, the Worst of Times* (2013) című munkáját, amely középpontjában a városi katolikus középiskola világának kutatása áll. Kiemeli, hogy a katolikus iskolák jövőjével kapcsolatban vannak optimista nézetek, ugyanakkor felhívja a figyelmet, hogy a megmaradás érdekében ezen iskoláknak újra kellene definiálni az identitásukat, illetve a helyi katolikus közösségek szerepét az iskolában. A katolikus iskolákban folyó oktató nevelő munka bemutatására a *the Journal of Catholic Education* tudományos folyóirat biztosít helyet.

Frabutt és munkatársai (2008) tanulmányának középpontjában ezen folyóirat 1997-2007 között megjelenő cikkeinek szisztematikus bemutatása áll. A szerző fontosnak tartja, hogy a katolikus iskolák vezetői az aktuális kutatásokról, illetve az eredményekről tájékoztatva legyenek, illetve a katolikus iskolák tanárai minél nagyobb arányban vegyenek részt a kutatásokban.

A katolikus iskolákkal foglalkozó kutatások legnagyobb arányban a felsőoktatást (6,3%) és a katolikus identitást (4,4%) érintik. Ezen túl fontos téma az iskolaválasztás (4,1%), a multikulturális nevelés (3,5%), a vezetés-irányítás (3,5%), erkölcsi nevelés (3,2%), a középiskola világa (2,9%) és a gyógypedagógia (2,9%) területe is. A tanulmányokban található kutatások során alkalmazott módszertanok közül a leggyakoribb a leíró kutatás (61%), illetve a történeti jellegű kutatás. A felmérésen alapuló tanulmányok is jelentős mértékben reprezentálódnak (8,3%), az esettanulmányok (5,4%), az interjúk (2,9%) és a szövegelemzés (1,9%) mellett. (Frabutt és munkatársai (2008))

A katolikus fenntartású iskolák kutatására számos országban kutatócsoport alakult. Többek között a The Catholic Education SIG at American Educational Research Association, the Center for Catholic Education at University of Dayton, the Association of Catholic Leadership Programs, Centre for Research and Development in Catholic Education at St. Mary's University of London, Center for Applied Research in Apostolate – Washington, CHERD Felsőoktatási Kutatási és Fejlesztő Központ – Debreceni Egyetem. (Frabutt, M. és mtsai (2008):

A katolikus fenntartású intézmények kutatása során az alapkutatások mellett számos összehasonlító kutatást bemutató tanulmánnyal találkozhatunk, amelyek felekezeten belüli, felekezetek közötti és felekezeti-nem felekezeti fenntartású iskolák eredményeit vetik össze.

A legfrissebb kutatások középpontjában – többek között – a diákok társadalmi háttere és a tanulmányi teljesítmény összefüggéseinek vizsgálata áll. Katherine és munkatársai (2016: 114) rámutatnak arra, hogy a felzárkóztatásra szoruló tanulók a hatodik évfolyamon jobb eredményt értek el matematikából, olvasásból, nyelvekből az adott település katolikus iskoláiban összehasonlítva a többi helyi iskola hasonló helyzetű tanulóinak eredményeivel. Fleming és munkatársai (2018: 23) egy „post-secondary” programban résztvevő diákok eredményeit elemezték, összehasonlítva a katolikus fenntartású és az állami fenntartású iskolában tanuló diákok tanulmányi eredményességét.

Kiemelték, hogy a katolikus iskolában tanuló” post-secondary” program résztvevőinek tanulmányi eredményessége jobb, nagyobb esélyük van a sikeres érettségire. Ugyanakkor más tanulmányok arra hívják fel a figyelmet, hogy a katolikus fenntartású iskolákat nagyobb arányban magasabb társadalmi státuszú szülők választják (Dronkers és Avram, 2014: 2), akik gyermekei esetében a tanulmányi eredményességhez nagyban hozzájárul az otthonról hozott kulturális, társadalmi és anyagi tőke is. Szektorközi összehasonlításban Pusztai (2014:66) kiemelte, hogy az utóbbi időkben egyre több felekezeti iskola fordul a hátrányosabb helyzetű társadalmi rétegek felé, akik esetén nem elsősorban a tanulmányi eredményesség a legfontosabb mérce. A katolikus iskolák és az állami iskolák tanulmányi eredményességét számos tanulmány összehasonlította (Coleman és mtsai, 1982). Egyes kutatók a sikeresség okát a katolikus identitás meglétében látták (Bryk, és mtsai, 1993). Ezen kutatók az iskolában megjelenő katolikus identitást a Krisztushoz, az Isten országához, a feltámadás reményéhez kötötték, véleményük szerint ezen képek felidézik emberségünket. A katolikus iskolák különleges eredményességét a közösséghez tartozás érzésében látták, ami különböző tanulmányi-, extrakurrikuláris és vallásos tevékenységeken keresztül valósult meg. Ugyanakkor a tanulmányi eredményesség és a katolikus identitás között feszültséget is tapasztaltak a kutatók. Grace (2002:72) azt találta, hogy a magas tanulmányi sikerek mindenáron történő elérése eltorzíthatja a katolikus nevelés missziós célját. Miller (2006:17) azt hangsúlyozta, hogy a katolikus nevelés középpontjában az emberi méltóság áll és nem pedig csak a vagyon és az anyagi jólét megszerzésére való törekvés. A katolikus iskolák klímájának vizsgálatára is számos kutatás született. Zommers (2009:131) rámutatott arra, hogy nincs egységes klímája a katolikus iskoláknak. A katolikus iskolák szervezeti kultúrájának elemzésekor Thiec (1995) is rámutatott arra, hogy sem egységes szervezeti kultúra, sem egységes iskolai klíma nem mutatható ki.

A katolikus iskola klímájára is hatással van – többek között – az iskola földrajzi elhelyezkedése, a tanári kar, a diákok és szüleik társadalmi helyzete. Beckley (2012: 5) megvizsgálta a katolikus iskolákban az elégedettséget az iskola szervezeti kultúrájával és az iskola klímájával kapcsolatban. Nem talált szignifikáns összefüggést a szervezeti kultúra és az elégedettség között, ugyanakkor negatív korrelációt tapasztalt az iskola klímája és az elégedettség között.

Maney és munkatársai (2017: 36) a tanárok és a diákok kapcsolati hálóját feltérképezve vizsgálták a katolikus iskolák klímáját. Az eredményesség kulcsának a jól működő tanár-diák kapcsolatokat tekintettál. Amennyiben a tanárok jól ismerik a diákok személyes, illetve tanulmányi adottságait és képességeit, hitbeli elköteleződését, akkor ennek fényében tudnak hatékony személyre szabott oktatást biztosítani.

A felekezeti iskolába járó családok erőforrásainak kutatására is számos tanulmány született. Pusztai (2004, 2009) a családi társadalmi tőkét erőforrásként azonosította az egyház által fenntartott iskolát választó családok körében.

Összefoglalóan azt tapasztaltuk, hogy a XXI. századi katolikus iskolák Európában nem mutatnak egységes képet, egyre jobban diverzifikálódnak. Nagyon izgalmas kutatási kérdés, hogy vajon ezeket a formálódó katolikus iskolákat kik is választják. Milyen társadalmi háttérváltozókkal és elvárásokkal rendelkező szülők látnak a katolikus iskolákban lehetőséget gyermekük megfelelő iskolai előmenetelének biztosítására.

1.3. A kutatás elméleti modellje

Napjainkban az oktatás és nevelés területén az egyik legvitatottabb téma az iskolaválasztás kérdése. Az iskolaválasztó szülők döntése mögött álló motivációk vizsgálatára számos tanulmány született (Schneider és mtsai (2000), Boudon (2003), Sági (2003), Pusztai (2004), Marks (2009), Goldring és Rowley (2006), Hill (2007), Lavy (2010), Kertesi és Kézdi (2014).

Fontos kutatási kérdés, hogy a szülőknek van-e joguk a gyermekük számára iskolát választani. Az iskolaválasztás jogáról szóló vita heveségét részben bizonyos alapelvekhez való eltérő viszony okozza (Hallinan 1997: 366). A vélemények egyik sarokpontja szerint az iskolaválasztás során minden diáknak egyforma hozzáférést kellene biztosítani az iskoláztatáshoz, függetlenül a társadalmi háttérétől és az egyéni teljesítménytől, ehhez elengedhetetlen lenne az intézmények közötti különbségek minimalizálása, a tanulók egyenlő elosztása.

Az ezzel szemben álló, meritokratikus alapelv szerint a diák későbbi társadalmi pozíciója nem a társadalmi származásától, hanem veleszületett tehetségétől, a megszerzett tudásától és szorgalmától függ, így a tudás- és képességek szerinti választásnak és intézményi selekciónak komoly szerepe van.

A két alapelv abban különbözik az iskolaválasztás tekintetében, hogy az első esetén az a feltételezés, hogy a társadalom számára az a legjobb, ha mindenki egyformán kap lehetőséget az iskoláztatáshoz, különösebb egyéni érdem nélkül.

Ezzel szemben a meritokratikus elv szerint az egyénnek a saját erőforrásait kell felhasználni, hogy maximálisan kamatoztatni tudja a társadalom által nyújtott lehetőségeket. Ezen két alapelv érvényesítésének konfliktusa teszi az iskolaválasztás kérdését komplexé. Hallinan (1997: 368) kiemeli, hogy, hogy az iskolaválasztás körüli vita tulajdonképpen jogi kérdés. Az iskolaválasztás kapcsán fontos megemlítenünk Robert Merton (1980) nevét is, hiszen az iskolának vannak a manifeszt funkciókon túl látens funkciói is, amelyek befolyásolhatják a szülők gyermekük iskoláztatásával kapcsolatos döntését. Egy egyházi fenntartású iskola kapcsán a látens funkcióknak kiemelt szerepe lehet, hiszen az egyházzal kapcsolatos sztereotípiák projektálódhatnak az iskolával kapcsolatos elvárásokra.

Magyarországon az államszocializmus iskolarendszerét látszólag elkerülte az iskolaválasztás kérdése, ugyanakkor Andor és Lisko (1999: 10) felhívja a figyelmet arra, hogy rejtett szelekciós mechanizmusok működtek a rendszeren belül, *„az áttekinthető iskolarendszer leple alatt kialakult egy „informális iskolarendszer”, amely főleg szociálisan differenciált és sok esetben már 6 éves korban szelektált”*. Ugyanakkor emlékeztetnek arra is, hogy a korlátozott információáramlás miatt az iskola kiválasztásához szükséges döntés meghozatalához csak informális úton lehetett hozzájutni. Megközelítésük szerint az 1990 után bekövetkező változások (önkormányzatok és egyházak is iskolafenntartók lettek, megváltozott a finanszírozás rendje) bonyolulttá és nehezebben áttekinthetővé tették a közoktatást, így az iskolaválasztás folyamata is megváltozott.

1.3.1. Az iskolaválasztás aspektusai

Az iskolaválasztásnak számos aspektusa lehet, többek között politikai, jogi, piaci alapú, teológiai, társadalmi szempontok, amelyek mindegyike más-más szemszögből közelíti meg az iskolaválasztás kérdését. Hill és Jochim (2009), Mintron (2000), Bulman és Kirp (1999), a szabad iskolaválasztást támogató és ellenző politikai csoportokat veszik górcső alá tanulmányukban, bemutattva, hogy az iskolaválasztás **politikai** kérdés is lehet.

A politikai, oktatáspolitikai megközelítés szerint a szabad iskolaválasztás az individuumok szabadságjogain és a liberális pluralizmuson nyugvó oktatáspolitikai alapelve, továbbá a közösségek iskolaállítási és kultúraközvetítő törekvéseinek alapköve. Ugyanakkor az állam mindenkiért felelősnek érzi magát, ezért a szabadságot felülírja a kiegyenlítés szándéka (Pusztai 2009). Az iskolaválasztással kapcsolatos politikai konfliktus régióként, nemzeteként más-más preferenciákat hangsúlyozva üti fel a fejét, de egyik oldal sem tűnik egyértelmű győztesnek. Annyi bizonyos, hogy a szabad iskolaválasztás mellett érvelők újabb típusú, alternatív oktatási formák kialakítását célozzák meg, ami leggyakrabban a kisebbségi jogok hangsúlyozásán alapuló oktatás kialakításának lehetőségét vetíti előre (Hill 2007: 92).

A **jogi** megközelítés szerint nemzetközi szinten az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának (1948) 26.§-a egyértelműen megfogalmazza, hogy a „szülőket elsőbbségi jog illeti meg a gyermekeiknek adandó nevelés megválasztásában”. Polgári szinten hazánkban az Alaptörvény (2011) XVI. cikkének 2. pontja szabályozza legmagasabb szinten ezt a kérdést. Megfogalmazza, hogy a „szülőknek joguk van megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést”, vagyis alkotmányos jognak tekinti azt.

Mivel az oktatási rendszer fenntartói szempontból is plurális, ezért az iskolaválasztás jogi helyzetének elemzésekor ki kell térnünk a felekezeti iskolák speciális helyzetére. A kötelező felvételt biztosító iskola kijelölésével kapcsolatos szabályozásról a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet ad iránymutatást a 24.§-ban, amely az egyházi és magán fenntartású köznevelési intézményeket ebben a tekintetben megkülönbözteti.

Csak abban az esetben kötelesek felvenni minden olyan tanulót, aki a településen lakóhellyel rendelkezik, ha a településen csak egy óvoda vagy általános iskola működik.

A **piaci alapú** megközelítés szerint a szabad iskolaválasztás minőségfokozó hatású, amely gyakorlatilag egy olyan versenyhelyzetet teremt, melyben egymást stimulálják az iskolák a jobb eredmények elérésére (Chubb and Moe 1990: 8).

Berends és Zottola (2009: 39) megemlíti, hogy számos reformer szerint a piaci alapú fogyasztói választás, az autonóm iskolák közötti versengés innovatív folyamatokat indíthat el, ugyanakkor egy szegregációs folyamatot is generálhat.

A magasabb státusú szülők – nagyobb valószínűséggel - olyan iskolát fognak a gyermeküknek választani, ahol kisebb arányban vannak az alacsony státusú szülők gyermekei.

A **szociológiai** megközelítésben sokáig uralkodó volt a reprodukciós modell, amely szerint a társadalmi hátrányok az iskola segítségével újratermelődnek, vagy az induló különbségeket felerősítik úgy, hogy nem képesek ezek ellenében hatni (Bourdieu 1978, Imre 2000). A racionális döntés elméletét Weber (1982) írja le a Társadalmi cselekvés fogalma című munkájában, majd Boudon (2003) műve újraértelmezi, megfogalmazva a racionális cselekvés elméletét, amely szerint az egyének azt az alternatívát fogják választani, amelyben a legnagyobb megtérülés lehetőségét látják. A szülők döntése három faktor mentén jelenik meg: információ, elérhető választási lehetőségek, befektetés-megtérülés kalkuláció. Bereds és Zottola (2009: 36) emlékeztetnek bennünket arra, hogy azok a kutatók, akik a racionális cselekvéselmélet mellett érvelnek, azt feltételezik, hogy az oktatási piac nyitott, fair és elfogulatlan. Úgy gondolják, hogy ez a választási folyamat „allokatív hatékonysághoz” fog vezetni, esetleg a szolgáltatások és a fogyasztók közötti jobb kapcsolatot és produktív hatékonyságot fokozhatja, ami jobb szolgáltatások biztosítására sarkallja az iskolákat (Schneider és mtsai 2000:71). Számos további vitás kérdés vetődik fel a racionális cselekvéselmélettel kapcsolatban; Bereds és Zottola (2009: 39) ezek közül négyet emel ki. Egyrészt felvetik, hogy tulajdonképpen ez az elmélet piaci metaforát foglal magában. Másrészt pontosítani kellene, hogy mit is jelent a racionális cselekvéselmélet megfogalmazása szerint az, hogy a „legjobb választás”? További aggályos területként vetődik fel a szülői választási lehetőségek egyediségének kérdése. Végül a faj-etnikum befolyásoló szerepének tisztázása is szükségesnek tűnik az iskolaválasztás folyamatában. A boudoni racionális cselekvéselmélet módosított alkalmazása is felvetődött, hiszen számos kutató azt állítja, hogy az racionális cselekvéselmélet „rigiditása” egy olyan társadalmat feltételez, ami kulturális kötöttségek nélküli.

Pusztai (2009) szerint a szociológiai megközelítésen belül érdekes szempont lehet az ember- és társadalomkép szerinti iskolaválasztás aspektusa, amely – többek között - Coleman és Boudon vonatkozó elméleteiben ragadható meg. Pusztai összehasonlító elemzésében rámutat arra, hogy Coleman (1990 a) elméletének alapköve az egyéni szinten jelentkező szükségletek kielégítésére irányuló szándékos cselekvés. Mivel a társadalom egyénekből és azok kapcsolataiból áll, így a társadalmi jelenségek az egyének döntéseinek hatásaként értelmezhetők.

Az egyéni szükségletek megvalósítására való törekvés a környezetben realizálódik, így a döntések, következésképpen az iskolaválasztás folyamata sem individualizált tevékenység, hanem a társadalmi környezet által módosított magatartás. Coleman szerint az ember a kapcsolataiban domináns normák szerint választ. Ezzel szemben Boudon azt állítja, hogy az iskolaválasztók egyéni döntést hoznak, amelyben a legfontosabb szempont az egyéni megtérülés és haszon gondolata (Pusztai 2009). A racionális cselekvés-elmélet magyarázatokat Sági (2009: 54) hasonlította össze tanulmányában. Boudon elmélete szerint az iskolaválasztás esetén az adott családi háttér elsődleges és másodlagos hatásai érvényesülnek. Az elsődleges hatás a kulturális tőke átörökítése. A másodlagos hatás értelmezése kapcsán Boudon (1974) azt feltételezi, hogy a szülők racionális kalkulációt végeznek arra vonatkozóan, hogy melyik intézmény szolgálja a legjobban a gyermekük érdekét, kikalkulálják a befektetés és megtérülés arányát. Sági (2009: 56) kiemeli, hogy Boudon értelmezésében a „befektetési költség” nagyon eltérő a különböző társadalmi csoportok esetén. Berends és Zottola (2009: 37) emlékeztetnek bennünket arra, hogy azok a kutatók, akik a racionális cselekvéselmélet mellett érvelnek, azt feltételezik, hogy az oktatási piac nyitott, fair és elfogulatlan. Ugyanerre a tényre hívja fel a figyelmet Bell (2005: 192) is. A racionális cselekvés-elmélet képviselői azt feltételezik, hogy ez a választási folyamat „allokatív hatékonysághoz” fog vezetni, esetleg a szolgáltatások és a fogyasztók közötti jobb kapcsolatot és produktív hatékonyságot fokozhatja, ami jobb szolgáltatások biztosítására sarkallja majd az iskolákat (Schneider és mtsai 2000: 341). Hasonló feltételezésekre utal Berends és Zottola (2009: 38), akik DeJarnette (2008) utalva megfogalmazzák, hogy a szabad iskolaválasztás az iskolákat a jobb szolgáltatások biztosítására fogja inspirálni. Számos további vitás kérdés vetődik fel a racionális cselekvéselmélettel kapcsolatban; Berends és Zottola (2009: 37) egyrészt felvetik, hogy tulajdonképpen ez az elmélet piaci metaforát foglal magában. Másrészt szerintük érdemes pontosítani, hogy mit is jelent a racionális cselekvéselmélet megfogalmazása szerint az, hogy a „legjobb választás”. Érdekes kérdés, hogy mit is takar a „legjobb választás” fogalma a szülők számára. Aggályos területként vetődik fel a szülői választási lehetőségek egyediségének kérdése. A legjobb választás típusai vajon a különböző társadalmi csoportok mentén tipizálhatók?

A racionális döntés elméletének Boudontól származó újraértelmezése (Boudon 2003) a racionális cselekvéselmélet „rigiditását” szándékozik kezelni, mert a racionális elmélet egy olyan társadalmat feltételez, ami kulturális kötöttségek nélküli.

Boudon racionális választás elmélete (RCT) alapján az egyén azokat az iskolákat fogja gyermeke számára választani, amelyekről azt feltételezi, hogy az ő egyéni preferenciáit a legjobban szolgálják, és az egyén csak a saját érdekei alapján cselekszik.

Utolsó szempontként az iskolaválasztás **egyházi/teológiai** aspektusára is ki kell térnünk, hiszen a görögkatolikus iskolák a Katolikus Egyház irányítása alá tartoznak, így az állami szabályozáson túl az egyház irányvonalait, útmutatásait is figyelembe kell venniük az iskolák működtetése során. Henry R. Levin (2009: 19) felhívja a figyelmet, hogy számos országban az egyházi oktatás nem ingyenes, így az iskolaválasztás kérdése a szegényebb családok számára nem ugyanabban a keretrendszerben értelmezhető, mint a tehetősebb családok esetén. A Katolikus Egyház számos dokumentumában egyértelműen kinyilvánítja véleményét a szülők szabad iskolaválasztásával kapcsolatban. A legmarkánsabban e kérdéstről a II. Vatikáni Zsinat *Gravissimum Educationis Momentum* (1965) című dokumentuma fogalmaz, amely már az első fejezetben írásba foglalja az egyetemes jogot a nevelésre. *„Minden embernek – bármilyen fajhoz, társadalmi osztályhoz vagy korosztályhoz tartozzék –, személyi méltósága folytán elidegeníthetetlen joga van a neveléshez, amely megfelel élete céljának, alkalmazkodik egyéni képességeihez, neméhez, az adott kultúrához és a nemzeti hagyományokhoz, ugyanakkor nyitott a testvéri kapcsolatra más népekkel, és így a valódi egységet és békét szolgálja a földön. Az igazi nevelés az emberi személyt formálva szem előtt tartja a végső célt, s egyúttal a társadalom javát is, melynek az ember tagja, s melyben felnőttként a feladataival szerepet vállal.”* (Gravissimum Educationis 1965 1. paragrafus). Tózsér (2002: 72) jelen dokumentumot összeveti az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának (1948) 26. cikkével és rámutat arra a tényre, hogy bár két különböző stílusú szövegről van szó, könnyű észrevenni bennük az egyazon irányba mutató törekvést. Az 1. pontban a II. Vatikáni zsinat leszögezi, hogy az igazi nevelés az emberi személyt formálja a végső célt szem előtt tartva, hogy javára legyen annak a társadalomnak is, amelynek a személy a tagja, és amelynek életében felnőttként tevékeny szerepet vállal majd. Az iskola a társadalom számára nevel, hiszen magában az iskolai közegben is megélhetik a diákok a közösséget, majd elsajátítva ennek normáit, ezt a teret kitágítva jutnak el a társadalom egészéhez. A dokumentum 3. pontjában kiemeli, hogy a nevelés elsősorban a család feladata, de ebben rászorul az egész társadalom támogatására. Amennyiben a szülők vagy más közösség ezt nem tenné meg, a polgári társadalom feladata a szubszidiaritás elvének megfelelően megszervezni a nevelést a szülő óhajának figyelembevételével.

A dekrétum 6. pontjában kiemeli, hogy „*a szülőknek, akiknek elsődleges és elidegeníthetetlen kötelessége és joga a gyermeknevelés, az iskola megválasztásában valóban szabadnak kell lenniük. A közhatalomnak tehát, melynek feladata a polgárok szabadságának biztosítása és védelme, az osztó igazságosság követelményének megfelelően gondoskodnia kell az állami támogatás olyan szétosztásáról, hogy a szülők lelkiismeretük szavát követhessék, s valóban szabadon választhassák meg az iskolát gyermekeik számára.*”

A 7. pontban kerül megfogalmazásra az, hogy az Egyház elismerését fejezi ki azoknak az államoknak és hatóságoknak, amelyek figyelembe veszik a mai társadalom pluralizmusát, igazi vallásszabadságot valósítanak meg és segítik a családokat abban, hogy a gyermekek nevelése minden iskolában a család vallási és erkölcsi elveinek megfelelően történjék. Magyarországon a Katolikus Egyház nevében az MKPK 2009 októberében adott ki állásfoglalást, amely szerint a Magyar Katolikus Egyház – a hatályos jogszabályok alapján – érvényesítheti közoktatási intézményeiben a szülők/gyermekek/tanulók vallási elkötelezettségének és meggyőződésének megismeréséhez fűződő jogát az iskolai/óvodai felvételinél. A fentiek alapján különösen izgalmas kérdés, hogy valóban azok a szülők járattják a gyerekeiket a görögkatolikus iskolákba, akik hitben elkötelezettek és rendszeres vallásgyakorlók. (Tózsér 2002:72)

1.3.2. Szabad iskolaválasztás – társadalmi egyenlőtlenségek elmélyítése?

Arra vonatkozóan, hogy a szülők miként tekintenek egy iskolára az iskolaválasztás folyamata során, mindenképpen utalnunk kell arra az elméletre, mely az iskolákat speciális, kultúrateremtő intézményként értelmezi. A John Meyer és kollégái által kifejlesztett elmélet szerint a szülők (Meyer és Rowan 1977) az iskolák rítusait, ideológiáját, a tanárok és tanulók azonosságtudatát fontosabb működési elvnek tartják, mint a tanulmányi eredményességre való törekvést, hiszen ezek formálják, alakítják az iskolát, s ezáltal az iskolaválasztást is.

Meyer és munkatársai rámutatnak, hogy az egyenlőség-elv erőltetése az iskolarendszerben csupán a racionalitás mítoszát kínálja, ezt lehetetlen érvényesíteni (Perrow 2002).

Lin-re (1999) hivatkozva Berends és Zottola (2009) hangsúlyozza, hogy az iskola az adminisztratív dolgozók, a tanárok és a tanulók „hálózata”, amelyen keresztül elsajátítja a diák a domináns, s az egyenlőtlenség fenntartásához szükséges társadalmi normákat és szabályokat.

A szabad iskolaválasztás kérdésével magyarországi tekintetben többek között Nagy (1995), illetve Kertesi és Kézdi (2014) is foglalkozott. Kertesi és Kézdi (2014: 3) eredményei azt mutatják, hogy „*a szabad iskolaválasztás csökkenti a lakóhelyi elkülönülés szerepét az iskolák közötti szegregációban azáltal, hogy a magasabb társadalmi státusú tanulók között sokan járnak lakóhelyüktől távolabbi iskolákba.* Véleményük szerint „*azokban a városokban, ahol több tanuló jár lakóhelyétől távolabbi iskolákba, az iskolák közötti szegregáció is erősebb.*” Berends és Zottola (2009: 37) megemlítik, hogy számos reformer szerint a piaci alapú fogyasztói választás, az autonóm iskolák közötti versengés innovatív folyamatokat indíthat el. Továbbá a szabad iskolaválasztás hozzájárulhat a bürokrácia csökkentéséhez, és ennek következményeként új szervezeti és intézményi stratégiák indulhatnak el, amelyek elősegíthetik a jobb tanulói teljesítményt. Ezen kívül felhívják a figyelmet arra, hogy az iskolaválasztás folyamata a szülők számára új lehetőséget teremt az otthon és az iskola között kialakuló kapcsolat javítására, következésképpen az iskolák nyitottabbak lehetnek a szülői igények iránt. Véleményük szerint ez a tendencia különösen az alacsonyabb státusú szülők számára lehet kedvező, hiszen ezáltal kevésbé fogják az iskolát „távolságtartónak”, „távolinak” érezni, jobban tudják majd a saját igényeiket az iskola felé közvetíteni, és ez a tanulók jobb teljesítményét eredményezheti (Cookson 2002: 63). Holme (2002: 95) ugyanakkor emlékeztet arra, hogy a szülők a saját szocioökonómiai státusukhoz kapcsolható erőforrásaik alapján hozzák meg az iskolaválasztással kapcsolatos döntésüket. Olyan iskolát választanak, ahol magasabb társadalmi státussal rendelkező diákok tanulnak, és elkerülik a kisebbségi és szegény gyerekek által benépesített iskolákat. Valószínű, hogy e törekvésnek az erőssége társadalmi rétegenként eltérő, azonban ezt a törekvést felismerve, az oktatási intézmények nem az oktatás színvonalának növelésére törekednek, hanem arra, hogy az iskola tanulóinak összetétele a magas státusúak számára vonzó legyen (Gewirt és mtsai 1995). Ez pedig elősegítheti a szegregáció folyamatát. A iskolai körzetesítés társadalmi hatásairól Forray (1976) és Jankó (2011) számolt be részletesen. A vizsgálatukból kiderül, hogy a körzetesítés nemcsak társadalmi, de gazdasági és demográfiai kérdés is az adott régióban.

Összességében azt láthatjuk, hogy az iskolaválasztás kérdéskörét a különböző tudományágakhoz tartozó kutatók más-más oldalról közelítik meg. A neveléstudományt kutatók választ keresnek – többek között – arra, hogy milyen szervezeti struktúra, pedagógiai program és intézményi infrastrukturális szempontok alapján választanak a szülők iskolát a gyermekük számára, illetve a választási típusok milyen társadalmi háttérváltozókhoz köthetők.

1.4. A kutatás relevanciája és célja

A hazai egyházi iskolák kutatásának létjogosultságát mindenekelőtt a hazai oktatási rendszerben betöltött egyre növekvő szerepük indokolja. Számos neveléstudományi kutatás középpontjába kerültek az egyházi iskolák. Halász (1992), Szemerszki (1992), Szigeti (1992a) a rendszerváltást követő időszak fenntartóváltásainak körülményeit kutatta. A felekezeti oktatási rendszer történeti kutatásával Halász (1992), Mészáros (2000), Imre (2005), Rébay (2006), Erdős (2015) foglalkozott. Az egyházi iskolák belső világával többek között Pusztai (2004, 2009, 2014, 2016), Bacskai (2015) foglalkozott. Az egyházi szakkollégiumok helyzetét Jenei és Kerülő (2016), valamint Kardos (2014) elemezte több szempontból is.

Felekezeti iskolaválasztással kapcsolatos kutatást Pusztai (2004, 2009) végzett, aki a középfokú szinten megvalósuló iskolaválasztást befolyásoló tényezőket vizsgálta.

Az egyházi oktatási rendszer kutatása során az egyik legsarkalatosabb nehézség talán az lehet, hogy egy folyamatosan bővülő iskolahálózat kutatása a cél. További nehézség, hogy az egyházi fenntartású iskolák kultúrája ugyan bizonyos mértékig definiálható, ugyanakkor az iskolaátvételek körülményei nagyon erősen meghatározták azt a keretet, amelyen belül kialakíthatja egy-egy egyház a saját arculatát. Szabó László Tamás (1999: 125) felhívja a figyelmet arra, hogy minden iskola egy „*sajátos, kettős kötésben élő intézmény*”. Egyik oldalról egy iskolarendszer része, így fel kell vállalni a rendszer egésze számára lényeges célokat, másrészt a saját környezetének adottságai is befolyásolják az elérendő célokat.

Úgy gondoljuk, hogy mivel a görögkatolikus iskolahálózat általános iskolái egy intézmény kivételével mindössze három megyében találhatóak, így regionális kutatás keretében pontosabb képet kaphatunk egy adott felekezet oktatási rendszerét választó szülők motivációiról.

A vizsgált egyház által jelenleg fenntartott iskolahálózatban sokféle sorsú, karakterű intézmény megtalálható. Jelen van itt alulról építkező, az önkormányzattól átvett iskola, egyiskolás kis falu, község intézménye, szegregátumban működő iskola, de megyeszékhelyeken található oktatási intézmény is. Több tagozatos iskola is került görögkatolikus fenntartásba a felzárkóztató jellegű iskolák mellett.

Ezen iskolák identitásának meghatározásához figyelembe kell vennünk egyrészt azokat a tényeket, hogy a magyarországi iskolarendszer, a görögkatolikus iskolahálózat tagjai speciális regionális jellemzőkkel bírnak, másrészt azokat a törekvéseket is, amelyek részben arra irányulnak, hogy a szociokulturálisan hátrányos helyzetű diákokat akarják felzárkóztatni, másrészt a tehetséges gyermekek számára próbálnak valamilyen specializációt, tagozatot biztosítani, hogy minél sikeresebb legyen az iskolai pályafutásuk. Ezen iskolahálózaton belül további differenciálódást tapasztalhatunk abban a tekintetben is, hogy az adott településen milyen arányban vannak jelen görögkatolikus hívek. Ez abból a szempontból lehet érdekes, hogy az iskolaválasztás során mennyire dominál az, hogy a görögkatolikus egyház tartja fenn az iskolát, vagy „elegendő” az iskolaválasztóknak az a ténye, hogy egyházi fenntartású, a felekezeti nem fontos.

Értekezésünk célja az „Iskolaválasztási motivációk vizsgálata a Görögkatolikus Metropólia által fenntartott oktatási rendszerben” című kutatás eredményeinek összefoglalása. Ahhoz, hogy megismerjük, hogy milyen tényezők befolyásolják a görögkatolikus iskolákat választó szülőket, először is fel kell térképeznünk, hogy kik is ők valójában, milyen szociokulturális háttérrel rendelkeznek. Imre (2002: 503) azt tapasztalta, hogy jelentős különbség van az iskolákkal szembeni elvárásaik tekintetében szülők iskolai végzettsége mentén. Azt is meg kell vizsgálnunk, hogy tipizálhatók-e az iskolaválasztók az adott település nagysága mentén. Esetleg a valláshoz, illetve az egyházhoz való viszonyuk határozza meg az iskola nevelési értékeivel kapcsolatos elvárásokat?

A kutatás során arra is választ szeretnénk kapni, hogy milyen tényezők befolyásolják leginkább egy egyházi oktatási intézményben folyó oktatás eredményességét. Végül az is lényeges kérdés lehet, hogy milyen mértékben teljesültek az eredeti elvárások.

A kutatás céljai tehát a következők:

1. Tekintettel arra a tényre, hogy a magyarországi görögkatolikus egyház speciális helyzetben van a soknemzetiségű múltja, területi elhelyezkedése és a katolikus egyházon belül elfoglalt helyzete miatt, meg kívántuk ragadni, hogy ezen egyház oktatási szerepvállalásának milyen történeti gyökerei vannak. A kutatás céljai között szerepel megvizsgálni a görögkatolikus iskolahálózat kialakulását és identitáskeresésének lenyomatait a korabeli iskolai életben.

2. Mivel a görögkatolikus oktatási intézmények működésének folyamatossága évtizedekre megszakadt, céljaink között szerepelt megvizsgálni, hogy az államszocializmus évtizedei cezúráját jelentettek-e a felzárkóztató pedagógia, a hátrányos helyzetű gyermekek felé fordulás prioritizálása tekintetében, azaz végső soron a nevelési alapelvek kontinuitása, átstrukturálódása vagy teljes átrendeződése jellemzi-e a görögkatolikus nevelés elmúlt évszázadát.

3. Figyelembe véve, hogy az 1989 után újraindult iskolahálózat kialakulása számos új feladat elé állította a görögkatolikus egyház –újra iskolafenntartóvá váló– vezetőit, célunk volt értelmezni a jelenlegi iskolai hálózat kialakulása mögötti döntések mélystruktúráját, megvizsgálni az első iskolaátvételek körülményeit valamint bemutatni a jelenleg működő szakmai irányítás logikáját az önkormányzatok, az egyházmegyei fenntartók és az oktatási referensek szemszögéből.

4. Mivel kutatásunk központi kérdése a görögkatolikus iskolák társadalmi és oktatási rendszerbeli funkciójának a vizsgálata, ezért nem elégedtünk meg az egyházi vezetők által megfogalmazott misszió interpretálásával, hanem a jelenlegi görögkatolikus iskola-rendszer területi és társadalmi beágyazódásának, a tanulók/családok iskolaválasztási motívumrendszerének, társadalmi háttérének azonosítása volt célunk, valamint annak bemutatása, hogy az egyes társadalmi csoportok hogyan értelmezik a görögkatolikus iskolák pedagógiai küldetését.

1.5. A kutatás módszerei

1.5.1. A történeti fejezetek módszertana

A doktori disszertáció a görögkatolikus oktatási rendszer kialakulásának, jelenlegi helyzetének bemutatását, illetve az iskolaválasztók részéről az iskolahálózattal szemben megfogalmazott elvárások kutatását tűzte ki célul. E hármas célkitűzés különböző típusú kutatási módszerek használatát feltételezi, ezért mind kvalitatív és mind kvantitatív eljárásokat alkalmaztunk. A kutatás során az iskolatörténeti részben (1646-1948) a neveléstörténet hagyományosan elfogadott módszerét követtük. Felkutattuk az elsődleges forrásokat, hiszen alig néhány másodlagos forrás állt rendelkezésünkre. A történeti áttekintést követően tematikus csomópontok (görögkatolikus tantervek, tananyagok, kultúrprogram, a püspökök oktatással és neveléssel kapcsolatos rendelkezései, görögkatolikus sajtó, görögkatolikus iskolák állapota, tanítás-nevelés) mentén haladt az elemzés.

Tekintettel arra a tényre, hogy az 1948-as államosítás után legálisan nem működhetett egyetlen görögkatolikus fenntartású iskola sem, így egy esettanulmány segítségével mutattunk be egy példát az „underground” görögkatolikus egyházi nevelésre. Ehhez a fejezethez elsősorban írásos forrásokat (Nyíregyházi Püspöki Levéltár fennmaradt anyagai, Sója Miklós eredeti levelei, előadásai, homíliái és a hodászi közösség életét bemutató fényképek) és korabeli hanganyagokat használtuk. Az államszocializmus idején szinte minden – görögkatolikus oktatással és neveléssel kapcsolatos – dokumentum megsemmisítésre került, így a személyes strukturált interjúk nagyon fontos alapját képezték a kutatásunknak. Az 1989 után kialakult görögkatolikus iskolahálózat vizsgálataihoz, a görögkatolikus iskolát választó szülők társadalmi háttérváltozóinak összehasonlításához a 2011-es Népszámlálás adatait használtuk fel.

1.5.2. A kortárs görögkatolikus oktatás kvantitatív vizsgálatának módszertana

A továbbiakban az 2015. évi Országos kompetenciamérés adatait vettük górcső alá, hogy a görögkatolikus iskolahálózatot az országos iskolahálózatban elfoglalt helyzetében elemezzük. A tanulói, a telephelyi és az iskolai kérdőíveket is felhasználtuk az elemzéseink során, hogy a görögkatolikus iskolát, a tanulókat és az iskolaválasztó szülőket a rájuk jellemző körülmények tükrében tudjuk elemezni.

Két saját készítésű kérdőívet is felvettünk, egyrészt azért, hogy a görögkatolikus iskolák iskolaválasztóit egymás között hasonlítsuk össze, másrészt egy nagyváros négy különböző felekezeti fenntartású iskolájában az iskolaválasztók motivációinak különbözőségeit és hasonlóságait vettük górcső alá. SPSS 21-es programmal végeztük az elemzéseket, kontingenciatáblával, varianciaelemzéssel és faktorelemzéssel dolgoztunk, s a megfelelő statisztikai próbákat alkalmaztuk.

A kvantitatív kutatásunk alapját egyrészt a „*Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi*” másrészt a „*Egyházi iskolát választó szülők motivációi*” című kérdőívek adták, amelyek saját készítésűek. Az adatfelvételre 2015. szeptember-október hónapokban került sor a görögkatolikus fenntartású általános iskolákba járó 1., 3. és 6. évfolyamos diákok szülei körében, melynek során teljes körű adatfelvételre törekedtünk. Az alapsokaság 1523 fő volt, ebből 1147 fő töltötte ki, ami az alapsokaság 75,3%-a. A legalacsonyabb intézményi arány 53,5%, a legmagasabb arány 95% volt. Az adatbázis évfolyamonként és egyházmegyénként reprezentálja a görögkatolikus általános iskolás gyerekek szüleit. A kérdőív kitöltése önkéntes és anonim volt.

A kérdőív céljának tekintettük azt, hogy megismerjük a görögkatolikus fenntartású általános iskolákba járó diákok szüleinek az elvárásait, igényeit, tapasztalatait az adott oktatási intézménnyel szemben.

A „*Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi*” című kutatás során vizsgált intézmények a következők voltak:

- Homrogdí Görögkatolikus Általános Iskola és Óvoda – Homrogd
- Istenszülő Oltalmáról Elnevezett Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskola – Újfehértó
- Miskolci Görögkatolikus Általános Iskola – Miskolc
- Szent Bazil Görögkatolikus Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium – Hajdúdorog
- Szent Efrém Görögkatolikus Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény – Debrecen
- Szent György Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskola – Kisvárdá
- Szent Mihály Görögkatolikus Általános Iskola – Nyíradony
- Szent Miklós Görögkatolikus Általános Iskola, Óvoda és AMI – Edelény
- Szent Miklós Görögkatolikus Általános Iskola, Óvoda és Gimnázium – Nyíregyháza
- Sója Miklós Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskola – Nyíregyháza, Huszártelep
- Szent Piroska Görögkatolikus Általános Iskola – Nyíracská
- Szent Tamás Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskola – Szolnok

Ezek az intézmények a görögkatolikus iskolahálózatot szinte teljesen lefedik. A Sója Miklós Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskola adatait csak részben tudtuk bevonni a kutatásba, mert a 2015. évi Országos kompetenciamérés idején az ötödik évfolyam volt a legidősebb.

Egy másik, saját készítésű kérdőív a görögkatolikus iskolaválasztókat komparatív közegbe helyezte. Az adatbázis címe „*Egyházi iskolát választó szülők motivációi*”, az adatfelvételre 2016. május-június hónapokban került sor a nyíregyházi római katolikus, görögkatolikus, református és evangélikus fenntartású általános iskolákba járó első, harmadik és hatodik évfolyamos diákok szülei körében, teljes körű adatfelvételre törekedtünk.

Közel hatszáz diák szüleitől összesen 478 kérdőívet kaptunk vissza. Az adatbázis évfolyamonként és felekezetenként reprezentálja a megyeszékhely egyházi fenntartású általános iskolás tanulóinak szüleit. A kérdőív kitöltése önkéntes és anonim volt.

Ahhoz, hogy általánosabb következtetéseket tudjunk levonni, szükségesnek tartottuk, hogy az iskolákat néhány lényeges szempont szerint tipizáljuk. Az iskolatípusok kialakításakor különböző szempontokat vettünk figyelembe.

A 12 görögkatolikus fenntartású iskolát csoportokba osztottuk a következő nyolc szempont alapján:

- a. Alulról építkező (egyházmegyei alapítású) vagy már működő, átvett közoktatási intézmény?
- b. Az iskola milyen nagyságú településtípuson található? (község, kisváros, nagyváros centrum, nagyváros-peremkerület)
- c. Milyen vallási/felekezeti dominancia van az iskola településének lakosságában? (erőteljesebb/alacsonyabb arányú a görögkatolikus egyház jelenléte)
- d. A településen az egyetlen közoktatási intézmény a görögkatolikus iskola, ahova be tudják írni a szülők a gyerekeiket vagy több iskola is van, amiből lehet választani?
- e. Felzárkóztató jellegű, alapvetően hátrányos helyzetű gyerekeket felkaroló, missziós küldetésű iskola, vagy átlagos képességű tanulók oktatás és nevelése valósul meg az adott intézményben?
- f. Milyen a diákok szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége (dominánsan alapfok, középfok vagy felsőfok)?
- g. Milyen a diákok szüleinek munkaerő-piaci helyzete, inaktívak aránya?

Ezen szempontokat figyelembe véve négy iskolatípust alakítottunk ki: püspöki székhelyen működő (2 iskola), kisvárosi formálódó szellemiségű (3 iskola), szegregátum környéki (3 iskola), városi átvett iskolák (4 iskola).

- a. **Püspöki székhelyen működő iskola** (dominánsan felsőfokú végzettségű szülők, nagyon magas foglalkoztatottsági arány, alulról építkező iskola, a településen több iskola is található, átlagos képességű tanulók oktatása zajlik, a nagyvárosban található az intézmény, ahol nincsenek a görögkatolikus vallásúak domináns helyzetben)

- b. **Szegregátum környéki iskola** (dominánsan alacsony végzettségű szülők, nagyon magas az eltartottak, inaktívak aránya, nagyváros peremkerületén vagy kis faluban található, felzárkóztató jellegű iskola, nincsenek a görögkatolikus vallásúak domináns helyzetben, a körzetben az egyetlen iskola ahova be tudják írni a szülők a gyermekeiket, átvett intézmények)
- c. **Kisvárosi formálódó szellemiségű** (dominánsan középfokú végzettségű szülők, inkább alacsonyabb foglalkoztatottsági arány, egy kivétellel átvett intézmény, a településen több iskola is található egy kivétellel, erős görögkatolikus jelenlét a településen, átlagos képességű diákok oktatása folyik)
- d. **Városi átvett** (dominánsan középfokú végzettségű szülők, magas foglalkoztatottsági aránnyal, átvett intézmények, a településen több iskola is található egy kivétellel, nincs erős görögkatolikus jelenlét a településen, átlagos képességű diákok alapvetően tagozatos oktatása folyik)

Ezen szempontokat figyelembe véve négy iskolatípust alakítottunk ki: püspöki székhelyen működő (2 iskola), kisvárosi formálódó szellemiségű (3 iskola), szegregátum környéki (3 iskola), városi átvett iskolák (4 iskola).

A kutatómódszertani eredmények tekintetében mindenképpen meg kell említenünk a három egyházmegye vezetőjének, oktatási referenseinek és intézményvezetőinek a rendkívül segítőkész együttműködését. Az iskolaválasztó szülők hozzáállása is példaértékű volt, több mint 75%-uk kitöltötte a kérdőívet. Az államszocializmus időszakában zajló görögkatolikus nevelés feldolgozásához szükséges volt, hogy személyes interjúkat is készítsünk. A rendelkezésünkre álló alanyok minden kérdésre kielégítő választ adtak.

1.5.3. A kutatás módszertani eredményei és korlátai

Jelen kutatás arra adott alkalmat, hogy teljes mintavételre törekedve megismerjük a görögkatolikus iskolaválasztók társadalmi hátterét, az iskolaválasztással kapcsolatos nevelési és oktatási elképzeléseit, az intézmény infrastruktúrájával kapcsolatos elvárásait, és hogy ezek mennyire teljesültek. Továbbá arra is választ kaptunk, hogy az iskolaválasztók otthoni nevelési elvei mennyire vannak összhangban az iskola által képviselttel.

További érdekes kiegészítő vizsgálat lehetne a középfokú görögkatolikus iskolaválasztó diákok megkérdezése arról, hogy milyen tényezők befolyásolták az iskolaválasztásukat, és hogy mit várnak el az intézménytől.

Kutatásunk során természetesen keresztmetszeti képet kaptunk, a későbbiekben komparatív vizsgálat keretén belül össze lehetne vetni, hogyan változnak meg az iskolaválasztás motívumai az évek múlásával, további érdekes eredményeket adhat a különböző típusú középfokú oktatási intézmények összehasonlítása. A vizsgálat teljes mintavétellel országos szinten zajlott egy felekezeten belül. Az országos szint tulajdonképpen regionális szintként értelmezhető, hiszen a görögkatolikus általános iskolák csak az ország négy megyéjében találhatók (Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Hajdú-Bihar megye, Jász-Nagykun-Szolnok megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye). A nagyvárosi négy felekezet iskolaválasztóit összehasonlító kutatásrész vállalta fel több egyház által fenntartott iskolák összehasonlítását regionális szinten.

Így ezeket az eredményeket nem lehet a felekezeti oktatási szektor iskolaválasztóinak általános jellemzésére felhasználni, csak abban az esetben, ha a többi történelmi egyház intézményeiben végzett hasonló kutatás eredményeit is bevonjuk az elemzésünkbe.

1.6. A dolgozat felépítése

Mielőtt rátérnénk a dolgozat elméleti keretének a bemutatására, fontosnak tartottuk, hogy történetiségében is rávilágítsunk a görögkatolikus egyház által fenntartott iskola specifikumaira. A magyarországi görögkatolikus egyház több tekintetben is speciális helyzetben van. Soknemzetiségű múltja, területi elhelyezkedése és a katolikus egyházon belüli helyzete miatt az identitáskeresés és az útkeresés az oktatási rendszerének kialakítása során végig jelen van.

A dolgozat első történeti részében az 1948-ban megvalósuló államosításig mutatjuk be az iskolahálózat történetét egy olyan felekezet esetén, amely ugyan a katolikus egyházhoz tartozik jogilag, mégis rítusában a bizánci egyház vonásait ölti magára.

Számos egyházpolitikai és nemzetiségi konfliktus színesítette ezen egyház életét, ami erősen kihatott az oktatási rendszerének alakulására is. A második fejezet a görögkatolikus egyház oktatási misszióját mutatja be a diktatúra időszakában. Egy olyan oktatási forma kerül bemutatásra, amely során a szakrális tér átalakul oktatási környezetté. A harmadik történeti fejezet az 1989-es rendszerváltás hatását elemzi a görögkatolikus oktatási szerepvállalás lehetőségeire, s a bővülő iskolahálózat vonásait rajzolja meg. Részletesen bemutatja az iskolahálózat területi és társadalmi beágyazódását, szerkezeti felépítését, működési feltételeit, pedagógusállományát és szakmai irányítását.

Ezen fejezetek megírása során alkalmunk nyílt rálátni és megérteni a ma működő görög-katolikus fenntartású oktatási intézmények küldetését és átvizsgálni az ehhez rendelkezésre álló infrastrukturális rendszert. Ezt azért láttuk fontosnak, mert ez a két tényező nagyban befolyásolja a görögkatolikus iskolát választó szülők döntését.

A szülői adatfelvétel során kapott válaszok elemzése alapján tisztább képet kaphatunk arról, hogy kik is a felekezeti iskolaválasztók, milyen elvárásaik, esetleges félelmeik vannak az egyházi iskolákkal kapcsolatban. A kutatás abban is útmutató lehet, hogy milyen félelmek igazolódtak be az egyházi iskolákkal kapcsolatban, mi az, amire a felekezeti fenntartóknak határozottabban oda kell figyelni.

2. A görögkatolikus iskolahálózat kialakulása és története az államosításig

2.1. Görögkatolikusok Magyarországon

Véghseő (2012: 36) megközelítése szerint a magyar görögkatolikusok önértelmezése három alappilléren nyugszik: a bizánci szertartás, a római Szentszékekkel való egység és a magyar identitás. Kiemeli, hogy önazonosságuk megfogalmazásakor annak a bizánci keresztény jelenlétnek az örökösiként határozták meg magukat, mely az államalapítástól kezdődően kimutatható a magyar nemzet történetében. 1054-ben az egyházszakadás következtében átmenetileg a keleti kereszténység szinte teljesen eltűnt Magyarországról, majd a 16. század folyamán az ortodox szláv és román anyanyelvű hívek magyarországi betelepítésével kapott új lendületet a bizánci kereszténység jelenléte az országban. Az 1646-os ungvári unió eredményeképpen e szláv és román ortodox keresztények elfogadták a római katolikus egyház primátusát, de szertartásaikban, liturgikus hagyományaikban megtartották a keleti örökséget. A görögkatolikusokat ezért bizánci rítusú katolikusoknak is hívják (Pusztai B. 2005: 117). A 17. században indultak el azok a kezdeményezések, amelyek a magyarországi görögkatolikus egyház megalapításához vezettek. A 18. században a török kiűzését követően szervezett betelepítések során Magyarország északi és keleti részében újabb görögkatolikus közösségek jöttek létre, amelyek gyorsan elindultak az asszimilálódás útján. A 19. századra már magyar nyelvű liturgikus könyvek jelentek meg, ami a magyar identitás erősödésének jeleként értelmezhető. Az 1873-as év mérföldkő volt, hiszen ekkor a Munkácsi Egyházmegye önálló vikariátust hozott létre 33 magyar nyelvű egyházközség számára, majd 1912-ben létrejött a Hajdúdorogi Egyházmegye. Az utóbbi egy évszázad alatt a magyarországi görögkatolikus egyházhoz tartozók nemzeti összetétele jelentősen átalakult. 1912. június 8-án X. Szent Piusz pápa a Christifdeles greaci kezdetű bullával kanonizálta a 162 parókiát magában foglaló Hajdúdorogi Egyházmegye létrejöttét. Mára a magyarországi görögkatolikus egyház (mai nevén Görögkatolikus Metropólia) további két egyházmegyével bővült: Miskolci Egyházmegye, Nyíregyházi Egyházmegye. A KSH 2011-es népszámlálás adatai szerint 179.176 híve van, akik nagyrészt az ország északi és keleti részén élnek.

Az ország három különlegesen hátrányos helyzetű megyéjében él a hívek 78%-a (140.594 fő). Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 34.816 fő, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 73.419 fő és Hajdú-Bihar megyében 32.359 fő.

A fővárosban összesen a hívek 11%-a (16.192 fő) él, megyei jogú városokban pedig 20%-uk (35.322 fő), míg 71%-uk (127.662 fő) a kisebb városokban, községekben él. 2011-ben a magyar után a legnagyobb létszámban a roma népesség reprezentálódik, közel 5%-kal (8.696 fő), de számarányuk ettől magasabb, mert egy részük a nyilvánosság előtt inkább magyarnak vallja magát. Következő helyen a ruszin népesség áll, megközelítőleg 1% (1.777 fő) a 2011-es népszámlálási adatok alapján (KSH 2011).

Jelen fejezetben a görögkatolikus oktatási és nevelési rendszert szeretnénk bemutatni a kezdetektől az iskolák államosításáig. A Hajdúdorogi Egyházmegye oktatási rendszerének e korszakra kiterjedő részletes és tematikus oktatásszociológiai elemzésére eddig még senki nem vállalkozott. Így szinte teljes egészében elsődleges forrásokra kellett építeni a kutatásunkat. A nyíregyházi Görögkatolikus Püspöki Levéltárban rendelkezésre álló dokumentumok, illetve a korabeli sajtótermékek nem adnak teljes képet e korszak görögkatolikus iskolahálózatáról. Nagyon sok esetben hiányos, részleges a feltárható adatmennyiség: ez a tény nagymértékben meghatározta jelen fejezet tematikus felépítését, ezért nem is vállalkoztunk e korszak minden részletre kiterjedő oktatásszociológiai elemzésére. Tekintettel a görögkatolikus egyház helyzetére a Katolikus Egyházon belül, illetve a hívek soknemzetiségű összetételére, nagymértékben az útkeresés jellemezte ezt a korai időszakot. Ezért ebben a fejezetben arra törekedtünk, hogy a görögkatolikus egyház speciális egyházi és demográfiai helyzetét figyelembe véve az oktatás- és nevelésüggyel kapcsolatos identitáskeresését mutassuk be.

Első lépésként egy történeti áttekintést teszünk, fókuszálva az iskolahálózatot irányító és felügyelő hatóságokra. Ezt követően a Hajdúdorogi Egyházmegye 1912-es megalapítása után megjelenő görögkatolikus „taneszközöket”, tanterveket, tananyagokat mutatjuk be. Majd a két világháború közötti görögkatolikus kultúrprogram kerül górcső alá, Miklósy István és Dudás Miklós görögkatolikus püspökök rendelkezéseinek elemzését kiegészítve.

A fejezet utolsó részében az 1948-as államosítás előtti oktatási helyzet elemzését mutatjuk be az 1943-as adatszolgáltatások alapján. Részletesen bemutatjuk az iskola épületét, illetve a tanítók, kántortanítók helyzetét.

2.2. A görögkatolikus oktatási-nevelési rendszer a kezdetektől az iskolák államosításáig

Történeti áttekintés

A mai Magyarország területén élő görögkatolikus hívek társadalmi helyzetüket tekintve a kezdetektől fogva (Ungvári Unió 1646) az alacsonyabb státusú rétegek közé sorolhatóak (Szabó 1992: 294). Híveik körében a magasabb státusú társadalmi osztályok alig reprezentálódtak, így oktatási rendszerük is ennek megfelelően épült ki. Szabó József a következőket írta a görögkatolikus egyház XVI-XVII. századbeli oktató-nevelő tevékenységéről:

”Ezen egyház tanító tevékenységét elismerésre méltó tettei közé kell sorolnunk ma is, mert évszázadokon át a legalacsonyabb társadalmi helyzetű, a politikai manipulációkon gyakran feláldozott nemzetiségi híveiknek igyekeztek ismereteket nyújtani”
(Szabó 1992: 303).

A görögkatolikus iskolákban sem a nyelvhasználat, sem az oktatásirányítás nem volt egységes. 1692-ben I. Lipót a munkácsi görögkatolikus püspök számára lehetővé és kötelezővé tette az iskolák építését, a földesurakat pedig arra kötelezte, hogy az ehhez szükséges földterületet biztosítsák. Mária Terézia 1747-ben elrendelte a Munkácsi Egyházmegye adatainak felvételét (Ember 1947: 95) (4. táblázat).

4. táblázat: A Munkácsi Egyházmegye vármegyei és parókiái 1747-ben (db)

Vármegye	Parókia (db)
Szabolcs megye	29
Ung megye	57
Borsod megye	9
Abauj megye	17
Ugocsa megye	33
Szatmár megye	84
Máramaros megye	122
Bereg megye	92
Sáros megye	95
Össz:	538

Forrás: Szabó 1991: 3

Ebből az időszakból Fináczy Ernő is végzett összeírásokat, ő 1771-ben 130 görögkatolikus fenntartású iskolát írt össze (Fináczy 1899: 258). Mária Terézia 1773-ban a keleti szertartású püspökök értekezletét hívta össze, ahol megfogalmazták, hogy a vármegyéket és földesurakat arra kell kérni, hogy állítsanak fel minél több iskolát a keleti szertartásúak által lakott területeken (Pirigyi 1982: 98). A XVIII. század második felében a görögkatolikus kántortanítók számát 300-ra becsülték, az 1806-os összeírás 95 népiskolát jelzett (Udvari 2001: 78). A kiegyezést követően Eötvös József kultuszminiszter elfogadtatta a XXXVIII. törvénycíkket a magyar népiskolai közoktatásról. A felekezeti oktatás helyeztetését is szabályozta a törvény, de az I. világháború kitörése nagyon megnehezítette az új oktatási intézményhálózat kialakulását. A következő meghatározó törvény a „Lex Apponyi” (1908. évi XLVI. törvény „Az elemi népiskolai oktatás ingyenességéről”) volt, amely a népiskolát ingyenessé tette mindenki számára.

A görögkatolikus népoktatás történetében 1912-ben új fejezet nyílt. A szabolcsi, a hajdú, a szatmári, a zempléni és a székelyföldi magyar görögkatolikusok sorsa egyházpolitikai szempontból a Hajdúdorogi Egyházmegye felállításával rendeződni látszott.

Az új egyházmegyébe 183.757 magyar, 26.823 román, 1.623 szlovák, 968 rutén és 2.509 anyanyelvű személy tartozott (Pirigyi 1982: 132). Az öt egyházmegye iskolái 17 vármegye területén helyezkedtek el más-más helyi gyakorlatokkal. Jaczkovics Mihály az új egyházmegye püspöki külhelynöke, az első egyházmegyei főtanfelügyelő tanügyi egységesítési törekvései kudarcba fulladtak, különösen a román vidékeken nagy ellenszenvvel fogadták (E.F. 1924: 67), 1914. február 22-én bombamerénylet áldozata lett. Utódja Bánai Jenő volt, aki szintén az egységesítést tűzte ki célul.

A Hajdúdorogi Egyházmegye 1918-as Schematizmusa alapján 217.640 görögkatolikus hívő 162 parókiához tartozott, összesen 14.185 tankötelessel a következő megoszlás szerint (5. táblázat).

5. táblázat: A Hajdúdorogi Egyházmegye esperesi kerületeinek és tanköteleseinek száma 1918-ban (db)

Esperesi kerület	Tankötelessék száma (fő)
Székesegyházi Főesperesség	4678
Szabolcsi Esperesség	3252
Szatmári Esperesség	3805
Zempléni Esperesség	1893
Székelyföldi Esperesség	557

Forrás: Schematismus, 1918: 239

Az 1917/1918-as tanévben a tanteremek száma 197 darab volt, egy tanteremre 72 tanuló jutott. A tanítók száma 36, a tanítónőké 27 volt a 92 kántortanító mellett. 1918-ban 91,5 tanköteles jutott átlagban egy tanítóra (6. táblázat).

6. táblázat: A Hajdúdorogi Egyházmegye iskoláinak és tanköteleseinek száma az 1917/1918-as tanévben

	Iskolák száma (db)	Tankötelesek száma (fő)
1918	169	14.185

Forrás: Schematismus, 1918: 239

A Trianoni Békeszerződés megcsonkította a Hajdúdorogi Egyházmegyét is (E.F. 1924: 71). A háború sújtotta országban a világi és az egyházi irányítás is a tankötelezettség érvényre juttatásán fáradozott. Az állam a szegényebb gyülekezetek számára újabb állami támogatást nyújtott a tanítói fizetésekhez és az iskolaalapításokhoz (Szabó 1992: 15). 1925-ben és 1926-ban a Klebelsberg-féle népiskolai program segítette a vidéki kulturális tökegyarapódást. Az 1934/35-ös tanévben 6.873 elemi iskolából 130 volt görögkatolikus, 8 görög-latin szertartású. (7. táblázat)

Közülük osztatlanként 66, részben osztottként 62, osztottként pedig 3 működött. 247 osztályra 15.264 diák jutott, egy tanítóra 62 fő (Szabó 1992: 15).

7. táblázat: A Hajdúdorogi Egyházmegye vármegyéinek neve és népiskoláinak száma az 1934/35-ös tanévben (db)

Vármegye neve	Görögkatolikus népiskolák száma (db)
Szabolcs-Ung	51
Szatmár-Bereg-Ugocsa	23
Abaúj-Torna	15
Zemplén	14
Borsod-Gömör-Kishont	14
Bihar	8
Hajdú	4
Csanád-Arad-Trontál	1
Debrecen szabad királyi város	1

Forrás: Szabó 1992: 15

A magyarországi görögkatolikus egyház központja a debreceni bombamerénylet (1914. február 22.) után Nyíregyháza lett. Az alábbi táblázat a Szabolcsi Vármegye tanügyének alakulását mutatja be 1886 és 1936 között (Szabolcsi Tanító 1936: 53).

8. táblázat: A görögkatolikus egyházhoz tartozó tanítók és elemi iskolák száma 1886-ban és 1936-ban

	1886	1936
görögkatolikus tanítók száma	48 fő	100 fő
görögkatolikus elemi iskolák száma	47 db	50 db

Forrás: Szabolcsi Tanító 1936: 53 és Szabó 1992: 15

A helyi iskolák erősödésére vall, hogy az iskolai tanítók száma a duplájára nőtt, míg az iskolák száma alig 3%-kal növekedett (8. táblázat).

A II. világháború kitörése miatt a katonaköteles korú tanítókat elvitték katonai szolgálatra, így a személyi állomány tekintetében nehézségek sújtották a népiskolákat. A rendelkezésünkre álló adatok alapján többek között ez a tény indokolta, hogy 1942-ben Dudás Miklós megyéspüspök felállította a hajdúdorogi tanítóképzőt a pedagógusok utánpótlásának biztosítására. A személyi állomány utánpótlása mellett a katolikus iskolák működésére vonatkozó rendszabályok is azt a célt szolgálták, hogy a háború sújtotta országban működőképes maradjon a katolikus iskolahálózat. 1943-ban megjelent a Rendszabályok a katolikus népiskolák számára című törvénygyűjtemény az 1925-ben készült rendszabályok utódjaként, ami a Magyar Püspöki Kar útmutatása volt és a görögkatolikus iskolák működését is leszabályozta. Mindezek ellenére a háborútól sújtott országban 1944 őszén már sok helyen el sem kezdődött a tanítás, 1945-ben az általános iskolák létrehozásával megindult a népiskolák átszervezése, de 1948 júniusában az országgyűlés döntött az iskolák állami kézbe adásáról. 1989-ig véget ért a görögkatolikus egyház, mint fenntartó hivatalos működése az iskolákban.

2.3. A görögkatolikus identitáskeresés a nevelés- és oktatásügyön keresztül

2.3.1. Új taneszközök, tantervek és tananyagok bevezetése

Jelen alfejezetben szeretnénk bemutatni azt az útkeresést, amit a görögkatolikus egyház bejárt az önálló Hajdúdorogi Egyházmegye létrejöttétől kezdve egészen az államosításig. Ezen alfejezetben az identitáskeresésnek azt az oldalát domborítjuk ki, amit az oktatás- és nevelésügy adott lehetőségként.

1877-től a Magyar Katolikus Püspöki Kar, mint központi szerv kezdte el irányítani a katolikus népoktatást. A közvetlen helyi irányítást az iskolaszékek felállítása révén 1877-től a fenntartó helyi egyházközség gyakorolta. Ugyanettől az időponttól datálható, hogy a Magyar Katolikus Püspöki Kar a korábbi esperesi tanfelügyelő jogkörét az egyházmegyei főtanfelügyelői tisztségre ruházta át, aki magasabb hierarchikus szinten állt. A püspök nevezte ki a megye összes katolikus elemi iskolájának ügyében eljárni illetékes személyeket (Mészáros 2000: 223).

A dualizmus kori felekezeti tantervek elsődleges funkciója a vallásos nevelés és annak elérése volt, hogy a tanulók felnőttként is majd egyházukhoz hű és öntudatos tagokká váljanak (Farkas 2008: 35). A görögkatolikus népiskolákban – hasonlóan a római katolikus népiskolához – az állami tanterveket alapul véve zajlott a tanítás.

Ugyanakkor kiegészítették annak egyes fejezeteit egyfajta sajátos indoklással, hogy az egészében hozzá tudjon járulni a katolikus felekezetű gyerekek – bizonyos tekintetben speciális – neveléséhez (Mészáros 2000: 226). A katolikus népiskolák első tanterve 1877-ben jelent meg, ez volt a magyarországi latin és görög szertartású katolikus népiskolákra érvényes tanterv (Farkas 2008: 35). Az 1896-ban megjelent új tantervnek számos novuma volt, mint pl. a tantárgystruktúra átalakítása, a tantárgyak közötti koncentráció hangsúlyozása, a tananyag részletezettsége, valamint, hogy az egyháztörténelem szerves része lett a történelemtanításnak (Farkas 2008: 32). Farkas (2008: 32) megerősítette, hogy az oktatás/nevelés legfontosabb célja az volt, hogy a katolikus egyházhoz hű, a társadalom számára pedig hasznos taggá váljon a tanuló felnőtt korára. Farkas kiemeli, hogy az újabb tanterv 1905-ben jelent meg, ebben már a nemzeti öntudatra való nevelés határozottabb formában került megfogalmazásra. Alapvetően két csoportba osztották a tantárgyakat: a Vallásos élet tárgyai című, illetve a Nemzeti élet tantárgyai című tárgyra.

Ezt a tantervet az 1926-ban megjelent váltotta fel, amelyet a Katolikus Tanügyi Tanács munkája nyomán 1932-ben Tanterv és utasítások címmel egy újabb verzió követett.

Az 1937-ben megjelent Tanterv és utasítás a mindennapi és általános továbbképző katolikus népiskolák számára címmel készült gyűjtemény szintén a Magyar Püspöki Kar által kibocsátott anyag, ami valamennyi katolikus népiskola tanügyi hatóságának és valamennyi katolikus népiskolai tanítónak kötelező érvényű volt. Hiánypótló munkának bizonyult, erre az iskolalátogatások világítottak rá, amit az 1935. évi VI. törvénycikk-c. végrehajtásaként 7000/1935. eln. szám alatt megjelent utasítás írt elő (Tanterv és utasítás 1937: 1). Ez az új szabályozás a látogatások során ellenőrizendő tanmenetek és óravázlatok összeállításához nyújtott nagy segítséget.

Már az előszóban megerősítette, hogy átveszik az állami tanterv „*magasztos célkitűzéseit*” megtoldva azzal, hogy a tanuló „*képes legyen minden helyzetben jó és balsorsban lelke forrásához, Istenhez emelkedni*” (Tanterv és utasítás 1937: 5). Célként megfogalmazta, hogy a katolikus népiskola célja, hogy „*az egyháznak és a hazának öntudatos, katolikus, erkölcsös, hazafias, értelmes és áldozatkész polgárokat*” (Tanterv és utasítás 1937: 7) neveljen. Ez a tantárgyak felosztásában és a tantárgyleírásokban is világosan visszaköszönt.

A görögkatolikus egyház az oktatásszervezés és -irányítás tekintetében a Magyar Püspöki Kar előírásait követte, ugyanakkor a Katolikus Egyházon belüli görögkatolikus öntudat a tankönyvhasználat kapcsán is erőteljesebb hangot kapott.

A Szent István Társulat 1848 májusától katolikus szellemiségű tankönyvcsaláddal látta el a katolikus népiskolákat. Az 1877-ben megjelent, a Magyar Püspöki Kar által kiadott rendelkezés megfogalmazta, hogy a „*katolikus népiskolákban csakis a Szent István Társulat által kiadott tankönyvek használhatóak*” (Mészáros 2000: 229). 1929-ben a Görögkatholikus Tanító folyóiratban már határozott elégedetlenség került megfogalmazásra a katolikus tankönyvekkel kapcsolatban (M.T. 1927: 5): „*a történelemben is hallgat rólunk a krónika, a földrajzban is ránk vonatkozólag téves adatok, sőt negligálások találhatóak.*” (M.T. 1927: 5).

Elsőként a görögkatolikus Szertartástan és az Egyháztörténelem tankönyvek készültek el. Fokozatosan egyre erősebb hangot kapott, hogy „*népiskoláink egyik nagy feladata erős, meggyőződéses görögkatolikus öntudat kialakítása. Ragaszkodás az egyházhoz, a szép szertartásokhoz és a dicső történeti múlthoz*” (M.T. 1927: 5).

1928-ra elkészült az Olvasókönyv család a görögkatolikus népiskolák számára a Hajdúdorogi Egyházmegye főhatóságának engedélyével a Franklin Társulat kiadásában, alapul véve az Új Katolikus Elemi Népiskolai Tantervet, felhasználva Kocsán Károly és Dr. Lányi József katolikus olvasókönyvét. Rövid időn belül a két földrajz tankönyv is elkészült a görögkatolikus népiskolák számára. 1934-ben a Görögkatolikus Szemle Görögkatolikus Iskola rovatában ismét előtérbe került, hogy „*domborítsuk ki gör.kat. jellegünket a tanítás első leckéjétől a kereszttetésől... a böjt, a szertartás, az ünnep stb. alkalmazásánál a végső lehetőségig.*” (Tóth 1934: 4).

1936-ban szintén a Görögkatolikus Szemle folyóirat Görögkatolikus Iskola című rovatában jelent meg újabb buzdítás a görögkatolikus tankönyvek használatára: „*a fő baj pedig, hogy a gör.kat. szülők gyerekei is eddig rk. olvasó és tankönyveket használtak.*”, „*Elvégre görög az iskola, legyen a tankönyv is!*” (Gebri 1936: 4). Ez arra utalt, hogy hiába voltak már görögkatolikus tankönyvek, ezek használata mégsem volt általánosnak mondható a görögkatolikus népiskolákban.

2.3.2. A kultúrprogram meghirdetése

A Hajdúdorogi Egyházmegye megalapítása után tizenöt évvel az identitáskeresés a magyarországi görögkatolikusok kultúrprogramjában is megjelent (Bányai 1927).

A Hajdúdorogi Egyházmegye második főtanfelügyelője, Bányay Jenő kanonok 1927-ben a Máriapócsi Naptárban, Görögkatholikus kultúrprogram címmel megjelenő írásában alapvetően három irányt jelölt meg a görögkatolikus identitás kifejezésére: a szellemi termékeket, a kultúrintézményeket és a hitélet fejlesztését. Ez az új kultúrprogram a vallás és közoktatásügyi miniszter 1926 tavaszán, az Országos Gyermekvédő Liga közgyűlésén kifejtett kultúrprogramjára volt egyfajta reagálás. A főtanfelügyelő hivatkozva arra, hogy a görögkatolikusokat sújtotta legjobban az I. világháborút lezáró béke, hangsúlyozta, hogy az előrehaladásuk záloga a különféle kulturális intézmények és a hitélet fejlesztése. A szellemi termékek közül kiemelt egy egyházmegyei lapot – a Görög Kath. Tudósítót – , bemutatva annak küldetését és fennmaradásának fontosságát. A tanítók lapjának – Gör. kath. Tanítók Lapja – a helyzetét is értékelte. Úgy vélte, hogy hasznosabb lenne azt beolvasztani az egyházmegyei lapba. Írt az évenként megjelenő naptárról, de bírálta az aktuális számot. Végül a szellemi termékek közül a tankönyvekről írt. Ő is kiemelte, hogy a korabeli katolikus tankönyvek igen jó színvonalúak, de hiányzik belőlük a görögkatolikus jelleg.

A kultúrintézmények közül a szemináriumot említette az első helyen. A papképzés szempontjából nagyon lényeges, hogy ne római katolikus szemináriumban tanuljanak, mert azok nem nevelik görögkatolikus öntudatra a növendékeket. Ugyanilyen fontosnak érezte az internátusok létesítését az egyházi és világi intelligencia kinevelése, fenntartása érdekében. A görögkatolikus kultúrintézmények közül első helyen a Magyar Görögkatolikusok Országos Szövetségét és a Magyar Görögkatolikus Nők Országos Szövetségét említette.

Ezen szervezetek feladatát a következőképpen foglalta össze: *„összes görög katolikus magyaroknak egy táborba való gyűjtését, a híveknek társadalmi és gazdasági téren való érvényrejutását, görögkath. jellegű bank alapítását és szövetségi nyomda létesítését.”* (Bányay 1927: 47). A kultúrintézmények között sorolta fel a tanintézeteket is. Megemlíttette azokat a nehézségeket, amit egy-egy hitfelekezeti iskola a hitközségekre rótt.

Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy *„gyermekeinket vallás erkölcsös alapon és görögkatolikus szellemben csak saját iskoláinkban nevelhetjük és oktathatjuk.”* (Bányay 1927: 48). Sőt, további iskolák felállítására biztatott. Végül az olvasóköri kultúraterjesztő szerepéről írt.

Tisztában volt azzal, hogy a hitélet fejlesztésének a kulcsa a vallásos szellemű folyóiratok megjelentetése, az ima- és énekeskönyvek terjesztése minél szélesebb körben és a vallásos egyesületek létrehozása. A sajtótermékek közül a Keleti Egyház, a Kelet, a Görögkatolikus Szemle, a Görögkatolikus Élet, a Görögkatolikus Egyházi Értesítő, a Görögkatolikus Lelkipásztor, a Máriapócsi Naptár, valamint a Magosz Naptár segítette a görögkatolikus identitás kifejezését. Az egyesületek száma és aktivitása 1948-ig folyamatosan nőtt. A tankönyvek közül megjelentek az olvasókönyvek és a földrajz tankönyvek a szertartástan és az egyháztörténelem mellett. Létrejöttek a nagyvárosokban az internátusok, a Hajdúdorogi Tanítóképző 1942-ben, majd 1950-ben felállították az egyházmegyei Hittudományi Főiskolát és Papnevelő Intézetet. (Bányai 1927)

2.3.3. A püspökök oktatás- és nevelésüggyel kapcsolatos rendelkezései

A katolikus egyház oktatási és nevelési intézményei esetén vagy az egyházmegye, vagy az adott szerzetesrend az iskola fenntartója. A Hajdúdorogi Egyházmegye 1912-es megalapításától kezdve az államosításig a görögkatolikus fenntartású oktatási intézmények működésének irányvonalait az állami rendelkezéseken a megyéspüspökök körleveleiben megfogalmazott rendelkezések határozták meg, alapul véve Magyar Püspöki Kar rendelkezéseit. Jelen időszakban Miklósy István (1912-1937) és Dudás Miklós (1939-1972) megyéspüspökök rendelkezései voltak meghatározóak az oktatás és nevelés ügyével kapcsolatban.

A Görögkatolikus Püspöki Levéltárában az 1913., 1914., 1916., 1917., 1918., 1922., 1923., 1924., 1925., 1928., 1929., 1931., 1932., 1934., 1936., 1939., 1940., 1941., 1942., 1943., 1944., 1946., 1947., 1948. évi püspöki körlevelek maradtak fenn ebből az időszakból, ezeket tudtuk alapul venni az elemzés során.

Összesen 166 darab rendelkezés született ebben az időszakban, amik kifejezetten a görögkatolikus oktatáshoz, neveléshez kapcsolódtak. Ebből 122 Miklósy István és 44 Dudás Miklós nevéhez köthető. A rendelkezésekből 131 darab tíz nagy téma köré csoportosítható (9. táblázat):

9. táblázat: Miklósy és Dudás hajdúdorogi megyéspüspökök rendelkezései tematikus megoszlásban (db)

Témák	Rendelkezések száma (db)
Tanítók	48
Tanügyi szabályozás	10
Iskolai adminisztráció vezetése	20
Tanmenetek, tankönyvek	16
Iskolaépület	14
Új intézmény alapítása	2
Iskolafenntartás	4
Statisztikai adatok bekérése	4
Könyvtár	2
Gyűjtés valamilyen célra	11

Forrás: Püspöki körlevelek, 1913-1948

A tanügyi szabályozás esetén alapvetően a vallási és közoktatásügyi miniszter nevével fémjelzett törvényeket, rendeleteket, illetve a Magyar Püspöki Kar rendelkezéseit közvetítette a két püspök a papság felé a körleveleiben. Ez elsősorban a tanügyi szabályozásra és az iskolai adminisztráció területére terjedt ki. A tankönyvek területén a Szent István Könyvkiadó könyveit, később a saját görögkatolikus tankönyveket ajánlották.

Az iskolaépülettel kapcsolatos rendelkezések nagy része az iskolaépület valamilyen célra történő átadásáról szólt, pl. hadi célokra, napközi otthonos célokra, szabad oktatási célokra, továbbá nyaraltatási célokra. Négy esetben kért a két egyházi vezető részletes kiemutatást a papságtól az egyházközsége területén található iskoláról.

Mind a két megyéspüspök nagy gondot fordított a gyűjtésre, pl. háborús árvák vagy az elszegényedett kárpátaljai falvak számára. Két esetben az iskolai könyvtárakkal kapcsolatban is adtak iránymutatást.

A legnagyobb körültekintéssel a tanítók sorsa felől rendelkeztek a püspökök, 48 rendelkezés született velük kapcsolatban (10. táblázat).

10. táblázat: Miklósy és Dudás hajdúdorogi megyéspüspök tanítókkal kapcsolatos rendelkezéseinek tematikus megoszlása számszerűsítve (db) (saját készítés)

Témák	Rendelkezések száma (db)
bérezés, járandóság	16
helyettesítés	2
továbbképzés	4
lakás, kert	3
segélyezés	1
minősítés	3
alkalmazási feltételek	6
új állások megszervezése	5
jövedelem felülvizsgálat	5
lelkigyakorlat	3

Forrás: Püspöki körlevelek, 1913-1948

A tanítókkal kapcsolatos rendelkezések nagy része a bérezésükkel volt kapcsolatos. További irányvonalakat a továbbképzésükkel, lelkigyakorlataikkal kapcsolatban határoztak meg az egyházi vezetők, az alkalmazás feltételeinek meghatározása, illetve a minősítések mellett.

Az iskolák államosításának hírére mind Mindszenty József bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek, mind Dudás Miklós, a Hajdúdorogi Egyházmegye akkor regnáló megyéspüspöke körlevél formájában reagált, amely felolvasandó volt a templomokban a hívek körében.

Mind a két egyházi vezető nagy fájdalomként és veszteségként jellemezte a katolikus iskolák államosítását, külön megemlítve a szerzetes tanárok lehetetlenné vált helyzetét. Összességében mind a két püspök arra bízta a híveit, hogy a család, az egyházközség és a templom keretein belül folytassák gyermekeik keresztény szellemiségű nevelését.

2.3.4. Az oktatás és nevelés kérdése a korabeli görögkatolikus sajtóban

Tekintettel arra a tényre, hogy a Hajdúdorogi Egyházmegye szinte mindegyik parókiáján működött az egyházmegye által fenntartott görögkatolikus felekezeti iskola, így a görögkatolikus sajtóorgánumok rendszeresen és tematikusan is beszámoltak a tanügyi eseményekről.

Kifejezetten a görögkatolikus oktatás-nevelés támogatására jött létre a Görög katolikus Népiskola és a Görögkatolikus Tanító című folyóirat.

A Görög katolikus Népiskola (szerk. Melles Gyula) a Görög katolikus Kántortanító Egyesület közlönye volt, amely kezdetben Ungváron, majd 1921-től Máriapócon jelent meg. Minden szám a hivatalos közleményekkel kezdődött, amelyek általában az oktatás-irányítással, illetve az iskolai adminisztrációval kapcsolatos változásokról adtak tájékoztatást. Ezt az aktuálisan kitüntetettekről való megemlékezés követte. A folyóirat mindig tartalmazott egy vezércikket, amely értékelt valamilyen eseményt vagy körvonalazta a görögkatolikus oktatás jövőjét. Ezután a folyóirat didaktikai tartalmú cikkei következtek, mindig volt egy elméleti és egy gyakorlati kérdés tárgyalása. Számos esetben konkrét óravázlattal segítették a tanítók munkáját. Végül a Szerkesztői üzenetek és egyéb hírek is helyet kaptak az újságban.

A másik folyóirat, ami kifejezetten a görögkatolikus oktatás-nevelés ügyének segítésére jött létre, a Görögkatolikus Tanító címet viselte. Nyíregyházán került kiadásra havi rendszerességgel, mint a Görög katolikus Tanítók Országos Egyesületének hivatalos közlönye.

A vezércikket nagyobb részben az egyházmegye főtanfelügyelője írta valamilyen buzdító célzattal: „Szeressük hivatásunkat” (Bányai 1927: 2), „Szózat a görögkatholikus magyarsághoz” (Bilkei Gorzó 1927: 2), „A haladás útján” (Reskó 1928: 1). A folyóiratnak mindig volt egy „Paedagógia” elnevezésű rovata, amely pedagógiai témájú kérdéseket boncolgatott. Időnként a tanterv anyagához vagy a törvényi rendszabályokhoz kapcsolódóan, máskor konkrét, gyakorlati helyzetek megoldásához adott útmutatót. Rendszeres rovata volt még a Budapesti Szent Miklós Agapé Társaságnak is. Megjelent benne egy kis irodalom, könyvajánlás, illetve az egyházmegye oktatásügyének hírei.

A görögkatholikus népoktatást a Tanügyi hírek és a Görögkatholikus Iskola elnevezésű rovatával támogatta még a Görögkatholikus Szemle című, havonta megjelenő folyóirat. A Tanügyi hírek mindig az aktuális tanítói kinevezéseket, az új tanítói állásokat, tanítói nagygyűlésekről készített beszámolókat tartalmazta. A Görögkatholikus Iskola rovat a Görögkatholikus Tanítók rovata, amelynek vezércikkét nagy részben Mátyás József rovatvezető írta, s leginkább a tanítói hivatás kérdéskörét boncolgatta. Ezen kívül a rovat alkalmas volt arra, hogy a görögkatholikus oktatás-nevelés eseményeiről hírt adjon, illetve értékelje azokat.

A Görögkatholikus Tudósító Nevelésügy elnevezésű rovata is havi rendszerességgel értékelt egy-egy, az oktatáshoz szorosan köthető témát, pl. tankönyvkérdés, népfőiskolák (Petro 1922: 3), kántorképzés kérdése (Kozma 1922: 2), vagy a hitvallásos iskolák megváltozott szerepe (Kozma 1926: 1) az I. világháború után.

A Görögkatholikus Élet elnevezésű havilap Iskola-Népnevelés címmel indított rovatot az oktatás és nevelésügy kérdéseinek boncolgatásához. Határozott hangvételű tanulmányok kerültek be ebbe a rovatba, pl. hitvédelem az iskolában (Szilvai 1937: 5), a tanítók lelki gyakorlatának fontossága (Mátyás 1937: 10).

Rendszeresen jelentek meg írások az évenként kiadásra kerülő Máriapócsi Naptárban és a Máriapócsi MAGOSZ Naptárban is.

2.4. A görögkatholikus iskolák állapota az 1948-as államosítás előtt

Jelen alfejezet középpontjában az áll, hogy bemutassuk a görögkatholikus iskolahálózatot az államosítás előtti állapotok idején. Ennek feltérképezéséhez 155 darab iskolalátogatási jegyzőkönyv adatait használtunk fel, amelyek 1943 májusában készültek Dudás Miklós hajdúdorogi megyéspüspök kérésére (GPKL Iskolalátogatási jegyzőkönyvek 1-155).

A jegyzőkönyveket az iskola lelkész-igazgatója, a hitoktató, a tanító, a terület két klerikus vezetője, a tanügyi esperes és a kerületi esperes hitelesítette. A Hajdúdorogi Egyházmegye Püspöki Levéltárában ez az egyetlen olyan épségben megmaradt részletes és tételes, iskolákra lebontott adatbázis, amely az egyházmegye alapítása és az államosítás közötti időszakban készült.

A jegyzőkönyvek részletesen (összesen 60 kérdés segítségével) mutatják be az iskolai élet jellemzőit. Az első kérdéssor az iskolaépület állapotára kérdez rá.

A második blokk az iskolába járással kapcsolatos jellemzőkre kíváncsi, részletesen rákérdezve a tanulói létszámra, a beiratkozási díjakra, a rendtartási naplókra, a felhasznált tananyagokra és órarendekre. A harmadik blokk a hitoktatással kapcsolatos információkat tartalmazza. A negyedik a tanító személyével kapcsolatos adatokat jeleníti meg, a tanító nevén túl a képesítését, a családi állapotát, modorát és a gyermekekhez való viszonyát, a szaklapokkal és folyóiratokkal kapcsolatos érdeklődését, végül a fegyelmezési szokásait, a hitvallásos – hazafias nevelésének és a kedélynevelésének (ének, játék), ill. a gyakorlati nevelésének (háztartási és kézimunka, kertészkedés) – színvonalát. A tanító iskolai tevékenységén túl a jegyzőkönyvben található adatokat arról, hogy a tanító milyen szervezetnek a tagja, illetve, hogy milyen a szertartásban való részvételi aktivitása. A tanítóval kapcsolatos blokk a tanító minősítésével fejeződik be, amely az erkölcsi és társadalmi életére, szolgálati magatartására, nevelői és tanítói működésére terjedt ki. Az ötödik blokk a tantestületre vonatkozik, annak számát, az osztálybeosztást és gyermeklétszámot tartalmazza, az értekezletekkel kapcsolatos információkon túl. A hatodik blokk a tanítói lakással kapcsolatos adatokat fejt ki, majd a hetedik az óvodai és napközi otthonos ellátással kapcsolatos információkra kérdez rá. Összehasonlító elemzésként a Schematismus Hajdudorogensis ad annum domini 1918 című dokumentum adatait tudtuk csak felhasználni, de az közel sem olyan részletes és tételes, mint az 1943-ban felvett jegyzőkönyvek. Az 1918-as dokumentumban a tankerületeken belül az iskolák nevén túl a tanító, kántortanító neve, a tankötelesek száma van csak feltüntetve. Ezen túl összesen egy olyan összegző kimutatás van, ami arra vonatkozik, hogy hány tantermes iskolák voltak, hány kántortanító, tanító volt alkalmazva. Végül főesperesi kerületenként a tankötelesek számát adja meg a Schematismus.

Az elemzés során először azokat az adatokat mutatjuk be, amelyeket össze tudunk hasonlítani az 1918-as és 1943-as állapotokra vonatkozóan, majd az 1943-as jegyzőkönyvek alapján részletesebb képet mutatunk be az államosítás előtti állapotokról.

A népiskolák feletti főhatóságot 1918-ban és 1943-ban is a hajdúdorogi megyéspüspök gyakorolta, 1918-ban Miklósy István, 1943-ban Dudás Miklós személyében. Az egyházmegyei főtanfelügyelő közvetlen irányítása alá tartoztak a tankerületek, amelyek száma 1918-ban 19 volt.

Hasonlóan az 1918-as állapotokhoz, 1943-ban is minden iskola rendelkezett saját tanítóval vagy kántortanítóval. Tekintettel arra a tényre, hogy az 1943-ban felvett iskolalátogatási jegyzőkönyvek kitöltése több helyen is hiányos, így a tantermek száma tekintetében csak arányaiban tudjuk meghatározni a hasonlóságokat és különbségeket. 1918-ban nem volt ritka, hogy 100-nál is több tanuló jutott egy-egy osztályteremre (minden tankerületben találtunk legalább egy ilyen iskolát), sőt előfordult, hogy a 200 főt is meghaladta a tanulói létszám egy tanteremben, pl. Kőkényesden. 1943-ra ez az arány kedvezőbben alakult az új tantermek megépítésével. Az egy tantermes és a három tantermes iskolák száma jelentősen csökkent, míg a két és a négy tantermes iskolák száma megduplázódott a rendelkezésre álló adatok alapján.

Az 1943-as adatok elemzéséhez 10 esperesi kerület 98 egyházközség iskolájának adatai állnak rendelkezésünkre.

1941-től már Magyarország is résztvevője volt a második világháborúnak. A lakosság férfi tagjainak jó része az orosz fronton teljesített katonai szolgálatot. Természetesen a tanítók sem maradtak ki a háborúból, sőt az iskolaépületeket is számos alkalommal rendelkezésre kellett bocsátani a háborús menekültek számára, erre utalást – többek között – a püspöki körlevelekben találunk (pl.3527/1942. számú körlevél).

2.4.1. Iskolaépület

A legkorábbi iskolaépület a Hegyaljai Esperesi kerület Sátoraljaújhelyi iskolájához tartozik, amely 1867-ben épült. A legtöbb iskola 1921 és 1930 között épült, de 1901-től kezdve jelentős építkezések indultak meg (11. táblázat).

11. táblázat: Iskolaépítés (db) (saját készítés)

Iskolaépítés időpontja	Iskolák száma (db)
1880 előtt épült	1
1881-1890	3
1891-1900	4
1901-1910	15
1911-1920	14
1921-1930	35
1931-1940	13
adathiány	13

Forrás: GKPL Iskolalátogatási jegyzőkönyvek 1-155, 1943. május

Az iskolaépületek karbantartására vonatkozóan összesen 11 iskolaépülettel kapcsolatban érkezett a „nem megfelelő” kategória, a többi esetben mindig „megfelelő” minősítést kapott az épület. Összesen 15 egyházközség jelezte a kérdőívben, hogy nincs kút az iskolaudvaron. A tantermek méretével kapcsolatban a legdominánsabb tanteremméret a 60 négyzetméter körüli nagyság volt, nagyon elenyésző számban volt ettől eltérés. A tantermek berendezésére vonatkozó adatok alapján azt láthatjuk, hogy a tantermek kb. fele volt megfelelően felszerelve, a másik fele hiányos volt.

2.4.2. Iskolába járás

Az Iskolába járás című blokk tartalmazza a beiratkozott tankötelesek számát, de mivel van hiányosan kitöltött kérdőív, félrevezető lenne itt bármilyen adatközlés. A rendtartási naplók jellemzése során mindegyik a rendesen vezetve jellemzést kapta. Arra a kérdésre, hogy van-e jóváhagyott órarend, illetve tananyagbeosztás, öt esetben negatív választ adtak.

2.4.3. Tanítás, nevelés

Ez a kérdésblokk elsősorban a tanítóra, kántortanítóra vonatkozott. Az 1943-as adatszolgáltatás alapján a működési évük nagyon egyenletesen oszlott el. Három kimagasló érték van, nyolc tanítónak volt egy működési éve, hét tanítónak öt működési éve és hat tanítónak volt húsz működési éve. A többi működési évhez egy-három tanító kapcsolható. Az adatok alapján úgy tűnik, hogy egyenletes koreloszlás volt a tanítók, kántortanítók között.

A rendelkezésre álló adatok alapján minden oktató tanítói, vagy kántortanítói oklevéllel rendelkezett. Az oklevelek minősítése tekintetében 3 darab kitűnő, 27 darab jeles, 61 darab jó, 24 darab elégséges minősítésű született. A családi állapotukat tekintve a tanítóknak kb. a fele férjezett, illetve nő (12. táblázat).

12. táblázat: A görögkatolikus iskolákban tanító kántortanítók és tanítók gyermekeinek száma (fő) (saját készítés)

Gyermekek száma (fő)	Tanítók/kántortanítók száma (fő)
1	16
2	26
3	9
4	11
8	1

Forrás: GPKL Iskolalátogatási jegyzőkönyvek 1-155, 1943. május

Az újságolvasási szokásaikat illetően az körvonalazódik, hogy mind a szakmai, mind a görögkatolikus egyház lapjai iránt nyitottak voltak. Jellemzően a Néptanítók Lapja, a Nemzetnevelés, Új idők és a Görögkatolikus Szemle című folyóiratokat olvasták.

A tanítói lakhatás támogatása alapvetően és dominánsan saját tanítói lakás biztosításával valósult meg, 38 esetben nem tudta az egyházközség lakással támogatni a tanítót.

Összefoglalva azt láthatjuk, hogy a magyarországi görögkatolikus egyházban soknemzetiségű felekezetként, külső és belső viszályoktól sem mentes időszakában indult el az oktatási rendszer kiépítése. A Hajdúdorogi Egyházmegye 1912-es létrejötte fontos lépés volt a magyarországi görögkatolikusok életében, ugyanakkor egyfajta identitáskeresés, útkeresés kezdte el jellemezni a görögkatolikus egyház mindennapjait. Az útkeresés nemcsak a sajtón keresztül, de a speciális görögkatolikus tananyagokon, tankönyveken, kultúrprogramon keresztül is megvalósult. 1943-ra a parókiák nagy részén már elemi iskola működött, ahol az államilag szabályozott tananyag elsajátításán túl törekvések jelentek meg arra vonatkozóan is, hogy a diákokban kialakuljon a görögkatolikus identitás, ebben nemcsak a tankönyvek, de a kántortanítók személye is nagyon meghatározó volt. Mindez egy olyan társadalmi csoport (görögkatolikus vallásúak) felzárkóztatását szolgálta, ahol nagyon magas volt az írni-olvasni nem tudók aránya. Ezt a folyamatot törte meg az 1948-as államosítás, melynek következménye az volt, hogy 1989-ig egyetlen görögkatolikus iskola sem működhetett hivatalosan.

3. A görögkatolikus egyház oktatási missziója a diktatúra időszakában (1948-1989)

Jelen fejezet célja, hogy az államszocializmus korszakát mint a görögkatolikus egyház oktatási intézmények nélküli, de az oktatás-nevelés ügyében a társadalmi felelősségvállalás szempontjából mégis figyelmet érdemlő epizódot dolgozza fel, kísérletet téve arra, hogy a görögkatolikus egyház oktatási rendszerének átalakulását mutassa be az államosítás utáni időszakban. Azért is szántunk ennek a tevékenységnek külön fejezetet, mert a görögkatolikus egyházban napjainkban megvalósuló iskolai felzárkóztató programok alapjául az a fajta oktató, nevelő tevékenység szolgál alapul, amit ebben a részben mutatunk be. A görögkatolikus iskolákban tanuló nagyszámú hátrányos szociokulturális helyzetben élő diákok szüleinek iskolaválasztási motivációi között joggal feltételezhetjük a felzárkóztató törekvések megvalósulását az oktatási intézmény részéről.

A kutatás során elsőként az írott forrásokat tekintettük át, ám mivel a diktatúra igyekezett minden egyházi dokumentumot átvizsgálni, illetve megsemmisíteni, nagyon kevés eredeti forrás maradt ránk a kutatómunka elvégzéséhez. Elsődleges forrásként a Nyíregyházi Püspöki Levéltár fennmaradt anyagai, Sója Miklós eredeti levelei, előadásai, homíliái és a hodászi közösség életét bemutató fényképek jelentették a kutatás alapidokumentumait. Ezeket kiegészítettük a ma is élő cigány egyházközségi tagokkal, a környékbeli papokkal és az egykori püspöki titkárral készített interjúval.

Az útkeresés újabb fejezete volt ez, hiszen 1948 előtt közel 150 iskola fenntartója volt a görögkatolikus egyház, és a felekezeti oktatás kiváló lehetőséget adott arra, hogy a hívek a templomi szertartásokon túl más körülmények között is találkozhattak az egyházuk által képviselt értékrenddel. Az iskolák 1948-as államosítása után egy egészen új helyzettel kellett szembenézni az egyházi vezetőknek és a társadalom görögkatolikus nevelést igénylő részének is.

A diktatúra évei alatt az országban folyó egyházellenes politikai lépéseket és hangulatot számos rendszerváltás utáni kutatás tárta fel (Görgőy 2001, Bögre 2006, Mezey 1986).

Témánk szempontjából releváns információ, s kifejezi az egyházi vezetők mozgásterét, hogy az ötvenes évektől kezdve két ávós költözött be a görögkatolikus püspök hivatalába, így a püspök csak rajtuk keresztül és az ő egyetértésükkel intézkedhetett. A megfélemlítés hangulatát mutatja többek között az is, hogy a főpásztor hosszú időn keresztül mindig egy kis bőröndöt vitt magával, arra az esetre, ha váratlanul elhurcolják (Janka 2012: 31).

Tomka (2005) részletesen beszámol a politikai rendőrség titkos utasításairól, melyek a parókiális élet megzavarását célozták (Tomka 2005: 8). Gyakran különféle látványos ellenrendezvényekkel próbálták lehetetlenné tenni az egyházi közösségi életet. A katolikus egyesületek, illetve kisközösségek, mint a vallásos fiatalok szocializációjának korábbi színterei is sorra felbomlottak vagy feloszlatták azokat, esetleg átmenetileg lehetetlenné tették a működésüket. Ilyen volt például a Magyar Görögkatolikusok Országos Szövetsége, a Katolikus Legényegyletek Országos Testülete, a Magyar Görögkatolikus Diákszövetség, vagy a Mária-kongregáció. A 40-es években mintegy kilencszázezerre volt tehető a különböző katolikus egyesületek taglétszáma, de 1946-ban ezeket is feloszlatták és a vezetőik ellen támadásokat indítottak (Marshalkó 2005: 15).

Ebben a fejezetben azonban amellet kívánunk érvelni, hogy a görögkatolikus iskolák és ifjúsági szervezetek megszüntetése után is van értelme feltenni a kérdést: milyen volt a görögkatolikus egyház oktató-nevelő tevékenysége a diktatúra éveiben, mivel egy iskolafenntartástól teljesen megfosztott felekezet nem nyilvános keretek között folyó oktató-nevelő munkájának nyomára bukkantunk eredeti források alapján. Ennek segítségével bemutatjuk, hogy ez a tiltott tevékenység a társadalmi egyenlőséget és igazságosságot hirdető kommunista éra alatt hogyan valósította meg a cigány gyermekek oktatását és nevelését egy speciális iskolai klíma keretei között. Jelen fejezet arra fókuszál, hogy a görögkatolikus egyház az iskolai nevelésből való 1948 utáni kitiltása ellenére hogyan végzett a missziós tevékenysége mellett oktató-nevelő munkát a leginkább perifériára szorult cigány közösségekben.

Az előzmények ismeretében megalapozottan merül fel a kérdés, hogy egyrészt valóban szünetelt-e a görögkatolikus egyház nevelő tevékenysége a diktatúra éveiben, másrészt, hogy az a 2010-es években egyértelműen azonosítható küldetés, mely a cigány többségű települések iskoláinak görögkatolikusok általi felvállalását célozta, vajon milyen pedagógiai tapasztalatra tekint vissza?

Az írott források és az oral history módszerrel feltárt tények szerint az oktató-nevelő tevékenység nem a hagyományos intézményrendszer keretei között folyt. Kutatásunk első kérdésére, hogy valóban szünetelt-e a görögkatolikus egyház nevelő tevékenysége a diktatúra éveiben, egyértelmű nemmel tudunk válaszolni. A kutatásunkban feltárt eset alapján arra következtethetünk, hogy nem egyedi esetet tártunk fel, s a későbbiekben további példákat is találhatunk rejtőzködő iskolák működésére.

A források alapján ugyanis megállapítottuk, hogy Magyarország peremhelyzetű, északkeleti megyéjének egyik településén Sója Miklós görögkatolikus pap 1948-tól 1981-ig a cigánytelepen egy nem hivatalos iskolát működtetett a cigányok számára, ahol az írás-olvasás tanításától az egészségnevelésig a legszélesebb kört felölelő oktató-nevelőmunkát végezte. Missziós munkáját 1941 és 1948 között a cigány hívek otthonaiban, illetve az árokparton kezdte, azonban 1948-tól kezdve ez kiegészült a cigánykápornában folyó oktató nevelő munkával. Az általunk feltárt adatokból arra következtethetünk, hogy nem zárható ki, hogy más településen, más egyházak tevékenységében is előfordulhatott, hogy a szakrális tereket oktatási terekként használva sajátos nevelési keretek alakultak ki a vizsgált időszakban.

Az iskolakápolna működésének tényeit feltáró írott és oral history forrásokat elemezve nemcsak arra az eredményre jutottunk, hogy a görögkatolikus oktató-nevelő munka folytatódott az iskolabezárások után is, hanem arra is választ kaptunk, hogy másrészt milyen módszerrel folyt a munka a kötelező állami oktatásból is kimaradó cigány közösségben (Pusztai és Inántsý-Pap 2016: 212). Kutatásunk a nem hivatalosan, de az adatközlők szerint igen hatékonyan működő kápolnaiskolában folyó nevelés jellegzetességeit tárta fel, melyeket az alábbiakban röviden összefoglalunk és az interjúk szövegeinek részleteivel illusztrálunk.

A különböző kultúrák találkozása mentén kellett kialakítani a megfelelő oktatási-nevelési módszert, elsősorban azért, mert ennek eredményessége a hívek önkéntességén, elkötelezettségének kialakításán múlt.

„A tevékenységet el kellett rejteni a diktatúra állambiztonsági szerveinek vizslató figyelme elől, hiszen a Magyar Kommunista Párt a munkásegység elvére hivatkozva minden eszközzel akadályozta az egyházas magatartásminták terjesztését” (Pápai néplap, 1945: 2).

A munka szellemi hátterét képezhette a Katolikus Egyház II. Vatikáni Zsinatot követő meghatározó dokumentuma (Gravissimum Educationis (1965), mely kifejezetten hangsúlyozta a marginalizált csoportok felé fordulás szükségességét (Denig és Dosen 2013: 8), de ez a dokumentum nem jelölte meg azt a pedagógiai megközelítést, mellyel ez a küldetés sikeres lehet.

Kutatásaink során rekonstruáltuk azt a pedagógiai szemléletet, amely a görögkatolikus kápolna-iskolában folyó munkát jellemezte (Pusztai és Inántsý-Pap 2016). Korábbi munkák arra hívták fel a figyelmet, hogy egy felekezeti iskola akkor a leghatékonyabb, ha a családok kultúrája és az iskolakultúra között harmónia áll fenn, s ezt a kohézió kapcsolathálózat révén elérhető társadalmi tőke hatásának tulajdonítottuk (Pusztai 2004: 247). Elemzésünk arra is választ adott, hogy milyen pedagógiai gyakorlat működött abban a kápolna-iskolában, ahol a családok kultúrája nagyon távol állt az iskolában való boldoguláshoz szükséges értékektől és normáktól.

3.1. Társadalmi küldetés és pedagógiai megközelítésmód

Egy ország oktatási és nevelési intézményei különbözőképpen reagálnak az adott térség kulturális és etnikai sokszínűségére: vagy az önazonosságuk elfojtásával, vagy annak épen tartásával, de a kommunista diktatúra pártállami oktatási rendszerét leginkább az uniformizálás szándéka vezette. A görögkatolikus egyház hívei zömében az ország leghátrányosabb területein élnek, hátrányos szociokulturális közegből érkeznek, s ezekben a közegekben magas a cigány/roma népesség aránya.

Ezeken a településeken a főáramú állami iskolai kultúra és az otthonról hozott kultúra között máig áthidalhatatlan szakadékok vannak, így az akkulturációs, dekulturációs problémák ütköznek ki, s a kettős szocializáció nyomása alól a lemorzsolódás a leggyakoribb kiút. A II. világháború után a magyarországi cigányok körülbelül 70-80%-a a társadalomtól elkülönülve, telepeken élt. A kóbor cigányok sátrakban, a letelepedettek vályogkunyhókban éltek, melyekben *„egészséges ivóvíz, az árnyékszékek hiánya, a szétdobált szemét miatt sok a fertőző betegség, a vérhas, hastífusz, fertőző májgyulladás”* jellemezte a lakókörnyezetet (Kemény 1976: 24).

Az államhatalom türelmetlen civilizatórikus fellépése miatt számos megaláztatás érte a cigányokat, gyakran előfordult az erőszakos mosdatás, fertőtlenítés. *„1961-ben Kádár János, a Minisztertanács elnöke nyíltan megfogalmazta, hogy a cigányság nem nemzetiség, a nyelvük és a kultúrájuk erősítése akadályozza, hogy a társadalomba beolvadjanak.”* (Mezey 1986: 240). A cigánygyerekek mintegy 15%-a jutott el az elemi 4. osztályig egészen a hetvenes évekig (Ambrus 2001: 8).

A hodászi görögkatolikus underground iskola – amely az államhatóságoktól elrejtve, álmilag el nem ismert oktatást folytatott – életének rekonstruálásakor fény derült arra, hogy oda szívesen, önként jártak el a hívek, nemcsak az írott és szóbeli forrásokban, hanem az összegyűjtött fényképeken megörökített jeleneteken és tárgyi környezetben is követhető a nevelés hatékonysága.

Sója felzárkóztató programja kiterjedt a gyerekekre, a családokra, a felnőttekre. Az adatok alapján arra következtettünk, hogy mindez a kultúrájukra reagáló pedagógia, a kulturálisan adekvát tanítás eredménye volt, mely a 80-as években a pedagógiai antropológiai szakirodalomban került megfogalmazásra, többek között a kulturális kongruencia (Mohatt és Erickson 1981) a kulturális megfelelés, a kulturális reaktivitás (Cazden és Leggett 1981), a kulturális kompatibilitás néven (Jordan 1984, Boreczki 2000). A kultúraazonos pedagógia fogalmát Geneva Gay vezette be. A görögkatolikus kápolnaiskolában a cigány etnikumhoz tartozó közösség körében alkalmazott nevelési és oktatási rendszer jellemzőiben ráismertünk a kultúraazonos pedagógia legfontosabb ismertetőjegyeire.

3.2. A kápolna-iskola születése

Kutatásunk során tehát egy olyan underground iskolát azonosítottunk, amelyet liturgikus papi szolgálatán túl Sója Miklós¹, a hodászi cigány egyházközség „Nevelőjeként”, „Buzdítójaként” később „Tanítójaként”² hozott létre a diktatúra idején az aktív egyházüldözés alatt. Sója Miklós 1937-ben kezdte papi szolgálatát Nyíregyházán, majd 1941-ben Hodászon. A hodászi szolgálatának egyik legfontosabb gyümölcse, hogy a Szent Liturgiát és az Evangéliumot is lefordította cigány nyelvre. Ez a fordítás jelenti az alapját a napjainkban cigány nyelven végzett római katolikus és görögkatolikus Liturgiának.

A hodászi cigány lakosságról 1828-ból származik az első bejegyzés a Hodászi Görögkatolikus Egyházközség anyakönyvében, 1941-ben a falu lakosságának nagyjából egyötöde volt cigány. A dokumentumok szerint a falun kívüli telepen, putrikban éltek a dögtemető mellett. A telepen lakók gyermekei nem jártak iskolába. A faluba kerülő Sója missziós munkába kezdett a cigánytelepiek körében, azonban a pártállami politika erőteljesen korlátozta a templom falain kívül végzett papi tevékenységet, mivel egyik legnagyobb ellenségének a vallási kisközösségeket tartotta (Szántó 1992: 18).

¹ Sója Miklós 1912-ben született az északkelet-magyarországi Timáron, teológiai tanulmányait Budapesten végezte (1932-1937), majd Miklósy István megyéspüspök Nyíregyházán szentelte a Hajdúdorogi Egyházmegye papjává. 1941-től 1981-ig volt Hodászon helyettes lelkész, majd parókus (Lakatos 2015).

² Ezt a gondolatot Lakatos Sándor, Sója Miklós tanítványa fogalmazta meg, akivel a strukturált interjút Inántsypap Ágnes készítette 2015. április 10-én.

Veszedelemesnek tartották, mert ezek a csoportok illegalitásban működtek és az állam így nem tudta őket hathatósan ellenőrizni. Ezt erősíti meg a Zolcsák Istvánnal (2015) elvégzett interjú, amely szerint:

„A vallásos pedagógusokat, pártonkívülieket, folytonosan megfigyelték és berendelték a pártbizottságra, ha valamilyen hitélettel kapcsolatos részvételt feltételeztek. A papokat akkor zaklatták, ha a besúgók által küldött jelentések szerint szavaik tartalma sértette a pártállam érdekeit. Az iskolában a pedagógusok azon munkálkodtak, hogy a gyerekeket távol tartsák a templomtól, a vallásos népi hagyományok megszűnjenek /pl. a kántálás, betlehemezés/, s volt, amikor programokat szerveztek éppen a szentliturgia idejében”. A pap megemlíti, hogy aki az MSZMP tagja volt, annak tiltották a templomba járást. Aki párton kívüli volt, azokra a munkahelyen is nyomást gyakoroltak, ha templomba járt (Zolcsák 2015)³.”

A Sója Miklós fiával készített interjú szerint a cigány missziót végző pap munkáját is igyekeztek akadályozni (Juhász 2013: 4):

„Történt egyszer, hogy közölték vele a hivatalból, hogy másnap reggel kilenc órakor jelenjen meg három napi hideg élelemmel, mert az AVH ki akarja hallgatni a cigányok miatt. Előtte lévő este elment a cigánytelepre búcsú misét tartani s elmondta, hogy másnap mi történik, s lehet, hogy ő többet már nem jön többet. Másnap reggel a cigányok csapatostul vonultak a hivatal elé, mert, hogy ők kiállnak a papjuk mellett. A hivatal közölte vele tisztelendő úr, tessék szétoszlatni őket és soha többet nem bántjuk magát.”

Sója egykori cigány tanítványa is utalt erre a vele készült interjúban, amikor elmondta, hogy az atyát *„többször elvitték a hatóságok Nyíregyházára (a megyeszékhelyre), mert nem értették, mit akar cigányokkal csinálni”* (Lakatos 2015)⁴. Lakatos elmondása szerint a pap a következőképpen reagált erre *„hogy ha az a bűnöm, hogy a cigányok kezébe könyvet adok, hogy gitárt adok a kezükbe, hogy megtanítom őket énekelni, imádkozni, olvasni, akkor ezt vállalom.”* (Lakatos 2015)⁵.

³ A strukturált interjút Inántsyt-Pap Ágnes készítette 2015. április 28-án Zolcsák Istvánnal, aki a Hodász szomszédságában lévő Kántorjánosi cigány egyházközség papja volt 1986 és 2004 között.

⁴ A strukturált interjút Inántsyt-Pap Ágnes készítette 2015. április 24-én Lakatos Sándorral, aki Sója Miklós tanítványa volt.

⁵ A strukturált interjút Inántsyt-Pap Ágnes készítette 2015. április 24-én Lakatos Sándorral, aki Sója Miklós tanítványa volt.

A zaklatások az ígéret ellenére továbbra is folytatódtak. Sója Miklós pasztorációs, oktató és nevelő munkáját a közösség kérésére e fenyegetettség ellenére is tovább folytatta. Így foglalja össze tevékenységét az egykori tanítvány:

Sója Miklós *„olyan apa volt, aki nevelőként és oktatóként jelent meg”* egy *„nomád nép közé jöve (jött), akik olyan szegények voltak, hogy még a halottjaikat sem tudták eltemetni”* (Lakatos 2015)⁶.

3.3. Pedagógiai módszerek a kápolna-iskolában

A továbbiakban azt vizsgáljuk meg, hogy Sója Miklós cigány közösségben végzett szolgálata mennyire írható le a kultúraazonos pedagógia fogalomrendszerével. A kultúraazonos pedagógia megközelítéshez Aceves és Orozco 2014-es tanulmányát vettük alapul. Hazai munkákban elsőként Boreczky Ágnes (2000) foglalkozott a kultúraazonos pedagógiával. A kultúraazonos pedagógia következő dimenzióit tudtuk azonosítani a görögkatolikus pap cigányokkal foglalkozó pedagógiájában: a megfelelő oktatási eszközök iránti elkötelezettség, a nyelv, mint kultúráközvetítő figyelembevétel, a faji hovatartozás helyes kezelése, a nagy elvárások a diákokkal szemben és a helyes kritikus gondolkodásmód kialakítása a diákokban (Aceves és Orozco 2014: 9). A Pusztai és Inántsyt-Pap (2016) tanulmányban megtalálható mind a nevelő személyisége, mind az alkalmazott pedagógiai módszer vizsgálata a kultúraazonos pedagógia szemszögéből.

A rendelkezésünkre álló adatok alapján Sója felismerte, hogy a pártállami diktatúra egyenlőséget hirdető ideológiája ellenére a cigányok a társadalomból kirekesztettek, analfabéták és tanulatlanok maradtak. Pedagógiai módszerének alapelve a kultúraazonos neveléshez hasonlóan az volt, hogy a tanuló számára kialakított oktatási környezet harmonizáljon a saját, otthoni környezetével, így saját kultúrájának logikája mentén sajátítja el az alapvető készségeket és ismereteket, amiket később már eltérő közegekben is tud majd alkalmazni. Mivel felismerte, hogy a cigány közösség életvitele, szokásai és szegénysége miatt a tanulók képtelenek az állami iskolákban megkapaszkodni, a cigánytelepen alakított ki számukra oktatási-nevelési környezetet. Sója szolgálatának helyszíne, ahogy maga nevezte, kezdetben a „csillagos ég kupolája” volt, majd az idő múlásával és a fokozódó külső fenyegetettség miatt a kápolna lett. Így a cigány közösség több generációja is elérte a kínált kultúrjavakat.

⁶ A strukturált interjú Inántsyt-Pap Ágnes készítette 2015. április 24-én Lakatos Sándorral, aki Sója Miklós tanítványa volt.

Sója egy utódja a következőképpen nyilatkozott a vele készített interjúban:

„a kápolnának kettős funkciója volt, egyrészt az imádság, másrészt a felnőttek iskolája is volt, ahol betűvetést, írást, olvasást tanultak az idősek is”⁷ (Mosolygó 2015).

A rendelkezésünkre álló források alapján készítettünk egy összefoglaló táblázatot a roma közösségben megvalósított módszerekről, célokról és eredményekről (13. táblázat)

13. táblázat: Sója Miklós pedagógiája. Módszerek, célok, eredmények.

Módszer	Cél	Eredmény
Bizalom és elvegyülés	Megismerni a roma közösség gondolkodásmódját, értékpreferenciáit, magatartási normáit.	Sója Miklós alkalmazkodása a roma közösségben működő szociális normákhoz.
Rugalmasabb problémamegoldó megközelítés	Nyitottá, elfogadóvá és segítővé válni a közösség tagjainak szükségleteivel szemben.	Kooperatív légkör kialakulása a nevelő és a tanítványok között.
Kulturális identitás megerősítése	Felismerni és megerősíteni a roma közösség kulturális identitásának alapköveit.	Sója Miklós felismerése, hogy a roma közösség számára a vallásosság a közösség kultúrájának központi magja. A hodászi közösség tagjai a liturgikus énekek és az evangéliumi szövegek segítségével tanultak olvasni.
Saját közösségi tér kialakítása	Olyan közösségi tér kialakítása, amelyben a közösség identitása erősödhetett	A saját kápolna megépítése, ahol megvalósulhatott a cigány közösség identitásának megfelelő oktatás és nevelés.
Konzisztens oktatási légkör kialakítása	Olyan oktatási légkör létrehozása, ami konzisztens a roma közösség tanulási stílusával, kultúrájával, családi hátterével.	Olyan oktatási és nevelési létrjötte a kápolnában, amely fogékonyabbá tette a roma közösség tagjait az ismeretsajátításra.

Forrás: saját készítésű táblázat

A kutatásunk során Sója hodászi munkájának hatását is próbáltuk felmérni, hogy megtudjuk, egyedülálló kísérletről van-e szó a görögkatolikus egyház diktatúra alatti oktató-nevelő munkája terén. Hodászon Sója utódja, Mosolygó Béla népőiskolát hozott létre a cigányok oktatásának támogatására.

⁷ A strukturált interjú Inántsyt-Pap Ágnes készítette 2015. április 10-én, Mosolygó Bélával, aki Sója Miklós utódja volt Hodászon 1981 és 1993 között.

Sója Miklós tanítványa, Rézműves Mihályné – akit a közösség Linának hívott, és aki a cigánykórházban az énekeket a szertartások alatt mindig elkezdte, illetve felolvasta az Apostolok cselekedeteiről szóló részt az Evangélium előtt – a Sójától elsajátított pedagógia alapjaira építve létrehozta a „Madzagóvodát” a cigány gyerekek felemelése céljából, ami 1971. szeptemberében meg is nyitotta a kapuit. Sójához hasonló módon az ott lévő cigánygyerekek „mindenese” lett.

Amikor kellett, akkor dajka, tolmács, mosogató, takarító, időnként vízfordó és fűtő volt. Negyvenéves korára diplomás óvónőként irányította az óvodát. Kiemelte, hogy munkája során különleges hangsúlyt kapott, hogy a cigány gyerekek az óvoda végére magyarul is megtanuljanak (Rézműves Mihályné 2013: 7). A ma is működő cigánykórház mellett egy közösségi ház alakult, amit Gelsei Gábor későbbi parókus 1995-ben szentelt fel, és amely számos felzárkóztató programnak biztosít helyet. A telepen lakó cigányok közül jó néhányan itt fejezték be az általános iskolát vagy szereztek OKJ-s bizonyítványt.

2000-ben megalakult a Szent Illés Szeretetotthon a krízisben levő családok számára., 2006-2009 között tanodai felzárkóztató program valósult meg. A görögkatolikus egyház ezeken kívül létrehozott egy óvodát (az Angyalok Kertjét), illetve egy szociális gondozó hálózatot is működtet a hodászi hívek ellátása érdekében. Hasonlóan sok nehézséget leküzdve kisebb cigány egyházközség a szomszéd településen is alakult, erre emlékszik vissza Zolcsák István, a szomszédos falu, Kántorjánosi papja a vele készített interjúban:

”Lélekemelő volt, amikor idős cigányok kötöttek házasságot a templomban, amikor a felnőtt cigányok voltak elsődözők”(Zolcsák 2015)⁸.

A hodászi minta alapján, először házaknál imádkoztak, majd ott is épült egy cigánytemplom, a helyi cigány közösség kezdeményezésére. Zolcsák így emlékszik vissza a cigánytemplom hangulatára:

„Saját otthonuknak tekintették. Felszabadultan tudtak énekelni, imádkozni, tanulni. Nem érezték a megtűrt vendég helyzetét. A templomban eltöltött időnek nem volt korlátja, ameddig akartak, maradtak. A kötelességeikre is figyelmeztette őket, hogy a templomukról, annak fenntartásáról, rendben tartásáról nekik kellett gondoskodni.” (Zolcsák 2015)⁹.

⁸ A strukturált interjú Inántszy-Pap Ágnes készítette 2015. április 28-án Zolcsák Istvánnal, aki a Hodász szomszédságában lévő Kántorjánosi cigány egyházközség papja volt 1986 és 2004 között.

⁹ A strukturált interjú Inántszy-Pap Ágnes készítette 2015. április 28-án Zolcsák Istvánnal, aki a Hodász szomszédságában lévő Kántorjánosi cigány egyházközség papja volt 1986 és 2004 között.

Ezen tevékenységek hatására a következő nemzedék felneveléséről lassan másként kezdtek gondolkodni. Sója Miklósról azóta egy iskolát is elneveztek, ami szintén a cigánygyerekek felkarolását, felemelését tűzi ki célul a kultúraazonos pedagógia alapjaira építve.

Jelen fejezetben arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a kommunista pártállami diktatúra évei alatt a formális és informális nevelés kereteinek beszűkülése nyomán azok az egyházak, akiknek egyetlen oktatási intézményük fenntartását sem engedélyezték, teljesen lemondtak-e oktató-nevelő szerepükről. Kutatásunk első eredményei azt mutatták, hogy a válasz nem, hiszen bizonyítékot találtunk arra, hogy megpróbáltak underground nevelő tevékenységet folytatni. A Magyarország leghátrányosabb helyzetű régióiban működő görögkatolikus egyház egy falusi közösségében a cigány/roma etnikumhoz tartozók körében végezte ezt a munkát. Az iskolai karriert támogató magatartásminták felmutatásával az iskolahálózatból és a többségi társadalomból kiszorulókat az eredményes tanulás élményéhez juttatta el.

Második kutatási kérdésünk az volt, hogy az underground iskola vajon milyen eszközökkel tudott sikert elérni azokban a cigány csoportokban, akiknek az iskolai és társadalmi integrációja Magyarország szegény, elmaradott térségeiben a mai napig nem megoldott. Levéltári dokumentumok, visszaemlékezések és oral history módszerrel feltárt források alapján ennek a pedagógiai rendszernek a rekonstruálására vállalkoztunk. Rámutattunk, hogy a cigánytelepen 1941 és 1981 között megvalósult nevelési koncepciók és munkamódszerek magukon hordozzák a később kultúraazonos pedagógia néven definiált rendszert. A kultúraazonos pedagógia öt fő dimenzióját azonosítottuk Sója Miklós pedagóguspap kápolna-iskolájának tanulmányozásakor. A koncepció ereje abban állt, hogy a cigány/roma identitás, a görögkatolikus egyház nevelési elvei, az iskolai oktatás/nevelés elveinek háromszögében formálódott, ezek a pillérek egymást támogató rendszerré álltak össze benne. Feltevésünk szerint más településeken, más egyházak papjai is működtethettek hasonló underground iskolákat, még ha a papok közül is csak kevesen merték felvállalni, hogy ebben a tekintetben a pártállami diktatúra kereteit feszegessék.

A hatalom, amely a fiataloknak kisközösségeket szervező papokat kíméletlenül megbüntette, azért tűrte, hogy Sója Miklós foglalkozzon a társadalom alatti létben élő cigányokkal, mert nehezen megvalósíthatónak tartotta a telepen, mélyszegénységben élő cigányok társadalmi integrálását. A neveléstörténeti kutatás nem mehet el a jelenség feltárása mellett, mert ez az egyenlőséget hirdető, marxista ideológiai alapon nyugvó pártállami oktatási rendszer diszfunkciójának egyik szimptomája is volt.

A kutatás eredményei arra vonatkozólag is tanulsággal bírnak, hogy a magyarországi görögkatolikus egyház oktatásügye a diktatúra alatti kényszerszünetben a társadalom peremén élő cigányok tanítása és nevelése közben pedagógiai koncepciók és gyakorlatok kialakításával készülni tudott arra a szerepre, hogy iskolafenntartóként számos hasonló típusú településen kell majd felvállalni a roma származású fiatalok nevelését és oktatását.

4. Az 1989-es rendszerváltás hatása a görögkatolikus iskolaügyre

4.1. Az 1990. évi IV. törvény fogadtatása és hatása

Pusztai (2004: 92) megközelítése szerint alapvetően két feltételnek kellett teljesülnie ahhoz, hogy az 1948-as államosítás után újraindulhasson Magyarországon a felekezeti oktatás. Egyrészt az egyéni szabadságjogokat kellett kiszélesíteni, másrészt az iskolák működtetéséhez szükséges jogi és infrastrukturális feltételeket kellett kialakítani. Az 1990. évi IV. törvény biztosította a vallási és lelkiismereti meggyőződés szabadságát, a vallásos gyülekezési és egyesülési szabadságot. Lehetővé tette, hogy Magyarországon az állam és az egyház egymástól elválasztva működjön. Végül megkülönböztetés nélkül garantálja a hitélet szabad gyakorlásának feltételeit és számít az egyházak erkölcsi nevelő, kulturális, oktatási és szociális tevékenységére (Fedor 1995: 42). Számos tanulmány értelmezi ezt a törvényt és ennek hatását a magyar oktatásügy elkövetkezendő évtizedeire (Nagy 1995, Halász 1992, Korzenszky 1997, Kozma 2005, Tomka 1992).

E törvény bevezetése után hamar nyilvánvaló lett, hogy az egyszínűsége törekvő pártalami rendszerről a plurális társadalomra való áttérés szükségszerűen magában foglalja az eszközök újraelosztását, és az ezzel járó feszültséget a különböző társadalmi csoportok között (Tomka 1992: 14).

A kortárs szakirodalom egy része az oktatáspolitikai erőterbe belépő új szereplő tényezőreként értelmezi az egyházi iskolák újraindulását, s regisztrálja, hogy a rendszerváltó kormányzat nem tartja valószínűtlennek, hogy az egyházi iskolák a magyar közoktatás 20%-át működtessék (Nagy 1995: 302). A vallásszociológiai megközelítés a társadalmi igényeket hangsúlyozta, s Szigeti például (1992b: 5) kiemeli, hogy a rendszerváltás után a lakosság 18%-a erősen vallásos és további körülbelül egynegyede gyengébben, de kötődik az egyházhoz. Így azt prognosztizálta, hogy az első körben visszaadott iskolák száma biztosan nem fogja meghaladni az egyházak súlyát a társadalomban.

Összességében elmondható, hogy nyitottság tükröződött a magyar lakosság ezen attitűdjében, ugyanakkor Szigeti (1992b: 5) szerint két egymással szembenálló álláspont létezett a magyar társadalomban az 1990-es lelkiismereti és vallásszabadságról szóló törvény megszületése után. Az egyik egy új keresztény kurzus bevezetésétől fél, a másik viszont a vallásosak elnyomását hangsúlyozza.

A Magyar Közvélemény-kutató által 1991-ben elvégzett felmérés adatai azt mutatják, hogy a lakosság 79,4%-a szerint az egyházi iskolák újraindítása a magyar oktatásügy előnyére válna, illetve a társadalom 63,7%-a szerint az egyházi intézmények az egész társadalom előnyére válnának (Tomka 2005: 494). Tomka szerint e statisztikai adatok mögött feltételezhetően a tíz fennmaradt felekezeti iskola kézzelfogható értékei, a múlt nosztalgikus felidézése, illetve az állami oktatással szembeni elégedetlenség szelleme fedezhető fel (Tomka 1992: 494). Mindez egy olyan társadalmi légkörben zajlott le, ahol az emberek körülbelül kétharmada (67,5%) mondta magát vallásosnak, viszont csak 19,1% az egyház tanításait követő módon, 48,4% pedig a maga módján volt vallásos. Halász (1992: 69) megerősíti, hogy az emberek döntő többsége elfogadja, hogy az egyház oktatásügyi szerepe nő, de csak akkor, ha ez nem jelent veszélyt a világnézeti szabadságra. Amennyiben több iskola is működik egy településen, 80,5%-uk elfogadja az iskola visszaadását az egyháznak, viszont egyiskolás településeken a legtöbb ember számára ez elfogadhatatlan volt. Ez a kérdés azért is fontos, mert az egyházi iskolák pedagógiai koncepciójában létfontosságú, hogy az alapvető nevelési értékek tekintetében konszenzus legyen a szülők és a tantestület között. Szigeti (1992b: 6) szerint az egyházi iskolák visszaadásával kapcsolatos vita háttérében az egész társadalomban megjelenő identitászavar áll. A diktatúrák gondolkodásmódjára a folyamatos ellenségkeresés volt jellemző. A rendszerváltást frissen megélt magyar társadalom egy részében még erősen élt ez a fajta értelmezés, s az új iskolában „ellen iskolát” láttak.

Az egyházi iskolák visszaadása Glatz Ferenc akkori művelődési miniszter alatt kezdődött el, aki a Fasori Evangélikus Gimnázium 1989-es évnitője után azt nyilatkozta, hogy az egyházi ingatlanok visszaadása nemzeti érdekünk (Nagy 1995: 293).

A görögkatolikus egyház is beilleszkedett a többi felekezeti iskola mellett az újonnan kiépülő plurális oktatási rendszerbe, ahol az állam feladata az, hogy a nagyobb iskola-fenntartók ne számolják fel a kisebbek életterét (Tomka 1992: 20).

4.1.1. Az első iskolaátvétel körülményei

A görögkatolikus egyház útkeresésének következő állomása volt az 1990. évi IV. tv. után kialakult helyzet. Vajon érdemes-e egyáltalán újra felvállalni az iskolafenntartói szerepet úgy, hogy erre a szerepre speciálisan felkészített egyházi és világi emberek még nem álltak rendelkezésre? Nagyon fontos további kérdés volt, hogy amennyiben a görögkatolikus egyház felvállalja a fenntartói szerepet, vajon mennyire lehet majd az átvett intézmény „görögkatolikus”, ha közoktatásról van szó, amit az állam finanszíroz?

Ezen alfejezet megírásához a Keresztes Szilárd megyéspüspökkel elkészített személyes interjú anyagát¹⁰ vesszük alapul, aki 1988 és 2007 között volt a Hajdúdorogi Egyházmegye megyéspüspöke.

A püspök elmondása alapján a rendszerváltás után alapított első görögkatolikus iskola helyszínével kapcsolatban több alternatíva is felmerült. A Nagy Szent Bazil Rendbe tartozó atyák Máriapócson a kolostorkertet javasolták az új középiskola helyszínéül. Véleményük szerint az a kegyhely további fellendüléséhez is vezetett volna. A papok közül sokan Nyíregyháza mellett érveltek a jó megközelíthetőség miatt. Dr. Kocsis Miklós, a Városi Tanács korabeli elnöke Hajdúdorog várossá avatásának ünnepségén, 1989. március 1-jén vetette fel a hajdúdorogi megyéspüspöknek, hogy a korábban már működő görögkatolikus iskolát indítsa újra, mert más úton nem lehet középiskolája ennek a városnak. Debrecen és Hajdúnánás közelében állami fenntartású iskola működtetése aligha lett volna sikeres. A hír kitudódása után Nyíradony vezetése egy kollégiumi épületet is felajánlott, ha ott lesz az új görögkatolikus középiskola. A döntés végül a következő érvek mentén mégis Hajdúdorog mellett szólt: ott korábban már működött középiskola, a város története szorosan összefonódott a görögkatolikus egyházzal és ebből kifolyólag sok hátrány is érte a '89 előtti évtizedekben.

A megyéspüspök a nevelési feltételeket is kedvezőbbnek ítélte meg, a kisvárosi légkör nagyobb biztonságot biztosított, így a kollégiumi diákok között sokkal személyesebb légkör és együttműködés lehetősége látszott kirajzolódni. Hajdúdorog Városi Tanácsa és a Hajdú-Bihar Megyei Tanács támogatta a gimnázium alapítását, de mivel a középiskola megalapítása hosszabb időt vesz igénybe, így javasolták, hogy először az általános iskola átvétele valósuljon meg.

¹⁰ A strukturált interjú 2015. május hó 11-én készítette Inántsyt-Pap Ágnes Keresztes Szilárdal, aki 1988-2007 között volt a Hajdúdorogi Egyházmegye megyéspüspöke.

A hajdúdorogi főpásztor megkereste Glatz Ferenc művelődési minisztert, aki törvényi felhatalmazás nélkül jóváhagyta ezt. Egy későbbi találkozásuk alkalmával megemlékezett arról, hogy két dologra nagyon büszke, a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium és a Hajdúdorogon működő görögkatolikus általános iskola működésének lehetővé tételére.

Így lett a dorogi iskola a görögkatolikus egyház rendszerváltás utáni első felekezeti fenntartású általános iskolája. Keresztes Szilárd¹¹ elmondása szerint az iskolaátvétel után nagy nehézséget okozott a tanárok aggodalma annak ellenére, hogy az egyház részéről ígéret született arra, hogy a teljes tanári kar és az igazgató is a helyén marad és nincs velük szemben semmilyen speciális vallásos követelmény, csak annak a ténynek az elfogadása, hogy az iskola katolikus szellemben működik.

4.1.2. Az iskolaátvételek az önkormányzatok, az egyházmegyei fenntartók és oktatási referensek szemszögéből

Jelen alfejezet megírásához a három görögkatolikus egyházmegye első számú vezetőjével, az oktatási referensekkel, illetve a Hajdúdorogi Főegyházmegye vezetőivel készített interjú anyagát használjuk fel.

Szigeti (1992b: 8) rámutat arra, hogy az iskolák visszaadása jelentős konfliktusokkal járt. Egyrészt, mert az 1990-es törvény a régi iskolák visszaadásának lehetőségét biztosítja, figyelmen kívül hagyva a görög katolikus népesség 40 év alatt bekövetkező földrajzi mobilitását, a tömeges városokba költözést, noha az egyházi iskolaügyet nem lehet az vallás-ökológiai és oktatás-ökológiai szemléletmód figyelmen kívül hagyásával vizsgálni.

A rendelkezésünkre álló források alapján további konfliktus volt annak vonatkozásában is, hogy noha az ingatlanok visszaigénylésére vonatkozó törvény az egykor működő iskolákra vonatkozott, az egyházaknak nem a 40 évvel ezelőtti régi iskolahálózat restaurálása volt a céljuk, hanem egy teljesen új oktatási intézményhálózat kialakítása. Az államosítás előtti állapothoz való visszatérés a görögkatolikus egyház esetén 143 iskola visszavételét jelentette volna. Egy részüket mára teljesen elnéptelenedett falvakban kellett volna újraindítani, gyakorlatilag tanulók nélkül, vagy nagyon alacsony tanulói létszámmal.

¹¹ A strukturált interjút 2015. május hó 11-én készítette Inántsyt-Pap Ágnes Keresztes Szilárddal, aki 1988-2007 között volt a Hajdúdorogi Egyházmegye megyéspüspöke.

További nehézséget jelentett még a finanszírozás kérdése. Úgy született meg a törvény az iskolafenntartás pluralizálódásának lehetőségéről, hogy még nem volt szabályozva az iskolák finanszírozásának kérdése. A görögkatolikus iskolák állami szintű finanszírozásának alakulása nem tér el a katolikus oktatási intézmény finanszírozásától, amelyről számos tanulmány már napvilágot látott (Balogh 1997, Dobszay 2005, Fedor 1995, Ravasz és Galik 2002).

Végül nehézségként jelentett még az a tény is, hogy az iskolák az önkormányzatok fenntartása alá kerültek, így velük kellett tárgyalásokat folytatni egy-egy iskolaátvétel kapcsán. Gyakran „alkudozás tárgya” lett egy-egy iskola további működtetésének kérdése. Hasonló tapasztalatokról Kocsis Fülöp¹² is beszámolt a vele készített interjúban, de megerősítette, hogy egy-egy iskola átvétele mindig szabad választás volt a görögkatolikus egyház számára. Györgyi (2011) szerint az oktatási rendszer átalakulását rengeteg bizonytalanság terhelte, ugyanakkor voltak helyi támogatók, akik egy nehéz finanszírozás után az egyházi jelenlétben a stabilabb működés reményét látták (Györgyi 2011: 21). Az oktatás plurális jellegét erősítette a magániskolák létrejötte is, ami az egyházi iskolákhoz hasonlóan az önkormányzati fenntartású iskolák mellett alternatívaként jelent meg. Hermann és Varga (2016: 313) rámutat arra, hogy 2001 és 2009 között az egyházi és magániskolák száma szinte egyforma mértékben növekedett (23 és 25%-kal). Viszont 2010 és 2014 között az alapítványi iskolák száma 20%-kal csökkent, míg az egyházi iskolákban tanulók száma 68%-kal nőtt.

Minden egyház egyedi és sajátos történettel rendelkezik az általa fenntartott iskolahálózattal kapcsolatban. Sőt Pusztai (2014: 53) empirikus tapasztalatira hivatkozva kiemeli, hogy az iskolaátvételek elsősorban területi szempontból mutatnak sajátos mintázatot. Szerinte a régiók közötti eltérések jelentősebbek, mint a felekezetek közöttiek. Disszertációnkban mi is fontos elemzési szempontnak tekintjük az iskola regionális, települési és településen belüli környezetével kapcsolatos megfontolásokat, vagyis az oktatás-ökológiai szemléletet, hiszen a görögkatolikus intézményhálózat az államosítás előtt is, de a 21. században még határozottabban köthető döntően az ország északkeleti régiójához, melynek tanulótársadalma nem hasonlítható össze az ország más régióival.

¹² A strukturált interjút 2015. május hó 11-én készítette Inántszy-Pap Ágnes Kocsis Fülöppel, aki 2008. június 30-tól a Hajdúdorogi Egyházmegye megyéspüspöke és 2015. március 20-tól a Görögkatolikus Metropólia érsek-metropolitája.

Az aktuális görögkatolikus iskolahálózat arculatának kialakítása Keresztes Szilárd (1988-2007) regnálása után Kocsis Fülöp jelenlegi érsek-metropolita, és 2011-től Orosz Atanáz jelenlegi miskolci megyéspüspök, ill. Szocska Ábel apostoli kormányzó nevéhez köthető. Mind a három vezető esetén kiemelten fontos a hátrányos helyzetű diákok felzárkóztatása. A vallásosság társadalmi beilleszkedést segítő, hátrányos társadalmi-gazdasági státusból kiemelkedőket megerősítő szerepére korábbi hazai kutatások is felhívták a figyelmet, többek között Pusztai és Torkos (2001: 587), Pusztai (2004: 27), Gereben és Lukács (2013), Kardos (2014: 57), Jenei és Kerülő (2016: 320), Jancsák (2016: 333). A statisztikai adatok azt mutatják, hogy a görögkatolikus egyház különösen hatékonyan tudja megszólítani a cigány közösségeket (Bartl 2014: 360). A 2010 utáni egyházi iskolaátvételek után a görögkatolikus egyház több olyan iskolában kezdte meg a munkáját, ahol a cigány tanulók eredményességének támogatására kulturálisan érzékeny pedagógiai megközelítést tud mozgósítani (Inántsý-Pap és Morvai 2015: 134).

Jelen kutatás során interjúk kikérdezés alapján sikerült rekonstruálni az aktuális iskolahálózat létrejöttével kapcsolatos további fenntartói szándékokat. Az érsek-metropolita¹³ hálózatfejlesztéssel kapcsolatos koncepciója szerint két szempont kardinális egy iskolaátvétellel kapcsolatos döntés meghozatalakor: egyrészt akkor vehető át egy iskola, ha az előzetes felmérések alapján komoly a remény arra, hogy az intézmény az egyházi jelenlét által „jobbá” tud válni, másrészt amennyiben számottevő a katolikus jelenlét az adott településen.

Nyíracsad ideális példának számít, hiszen ott nagy többségben görögkatolikus vallású emberek élnek (70%), az iskola átvételekor készített felmérésben 0,02% ellenezte a fenntartóváltást. A nyíregyházi oktatási referens¹⁴ szerint az iskolaátvételek stratégiai döntések is, az egyházmegye vezetése mindig is fontosnak találta, hogy lehetőség szerint minden járásban legyen egy oktatási és egy szociális intézmény is a környék görögkatolikus hívei számára. Véleménye szerint a legkomplikáltabb és a legtöbb érzelmet felkavaró iskolaátvétel a debreceni Bányai Júlia Általános Iskola átvétele volt.

¹³ A strukturált interjú 2015. május hó 11-én készítette Inántsý-Pap Ágnes Kocsis Fülöppel, aki 2008. június 30-tól a Hajdúdorogi Egyházmegye megyéspüspöke és 2015. március 20-tól a Görögkatolikus Metropólia érsek-metropolitája.

¹⁴ A strukturált interjú 2016. október 9-én készítette Inántsý-Pap Ágnes Dr. Sivadó Csabával, aki 2015. június 30-ig a Hajdúdorogi Egyházmegye, ezt követően a Nyíregyházi Egyházmegye oktatási referense.

A Miskolci Egyházmegyében az oktatási referens¹⁵ megfogalmazása szerint a legfontosabb szempontok egy oktatási intézmény átvétele kapcsán a következők: az iskola térségében élő görögkatolikusok számaránya, a már működő iskola jelenléte, más egyházi iskolák megléte és vonzereje, az iskola állapota és működésének kiszámíthatósága, végül a szülők és a tanárok szavazata. Az oktatási referens hangsúlyozza, hogy az alábbi szempontok fennállása esetén nem vesz át az egyházmegye oktatási intézményt: paphiány, a közelben már működő, több jó hírű egyházi iskola, szülők és tanárok ellenszavazata, illetve, ha erősen ráfizetéses az iskola.

A fenntartó képviselői tehát fontosnak tartják, hogy csak akkor vállalják egy intézmény fenntartói feladatait, ha nem tapasztalnak komoly ellenállást a szülők és a nevelőtestület részéről.

A Miskolci Egyházmegye megyéspüspöke¹⁶ az interjúban hangsúlyozta, hogy egy iskolaátvételhez szükséges az egyházmegyei Nevelési és Oktatási Bizottság, a Gazdasági Tanács és a Konzultori Testület egyhangú támogatása (Személyes interjú 2016c). Kiemeli, hogy a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében élő hátrányos helyzetű diákok számának jelentős növekedése determinálja az egyházmegye oktatási stratégiáját, iskolaátvételeit.

A Hajdúdorogi Főegyházmegye oktatási referense¹⁷ a szolnoki Szent Tamás Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskola kapcsán említett komoly nehézségeket az intézményvezetőre hivatkozva. Szolnok város kereste meg az egyházmegye vezetését, mivel az iskola szegregált intézménnyé vált.

Ott kiemelkedően magas volt a városi iskolák arányához képest a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű tanulók számaránya, illetve nagyon magas volt a cigány/roma tanulók száma. Ahhoz, hogy az iskolát ne kelljen bezárni és ezeket a gyerekeket a város iskoláiban ne kelljen szétosztani, megkeresték Kocsis Fülöp akkori megyéspüspököt.

¹⁵ A strukturált interjút 2016. október 14-én készítette Inántsý-Pap Ágnes Szemerszki Mihállyal, aki a Miskolci Egyházmegye jelenlegi oktatási referense.

¹⁶ A strukturált interjút 2016. október 14-én készítette Inántsý-Pap Ágnes Dr. Orosz Atanázssal, aki a Miskolci Apostoli Exarchatus püspök-exarchája 2015-ig, majd a Miskolci Egyházmegye megyéspüspöke.

¹⁷ A strukturált interjút 2016. október 10-én készítette Inántsý-Pap Ágnes Czövek Évával, aki a Hajdúdorogi Főegyházmegye jelenlegi oktatási referense.

Az intézményvezető elmondása szerint:

„...a szülők és a gyermekek körében nagy volt a bizonytalanság, félelem (pl. papok fognak tanítani?), amit az akkori intézményvezető elosztatott a szülőkből, gyerekekben. Közel 1 év volt az előkészítésre, ami nagyon rugalmasan lezajlott. Mindösszesen kb. 30 gyereket írtak át másik intézménybe. Azt várták a szülők, hogy a korábbi fegyelmezési, magatartási problémák meg fognak szűnni, azt várták, hogy a renitens, nagyon problémás gyerekek eltávolíthatók lesznek az iskolából. Ebben a város nem volt partner, így ezen a téren nem volt változás.”¹⁸

A Nyíregyházi Egyházmegyében az oktatási referens elmondása szerint arra törekednek, hogy az egyházmegye minden kerületében legyen legalább egy görögkatolikus fenntartású oktatási intézmény a hívek számára. Jelenleg még nincs minden esperesi kerületben görögkatolikus iskola.

Összefoglalóan elmondható, hogy az iskolaátvételek a Görögkatolikus Metropólia három egyházmegyéjében egymástól függetlenül zajlanak, mégis mintázatuk, szerkezeti felépítésük és az iskolaátvételek háttérében álló motivációk nagyon sok hasonlóságot mutatnak.

4.2. A görögkatolikus egyház oktatási rendszerének területi és társadalmi beágyazódása

Pusztai (2014: 51) szerint a felekezeti oktatási rendszer változásának folyamata mára négy fő trenddel azonosítható. Az első a térnyerés, a második a rendszerré szerveződés a centralizációs törekvések megjelenésével együtt, a harmadik a szektorközi kölcsönhatások növekedése, végül a negyedik a hátrányos helyzetű rétegek felé fordulás volt.

Jelen fejezetben ennek megfelelően a magyarországi görögkatolikus oktatási rendszer szerkezeti felépítése, területi eloszlása és társadalmi beágyazottsága kerül bemutatásra a 2011. évi népszámlálás és az Oktatási Hivatal KIR statisztikájának tükrében.

4.2.1. Szerkezeti felépítés

Pusztai (2014: 59) kiemeli, hogy az 1990-es években nem beszélhetünk egységes egyházi oktatási rendszerről, még 2013-ban is csak a statisztikák szintjén létezik egységes egyházi oktatási rendszer, hiszen minden egyház intézményhálózata különálló rendszert képez.

¹⁸ A strukturált interjú 2016. október 17-én készítette Ináncsy-Pap Ágnes Kovács Sándornéval, aki a szolnoki Szent Tamás Görögkatolikus Általános Iskola és Óvoda intézményvezetője volt az egyházi átvétel idején.

A görögkatolikus egyház egységes oktatási ars poétikájának megfogalmazásakor meghatározó volt az a tény, hogy az általa fenntartott iskolahálózat viszonylag speciális területi elhelyezkedéssel rendelkezik más felekezeti fenntartású oktatási rendszerekkel szemben. Mintázata mégis leginkább a református egyházéra hasonlít a sok különbözőség ellenére, ami a görögkatolikus népesség regionális eloszlásával magyarázható, jóllehet mind a két felekezet inkább az ország keleti felén tart fenn oktatási rendszert.

A Katolikus Közoktatási Intézmények 2015. október 1-jei adatai alapján összesen 47 fenntartó van jelen a katolikus közoktatásban. Ebből 15 egyházmegyei, 28 szerzetesrendi, 4 egyéb egyházi fenntartó.

A görögkatolikus egyház három önálló egyházmegyeként (Hajdúdorogi Főegyházmegye, Miskolci Egyházmegye, Nyíregyházi Egyházmegye) vállal fenntartói feladatokat.

Egy kivételével mindegyik általuk fenntartott óvoda, általános és középiskola három köz-igazgatási megye (Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Hajdú-Bihar megye, Szabolcs-Szatmár Bereg megye) területén helyezkedik el a 2016. szeptember 1-jei adatok alapján. Az óvodai és általános iskolai szint mind a három egyházmegye területén megtalálható.

Pusztai (2014: 59) szerint a népesebb felekezetek nem elszigetelt iskolák létesítésében gondolkodnak, hanem ezek egymásra épülésében. A kisebb felekezetek esetén az intézmények maximum fele alapfokú. Hermann és Varga (2016: 313) az EMMI és az OM KIRSTAT 2001-2014 közötti adataira hivatkozva írja, hogy 2010 után Magyarország azon európai országok közé került, ahol a magán- vagy egyházi iskolában tanulók aránya az alapfokú és a felső középfokú oktatásban a legjelentősebb. 2014-re 23% lett az egyházi középiskolákban tanulók aránya gimnáziumi szinten, míg a szakiskolai és szakközépiskolai egyházi jelenlét 2014-re elérte a 10%-ot. Az általános iskolák tekintetében ez az arány 13% volt.

A görögkatolikus egyház esetén domináns az alapfokú intézmények száma a középfokhoz képest. Középiskolák szintjén csak egyetlen helyen jelenik meg az önálló gimnázium intézménye. A többi középfokú intézmény vagy szakiskola, vagy szakgimnázium.

Kizárólag Nyíregyházán van 4 osztályos gimnázium az óvodával és általános iskolával közös irányítás alatt, de 100 éven keresztül itt volt a görögkatolikus egyház központja megyéspüspöki irányítás alatt. A szakiskolai és szakgimnáziumi képzésben való jelentős szerepvállalás mind a három görögkatolikus egyházmegyében megjelenik. Érdekes, hogy komplementer jelleggel, vagyis más-más szakmák kerültek előtérbe régióként.

A Hajdúdorogi Főegyházmegyében az egészségügyi és kisebb létszámmal a mezőgazdasági, a Nyíregyházi Egyházmegyében a szociális, a Miskolci Egyházmegyében a gazdasági, gépipari és informatikai irányultság jellemző (14. táblázat).

14. táblázat: Nevelési és oktatási intézmények száma a Görögkatolikus Metropólia fenntartásában (db)(N=25)

	Óvoda	Óvoda és általános iskola	Általános iskola	Óvoda, általános iskola és közép-iskola	Közép-iskola gimnázium	Közép-iskola szakgimnázium
Hajdúdorogi Főegyházmegye	-	2	2	1	-	2
Miskolci Egyházmegye	3	2	1	-	-	3
Nyíregyházi Egyházmegye	3	3	1	1	-	1

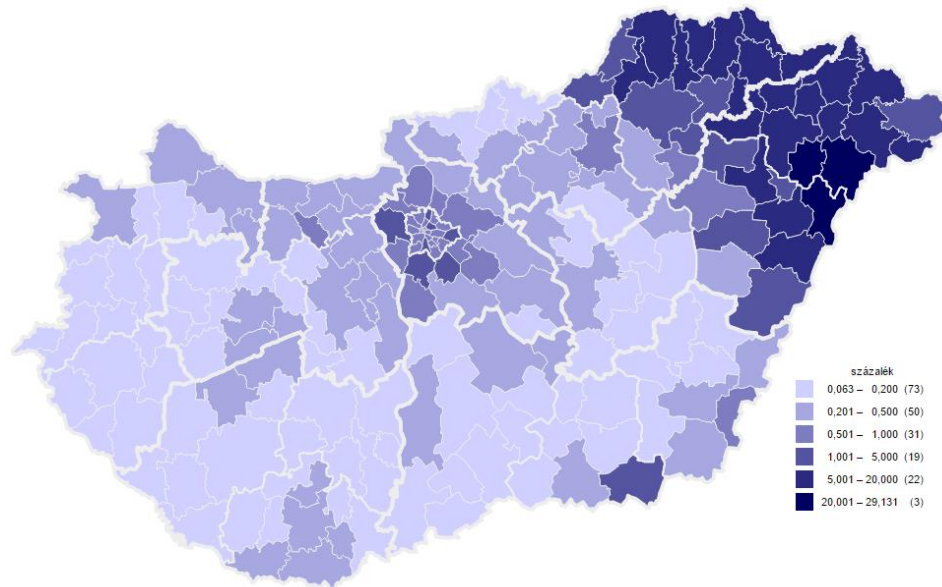
Forrás: Oktatási Hivatal KIR statisztika (2016)

Feltételeztük, hogy a széles alapú görögkatolikus iskolahálózat felépítésére és a speciális területi elhelyezkedésre a görögkatolikus hívek társadalmi és földrajzi helyzete szolgál magyarázatul.

4.2.2. Földrajzi elhelyezkedés

A Görögkatolikus Egyháznak a 2011-es népszámlálás adatai szerint 179.176 híve van, három önálló egyházmegyével és 1,8%-os országos jelenléttel. A 179.176 hívő közül 140.594 fő, a hívek 78%-a három megyéhez tartozik. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 73.419 fő (41%), Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 34.816 fő (19,4%) és Hajdú-Bihar megyében 32.359 fő (18%) vallotta magát görögkatolikusnak a 2011-es népszámlálás alkalmával. A népesség vallási és felekezeti összetételét tekintve Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 13%, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 5,1% és Hajdú-Bihar megyében 5,9% görögkatolikus a 2011-es népszámlálási adatok alapján (1. ábra).

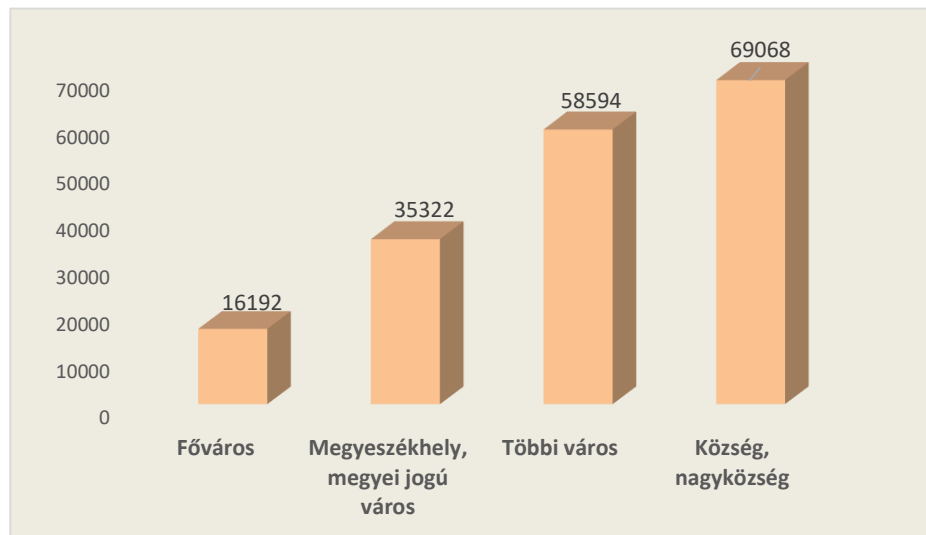
1. ábra: Görögkatolikusok Magyarországon a 2011-es népszámlálás alapján (%)

Forrás: Interaktív térképek a 2011-es népszámlálásról

A görögkatolikusok 38,5%-a községekben és nagyközségekben él, 33%-a városokban, 20%-a megyeszékhelyeken és 10% alatti a fővárosban lakó görögkatolikus hívek száma (2. ábra).

2. ábra: A görögkatolikus vallású népesség korcsoport és településtípus szerint (fő)(N=179.176)

Forrás: KSH Népszámlálás, 2011

Magyarországi viszonylatban négy közigazgatási megye területén találhatóak az iskolák (15. táblázat).

15. táblázat: A görögkatolikus fenntartású általános iskolák száma közigazgatási megyék szerint (db) (N=12)

Közigazgatási megye	Általános iskolák száma
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	3
Hajdú-Bihar megye	4
Jász-Nagykun-Szolnok megye	1
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	4

Forrás: Oktatási Hivatal, KIR statisztika (2016)

Ehhez további fontos adalék, amelyre Pusztai (2014: 55) felhívja a figyelmet, hogy az országban a második legmagasabb a vallásos nevelésben részesülő fiatalok aránya Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (40%) és a negyedik legmagasabb Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (36%).

Herman és Varga (2016: 319) az EMMI és a KIRSTAT 2001-2014. évi adatgyűjtése alapján megfogalmazza, hogy az egyházi iskolákba járó diákok aránya jóval nagyobb a kisebb településeken. Továbbá kiemelik, hogy a 2010 után végbemenő expanzió is az egyéb nagyvárosokban volt jellemző, nem pedig a fővárosban, illetve a megyeszékhelyeken. Nehézségként fogalmazzák meg, hogy az egyházi iskolák kistelepüléseken gyakran együtt jár azzal, hogy az egyiskolás falvakban csak felekezeti iskolába tudják adni az iskolaválasztó szülők a gyermekeiket. Pusztai (2014: 57) meg is fogalmazza, hogy a felekezeti oktatás második expanzióját az alapfok szintjén jórészt a kistelepülési intézmények ellehetetlenülése okozhatta. Csejoscira (2012b) hivatkozva rámutat arra, hogy a munkanélküliség és az elszegényedés által sújtott régiókban az egyházak gyakran az elnéptelenedő iskolákat vették át, amelyek csökkenő létszámmal, gyakran összevont osztályokkal működtek. Ennek hátterében az állhatott, hogy ha az egyház nem veszi át ezeket az iskolákat, akkor megszűntek volna.

Hermann és Varga (2016: 319) kutatásai rámutatnak arra is, hogy régiók szerint is nagyon komoly különbségek vannak. A legszegényebb régiókban nőtt a legmagasabb arányban az egyházi iskolák száma. Pusztai (2014: 55) ugyanakkor rámutat arra, hogy azokban a megyékben van a legtöbb alapfokú felekezeti iskola, ahol a magukat vallásosnak mondók és a vallásos nevelésben részesült fiatalok aránya a legmagasabb.

Görögkatolikus szinten az látható, hogy összesen két régióban jelenik meg a görögkatolikus egyház iskolafenntartóként. Három intézmény az Észak-Magyarország és kilenc az Észak-Alföld régióhoz tartozik. A görögkatolikus fenntartású általános iskolák egyharmada megyeszékhelyen, kb. fele városban és egynegyede községekben található, még pontosabb felbontásban a következőképpen alakul (16. táblázat):

16. táblázat: A görögkatolikus fenntartású általános iskolák száma a település mérete szerint (db)(N=9)

Település mérete	Iskolák száma
Kisközség	1
Nagyközség	1
Kisváros	3
Közepes város	2
Megyeszékhely	2

Forrás: Oktatási Hivatal, KIR statisztika (2016)

Tíz intézmény a település belterületén, egy a település külterületi részén, egy pedig egy, a várostól független külterületen található. Ennek alapján összefoglalóan tehát elmondható, hogy a görögkatolikus fenntartású oktatási és nevelési intézmények elhelyezkedése lényegében megfelel a görögkatolikus hívek területi jelenlétének.

Az országos adatokhoz viszonyítva hasonló tendencia látható. Az egyházi iskolákba járók aránya jóval nagyobb a kisebb településeken, mint a fővárosban. Sőt az egyházi iskolák aránya a kisebb falvakban is jelentősen megnőtt (Hermann és Varga 2016: 319).

4.2.3. Társadalmi beágyazódás

A görögkatolikus egyház oktatáspolitikájában az útkeresés irányait nagymértékben meghatározza az a társadalom, ahová az egyház beágyazódott. A társadalmi háttérváltozók tekintetében e három megyében (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Hajdú-Bihar megye és Jász-Nagykun-Szolnok megye) legdominánsabban jelenlévő felekezetek (a római katolikus és a református) adataival végezzük el az összehasonlítást.

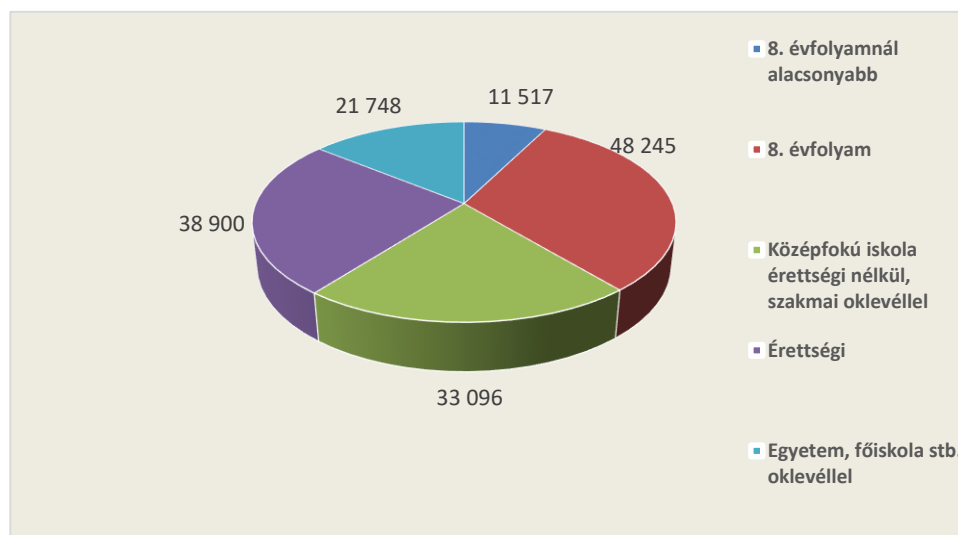
A legmagasabb iskolai végzettség alapján 8 évfolyamnál alacsonyabb végzettséggel a görögkatolikus hívek 7,5%-a (római katolikus 6%, református 6,9%) rendelkezik, míg 8 évfolyammal 31,4%-uk (római katolikus 29%, református 30%). Az érettségi nélküli középfokú szakmai végzettséggel rendelkezők aránya 33,1% a görögkatolikusoknál (római katolikus 21%, református 19,9%).

Az érettségi nélküli középfokú szakmai végzettségűek vannak magasabb arányban jelen a görögkatolikusoknál, mint a római katolikus, illetve református hívek esetén.

Ez azt jelenti, hogy a három legalacsonyabb iskolázottsági csoportban a görögkatolikus hívek képviselik magukat a legnagyobb arányban a történelmi egyházak közül.

Érettséggel 25,3% (római katolikus 28%, református 27,2%), főiskolai, egyetemi végzettséggel 12% (római katolikus 15%, református 15,9%) rendelkezik. A magasabb iskolai végzettségi kategóriákban a római katolikus és a református híveknél valamivel kevesebben vannak a görögkatolikus felekezethez tartozók. Ez a struktúra sajátos társadalmi küldetés alapját képezi. Ez lehet a magyarázat a nagyszámú szakgimnázium és szakiskola fenntartónkénti működtetésére (3. ábra).

3. ábra: A 15 éves és idősebb görögkatolikus vallású népesség legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint (fő) (N=153.506)

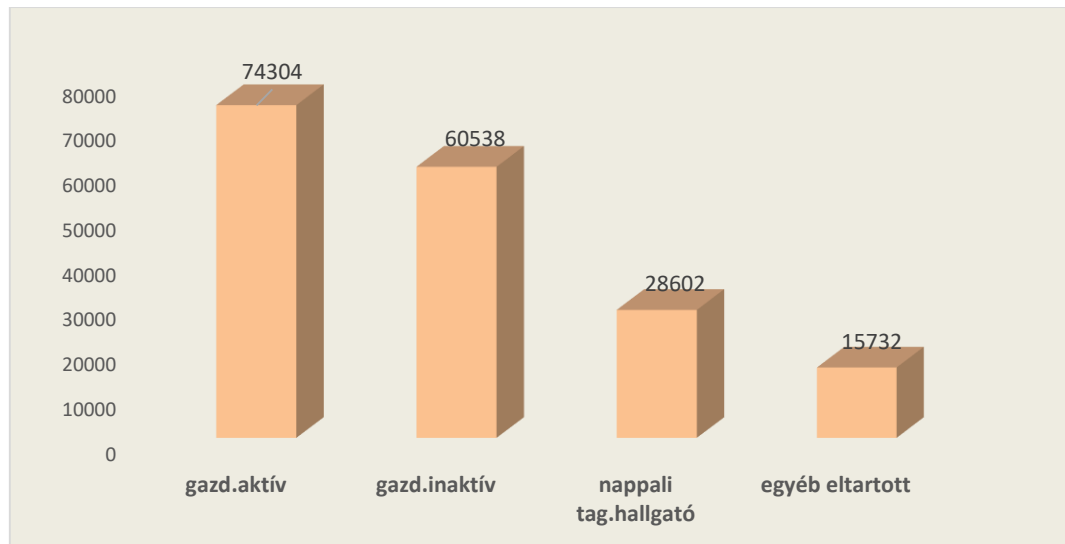
Forrás: KSH Népszámlálás, 2011

A fenti adathoz további fontos adalék, amire Pusztai (2014: 55) rámutatott, hogy azokban a megyékben, ahol a magukat vallásos közösséghez tartozónak vallók és a vallásos nevelésben részesülők nagyobb arányban vannak képviselve, ott a magasabban kvalifikált szülők gyermekei részesültek elsősorban vallásos nevelésben. Kiemeli, hogy kiugróan magas a Dunántúl mellett Észak-Magyarországon a vallásos nevelésben részesülők aránya.

A következő társadalmi háttérváltozó, amely mentén megvizsgáltuk a görögkatolikus egyház híveit, a gazdasági aktivitás volt. 42% gazdaságilag aktív (római katolikus 42,3%, református 40,58%), 38% gazdaságilag inaktív (római katolikus 36,71%, református 37,59%), 16% nappali tagozatos hallgató (római katolikus 13,6%, református 7,5%), 8,7% egyéb eltartott (római katolikus 7,38%, református 21,85%).

Miközben leginkább a római katolikus egyház híveinek gazdasági aktivitásához mutat hasonló mintázatot a görögkatolikus egyházé, a gazdaságilag aktívak és a tanulók aránya valamivel magasabb a történelmi egyházakénál (4. ábra).

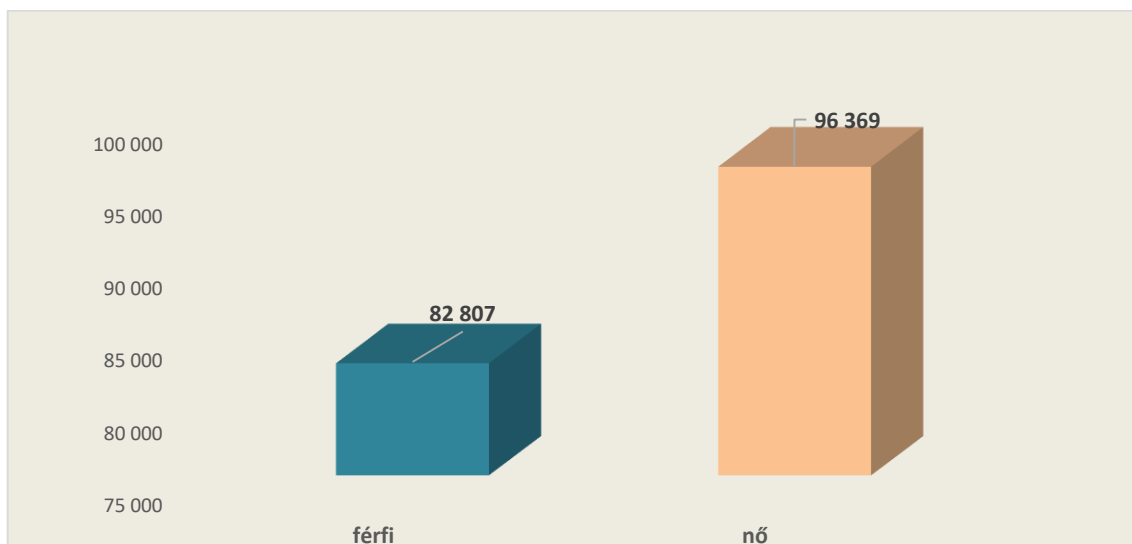
4. ábra: A görögkatolikus vallású népesség gazdasági aktivitás szerint (fő) (N=179.176)

Forrás: KSH Népszámlálás, 2011

A nemi arány tekintetében a görögkatolikus egyház híveinél is az országos tendencia látható, vagyis magasabb a görögkatolikus hívek esetén a nők aránya (54%), mint a férfiaké (46%) (5. ábra)

5. ábra: A görögkatolikus vallású népesség száma nemek szerint (fő) (N=179.176)

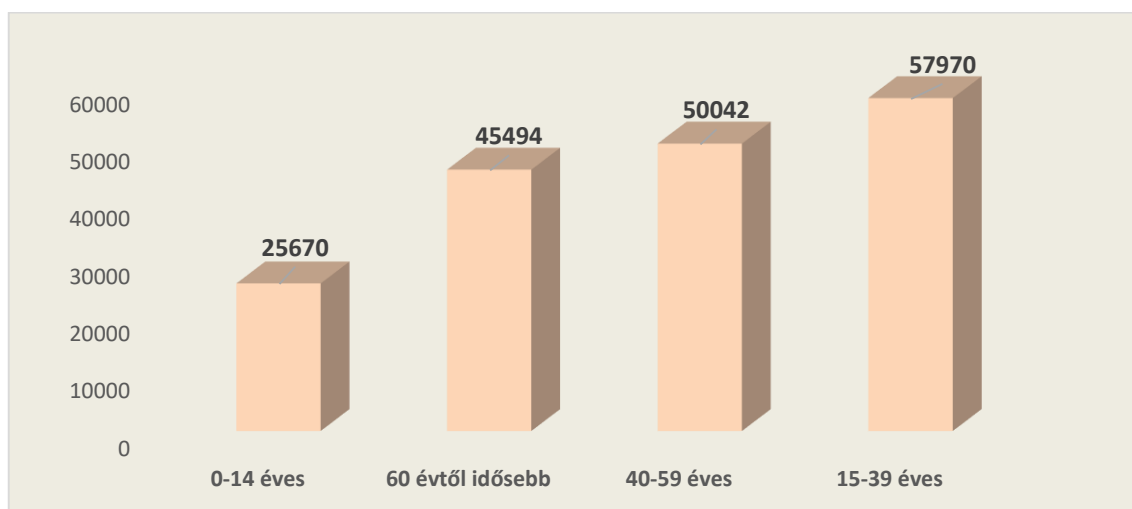

Forrás: KSH Népszámlálás, 2011

A koreloszlás tekintetében azt láthatjuk, hogy több mint 25.000 tizennégy év alatti görögkatolikus hívő van és jelenleg a görögkatolikus oktatási rendszerben alig ötezer diák tanul, alapfokú oktatásban pedig csak megközelítőleg négyezer (6. ábra).

Ehhez az adathoz még meg kell említenünk azt a tényt, hogy a görögkatolikus iskolákban tanuló diákok kevesebb, mint a fele vallja magát görögkatolikusnak.

6. ábra: A görögkatolikus egyház híveinek koreloszlása (fő) (N=179.176)

Forrás: KSH Népszámlálás, 2011

A nemzetiségek vonatkozásában mind a három vallási felekezetenél a cigány (roma) nemzetiség képezi a legmagasabb arányú kisebbségi részcsoportot. A cigány népesség 67%-a vallotta magát valamilyen vallási közösséghez tartozónak a 2011-es népszámlálás adatai alapján (Pusztai 2014: 64). A római katolikus esetén 4,04%, a református esetén 3,3%, s a görögkatolikusok élenjárók ebben 4,9%-kal. A görögkatolikus egyház intézményrendszere reagálni látszik erre, hiszen három olyan alapfokú intézményt működtet, ahol kiemelkedően magas a cigány (roma) nemzetiségű hívek aránya, Szolnokon a Szent Tamás Görögkatolikus Általános Iskola, a Homrogyi Görögkatolikus Általános Iskola és Óvoda és a Huszártelenen működő Sója Miklós Görögkatolikus Általános Iskola és Óvoda. Jóllehet a cigány gyerekeket nem mindig egyszerű bekapcsolni az egyházi oktatási rendszerbe a két normarendszer gyakran erős különbözősége miatt (Pusztai 2014: 63).

Kocsis Fülöp¹⁹ az interjúban hangsúlyozta, hogy a görögkatolikus egyház egyik kiemelt célja a cigánymissziós tevékenysége kapcsán, hogy elősegítse a társadalmi megbékélést. Sivadó Csaba²⁰ kiemelte, hogy a cigánypasztoráció mindig komplex tevékenység, magában foglalja az iskolai oktatáson, nevelésen túl a felnőttképzést is a környék lakói, illetve az iskolaválasztó szülők számára.

4.3. A görögkatolikus fenntartású oktatási és nevelési intézmények működési feltételei és szakmai irányításuk

A működési feltételek elemzéséhez a 2015 májusában lezajlott Országos kompetenciamérés adatbázisában található intézményi adatokat vettük alapul az Oktatási Hivatal KIR statisztikái mellett. A szakmai irányítás értékeléséhez a három egyházmegye oktatási referensével készített interjú vonatkozó részeit elemezzük. A működési feltételeket az iskolák mérete, infrastruktúrája (épület állaga, tantermek, szaktantermek száma, könyvtár állomány), tanulói és pedagógus létszáma, illetve a továbbképzések tekintetében vizsgáljuk meg.

Jelen elemzésbe csak az általános iskolákat vontuk be, tekintettel arra, hogy vizsgálatunk középpontjában ezek állnak.

Az oktatási és nevelési feltételek vizsgálatát 12 görögkatolikus általános iskola bevonásával végeztük el, ami 2015 májusában minden görögkatolikus intézményt magában foglalt. A Sója Miklós Görögkatolikus Általános Iskola és Óvoda adatait a fenntartó engedélyével az átfogó kép kialakítása érdekében 2016 szeptemberében vettük fel, mert 2015 májusában ott még nem működött hatodik évfolyam. Így pótlólag csak a telephelyi, az intézményi, és a diák-kérdőívet kívántuk ott felvenni, az eredményességre vonatkozó adatok nem állnak rendelkezésünkre.

4.3.1. Az iskolák mérete

Az iskolák méretét megvizsgálva azt láthatjuk, hogy inkább közepes (5) és nagy iskolák (5) kerültek átvételre, összesen két kisiskola került görögkatolikus fenntartásba az Országos kompetenciamérés kategóriái alapján. Országosan az általános iskolák 32%-a nagy iskola, 34%-a közepes iskola és 32%-a kisiskola.

¹⁹ A strukturált interjút 2015. május hó 11-én készítette Ináncsy-Pap Ágnes Kocsis Fülöppel, aki 2008. június 30-tól a Hajdúdorogi Egyházmegye megyéspüspöke és 2015. március 20-tól a Görögkatolikus Metropólia érsek-metropolitája.

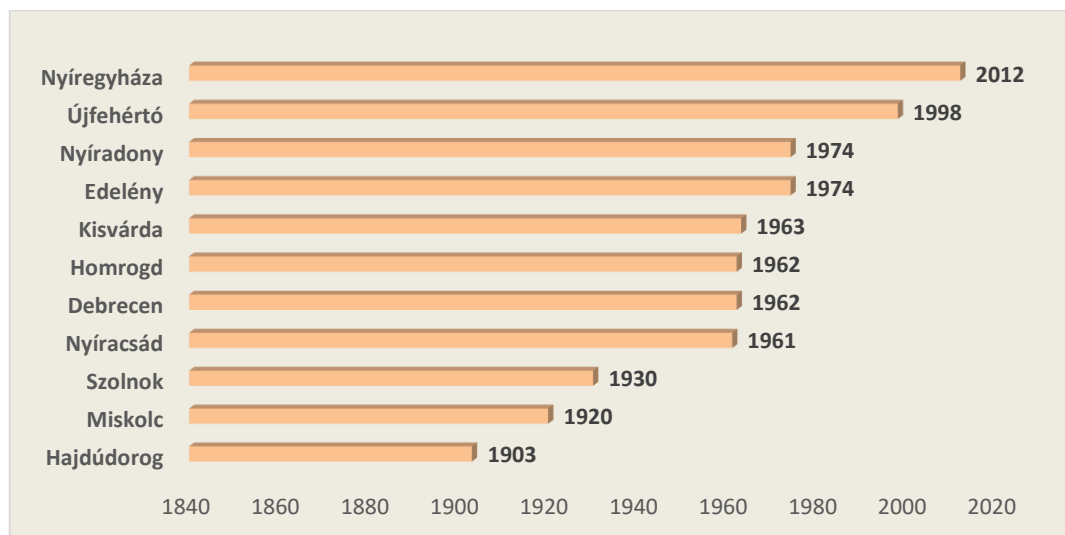
²⁰ A strukturált interjút 2016. október 9-én készítette Ináncsy-Pap Ágnes Dr. Sivadó Csabával, aki 2015. június 30-ig a Hajdúdorogi Egyházmegye, ezt követően a Nyíregyházi Egyházmegye oktatási referense.

Összességében az látható, hogy a görögkatolikus egyház által fenntartott iskolák inkább nagyobb iskolaépülettel rendelkeznek az országos átlaghoz képest.

Az iskolaépületek közül egy épült 1900 előtt, három 1948 előtt, hat 1948 és 1989 között, egy a rendszerváltás után, de még az ezredforduló előtt és csak egyetlen iskola épült 2000 után. A görögkatolikus iskolai épületek átlagkora 56 év, míg az országos átlag ettől jelentősen több, az országos átlag az épületek korára vonatkozóan 70 év.

Az intézményvezetők meglátása szerint az épületek állapota koruk ellenére 80%-ban jó vagy kitűnő, míg az országos átlag csak 37,5%. Csak egy görögkatolikus iskola van nagyon rossz állapotban (7. ábra)

7. ábra: A telephely építésének időpontja (év)

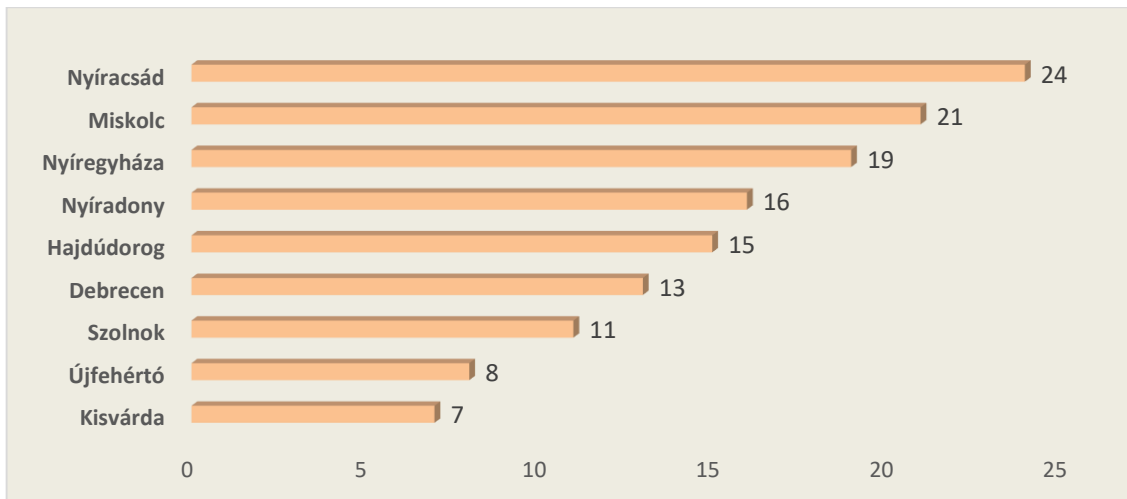

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015.május

4.3.2. Az iskolák felszereltsége

A tanteremk számát tekintve 10 alatti tanteremmel rendelkező iskola kettő van, 10 és 20 közötti tanteremmel hat iskola van felszerelve, míg 20 feletti tanteremmel három iskola rendelkezik. A görögkatolikus iskolák átlaga 16 tanterem, míg az országos átlag 18 tanterem. Nyelvi labor összesen hat helyen van, de számítógépes terem minden iskolában található, három helyen kettő is van. Tornateremmel, egy intézmény kivételével mindegyik fel van szerelve. Négy intézmény kivételével mindegyikben van legalább egy fejlesztő terem (8. ábra).

8. ábra: A telephelyen lévő tantermek száma (db)

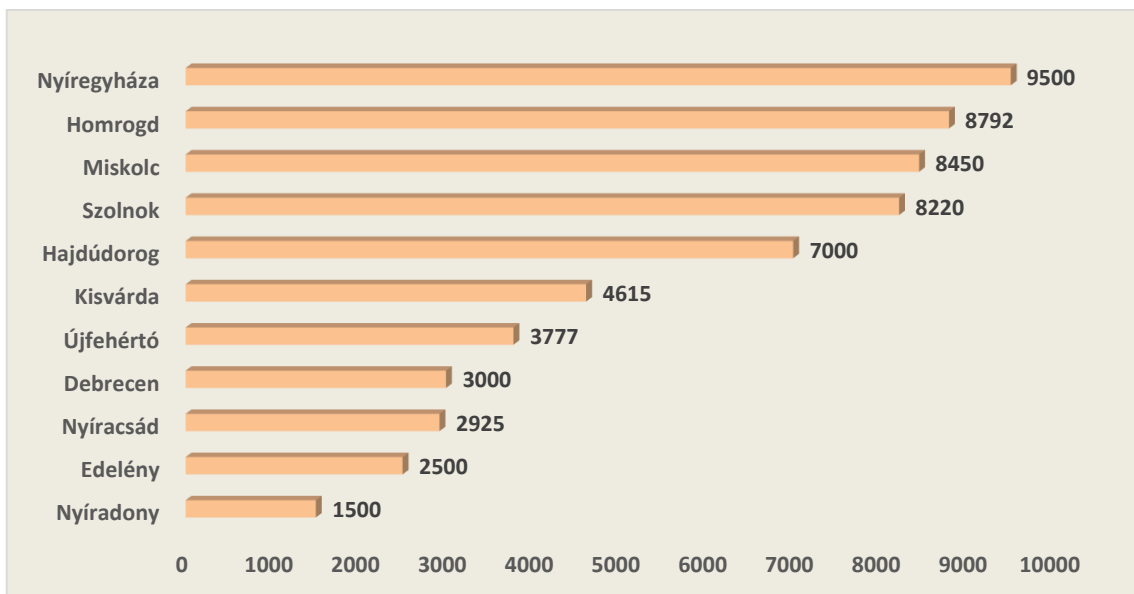

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

Könyvtár mindegyik iskolában található, országos szinten az általános iskolák 8,7%-ban nincs egyáltalán könyvtár. Egy helyen van 500 alatti állomány, öt helyen 2500 és 5000 kötet, míg öt helyen 7000 és 10000 közötti kötet található (9. ábra).

A tanulók rendelkezésére álló számítógépek tekintetében a helyzet nagyon változatos képet mutat. A három évnél fiatalabb számítógépek számát tekintve összesen két intézményben van 25-nél több ilyen számítógép, ugyanakkor két helyen egyáltalán nincs ilyen számítógép, négy helyen van tíznél több, de húsznál kevesebb ilyen számítógép.

9. ábra: A különböző című könyvek száma a könyvtárban (db)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

Négy intézmény kivételével mindegyiken megvalósult valamilyen bővítés.

Az épületek állagára vonatkozó adatok alapján összefoglalóan tehát elmondható, hogy bár az épületek nem mostanában épültek, de állapotuk jó vagy kitűnő, ami – részben biztosan – a felújításoknak köszönhető. Tantermek, szaktantermek, könyvtárak tekintetében mindegyik intézmény jól felszerelt.

4.3.3. Tanulói létszám, tanulói összetétel

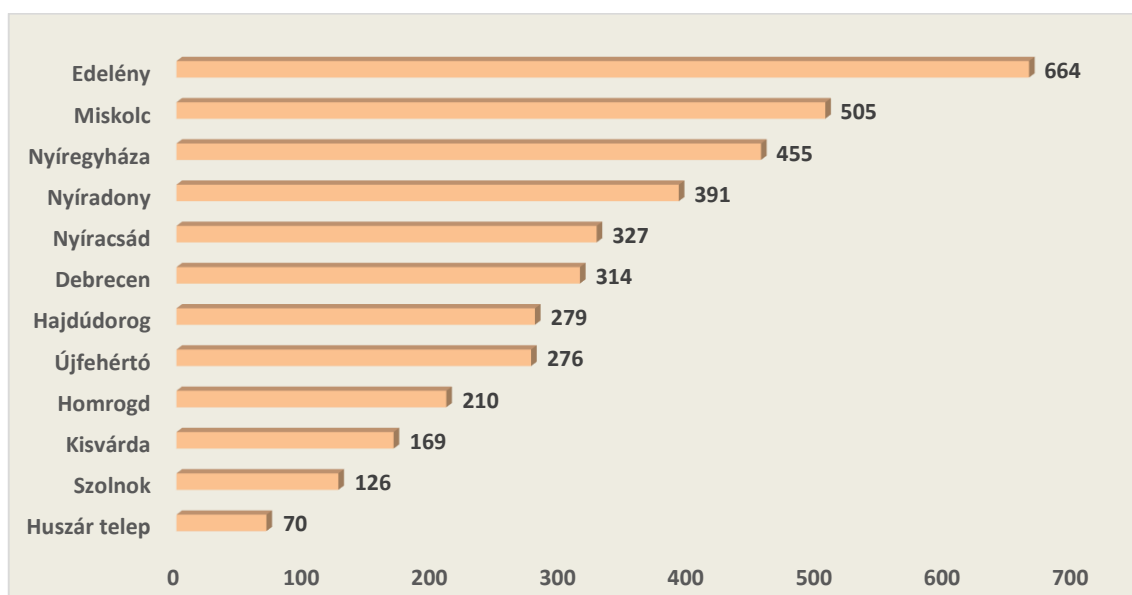
Hermann és Varga (2016: 313) tanulmányukban a magániskolákkal hasonlítják össze az egyházi iskolák tanulói létszámát. 2001 és 2011 között mind a két intézménytípusban nő a diáklétszám, de 2011-től kezdve a magániskolákban tanulók száma 30%-kal kevesebb lett 2014-ig, míg a felekezeti fenntartásban tanulók száma újabb 47%-kal nőtt. 2014-re 168.513 fő lett egyházi iskolás diák.

A tanulói létszámot tekintve is igen változatos a kép a görögkatolikus egyház által fenntartott iskolahálózatban. A Miskolci Egyházmegyében található intézmények egy kivételével kimagasló létszámmal működnek. Egy első évfolyamos osztály négy görögkatolikus fenntartású iskolában, két osztály hat oktatási intézményben, három, illetve négy osztály egy-egy intézményben indult a 2014/2015. tanévben.

Kifejezetten alacsony a létszám a homrogydi, a szolnoki és a huszár-telepi iskolákban, mert ezeken a helyeken nagyon magas arányban hátrányos helyzetű diákok felzárkóztatása zajlik, akikre – az oktatási referensek elmondása alapján – a kis létszám mellett nagyobb személyes figyelmet kívánnak fordítani.

Az országos átlag szerint 259,88 diák tanul egy általános iskolában, ehhez képest a görögkatolikus iskolák létszámának átlaga 311,42 tanuló (10. ábra)

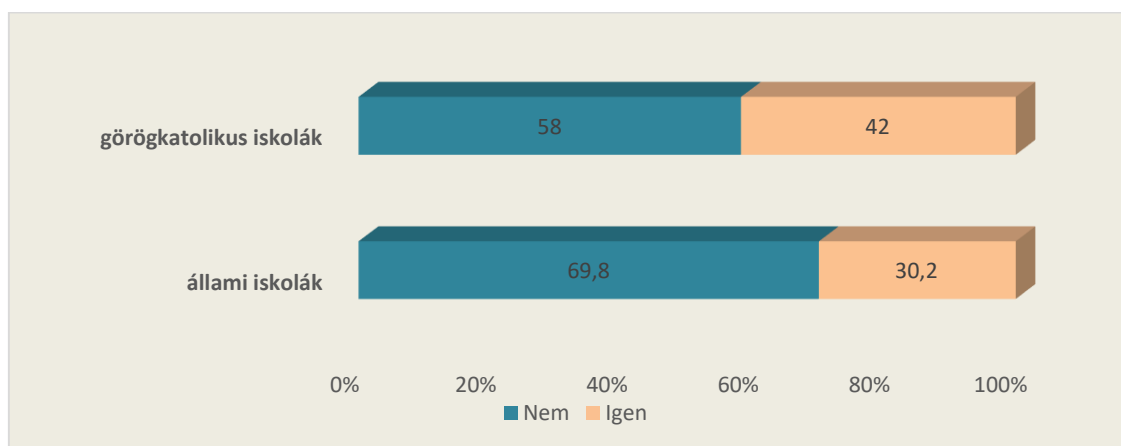
10. ábra: Tanulói létszám a görögkatolikus fenntartású általános iskolákban (fő)
(N=3787)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

Öt helyen nincs válogatás a jelentkező diákok között, míg hét helyen megszűrik az első évfolyamba felvételiző diákokat. Az országos átlaghoz képest magasabb a válogatás mértéke (11. ábra).

11. ábra: Az általános iskolába jelentkezők közül az Önök helyén szoktak-e válogatni a tanulók között?(%)

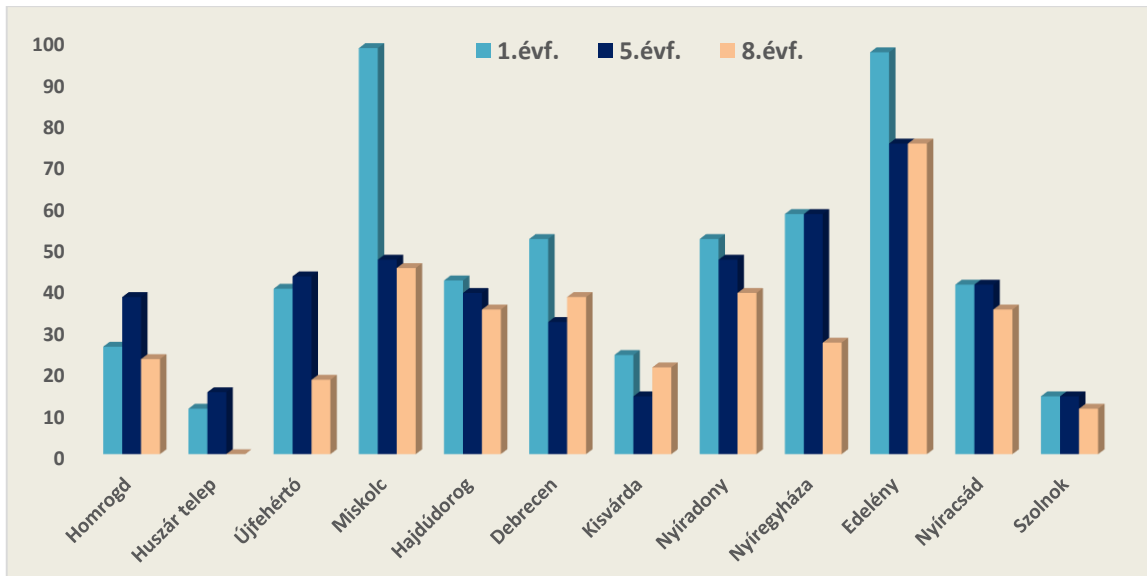

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

Évfolyamonként a gyereklétszámról általánosságban elmondható, hogy az évek előrehaladtával csökken a gyermekszám. Legjelentősebb mértékben a megyeszékhelyeken.

Az ötödik évfolyamtól kezdve tapasztalható ez a tendencia. Ennek hátterében az állhat, hogy a tanulók egy része átmegy nyolc- vagy hatosztályos katolikus gimnáziumokba (12. ábra)-

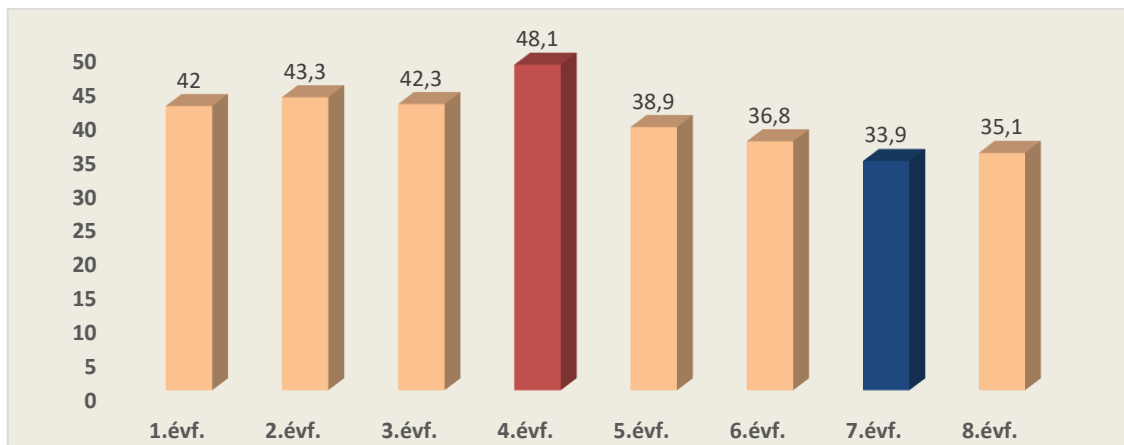
12. ábra: A görögkatolikus általános iskolákban a tanulói létszám változása első évfolyamtól a nyolcadikig (fő)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

Az átlagos tanulói létszám mind a nyolc évfolyamon az országos átlag felett van. Legnagyobb eltérés az első évfolyamos átlagok között van. Az országos átlag alapján a tanulók száma 32,3, míg a görögkatolikus általános iskolák első évfolyamos átlaga 42 fő. A legkisebb eltérés a nyolcadik évfolyamos országos átlag és görögkatolikus átlag között van, összesen négy tanuló a különbség (31,4-35,9) (13. ábra).

13. ábra: Az átlagos tanulói létszám változása első évfolyamtól nyolcadik évfolyamig a görögkatolikus alapfokú oktatási intézményekben (fő)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

A létszámra vonatkozó adatok alapján összefoglalóan tehát elmondható, hogy a diákok száma évfolyamonként magasabb, mint az országos átlag, de ugyanazt a csökkenő tendenciát mutatja az évek előrehaladtával a megyeszékhelyen található iskolákban. Különösen a miskolci intézménynél tapasztalható ez. Az intézményvezetővel történt beszélgetés alapján ennek az oka leginkább abban rejlik, hogy a diákok egy része ötödik évfolyamtól kezdve átmegy a Fényi Gyula Jezsuita Gimnáziumba. A kisebb településeken található görögkatolikus általános iskolákban a tanulói létszám nem csökken olyan erősen, mint az országos átlag, pl. Edelény, Kisvárda, Homrogd.

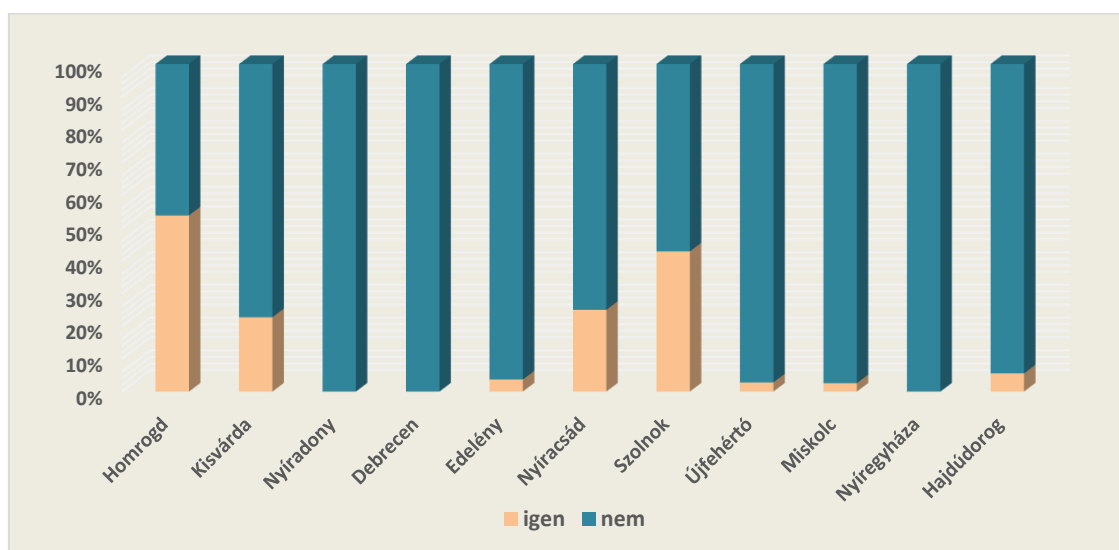
További érdekes elemzési szempont a hátrányos helyzetűek aránya, ami kiemelkedően magas a Szent Tamás Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskola, a Homrogdí Görögkatolikus Iskola és a Sója Miklós Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskola tanulói között (a fenntartói adatszolgáltatás alapján). Ott 100%-ban halmozottan hátrányos helyzetű tanulók vannak a hatodik évfolyamon.

A hatodik évfolyamon tanuló diákok esetén hat oktatási intézményben magasabb a lány tanulók aránya. A fiúk aránya 51,4%, ez szinte teljesen megegyezik az országos átlaggal, ami 51,69%. Egy intézményben, a nyíracsádi Szent Piroska Görögkatolikus Általános Iskolában tapasztalható csak az, hogy a lányok létszáma duplája a fiúkénak a hatodik évfolyamon. Ha összevetjük a 2011-es népszámlálási adatokkal a nemi arányt, azt látjuk, hogy a nők aránya a magukat görögkatolikusnak vallók körében 46,2%.

4.3.3.1. Tanulói összetétel

A tanulói összetétel tekintetében érdekes mutató a halmozottan hátrányos helyzetű diákok aránya. Országosan ez az arány 0,045%, a görögkatolikus iskolákban ezt meghaladó, 0,049%. A görögkatolikus intézmények egynegyedében, három oktatási intézményben kiugróan magas ez az arány: Homrogdon, Szolnokon és Nyíracsádon (14. ábra).

14. ábra: A hatodik évfolyamon tanuló halmozottan hátrányos helyzetű diákok aránya
(fő, N=428)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

A gyermekvédelmi támogatás aránya országos szinten 33,6%, míg a görögkatolikus iskolákra vonatkoztatva ez az arány 25%. A három megyeszékhelyen található intézményben a legalacsonyabb ez az arány: Nyíregyházán 12%, Miskolcon 13,3%, míg Debrecenben 13,6%. Hat intézményben a hatodik évfolyamon magasabb a gyermekvédelmi támogatásban részesülő diákok száma, mint a gyermekvédelmi támogatásban nem részesülők száma.

4.3.3.2. A tanulók társadalmi helyzete

A tanulók szociális helyzetének elemzéséhez érdemes megvizsgálnunk, hogy milyen típusú családban élnek, a szülőknek mi a legmagasabb iskolai végzettsége, a munkaerőpiaci státuszuk, illetve, hogy hányan laknak együtt. A görögkatolikus iskolába járó diákok 89,1%-a saját családban él, míg ez az arány országos szinten 79,1%.

A nevelőcsaládban élők aránya pontosan megegyezik az országos eredménnyel. A gyermekotthonban élők 0,4%-kal többen vannak ezekben az intézményekben.

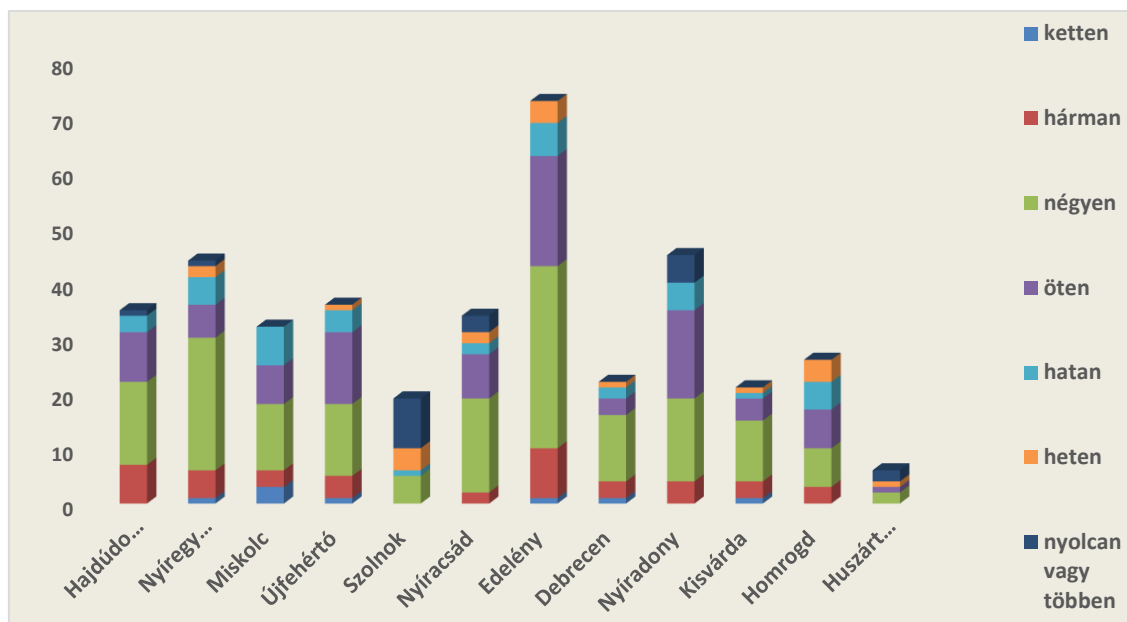
A munkaerőpiaci státusz tekintetében is érdekes eredményeket kaptunk. A görögkatolikus iskolába járó hatodik évfolyamos gyermekek szülei közül az országos átlag felett vannak azok, akiknek rendszeres munkájuk van. Az édesapák esetén ez nem tér el az országos átlagtól.

A családtípusokat elemzve azt láthatjuk, hogy az országos átlaghoz viszonyítva minimális eltérés van. 0,3%-kal kevesebb gyermek él a saját családjában és 0,4%-kal több tanuló van lakó- vagy gyermekotthonokban elhelyezve.

Az egy lakásban élők számáról elmondható, hogy az országos átlagokhoz viszonyítva alacsonyabb azoknak a háztartásoknak az aránya, ahol három fő él együtt, és jelentősen magasabb azoknak a családoknak a száma, ahol hatnál több fő él együtt.

A görögkatolikus iskolákat összehasonlítva látható, hogy ahol magas a hátrányos helyzetű tanulók aránya – pl. a szolnoki Szent Tamás Görögkatolikus Iskolában a hatodik évfolyamon kilenc ilyen család van –, ott kiugróan magas az olyan háztartások száma, ahol nyolcan vagy többen vannak (15. ábra).

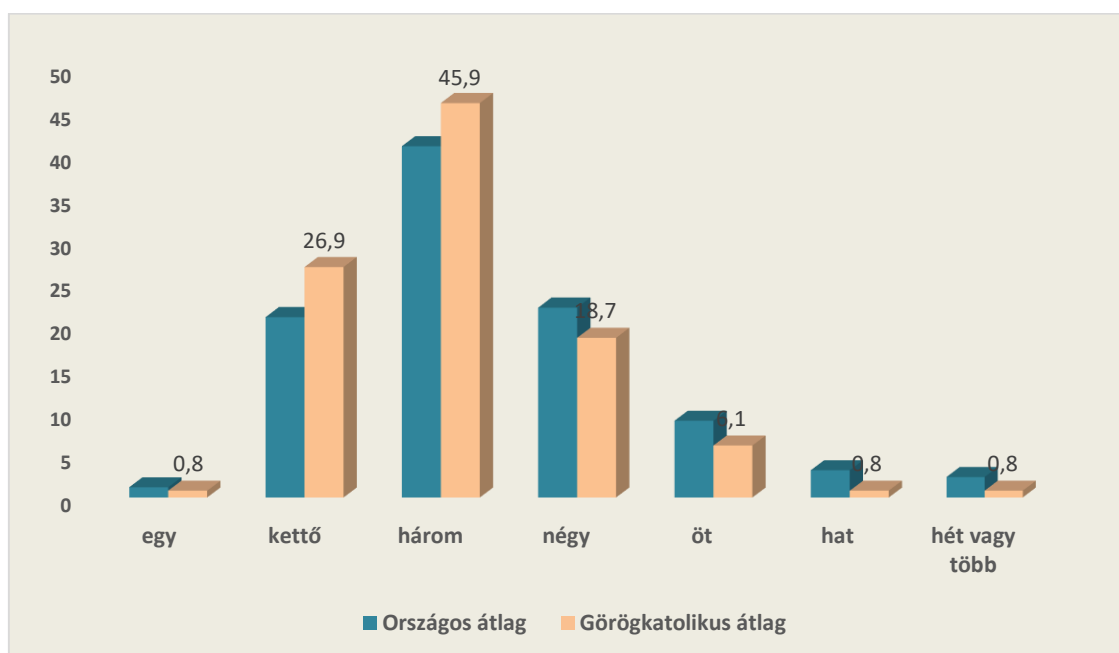
15. ábra: Egy lakásban lakók száma a görögkatolikus iskolák tekintetében (fő)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május, Huszártelep adatszolgáltatás 2016. május

A lakáskörülmények tekintetében az országos átlaghoz viszonyítottan kettő és három lakószobás ingatlanok nagyobb arányban vannak jelen a görögkatolikus iskolába járó diákok esetén, vagyis a nagyobb méretű családok döntően közepes méretű otthonokban élnek (16. ábra).

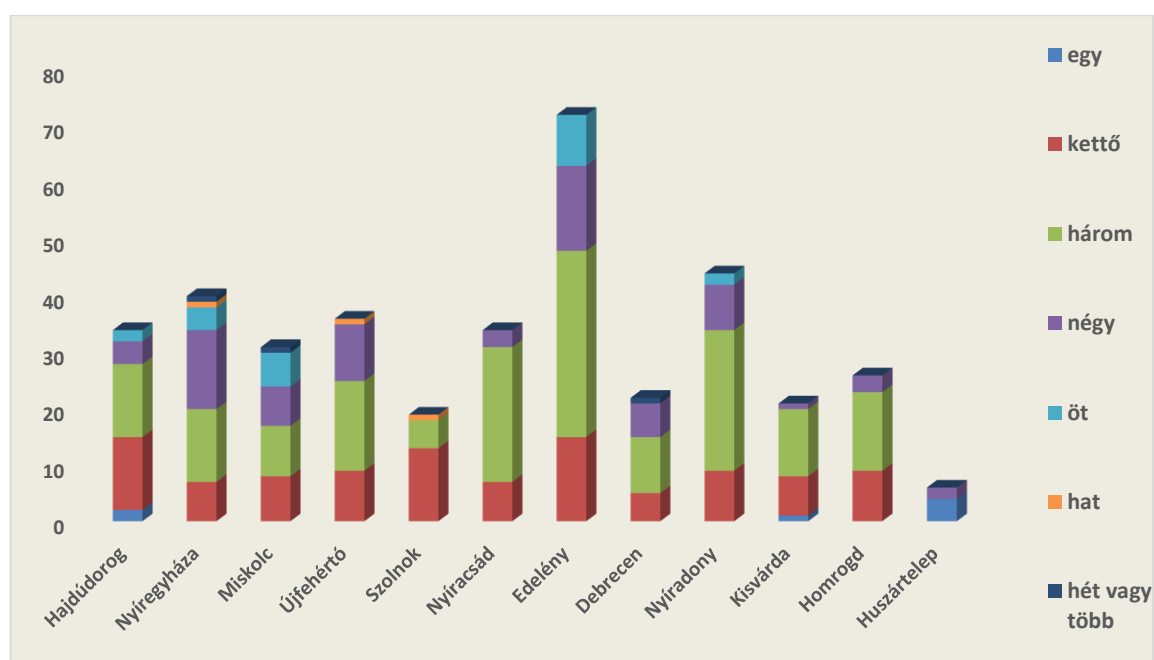
16. ábra: Egy lakásban található lakószobák száma az országos átlaghoz viszonyítva (%)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

A lakószobák száma nem meglepő módon a szolnoki iskolába járó diákok esetén a legalacsonyabb, a legnagyobb lakások pedig arányaiban a megyeszékhelyen található iskolákban vannak (17. ábra)

17. ábra: Lakószobák száma (db)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május, Huszártelep adatszolgáltatás 2016. május

4.3.3.3. Tanulmányi eredmények, előrehaladás

Tudatában vagyunk annak, hogy a tanulmányi eredmények év végi átlagokkal való mérése nem megbízható adat, azonban kiaknázva az OKM adatok nyújtotta lehetőséget, tájékoztató jelleggel közöljük itt az összehasonlítás eredményeit. Az előző év végi tanulmányi eredmény a görögkatolikus iskolákba járó diákok esetén 4,025, míg az országos átlag 3,71.

17. táblázat: Tanulási nehézséggel küzdő tanulók (%)

	Országos átlag	Görögkatolikus iskolák átlaga
Írásbeli nehézség	2,2	4,9
Beilleszkedési nehézség	0,3	1,4
Olvasási nehézség	0,2	1,6
Számolási nehézség	1,8	4,7

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

18. táblázat: Tanulási zavarral küzdő tanulók (%)

	Országos átlag	Görögkatolikus iskolák átlaga
Diszgráfia	1,5	0,9
Diszlexia	1,3	0,9

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

A görögkatolikus oktatási intézményekben az országos átlaghoz képest a korrepetáláson és felzárkóztatáson való részvétel is magasan az országos átlag felett van. Az integrációs, képességkibontakoztató foglalkozások aránya országos mintában 32,3%, a görögkatolikus iskolában ez 50%. Tehát megállapítható, hogy a nagyobb arányban jelen lévő tanulási nehézséggel küzdő tanulót jelentős integrációs támogatásban részesítik a görögkatolikus iskolák (17., 18. táblázat).

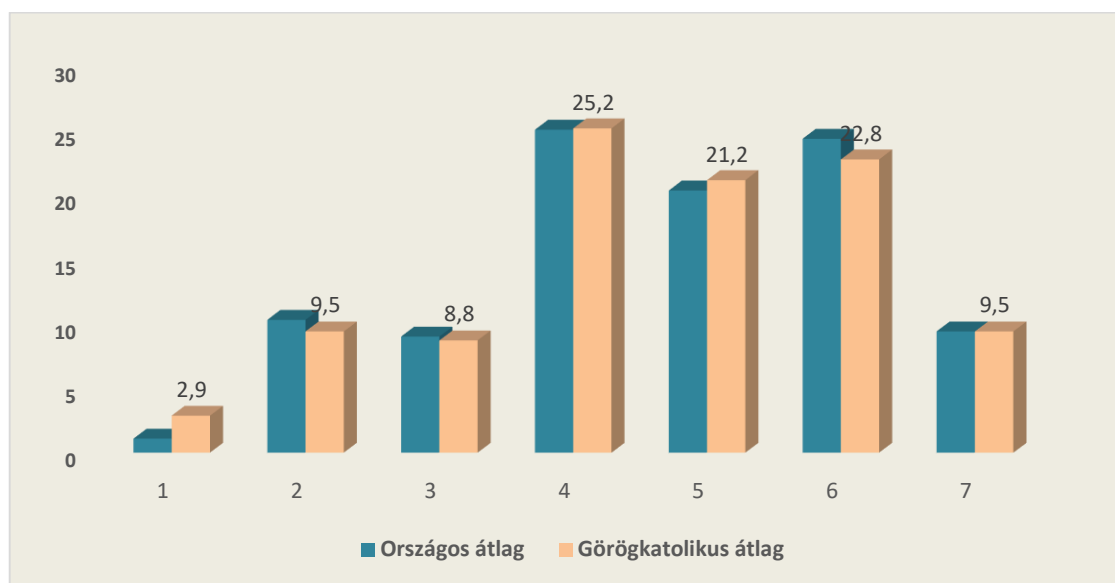
A tanulók magatartásával és viselkedésével kapcsolatos problémák esetén mindenképpen meg kell említenünk, hogy az iskolák összesen 19%-ában eddig még soha nem tapasztaltak verbális agressziót. Az iskola dolgozóival szembeni agresszív magatartás az iskolák 36%-ában már előfordult.

A számítógépes függőség, mint probléma az oktatási intézmények közel 40%-ában van jelen, illetve a lopás az iskolák több, mint 80%-ában már előfordult.

A magatartás- és viselkedésbeli problémák szinte mindegyike jelen van két görögkatolikus intézményben (Homrogd, Szolnok).

A legmagasabb iskolai végzettség, amit szeretnének a görögkatolikus iskolába járó diákok elérni, százalékos arányban szinte megegyezik az országos átlaggal (18. ábra).

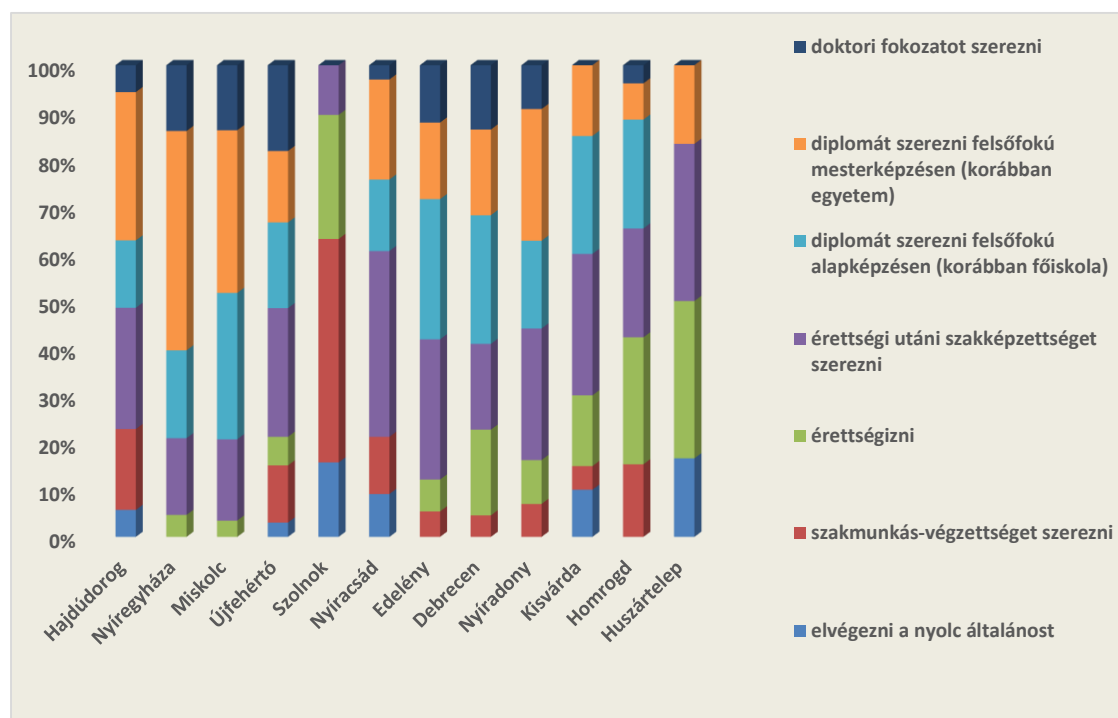
18. ábra: A legmagasabb iskolai végzettség, amelyet szeretne elérni a 8. évfolyamos tanuló (%)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

A legmagasabb iskolai végzettség elérése tekintetében a szolnoki iskolában kiugróan magas azoknak az aránya, akik szakmunkás végzettséget szeretnének szerezni, ebben a szegregátum környéki iskolában a legmagasabb a 8 általánossal rendelkező szülők aránya. A nyíregyházi iskolákban – ahol a legmagasabb a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya – a legtöbb az egyetemi végzettségre aspiráló diák. A szolnoki iskola kivételével minden iskolában tanul olyan diák, aki egyetemi végzettséget szeretne megszerezni. Az érettségi utáni szakképesítés nagyon népszerű forma a végzős nyolcadik évfolyamos diákok körében. A legmagasabb arány Edelényben van, de a nyíracsádi és nyíradonyi diákok is magasabb arányban szándékoznak érettségi után szakmát tanulni (19. ábra).

19. ábra: A legmagasabb iskolai végzettség, amelyet a 8. évfolyamos tanuló szeretne elérni (%)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május, Huszár telep adatszolgáltatás 2016. május

19. táblázat: A 8. évfolyamon végzett általános iskolás tanulók továbbtanulása (%)

Település neve	Gimnázium	Szakközépiskola	Szakis- kola	Nem tanul tovább
Hajdúdorog	37%	49%	14%	0%
Nyíregyháza	70%	20%	10%	0%
Miskolc	51%	49%	0%	0%
Újfehértó	80%	15%	5%	0%
Szolnok	0%	25%	67%	8%
Nyíraczád	36%	43%	19%	0%
Edelény	40%	44%	16%	0%
Debrecen	45%	30%	25%	0%
Nyíradony	32%	63%	4%	0%
Kisvárd	16%	50%	30%	4%
Homrogd	5%	35%	60%	0%

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

A görögkatolikus általános iskolába járó nyolcadik évfolyamos diákok 37%-a gimnáziumban, 38%-a szakközépiskolában, 24%-a szakiskolában tanult tovább a 2014/2015-ös tanévben, míg 1% nem tanult tovább sehol. A szakmát tanulók aránya 62%. A gimnáziumban való továbbtanulás leginkább a három megyeszékhelyen található általános iskolában jellemző, Újfehértó mellett. A szakiskolában való továbbtanulás pedig leginkább azokban az iskolákban magas, ahol kiemelkedő számban vannak a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók. A közepes és kisvárosokból leginkább szakközépiskolákba mennek tovább a tanulók (19. táblázat).

Hermann és Varga (2016: 321) az EMMI és az OKM 2001 és 2014 közötti adatok alapján azt valószínűsíti, hogy az egyházi iskolák a szegényebb régiókban is a viszonylag kedvezőbb helyzetű diákokat veszik fel az intézményükbe. Ugyanakkor azt is meg kell itt jegyeznünk, hogy nehezebb a halmozottan hátrányos helyzetű diákokat eljuttatni a felekezeti fenntartású iskolákba az értéknormák közötti távolság miatt.

4.3.4. Pedagógusállomány

Egy oktatási intézményben megvalósuló fenntartóváltás talán legjobban a pedagógus társadalmat érinti. Szemerszki (1992) kutatásai alapján azt fogalmazza meg, hogy a tanárokat egy egyházi iskolaátvétel kapcsán a kedvezőbb körülmények, az iskola korábbinál jobb ellátottsága, a szakmai önállóság és a korábban oktatott gyermekek körének megtartása készítette leginkább az ottmaradásra. Viszont csak 15% maradna biztosan az iskolában, ha az iskola tanári kara és a vezetése kicserélődne. A kutatásban megkérdezett pedagógusok 95%-a szükségesnek tartja, hogy valamilyen formában az iskola részt vállaljon a gyerekek világnézetű neveléséből.

A Görögkatolikus Metropólia által fenntartott iskolák egy-két kivétellel szinte mindegyike átvett oktatási intézmény, ahol a pedagógusoknak alkalmazkodni kellett az új fenntartóhoz. A nyíregyházi oktatási referens elmondása alapján csak néhány pedagógus hagyta el az iskolát a fenntartóváltás miatt. Kiemelte, hogy csak az új munkaerő kiválasztása során fogalmazták meg előnyként, hogy valaki rendszeresen templomba járó, illetve parókusi ajánlása is van.

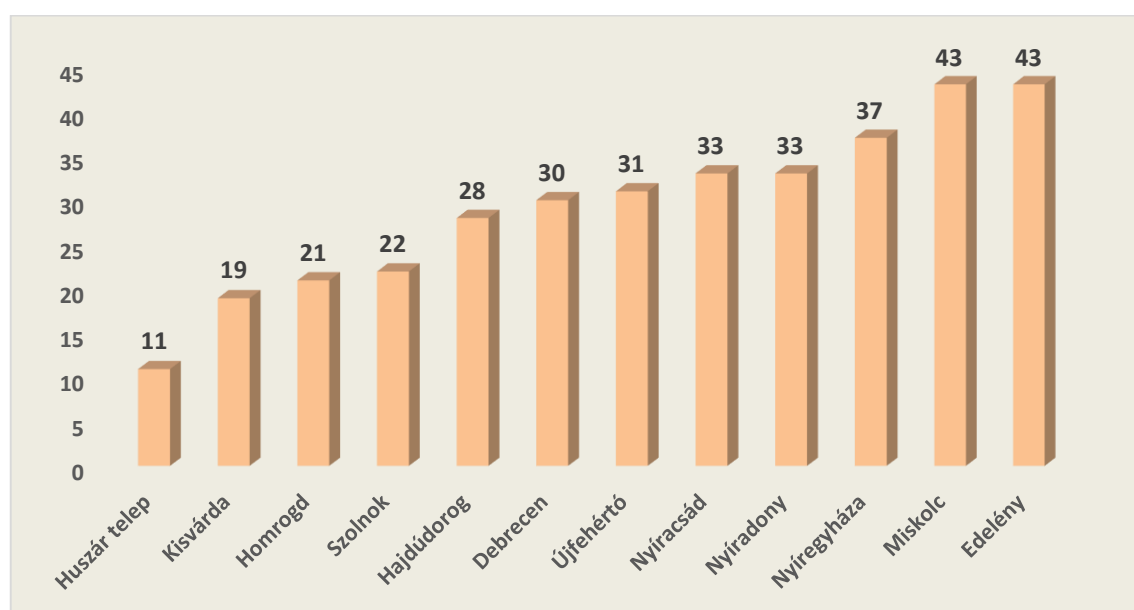
Kocsis Fülöp²¹ az interjúban elemezte, mennyire fontos, hogy az egyház a pedagógusok számára a szakmai továbbképzésen túl lelki napokat is szervezzen.

²¹ A strukturált interjút 2015. május hó 11-én készítette Inántszy-Pap Ágnes Kocsis Fülöppel, aki 2008. június 30-tól a Hajdúdorogi Egyházmegye megyéspüspöke és 2015. március 20-tól a Görögkatolikus Metropólia érsek-metropolitája.

Ez azért is fontos – Sivadó Csaba²² elmondása szerint –, mert az iskolaátvételnél nyilatkoznak a pedagógusok arról, hogy vállalják az egyházi fenntartással járó feltételeket, aláírják az Etikai kódexet, nyilatkoznak arról, hogy igyekeznek a fenntartó által képviselt szellemiséggel azonosulni.

A pedagóguslétszám tekintetében két kiugróan magas adatot találtunk, a Miskolci Görögkatolikus Általános Iskola és az edelényi Szent Miklós Görögkatolikus Iskola esetén, de ehhez kiugróan magas tanulói létszám is kapcsolódik. Két helyen van húsz fő alatti tanári kar (20. ábra).

20. ábra: Teljes állású pedagógusok száma (fő, N=351)

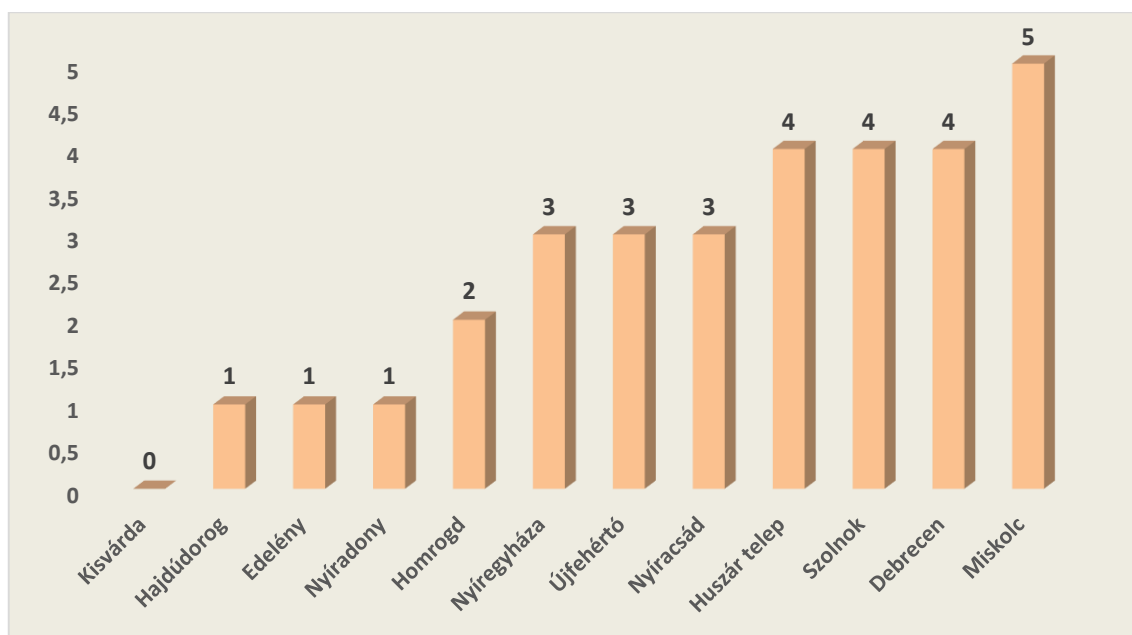
Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május, Huszár telep adatszolgáltatás 2016. május

A legalacsonyabb a tanári kar létszáma a Huszár-telepen található Sója Miklós Görögkatolikus Általános Iskolában, mert ott csak a 2014/2015-ös tanévtől indult el a felső tagozatos képzés, így itt részmunkaidős és óraadó pedagógusok is nagyobb számban vannak jelen.

Az egy főre jutó tanulói létszám tekintetében a legalacsonyabb értékeket azokban az iskolákban találtuk, ahol kiugróan magas a hátrányos helyzetű tanulók aránya, pl. Szolnokon a Szent Tamás Görögkatolikus Általános Iskolában, a Sója Miklós Görögkatolikus Óvodában és Általános Iskolában és a homrogdai görögkatolikus iskolában (21. ábra).

²² A strukturált interjút 2016. október 9-én készítette Inántszy-Pap Ágnes Dr. Sivadó Csabával, aki 2015. június 30-ig a Hajdúdorogi Egyházmegye, ezt követően a Nyíregyházi Egyházmegye oktatási referense.

21. ábra: Óraadó pedagógusok száma (fő, N=31)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május, adatszolgáltatás Huszár telep 2016. május

Az óraadó pedagógusok aránya a Miskolci Görögkatolikus Általános Iskolában, a Szent Tamás Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskolában és a Szent Efrém Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskolában a legmagasabb.

Három intézményben van pedagógushiány, a Szent Tamás Görögkatolikus Általános Iskolában, a Sója Miklós Görögkatolikus Általános Iskolában és Kisvárdán, a Szent György Görögkatolikus Iskolában. A két első intézményben a hátrányos helyzetűek nagyon magas aránya esetleg hozzájárulhat a betöltetlen pedagógusállásokhoz.

Főállású gyógypedagógus négy oktatási intézményben, részmunkaidős foglalkoztatásban pedig két gyógypedagógus került alkalmazásba. Logopédus három iskolában van nem teljes munkaidőben. Fejlesztő pedagógus négy helyen van teljes munkaidőben alkalmazva, míg pedagógiai asszisztens két oktatási intézmény kivételével mindenhol jelen van. A szolnoki Szent Tamás Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskola az egyetlen olyan görögkatolikus fenntartású intézmény, ahol gyógypedagógus, pedagógiai asszisztens, fejlesztő pedagógus és logopédus is részt vesz a tanulók fejlesztésében.

4.3.4.1. Továbbképzések

A továbbképzések tekintetében a legnépszerűbb a szaktantárgyi továbbképzés, abba kilenc intézmény pedagógusai kapcsolódtak be; vezetői és személyiségfejlesztő tréningbe hat-hat intézmény pedagógusai kapcsolódtak be.

Legnagyobb létszámmal a huszár-telepi iskola és a homrogdi iskola nevelőtestületéből vettek részt ezeken, ők kifejezetten a hátrányos helyzetűek irányába való érzékenyítésen vettek részt. A pedagógiai mérés és értékelés is kifejezetten népszerű továbbképzés, amelyen öt iskolából vettek részt pedagógusok.

Két intézményben tanít olyan pedagógus, aki szakmai folyóiratban publikál, és két helyen dolgozik olyan tanár, aki tankönyvírásban is részt vesz, ők megyeszékhelyek pedagógusai. Egyetlen magát romának valló származású pedagógus sincs.

A pedagógusokra vonatkozó adatok alapján összefoglalóan tehát elmondható, hogy a legkedvezőbb diák-tanár arány elég nagy eltéréseket mutat, azokban az oktatási intézményekben van, ahol nagyon magas a hátrányos helyzetű tanulók aránya. A pedagógus munkáját segítők aránya is ezekben az iskolákban a legmagasabb. A továbbképzések tekintetében általánosságban elmondható, hogy a fenntartó kifejezett szándéka lehet a hátrányos helyzetűek irányába való érzékenyítés, hiszen ezeken a helyeken 100%-os a tanárok részvétele a személyiségfejlesztésen.

4.3.5. Szakmai irányítás

A Vatikán részéről a magyarországi görögkatolikus iskolákért a Katolikus Nevelési Kongregáció a legmagasabb rendű felelős, amelynek hatásköre két területre terjed ki: a szerzetesrendek és a világi intézmények utánpótlást képző házaira, az egyetemekre, fakultásokra, az egyházi fenntartású felsőbb egyházi és világi tanulmányokra szakosodott intézetekre és iskolákra, s végül az egyházi fenntartású iskolákra és más oktatási intézményekre (Brunori 2002: 60). Dr. Sivadó Csaba nyíregyházi oktatási referenssel készített interjúmban részletesen bemutatásra került a magyarországi görögkatolikus oktatási és nevelési intézmények irányításának kérdése. Jelen görögkatolikus oktatási intézményeket szakmailag a Katolikus Pedagógiai, Szervezési és Továbbképzési Intézet fogja össze.

Egyházmegyei szinten pedig az egyházmegyék oktatási és nevelési bizottságai és az oktatási referens segítik a püspökök, mint fenntartók döntéseit.

Pusztai (2014: 60) megközelítése szerint az egyes átvett vagy az egyház által alapított oktatási intézmények az egyházas jelleg kialakítása kapcsán már a kezdetektől fogva törekedtek az önálló pedagógiai ars poetica megfogalmazására. A kezdetekkor ez inkább egyedi, majd az ezredfordulótól kezdve fenntartói szintű tevékenység lett.

Az egyházi fenntartók egyre inkább rendszer szintjén kezdik el megfogalmazni a stratégiákat, a társadalmi szerepvállalást, illetve a gyengeségekkel való szembenézést. A katolikus egyházban erősebb a centralizáció, míg a protestáns egyházaknál autonómabb egységek képviselik az oktatási intézmények fenntartói feladatait (pl. egyházközségek, gyülekezetek is lehetnek iskolafenntartók).

A Görögkatolikus Metropólia szintjén az egyházmegye püspöke vagy kormányzója az oktatási és nevelési intézmények fenntartója. Mellette tanácsadó testületként van egy oktatási és hitoktatási bizottság egyházmegyénként, illetve van egy metropóliai szintű Oktatási és Hitoktatási Bizottság, amely azokban a kérdésekben segíti az egyházi vezetők döntéseit, amelyek nem lokális jellegűek és az egész görögkatolikus társadalmat érintik. A Magyarországon működő helyi katolikus oktatási irányítás a legtöbb esetben EKIF-eken (Egyházmegyei Katolikus Iskolák Főhatósága) keresztül valósul meg.

Jelen fejezetben egyrészt megvizsgáltuk az 1989-es rendszerváltás hatását a görögkatolikus iskolaügyre, másrészt igyekeztünk egy összefoglaló képet adni a jelenlegi görögkatolikus fenntartású oktatási rendszerről. Bemutattuk az első iskolaátvétel körülményeit az önkormányzatok, az egyházmegyei fenntartók és az oktatási referensek szemszögéből. További célunk az volt, hogy a görögkatolikus egyház oktatási rendszerének területi és társadalmi beágyazódását vegyük górcső alá.

Először a szerkezeti felépítést vizsgáltuk meg és azt tapasztaltuk, hogy az alapfokú oktatás mellett a szakképzés különös hangsúlyt kap mind a három egyházmegyében. Ennek egyik feltételezhető okát a görögkatolikus hívek speciális társadalmi és földrajzi helyzetében láttuk. Az intézmények földrajzi elhelyezkedését illetően azt tapasztaltuk, hogy mind a három egyházmegye egy-egy iskola különbséggel ugyanannyi alapfokú oktatási intézményt tart fenn.

Ezen intézmények közül egyetlen egy sincs a fővárosban, kettő-kettő található megyeszékhelyeken, három kisvárosokban, egy nagyközségben és egy kisközségben.

Ezt követően a görögkatolikus vallású népességet vizsgáltuk meg bizonyos társadalmi háttérváltozók mentén, hogy képünk legyen arról, kik is a potenciális görögkatolikus iskolaválasztók. Ezt a görögkatolikus fenntartású oktatási és nevelési intézmények működési feltételeinek és szakmai irányításuknak a részletes elemzése követte. Igyekeztünk mindig az országos átlaghoz viszonyítani ezeket az adatokat. Ezután az iskolák mérete, felszereltsége, a tanulói összetétele, tanulmányi eredménye, majd a pedagógusállomány részletes elemzése következett. Végül a szakmai irányítást mutattuk be.

Jelen fejezet megírása során fel tudtuk térképezni azokat a – személyi, infrastrukturális – adottságokat, háttértényezőket, amelyek között a görögkatolikus fenntartású oktatási és nevelési intézmények működnek, és amelyek meghatározóak lehetnek egy-egy iskolaválasztási döntés meghozatalakor.

5. A görögkatolikus fenntartású általános iskolát választó szülők társadalmi háttere

Az előző három fejezetben áttekintettük a görögkatolikus egyház oktatási és nevelési rendszerének kialakulását történetiségében, illetve feltérképeztük a rendszerváltást követő expanzió eredményeit.

Jelen fejezet célja, hogy az iskolaválasztási motivációk vizsgálatához közelítve, most már egészen közlelről figyeljük meg a görögkatolikus iskolákat választó szülőket. Az elemzésünk három kardinális szempont mentén halad. Egyrészt az iskolaválasztó szülők társadalmi hátterének, másrészt a vallásosságuknak, harmadrészt pedig a családon belüli társadalmi tőkájuknek vizsgálatára tettünk kísérletet. Ezt követően összefüggéseket keressünk a szülők által választott intézménytípusok és a társadalmi háttérváltozók között.

A gyermeküknek egyházi iskolát választó szülők társadalmi helyzetével kapcsolatban számos hazai és nemzetközi kutatás született (Coleman és Hoffer (1987), Pusztai (2004), Pusztai (2016), Földvári (2016), Coleman (1990 a,b), Dronkers-Avram (2014). Pusztai (2005) az 1982-es évre datálja a szektorspecifikus különbségek első látványos, statisztikai adatok alapján meggyőző kimutatásának időpontját, hivatkozva Coleman, Hoffer és Kilgore (1982) munkájára. E cikk rávilágít arra, hogy a különböző fenntartású iskolákban tanuló hasonló családi háttérrel rendelkező diákok eltérő eredményességet mutatnak. Coleman és Hoffer (1987) túllépett azon, hogy csak a szülők legmagasabb iskolai végzettségét, illetve munkaerő-piaci helyzetét elemezze a felekezeti iskolát választó szülők körében. Az adott család struktúrájára hívta fel a figyelmet, ami a családtípuson túl a család kapcsolati hálóját is magában foglalta. Alapul véve ezeket a kutatási irányvonalakat, jelen fejezet a szülők legmagasabb iskolai végzettségének, munkaerő-piaci helyzetének és vallási mutatóinak bemutatására vállalkozik, nemcsak felekezeten belül, de felekezetek között is. Ezen túl a nevelési elveket is gorsó alá vettük, majd a gyermekszám és a családon belüli tőkeforrások összehasonlító elemzését tűztük ki célul.

Módszertan

A görögkatolikus szülők társadalmi helyzetét összehasonlító vizsgálatokon keresztül próbáltuk meg értelmezni, így felhasználtuk az Országos kompetenciamérés 2015. évi eredményeit, illetve a 2011-es Népszámlálás adatait is a saját kérdőívekből nyert eredményeken túl. Az elemzéseket tovább mélyítettük azzal, hogy az eredményeket a görögkatolikus iskolákból létrehozott négy iskolatípus mentén is értékeltük ezen paraméterek mentén. Az iskolatípusok kialakításakor figyelembe vettük, hogy az iskola milyen nagyságú településtípuson található. A kapott adathoz hozzávettük még, hogy milyen vallási/felekezeti dominancia van az iskola településének lakossága körében, illetve, hogy az adott településen az egyetlen közoktatási intézmény a görögkatolikus iskola, ahova be tudják írni a szülők a gyerekeiket, vagy több iskola is van, amiből lehet választani. További szempont volt még az intézménytípusok kialakításakor, hogy felzárkóztató jellegű, alapvetően hátrányos helyzetű gyerekeket felkaroló, missziós küldetésű iskoláról van szó, vagy átlagos képességű tanulók oktatása és nevelése valósul meg az adott intézményben. Végül azt is megnéztük, hogy rendelkezik-e az intézmény valamilyen speciális tagozattal. Ezeket a szempontokat figyelembe véve négy iskolatípust alakítottunk ki (1) püspöki székhelyen működő, (2) kisvárosi formálódó szellemiségű, (3) szegregátum környéki, (4) városi átvett iskolák.

Az elemzés kezdetén felállított hipotéziseink – amelyek szakirodalmi megalapozása az alfejezetekben található – a következők voltak:

Első hipotézis: A görögkatolikus iskolát választó szülők legmagasabb iskolai végzettsége, munkaerőpiaci helyzete az országos átlag felett van, de iskolatípusonként differenciálódik, a püspöki székhelyen található intézményekben a legmagasabb ez a két érték, míg a szegregátum környéki iskolákban a legalacsonyabb.

Második hipotézis: A több felekezeti iskolával rendelkező püspöki székhelyen a görögkatolikus iskolát választó szülők közül a görögkatolikus vallású szülők számaránya viszatükrozi az adott településre jellemző számarányukat.

Harmadik hipotézis: Az iskola által képviselt nevelési elvek és az otthoni nevelési elvek összhangjának szintje a legmagasabb iskolai végzettséggel korrelál.

5.1. A görögkatolikus iskolát választó szülők legmagasabb iskolai végzettsége

Számos kutatás született az szülők iskolai végzettsége és a tanulmányi eredményesség között lehetséges összefüggések vizsgálatára: Róbert Péter (1990), Bacskai (2015), Gáti Annamária (2010). Pusztai (2004:163) megközelítése szerint a szülők iskolai végzettségének van a leginkább meghatározó szerepe a család társadalmi háttérének meghatározásakor. Az iskolai végzettséghez és a munkaerőpiaci helyzethez kapcsolódó első hipotézisünk megfogalmazásakor – amely szerint a görögkatolikus iskolát választó szülők legmagasabb iskolai végzettsége, munkaerőpiaci helyzete az országos átlag felett van, de iskolatípusonként differenciálódik – Pusztai 2004-es kutatási eredményeit vettük alapul, amely szerint a felekezeti iskolások édesapái között 10%-kal ritkább a szakmunkás végzettségű és 4-5%-kal magasabb az egyetemi végzettségűek aránya az országos átlaghoz képest. A régiónkénti különbség is reprezentálódik Pusztai kutatásában. A fővárosi iskolákban a felsőfokú végzettségűek aránya 30%-kal magasabb az ország többi részéhez képest. Pusztai nyomán elsősorban az apa iskolai végzettségét tekintjük a legjelentősebb mobilitási erőforrásnak, ezért először az édesapa adatait elemezzük. Az iskolai végzettség tekintetében először az országos adatokkal vetettük össze a görögkatolikus iskolák átlagát. Az egyetemi végzettség esetén láthatjuk, hogy a görögkatolikus iskolák átlaga (6%) elmarad az országos átlagtól (8,8%). Főiskolai szinten már csak 1%-kal marad el a görögkatolikus átlag. Az érettségi szintjén újra egy kicsit nő a különbség, 2%-kal magasabb az országos átlag. A szakmunkásképző, az általános iskola és a befejezetlen általános iskolai végzettség szintjén a görögkatolikus iskolát választó szülők reprezentálódnak magasabb arányban. A legnagyobb különbség az általános iskolai és a szakmunkásképzettesség szintjén van, több mint 4% eltérés mutatható ki.

A területi arányokhoz való viszonyításhoz a 2011-es Népszámlálás adatait vettük alapul. Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye adatainak átlagával hasonlítottuk össze a vonatkozó görögkatolikus iskolai átlagot. A legmarkánsabb különbséget az általános iskolai végzettség esetén tapasztaltuk. A négy megyés átlag 24,7%, míg a görögkatolikus átlag 16%.

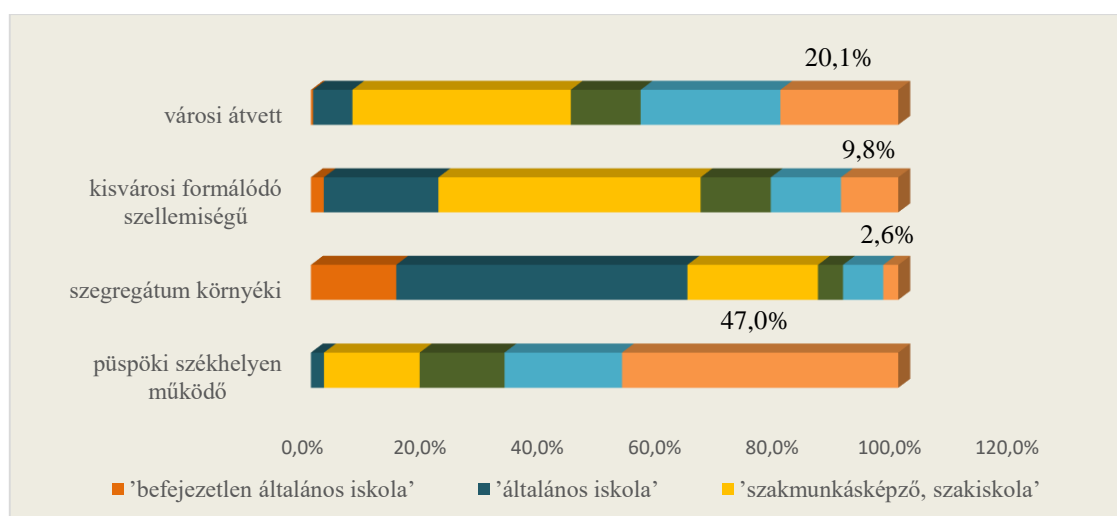
Ugyanakkor az is látható, hogy az érettségizettek és a felsőfokú végzettségűek országos aránya felülreprezentálja a görögkatolikus átlagot.

Ha összevetjük a görögkatolikus iskolahálózat egyes iskoláinak adatait, nem meglepő, hogy a felsőfokú végzettségűek aránya a három megyeszékhelyi iskolában a legmagasabb. Ugyanakkor érdekes tény, hogy a nyíregyházi iskolában sokkal magasabb az egyetemi végzettségűek aránya (26%), mint a másik két megyeszékhelyen található iskolában. Az általános iskolai végzettség kiugróan magas a homroldi (60%) és a szolnoki iskolákban (74%). Még egy felekezeten belül is nagy változatosságot mutat a szülők iskolázottsági háttere.

Az édesapák legmagasabb iskolai végzettségének iskolatípusok szerinti elemzésekor pedig azt láthatjuk, hogy a püspöki székhelyeken a legmagasabb a felsőfokú végzettségűek aránya (47%) és a legalacsonyabb az általános iskolai (2,2%) és befejezetlen általános iskolai végzettségűek aránya. A szakmunkásképző, illetve a szakiskolai végzettségű apák aránya a városi átvett (37,2%) és a kisvárosi formálódó szellemiségű iskolákban (44,6%) a legmagasabb. A vártak megfelelően alakul a befejezetlen általános iskola (14,5%) és az általános iskolai végzettségűek (49,6%) kimagasló aránya a szegregátum környéki iskolák esetén.

A püspöki székhelyeken található intézmények esetén az adott megyeszékhelyen minden esetben több felekezet is tart fenn iskolát. A 2017-ben megjelent tanulmányunkban (Inántsyt-Pap 2017:125.) az édesanya legmagasabb iskolai végzettsége és a faktorok kapcsolatát vizsgálva azt tapasztaltuk, hogy az egyetemi, főiskolai végzettséggel rendelkező édesanyák emelik ki a legnagyobb arányban a tudatos vallásos nevelést az iskolaválasztási preferenciák közül.

22. ábra: Gyermekének görögkatolikus fenntartású iskolát választó édesapák legmagasabb iskolai végzettsége négy iskolatípusban (%) (N=1147)

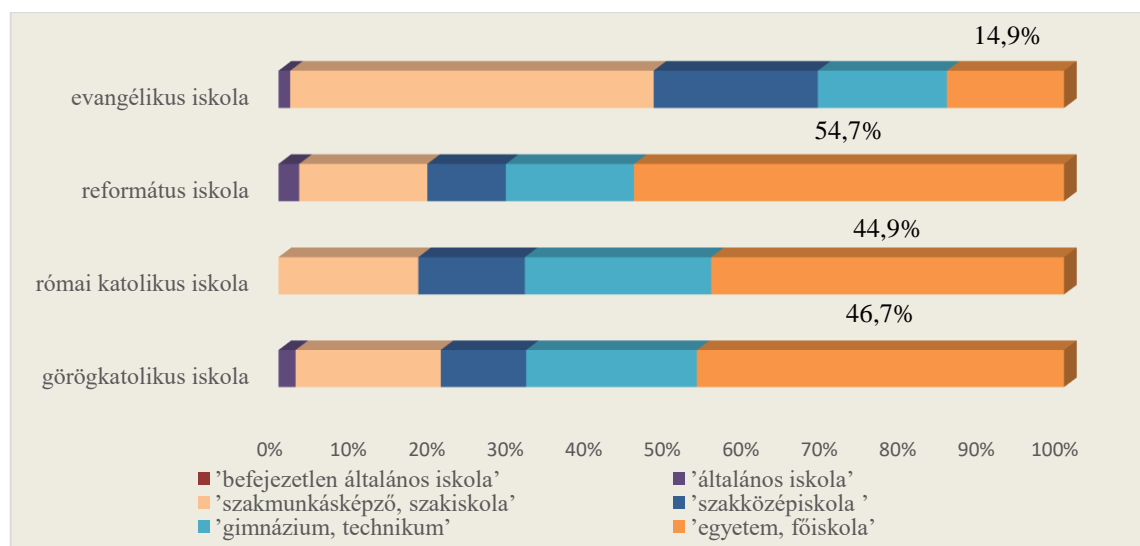

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

A görögkatolikus iskolákat összehasonlító elemzésből az is kiderült, hogy a megyeszékhelyeken található intézményekben az édesapák legmagasabb iskolai végzettsége jelentősen eltér a többi iskolához viszonyítva. Felvetődött a kérdés, hogy vajon ez a jelenség csak a görögkatolikus iskolák esetén áll fenn, vagy más felekezeteknél is (22. ábra).

E kérdés megválaszolásához szükségesnek tartottuk az egy megyeszékhelyen található összes felekezeti iskolában tanuló diák szüleinek a legmagasabb iskolai végzettségét összehasonlítani a 2016 júniusában lezajlott kérdőíves vizsgálat alapján. Azt tapasztaltuk, hogy mindhárom felekezetnél az országos átlagot és a megyeszékhelyi átlagot is jóval meghaladó a felsőfokú végzettségű édesapák aránya. A kérdőívből nyert adatok alapján a református általános iskolába járó diákok édesapjának 54,7%-a felsőfokú végzettségű, ami a legmagasabb arány a másik három történelmi egyház iskoláihoz viszonyítva. Az evangélikus iskolát választó szülők összetétele az édesapák végzettségét tekintve nagyon eltér a másik három iskola mintázatától. Itt az iskolaválasztó édesapák összesen 14,9%-a rendelkezik diplomával, ugyanakkor 46,3%-uk szakmunkás végzettséggel rendelkezik, s ez a helyzet reprezentálja leginkább a megyeszékhely lakosságát a legmagasabb iskolai végzettség tekintetében (23. ábra).

23. ábra: Egyházi fenntartású iskolát választó édesapák legmagasabb iskolai végzettsége egy megyeszékhelyen (%) (N=473)

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Végül egy olyan táblázatot készítettünk, amelybe már bevontuk az édesanyák adatait is. Az OKM 2015. évi adatai alapján azt láthatjuk, hogy az alacsonyabb iskolai végzettségek (nem fejezte be az általános iskolát, általános iskola, szakmunkásképző) tekintetében a görögkatolikus átlag mind az édesanyák, mind az édesapák esetén az országos átlagtól magasabb, míg az érettségi, a főiskolai és egyetemi végzettség esetén alacsonyabb, mint az országos átlag (20. táblázat).

20. táblázat: Összehasonlító táblázat a szülők legmagasabb iskolai végzettsége tekintetében (%)

Legmagasabb iskolai végzettség	Görögkatolikus iskolai átlag		Országos átlag	
	édesapa	édesanya	édesapa	édesapa
nem fejezte be az ált. iskolát	2,1%	3,9%	1,4%	1,7%
általános iskola	15,5%	15,5%	12,2%	14,3%
szakiskola	3,7%	4,7%	5,8%	6,2%
szakmunkásképző	40,9%	23,9%	36%	20,5%
érettségi – édesapa	20,9%	29,7%	24%	31,3%
főiskola – édesapa	9,9%	16%	10,5%	17,2%
egyetem – édesapa	7,0%	6,1%	10,1%	8,8%

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

Összességében azt láthatjuk, hogy a görögkatolikus iskolákban tanuló diákok szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége – a megyeszékhelyen található intézmények kivételével – nagyon hasonló mintázatot mutat az országos átlaghoz. Ugyanakkor azt is láthatjuk, hogy a településnagyságnak megfelelően a kisebb települések esetén magasabb az alapfokú végzettségűek aránya és alacsonyabb a felsőfokú végzettségűek aránya (KSH Népszámlálás, 2011). Az iskolatípusok szerinti csoportosításban pedig nyilvánvalóvá vált, hogy az iskolai végzettség tekintetében a legnagyobb eltérés a püspöki székhelyen található iskolák és a szegregátum környéki iskolák társadalma között van.

A települések szerinti megoszlásban világosan látszik, hogy településtípusonként változik a különböző iskolai végzettségűek aránya. Minél kisebb a település, annál magasabb az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők aránya, és annál alacsonyabb a legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők aránya.

Az első hipotézisünk egyik része, amely a legmagasabb iskolai végzettségre vonatkozik, részben megerősíthető. Nem igazolták az adatok, hogy a görögkatolikus iskolaválasztók legmagasabb iskolai végzettsége az országos átlag felett van, ugyanakkor az megerősíthető, hogy iskolatípusonként erősen differenciálható a mintázatuk.

5.2. A görögkatolikus iskolát választó szülők munkaerő-piaci státusza

Hazánkban a munkaerő-piaci viszonyok átalakulása tekintetében a rendszerváltozás jelentős átalakulást hozott. Erre az időpontra esett az egyházak új szerepvállalása, amikor mint iskolafenntartók kezdtek megjelenni. Érdekes kérdés, hogy vajon a társadalom milyen munkaerő-piaci helyzetű rétegei választják az egyházi iskolákat gyermekük számára. Pusztai (2004: 169) a felekezeti középiskolások szüleinek munkaerő-piaci helyzetét értékelve kimutatta, hogy az egyházi fenntartású iskolába járók szülei között magasabb a vállalkozók reprezentációja, az apák egyharmada választja ezt a típusú foglalkoztatottságot. Ők elsősorban szakmunkás végzettségűek és többségükben kényszervállalkozók, akik legsűrűbben a dél-dunántúli és az észak-magyarországi régióban fordulnak elő. A másik jelentős kategória az „alkalmazott értelmiségi”, az apák 39%-a tartozik ebbe a kategóriába. Az inaktívak aránya a felekezeti iskolákban sokkal alacsonyabb.

Az édesanyák tekintetében az egyházi iskolás diákok édesanyái között mind a vezető, mind az értelmiség foglalkozás alacsonyabb szinten reprezentálódik. Pusztai (2004: 170) a hagyományosabb családmodell gyökereit fedezi fel a felekezeti iskolát választó szülők foglalkozásbeli különbségére utalva.

Jelen alfejezet célja, hogy megvizsgáljuk, milyen változások tapasztalhatók a felekezeti iskolások szüleinek munkaerő-piaci helyzete tekintetében. Az összehasonlítás korlátja, hogy a 2004-es vizsgálat a középfokon tanulók szüleit vizsgálja, jelen kutatás pedig az alapfokú szintre fókuszál, vagyis társadalmi státusz tekintetében jelenleg sokszínűbb összetételre számítunk.

Először arra kerestünk választ, hogy van-e eltérés a görögkatolikus iskolai átlag és az országos átlag között abban a tekintetben, hogy a szülők hány százaléka rendelkezik rendszeres munkával. Az édesanyák esetén a görögkatolikus iskolai átlag 59%, míg az országos átlag 10%-kal magasabb, 69,2%.

A legnagyobb eltérés a görögkatolikus iskolák javára az alkalmi munkát vállalók között található, közel 5% különbség van. A munkanélküliek aránya csak 0,1%-kal magasabb a görögkatolikus iskolás édesanyák esetén (21. táblázat).

21. táblázat: Az édesanyák és édesapák munkaerő-piaci státusza (%) (N=88967)

	országos átlag édesanya	görögkat.iskolás átlag édesanya	görögkat.iskolás átlag édesapa	országos átlag édesapa
állandó munkahelye van	69,2%	59%	69,7%	70,4%
vállalkozó vagy ön- álló gazda	6,4%	5,0%	9,1%	13,4%
rendszeresen van munkája, de nincs állandó munkahelye vagy vállalkozása	3,6%	6,5%	5,1%	3,9%
alkalmi munkái vannak	3,7%	8,6%	7,2%	4,4%
gyesen/gyeden van nyugdíjas	6,2%	7,6%	1,1%	2,5%
munkanélküli	0,7%	0,5%	2,9%	2,6%
tartósan beteg/rokkant	5,2%	5,5%	1,3%	1,3%
egyéb ok miatt	1,1%	0,8%	3,5%	1,6%
	4,0%	6,5%	69,7%	70,4%

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

Az édesapák esetén a kép egy kicsit eltér az édesanyákhoz képest. Az állandó munkahely tekintetében összesen 0,7% eltérés van az országos átlag javára. A vállalkozói létforma a férfiak esetén markánsabban jelen van az édesanyákhoz (5%-9,1%) képest, viszont elmarad a vállalkozó férfiak országos arányától (9,1%-13,4%).

A munkaerő-piaci helyzetet az intézménytípusok alapján is vizsgáltuk. Azt tapasztaltuk, hogy a szegregátum környéki iskolákban a legalacsonyabb a munkaviszonyban élők aránya mind az édesapák (45,3%), mind az édesanyák (27,4%) esetén.

A legmagasabb érték az édesapák esetén a városi átvett iskolákban tapasztalható (77,5%), míg az édesanyák esetén a munkaviszonyban állók aránya a püspöki székhelyen található iskolákban (75,8%). Érdekes kép rajzolódik ki a vállalkozói tevékenységet folytató szülők esetén. Mind a négy intézménytípusban az édesapák felülreprezentáltak az édesanyákhoz képest. Az édesapák és az édesanyák esetén is a püspöki székhelyen található, alulról építkező intézményekben a legmagasabb a vállalkozók aránya. A regisztrált munkanélküliek és a közmunkások (édesanya 17,8%; édesapa 23,1%), valamint az alkalmi munkából élők (édesanya 9,6%, édesapa 28,2%) aránya kiugróan magas a szegregátum környéki iskolákban (22. táblázat).

22. táblázat: Az édesanyák és édesapák munkaerő-piaci státusza intézménytípusonként (%) (N=1147)

	püspöki székhelyen található iskola		szegregátum környéki iskola		kisvárosi formálódó szellemiségű iskola		városi átvett iskola	
	édes- apa	édes- anya	édes- apa	édes- anya	édes- apa	édes- anya	édes- apa	édes- anya
munkaviszonyban áll	74,4%	75,8%	45,3%	27,4%	72,7%	50,8%	77,5%	68,1%
vállalkozói tevékenységet folytat	21,1%	5,9%	2,6%	0,7%	12,7%	4,6%	12,2%	3,9%
alkalmi munkából él	1,9%	0,7%	28,2%	9,6%	7,1%	5,8%	2,7%	1,1%
regisztrált állás-kereső, közmunkás	2,3%	3%	23,1%	17,8%	4,6%	12,1%	6,1%	9,9%
gyesen/gyeden van	0%	13,4%	0%	41,5%	1,5%	23,9%	0,4%	13,8%
öregségi nyugdíjas	0,4%	0%	0,9%	0%	0,2%	0%	0,4%	0,4%
rokkantsági nyugdíjas	0%	0,7%	0%	0,7%	1,2%	0,9%	0,8%	1,1%
eltartott		0,7%		2,2%		1,9%		1,8%

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

5.2.1. A legmagasabb iskolai végzettség és a munkaerő-piaci helyzet korrelációja

Az édesapák munkaerő-piaci helyzetének elemzésekor Pusztai (2004: 169) eredményeihez hasonló tendenciát találtunk. A vállalkozó édesapák magasabb arányban jelennek meg a felekezeti iskolák esetén, ugyanakkor azt is láthatjuk, hogy már nem a szakmunkás végzettségűek körében a legnépszerűbb a vállalkozói életforma, hanem a főiskolai végzettségűek között. A legnagyobb különbség az édesanyák és az édesapák adatait összehasonlítva jelenik meg. Itt azt láthatjuk, hogy a férfiak esetén az általános iskolai végzettséggel rendelkezők 60%-a, míg a nők esetén csak 14% rendelkezik állandó munkával. A munka mint érték otthoni reprezentációja miatt érdekes elemzési szempont lehet, hogy amennyiben valamelyik szülőnek nincsen munkája, mióta is tart ez az állapot. Az országos átlaghoz viszonyítva néztük meg a görögkatolikus iskolák helyzetét. Az "Öt vagy annál több éve volt utoljára" munkája kategóriában a legmagasabb az országos átlag és a görögkatolikus átlag közötti különbség (az országos átlag közel 10%-kal magasabb) (23. táblázat).

23. táblázat: Mikor volt utoljára tartós, rendszeres munkája az édesapának (%)

(N=88967)

	görögkatolikus iskolai átlag	országos átlag
az elmúlt tíz évben nem volt rendszeres munkája	23,4%	22,8%
1 éve volt utoljára rendszeres munkája	33,8%	31,9%
2 éve volt utoljára rendszeres munkája	13,0%	8,0%
3 éve volt utoljára rendszeres munkája	7,8%	6,1%
4 éve volt utoljára rendszeres munkája	3,9%	3,9%
5 vagy annál több éve volt utoljára rendszeres munkája	18,2%	27,6%

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

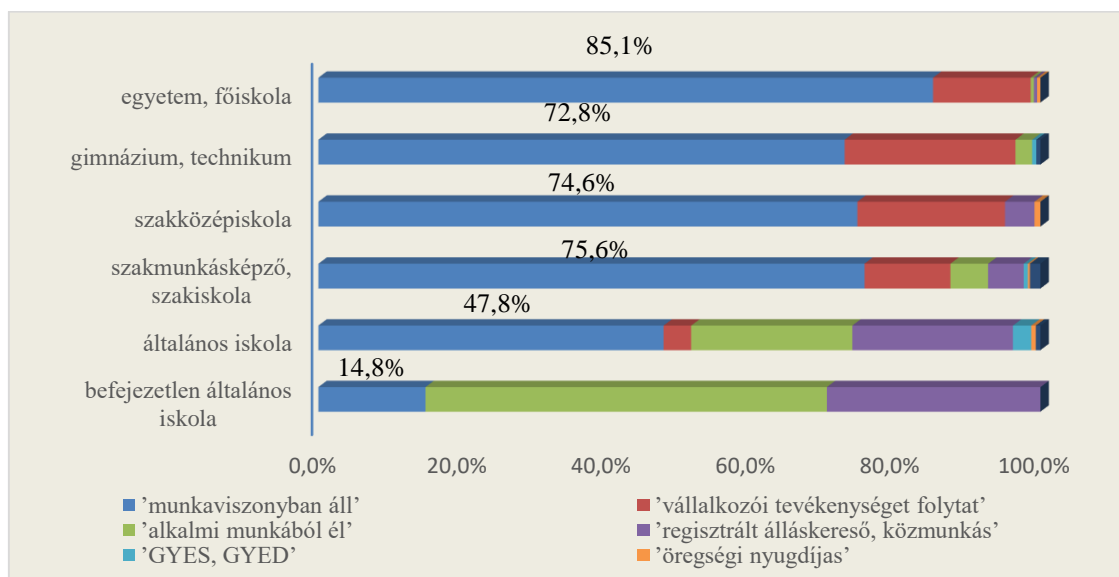
Az iskolák szintjére lebontott adatok esetén az édesanya és édesapa helyzete egészen más mintázatot mutatott. Az édesanyáknál az egyik legkeletibb fekvésű telephelyen, Kisvárdán a legmagasabb azoknak az aránya (66,7%), akiknek az elmúlt tíz évben nem volt munkájuk, viszont az édesapák esetén azok vannak a legnagyobb számban, akik csak egy éve vannak munka nélkül (40%). Hasonlóan magas a több mint tíz éve munkanélküli anyák aránya a szegregátum környéki szolnoki iskolában. Ugyanezen iskolában az édesapák 61%-a több mint tíz éve munkanélküli. Meglepően magas, 50% a több mint tíz éve munkanélküli debreceni édesapák aránya. Nyíregyházán mind a két szülő esetén szintén az országos arányokhoz képest elég magas a tartós munkanélküliek aránya, édesanyák esetén 40%, édesapák esetén 33%.

5.2.2 A legmagasabb iskolai végzettség és a munkaerő-piaci helyzet korrelációja

Következő lépésben megvizsgáltuk, hogy a munkaerő-piaci helyzet és a legmagasabb iskolai végzettség hogyan korrelálnak. Látható, hogy az egyetemet végzett felekezeti iskolás édesanyák több mint 95%-ának, a főiskolai végzettségűek 82,4%-ának állandó munkahelye van. Az iskolázottság és a munkaerő-piaci helyzet közötti összefüggések az általánosnak megfelelő összefüggéseket mutatják a görögkatolikus iskolákban.

Ugyanakkor azt is látjuk, hogy az általános iskolai végzettségűek alig 14%-ának, az általános iskolainál alacsonyabb képesítéssel rendelkezők 11,8%-ának van csak állandó munkája. Az általános iskolai végzettségűek között a legmagasabb az alkalmi munkából élők aránya. A vállalkozó életforma az érettségivel rendelkező édesanyák között a legnépszerűbb. Az édesapák esetén nagyon hasonló helyzetet tapasztalunk (24. ábra).

24. ábra: Az édesanyák legmagasabb iskolai végzettsége és a munkaerő-piaci státus korrelációja (%) (N=1108)

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Elmondhatjuk, hogy az első hipotézis második része csak részben igazolódott be. A görögkatolikus édesanyák esetén az állandó munkahellyel rendelkezők aránya 10%-kal magasabb, mint az országos átlag. A görögkatolikus iskolát választó édesapák esetén viszont az országos átlag magasabb 1%-kal. A görögkatolikus iskolát választó édesanyák aránya ugyanakkor 5%-kal az országos átlag felett van az alkalmi munkát vállalók között.

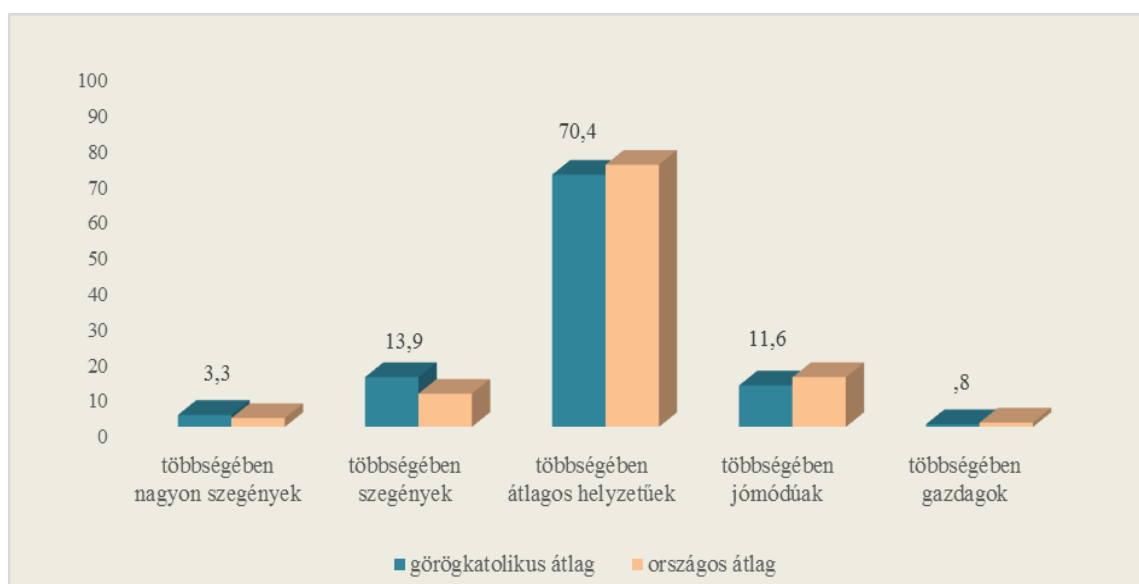
A hipotézis helytállásának megválaszolásához szükséges volt, hogy lássuk a tartósan munkanélküliek arányát. A legnagyobb különbség az öt vagy annál több éve munkanélküliek esetén tapasztalható, 9%-kal magasabb az országos átlag.

Összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy a szegregátum környéki intézménytípusokban tanuló diákok szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége és munkaerő-piaci helyzete tér el legjobban a görögkatolikus átlagtól. A városi átvett és a kisvárosi formálódó szellemiségű intézmények mintázata hasonlít egymásra a legjobban a munkaerő-piaci helyzet és a végzettség tekintetében.

5.3. Életkörülmények

Fontosnak tartottuk megismerni a vizsgált családok életkörülményeit. Először arra voltunk kíváncsiak, hogy saját belátásuk alapján hogyan értékelik a környezetükön élő családok helyzetét, majd ezt összevetettük az országos átlaggal. A görögkatolikus iskolaválasztók esetén a „többségében nagyon szegények” és a „többségében szegények” kategóriák magasabb értéket mutatnak az országos átlaghoz képest. A „többségében átlagos”, a „többségében jómódú” és a „többségében gazdagok” esetén az országos átlag kapott magasabb értéket. Azt feltételezhetjük a kapott értékek alapján, hogy a görögkatolikus iskolákat választók az országos átlaghoz viszonyítva kevésbé jómódú családok közelségében élnek a saját megítélésük szerint (25. ábra).

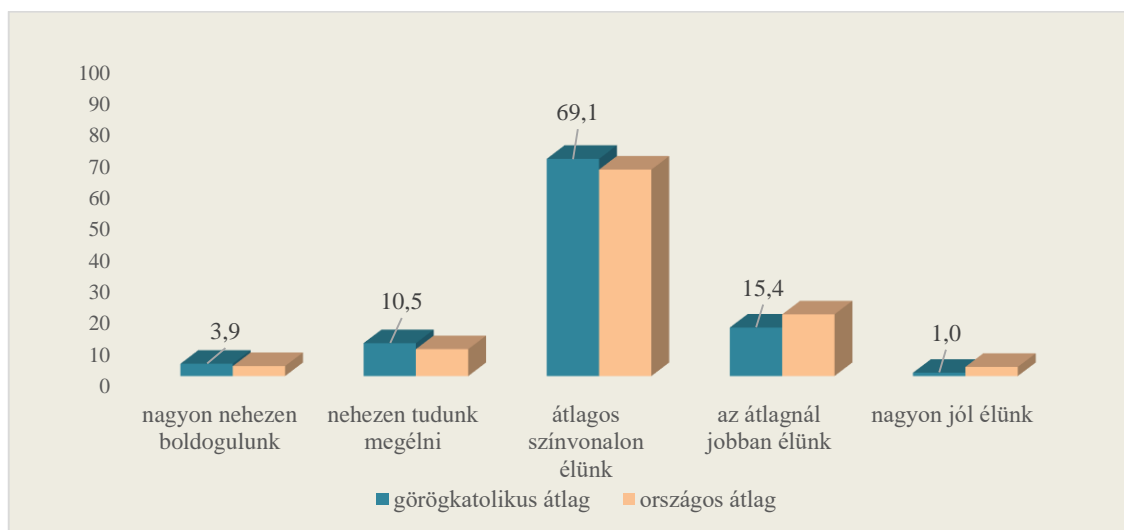
25. ábra: A görögkatolikus iskolában tanuló diákok szüleinek életkörülményei a saját megítélésük alapján (%) (N=1140)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

A következő lépésben megvizsgáltuk azt a kérdést is, hogy mennyire él jól az adott család a környékbeliekhez viszonyítva. Azt tapasztaltuk, hogy a görögkatolikus iskolaválasztók a „nagyon nehezen boldogulunk”, a „nehezen tudunk megélni” és az „átlagos színvonalon élünk” kategóriákban felülreprezentáltak az országos átlaghoz képest (26. ábra).

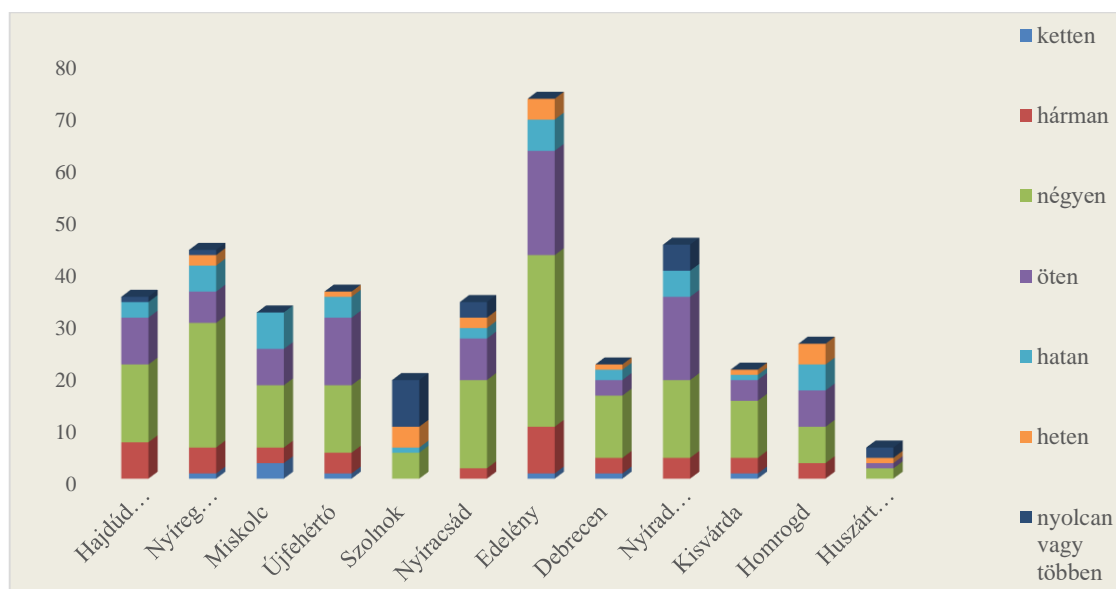
26. ábra: A görögkatolikus iskolában tanuló diákok szüleinek életszínvonala a saját megítélésük alapján (%) (N=1140)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

A görögkatolikus iskolákat összehasonlítva látható, hogy ahol magas a hátrányos helyzetű tanulók aránya – pl. a szolnoki Szent Tamás Görögkatolikus Iskolában a hatodik évfolyamon kilenc ilyen család van –, ott kiugróan magas azon háztartások száma, ahol nyolcan vagy többen vannak (27. ábra)

27. ábra: Egy lakásban lakók száma a görögkatolikus iskolák tekintetében (fő)(N=1137)

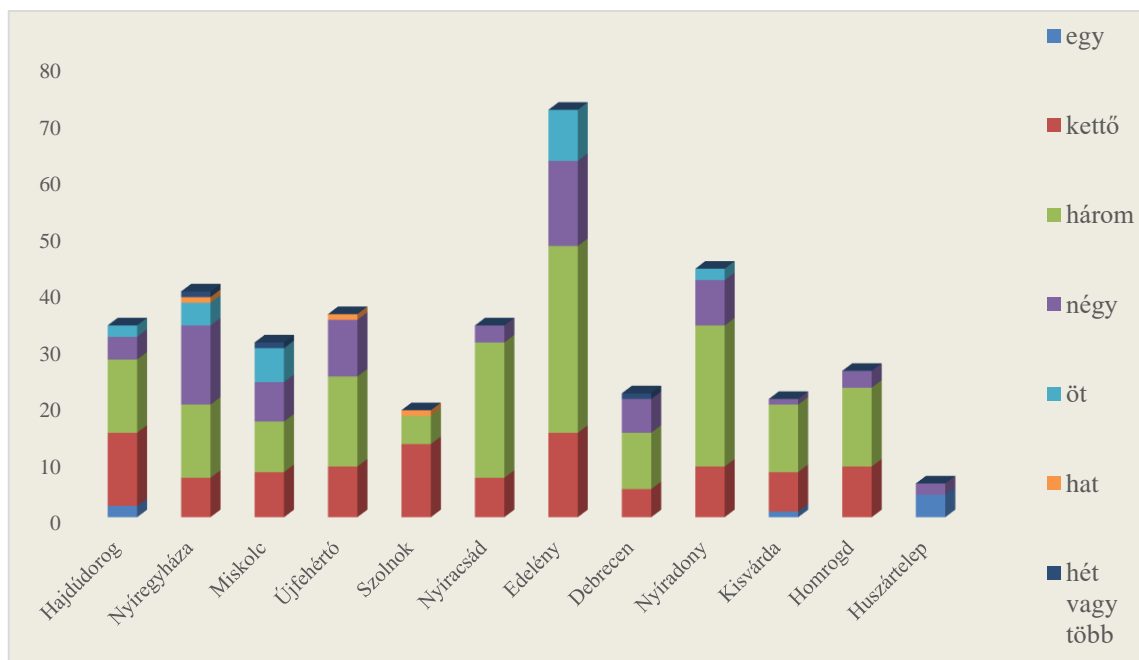

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május; Huszártelep adatszolgáltatás, 2016. május

A lakáskörülmények tekintetében az országos átlaghoz viszonyítottn a kettő és három lakószobás ingatlanok nagyobb arányban vannak jelen a görögkatolikus iskolába járó diákok esetén, vagyis a nagyobb méretű családok döntően közepes méretű otthonokban élnek.

A lakószobák száma nem meglepő módon a szolnoki iskolába járó diákok esetén a legalacsonyabb, és a legnagyobb lakások arányaiban a megyeszékhelyen található iskolákba járók esetében vannak (28. ábra).

28. ábra: Lakószobák száma (db)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május; Huszártelep adatszolgáltatás, 2016. május

Összességében azt láthatjuk, hogy a görögkatolikus iskolát választó szülők a saját megítélésük szerint olyan körülmények között élnek, ahol többségében nagyon szegények vagy többségében szegények az emberek, illetve az országos arányhoz képest nagyobb számban ítélik meg úgy, hogy nagyon nehezen boldogulnak, illetve nehezen boldogulnak.

5.4. A görögkatolikus iskolát választó szülők egyházi kötődése

5.4.1. Felekezeti hovatartozás

Ebben az alfejezetben először megvizsgáltuk, hogy a görögkatolikus iskolát választó szülők milyen felekezethez tartoznak. Először egy összesített átlagot néztünk, majd iskolánként, iskolatípusonként is megvizsgáltuk ezt a kérdést. Végül megnéztük azt, hogy egy megyeszékhelyen, ahol négy felekezet tart fenn iskolát, hogyan alakul a görögkatolikusok aránya a különböző intézményekben.

Az utóbbi években számos hazai és nemzetközi kutatás született az egyházi iskolákban tanuló diákok és szüleik felekezeti hovatartozásáról, vallásosságáról: Dronkers és Avram (2014), Imre (2005), Bacskai (2015), Morvai (2015). Pusztai (2004: 157) megközelítésében a felekezeti iskolákról azt tartják, hogy egy-egy egyház a saját hívei számára alapít oktatási intézményt, így felekezetiileg homogén intézmények létrejötte diagnosztizálható az alapításkor. Pusztai kimutatta, hogy a felekezeti középiskolák esetén az egyes egyházakhoz tartozó diákok 80%-a a saját felekezete szerinti iskolába jár. Kutatásai alapján a katolikus középiskolák a leghomogénebbek, ott a diákok 90%-a katolikus. A mi kutatásunk alapját általános iskolák adják, amelyek részt vesznek a kötelező felvételt biztosító iskola feladatainak ellátásában.

Hipotézisünk ennek megfelelően a következőképpen alakult:

H2: A több felekezeti iskolával rendelkező püspöki székhelyeken a görögkatolikus iskolát választó szülők közül a görögkatolikus vallású szülők számaránya visszatükrözi az adott településre jellemző számarányukat.

A felekezeti hovatartozás tekintetében azt láthatjuk, hogy mind az édesanyák, mind az édesapák esetén közel 40% a római katolikus szülői jelenlét a görögkatolikus fenntartású iskolákban. A görögkatolikus reprezentáció az édesapáknál 36,8%, míg az édesanyák esetén 31,1%. A többi felekezet közül a református hívek vannak a legmagasabb arányban (23,8% az édesanyák és 20,8% az édesapák esetén) (24. táblázat).

24. táblázat: Görögkatolikus iskolát választó szülők felekezeti hovatartozása (%)
(N=1147) édesanya és édesapa adatait összehasonlítva

felekezeti hovatartozás	édesanya	édesapa
római katolikus	36,4%	37,1%
görögkatolikus	34,9%	36,8%
református	23%	20,8%
evangélikus	1%	0,4%
egyéb	0,8%	0,9%
semmilyen	3,9%	4%

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Az iskolánkénti elemzésben láthatjuk, hogy Hajdúdorogon (84,7%) és Nyíraczádon (56,4%) a legmagasabb a görögkatolikus édesapák jelenléte. Ez azért nem meglepő, mert Nyíraczádon a lakosság 59,8%-a, Hajdúdorogon pedig 80,9%-a görögkatolikus. Ez az arány még erőteljesebben jelentkezik az édesanyák felekezeti hovatartozása esetén. A hajdúdorogi iskolát választó édesanyák 88,4%-a görögkatolikus, míg a nyíraczádi édesanyák 51,6%-a görögkatolikus.

Érdekes különbség az édesapákhoz viszonyítva, hogy Kisvárdán 10%-kal kevesebb a görögkatolikus apák aránya az édesanyákhoz viszonyítva. A többi intézmény esetén ilyen mértékű eltérést nem tapasztaltunk (25. táblázat).

25. táblázat: A görögkatolikus iskola településén a görögkatolikus vallású emberek százalékos jelenléte és az iskolaválasztó görögkatolikus vallású szülők jelenlétének aránya

Település	görögkatolikus jelenlét a településen	görögkatolikus vallású édesanyák aránya az iskolában	görögkatolikus vallású édesapák aránya az iskolában
Miskolc	3,9%	25,1%	23,6%
Homrogd	39%	36,4%	45,8%
Edelény	7,3%	13,5%	14,6%
Szolnok	0,7%	1,8%	2,1%
Nyíraczád	59,8%	51,6%	54,6%
Nyíradony	43%	41,1%	44,2%
Debrecen	5,2%	24,3%	24,2%
Kisvárdá	12,5%	35,7%	25,9%

Település	görögkatolikus jelenlét a településen	görögkatolikus választású édesanyák aránya az iskolában	görögkatolikus választású édesapák aránya az iskolában
Hajdúdorog	80,9%	88,4%	84,7%
Újfehértó	28%	42,2%	54%
Nyíregyháza	10,6%	45,8%	48,6%

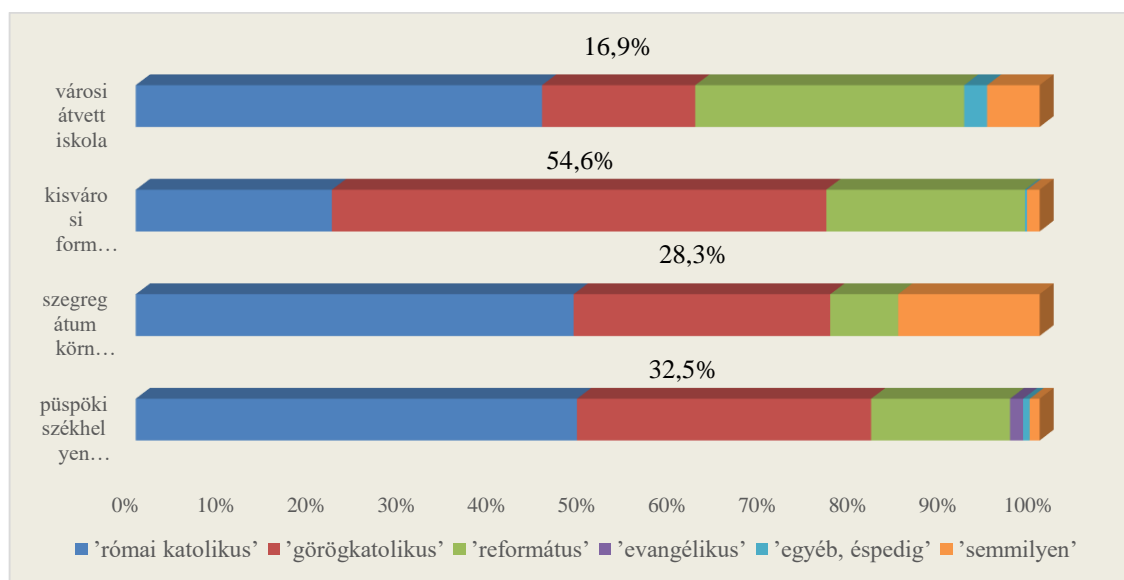
Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

A táblázat adatai alapján a második hipotézisünk nem állja meg a helyét a püspöki székhelyeken található intézmények esetén, ahol több felekezet is tart fenn iskolát. Ezért fontosnak tartottuk, hogy az iskolai kategóriák szerinti bontásban is végezzünk összehasonlítást, hogy a püspöki székhelyeken levő adatokat összevessük a másik három kategória adataival.

Az édesapák esetén az iskolatípusokon elvégezve ezt a vizsgálatot, nyilvánvalóvá vált, hogy a görögkatolikus édesapák legnagyobb része, 54,6%-a kisvárosi formálódó szellemiségű iskolákban van jelen.

A püspöki székhelyeken lévő iskolákban van a görögkatolikus édesapák 32,5%-a, míg a szegregátum környékiekben 28,3%-os reprezentációt tapasztaltunk (29. ábra).

29. ábra: Görögkatolikus iskolát választó édesapák felekezeti hovatartozása iskolatípusonként (%) (N=1140)

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

A görögkatolikus vallású édesanyák nagyon hasonló – szinte százalékra pontosan megegyező – mintázatot mutatnak az édesapákkal. Összességében azt láthatjuk, hogy a görögkatolikus felekezeti iskolaválasztók legnagyobb arányban a kisvárosi, formálódó szellemiségű iskolákban vannak jelen, egyharmaduk a püspöki székhelyeken található intézményekbe, egyharmaduk pedig a városi átvett iskolákba íratta a gyermekét. A szegregátum környéki iskolákban a görögkatolikus vallású hívek egyharmada van.

5.4.2. Vallásosság

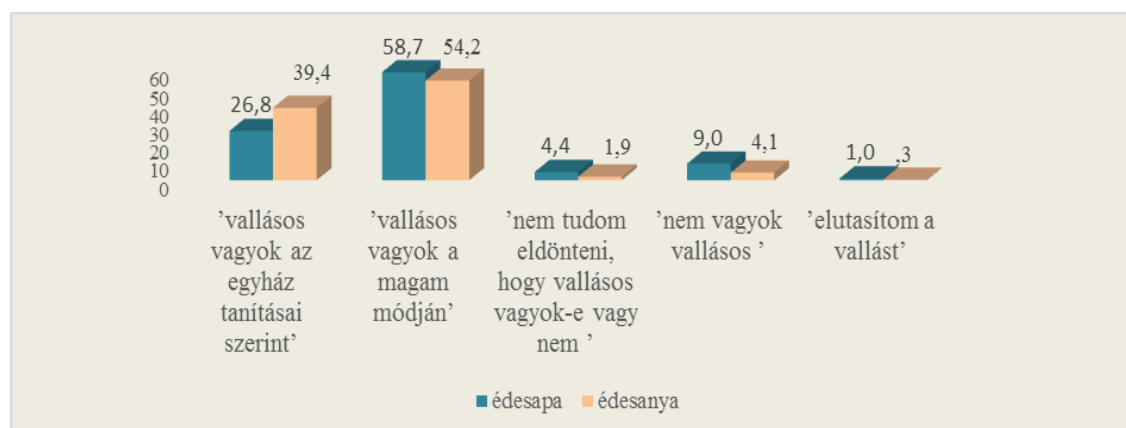
A következő lépésben azt vizsgáltuk meg, hogy mennyire tartják magukat vallásosnak a görögkatolikus iskolákban tanuló diákok szülei. Számos kutatás született Magyarországon a társadalom vallásosságáról, Tomka Miklós (1977), Földvári és Rosta (1998), Pusztai (2004). Pusztai megközelítése szerint (2004: 131) az egyházi iskolákban is találkozhatunk a magyar társadalomban jelenlevő mindhárom típusú vallásossággal. Az első csoportba az egyház tanítását követő, rendszeresen templomba járók tartoznak.

A második csoportba a maguk módján vallásosak és a harmadikba a bizonytalanoktól a határozottan nem vallásosak sorolhatók.

A szülők vallásosságát mérve a Tomka-féle skálát alkalmaztuk. A görögkatolikus iskolát választó szülők több mint 50%-a a maga módján vallásosnak tartja magát. Az édesapáknál ez 58,7%, míg az édesanyáknál 54,2%. Az egyházasan vallásosak aránya a nőknél 39,4%, míg a férfiaknál 26,8%, végül a férfiak 9%-a nem vallásos, míg ez az arány a nőknél 4,1% (30. ábra).

30. ábra: A görögkatolikus iskolát választó édesapák és édesanyák vallásossága (%)

(N= 1040)

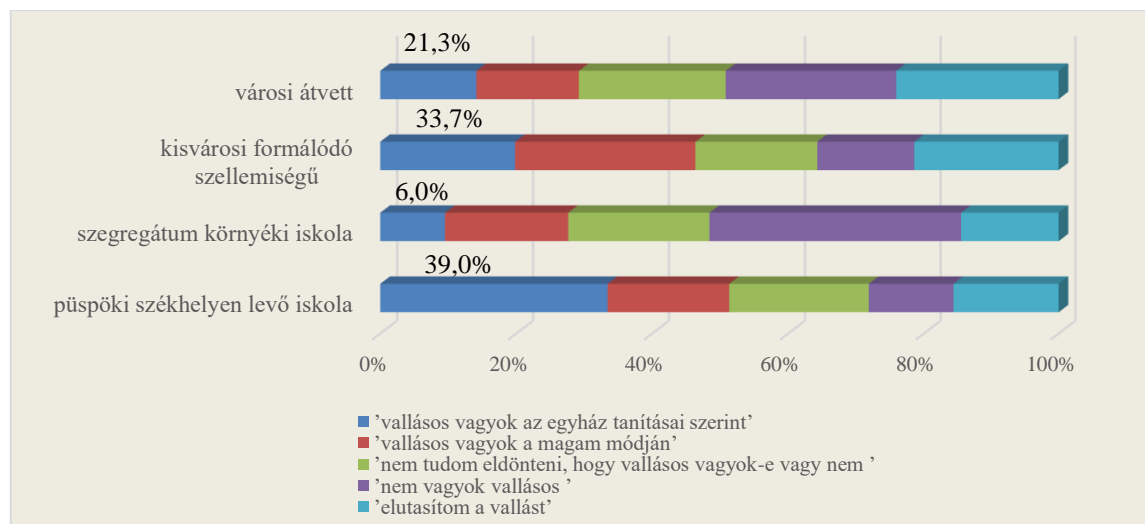
Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Iskolánkénti lebontásban tovább vizsgálva ezt a kérdést, azt tapasztaljuk, hogy Hajdúdorogon, Nyíraczádon és Nyíradonyban a legmagasabb a maguk módján vallásosak aránya, ami azért is meglepő, hiszen ezekben az oktatási intézményekben volt a legmagasabb a görögkatolikus hívek aránya és ezeken a településeken volt a legmagasabb a görögkatolikus felekezeti jelenlét települési szinten. Ezen három település a magyarországi görögkatolikus egyház történelmében a Hajdúdorogi Egyházmegye létrejöttétől (1912) kezdve meghatározó jelentőségű. Ugyanakkor Pusztai felhívta a figyelmet arra, hogy minél hátrányosabb egyházas műveltséggel, vallásgyakorlati tapasztalattal bír valaki, annál szigorúbban ítéli meg a saját vallásgyakorlatát és annál nehezebben minősíti magát az egyház tanítását teljes mértékben betartó hívőnek (Pusztai 2004: 120). Az édesanyákkal kapcsolatban kicsit árnyaltabb a kép.

Nyíregyházán és Miskolcon, a két püspöki székhelyen jelentős mértékben magasabb az egyházasan vallásosak aránya, viszont Nyíraczádon, Nyíradonyban és Hajdúdorogon 70% körül van a maguk módján vallásosak aránya.

Érdekes következtetések rajzolódnak ki az iskolatípusok szerinti elemzés eredményeként (31. ábra).

31. ábra: A görögkatolikus iskolát választó édesapák vallásossága intézménytípusonkénti lebontásban (%) (N=1040)

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Az egyházasan vallásos édesapák legnagyobb arányban (39%) a püspöki székhelyen található iskolákban reprezentálódnak. 33,7%-uk a kisvárosi formálódó szellemiségű oktatási intézményekben, míg 21,3%-uk a városi átvett iskolákban van jelen. A vallást elutasítók legnagyobb arányban a kisvárosi formálódó szellemiségű iskolákban, illetve a szegregátum környéki iskolákban vannak jelen.

Az édesanyák esetén a nem vallásosak és a vallásosságot elutasítók esetén kapunk az édesapáktól különböző mintázatot. A vallást elutasítók között a szegregátum környéki iskolákban tanuló diákok édesanyái sokkal nagyobb arányban vannak jelen (25%), mint az édesapák (9,1%), hasonlóan nagy az eltérés a „nem vagyok vallásos” kategória kapcsán is (43,9% az édesanyák és 23,3% az édesapák aránya).

Pusztai (2004: 174) Durkheimre (1967) és Blau-Duncanre (1967) hivatkozva feltételezi, hogy a vallásnak befolyásoló szerepe van „*a társadalmi struktúrában elfoglalt helyzet, status megszerzésére és az empirikus vizsgálatokban szoros korreláció mutatható ki a kettő között*”.

Pusztai (2004: 174) három elméleti megközelítést emel ki e kérdés magyarázatára. Bizonyos megközelítés szerint az alacsonyabb státuszúak között erősebb a vallásosság és ezt a hátrányos helyzetből eredő deprivált helyzettel magyarázzák (Luckmann 1996 szerint). Hamilton (1998) szerint a vallásos orientációt a szocializáció során az egyes szubkultúrákban sajátítják el.

Végül a harmadik megközelítés – amire Pusztai (2004: 174) hivatkozik Tomka (1996) munkái alapján – az a feltételezés, hogy az erős vallásosság bizonyos felfelé törekvő, dinamikus társadalmi csoportok sajátossága.

Ennek a feltételezésnek a nyomán megvizsgáltuk, hogy a görögkatolikus iskolát választó szülők esetén a legmagasabb iskolai végzettség, illetve a munkaerő-piaci helyzet és a vallásosság hogyan korrelál.

Az édesanyák és édesapák adatait összehasonlítva azt tapasztaltuk, hogy az egyetemi, főiskolai végzettségű, az egyház tanítása szerint vallásos iskolaválasztók aránya 46,4% az apáknál és 56,2% az anyáknál. A gimnáziumi és technikumi végzettség esetén is ez a nagyjából 10%-os különbség mutatkozik az édesanyák javára (34%), a szakközépiskolák esetén 6%-ra csökken ez a különbség, szakiskolai szinten ez még jobban lecsökken 3%-ra, a befejezetlen általános iskolai szinten pedig 2%-ra.

A maga módján vallásosak aránya mind az édesapák (74,1%), mind az édesanyák (52,8%) esetén a befejezetlen általános iskolai végzettségűek között a legmagasabb és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők között a legalacsonyabb. Ahogy nő az iskolai végzettség, úgy csökken a maga módján vallásosak aránya. Az eredmények arra engednek következtetni, hogy minél magasabb az iskolai végzettség, annál magasabb a tudatosan egyházasan vallásos szülők aránya a megkérdezett iskolaválasztók körében (26. táblázat).

26. táblázat: A vallásosság és a legmagasabb iskolai végzettség közötti kapcsolat a görögkatolikus iskolát választó szülők körében (%) (N=1147)

	Vallásos az egyház tanítása szerint		Vallásos a maga módján		Nem tudja eldönteni, vallásos-e vagy sem		Nem vallásos		Elutasítja a vallást	
	édes-apa	édes-anya	édes-apa	édes-anya	édes-apa	édes-anya	édes-apa	édes-anya	édes-apa	édes-anya
befejezetlen ált. iskola	14,8	16,7	74,1	52,8	3,7	13,9	3,7	16,7	3,7	0
általános iskola	9,3	13,5	67,1	69,7	6,2	3,4	16,1	12,4	1,2	1,1
szakmunkás-képző, szakiskola	20,8	24	63,9	69,9	4,6	3,3	10,1	2,2	0,6	0,5
szakközép-iskola	24,8	31,7	62,8	59,8	0,8	0	10,7	7,9	0,8	0,6
gimnázium, technikum	25	34,5	62,5	62,1	5,4	0,5	6	3	1,2	0
egyetem, főiskola	46,5	56,2	40,9	40,6	3,7	1,4	7,9	1,7	0,9	0

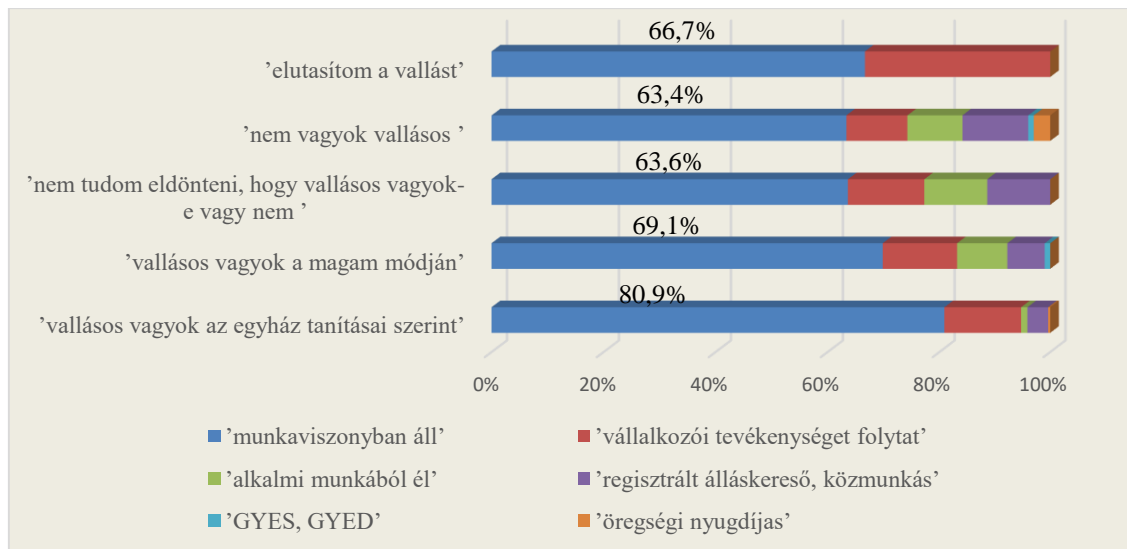
Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Arra is választ kerestünk, hogy vajon milyen munkerő-piaci státuszban vannak a különbözőképpen vallásos iskolaválasztók.

Nagyon eltérő a kép az édesanyák és az édesapák esetén. Az édesapák esetén az egyházasan vallásosak 80,1%-a munkaviszonyban áll, ez az arány a vallást elutasítók esetén 66,7%, a maguk módján vallásosak esetén, a nem tudja eldönteni, hogy vallásos-e kategóriában pedig 63,3%. A vállalkozói tevékenységet folytatók a vallást elutasítók között jelennek meg a legmagasabb arányban.

Az alkalmi munkából élők 10% körüli értékben reprezentálódnak a nem vallásosak, a maguk módján vallásosak és azok között, akik nem tudják eldönteni, hogy vallásosak-e vagy sem (32. ábra).

32. ábra: A görögkatolikus iskolát választó édesapák vallásossága a munkaerő-piaci helyzet tekintetében (%) (N=1040)

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

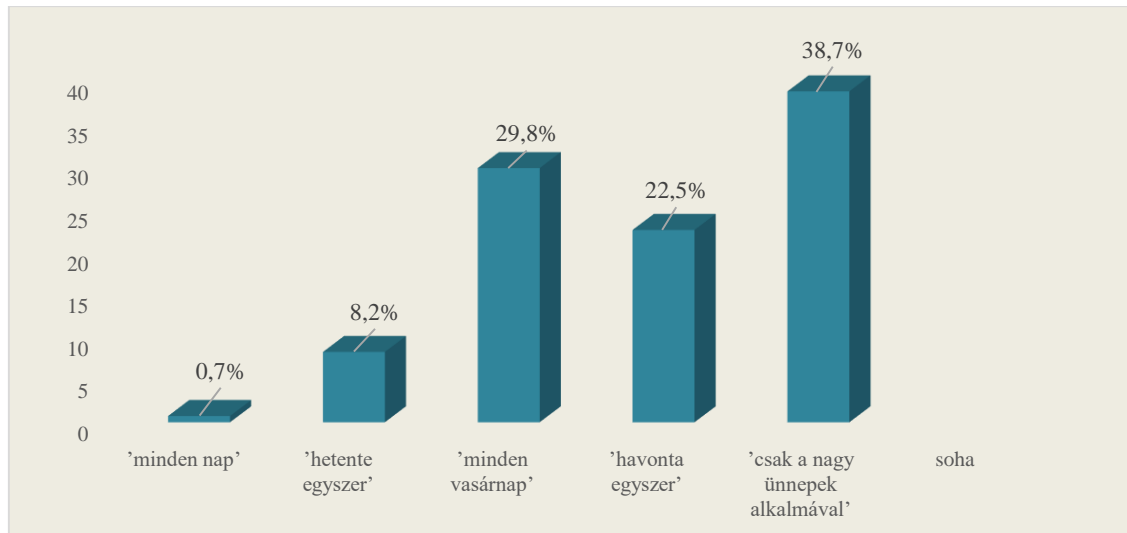
Az édesapákhoz viszonyítva az édesanyák esetén az egyházián vallásosak aránya alacsonyabb mértékben reprezentálódik a munkaviszonyban állók esetén (64,9%). A maguk módján vallásosak 55,7%-a, a nem vallásosak 62,1%-a, míg azoknál, akik nem tudják magukról eldönteni, hogy vallásosak-e vagy sem, ez az arány 50%. A GYES-en és GYED-en lévő édesanyák 1-2% eltéréssel 20% körüli arányban vannak jelen az egyházián vallásosak között. Az alkalmi munkából élők legnagyobb arányban (9,1%) azok között vannak jelen, akik nem tudják magukról eldönteni, hogy vallásosak-e vagy sem. Összességében azt tapasztaltuk, az egyház tanítása szerint vallásosak nagy része (80,9%) a munkaerőpiac aktív szereplője, munkaviszonyban álló munkavállaló.

5.4.3. Szertartásokon való részvétel

A család által megélt egyházi életforma egyik mutatója lehet az egyházi szertartásokon való részvétel gyakorisága. Pusztai (2004: 227) szerint a kapcsolati struktúrák funkcionális jellemzője, hogy információs csatornaként működnek és befolyásolhatják az iskola-választással kapcsolatos döntést.

Erre vonatkozóan is tettünk fel kérdést a kérdőívünkben. A szülők egyharmada minden vasárnap jár templomba, 22,5% havonta egyszer és 38,7% csak a nagy ünnepek alkalmával (33. ábra).

33. ábra: A görögkatolikus iskolát választó szülők szertartásokon való részvételének gyakorisága (%) (N=1147)

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Az iskolatípusok szerinti elemzés alapján azt tapasztalhatjuk, hogy a püspöki székhelyen található és a szegregátum környéki iskolák mintázata különbözik a legnagyobb mértékben. A legnagyobb különbség a minden vasárnap és a csak nagy ünnepek alkalmával templomba járók között van. A püspöki székhelyen található intézményekben a szülők 61,5%-a minden vasárnap jár templomba, míg a szegregátum környéki intézmények esetén ez az arány összesen 11,2% (27. táblázat).

27. táblázat: A szülők templomba járási szokásai iskolatípusok alapján ($p:0,000$), (%),
($N=1141$)

	püspöki székhelyen található	szegregátum környéki iskola	kisvárosi formálódó szellemiségű iskola	városi átvett iskola
minden nap	1,5%	0%	0,5%	0,7%
hetente egyszer	18,5%	0,8%	6,3%	4,4%
minden vasárnap	61,5%	11,2%	24,6%	14,8%
havonta egyszer	13,7%	8,8%	32,4%	22,1%
csak a nagy ünnepek alkalmával	4,8%	79,2%	36,2%	57,9%

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Feltételezhetjük, hogy a gyakori templombajárási szokás közösséghez tartozással jár, ami társadalmi tőkét teremt. Kérdés, hogy mely iskolatípus tesz szert ilyen módon a szülők egyházi közösségi tagsága révén többlet erőforrásokra (Pusztai 2004).

A családstruktúra és a közösségi vallásgyakorlat összefüggését vizsgálva azt láthatjuk, hogy amikor csak édesapával él a diák, akkor 80%-os gyakoriságban csak a nagy ünnepek alkalmával mennek templomba, csak 10% a rendszeres vasárnapi templomba járók aránya. Amikor édesapával és nevelőanyával élnek, akkor szintén jellemző, hogy csak a nagy ünnepek alkalmával vesznek részt egyházi szertartásokon. Az édesanyával élők esetében ugyanezt a helyzetet láthatjuk, 20% a rendszeresen vasárnaponkénti templomba járók aránya. Abban az esetben, amikor édesanyával és nevelőapával él együtt a gyermek, 58% azoknak az aránya, akik csak a nagy ünnepek alkalmával járnak templomba és 5,7% jár minden vasárnap Szent Liturgiára. Érdekes lehet még a teljes család templomba járási szokásainak az elemzése. 36% csak nagy ünnepek alkalmával, 32,2% minden vasárnap, 22,4% pedig havonta egyszer megy templomba (28. táblázat).

28. táblázat: A görögkatolikus iskolát választó szülők szertartásokon való részvételének gyakorisága és a családtípus közötti korreláció (%) (N=1147) (P=0,034)

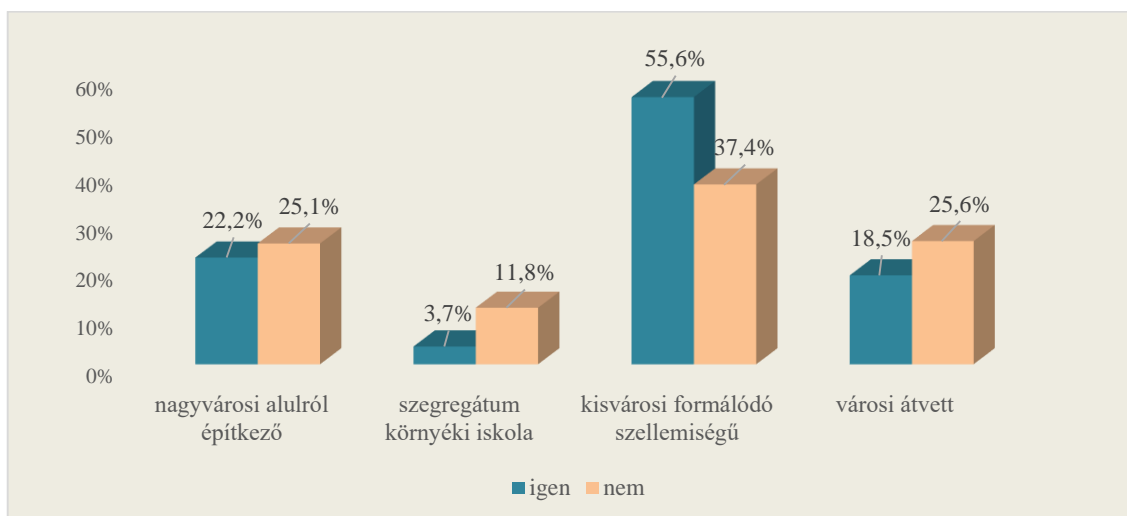
	minden nap	hetente egyszer	minden vasárnap	havonta egyszer	csak a nagy ünnepek alkalmával
teljes családban él, vér szerinti szülőkkel	0,9%	7,9%	32,2%	22,4%	36,6%
csak édesanyával	0%	14,2%	20,4%	27,4%	38,1%
csak édesapával	0%	0%	10%	10%	80%
édesanyával és nevelőapával	0%	5,7%	13,2%	22,6%	58,5%
édesapával és nevelőanyával	0%	0%	0%	0%	0%
nevelőszülőkkel	0%	7,1%	28,6%	21,4%	42,9%

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Azt is megvizsgáltuk, hogy a gyermekszám és a templomba járási szokások hogyan függenek össze. Az egy-, két- és háromgyermekes családoknál a legmagasabb a vasárnaponkénti templomba járás aránya. A legmagasabb (32,7%) a kétgyermekesek esetén, a háromgyermekeseknél 31,3% és az egygyermekeseknél 28,5% ez az arány.

Érdekes kérdés lehet, hogy a saját egyházi iskolai tapasztalat befolyásolja-e a gyermekének való iskolaválasztást? Hogy megválaszoljuk ezt a kérdést, megvizsgáltuk, vajon a görögkatolikus iskolába gyermeküket beírató különböző felekezethez tartozó szülők hány százaléka járt maga is egyházi fenntartású iskolába. Az édesanyák esetén 10%, míg az édesapáknál 7,5% járt maga is egyházi fenntartású iskolába. Az édesanyák esetén 58,7% görögkatolikus, 27,5% római katolikus és 12,9% református azok közül, akik maguk is egyházi fenntartású iskolába jártak. Ezt követően megnéztük, hogy melyik iskolatípusban vannak leginkább jelen azok az édesanyák, akik maguk is egyházi iskolába jártak. A legmagasabb arányban a kisvárosi formálódó szellemiségű oktatási intézményekben vannak jelen a volt egyházi iskolás édesanyák (13,8%), a szegregátum környéki és a városi átvett iskolákban pontosan megegyezik a jelenlétük (6,8%) (34. ábra).

34. ábra: Azon görögkatolikus iskolát választó édesapák aránya, akik maguk is egyházi iskolába jártak, a különböző iskolatípusokban (%) (N=1147) (P=0,006)

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Azon édesapák között, akik maguk is egyházi iskolába jártak, 55,6% a kisvárosi formálódó szellemiségű iskolába adta a gyermekét, 18,5% -a városi átvettbe, míg 22,2% a püspöki székhelyen található oktatási intézménybe. Azon édesapák között, akik nem egyházi iskolába jártak, egészen magas (11,8%) azok aránya, akik a szegregátum környéki iskolába adták a gyermeküket tanulni. Az édesanyák és édesapák mintázata nagyon hasonló.

Összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy a vallásosság tekintetében is hasonló kép alakult ki, mint a munkaerő-piaci helyzet és a legmagasabb iskolai végzettség tekintetében. A szegregátum környéki és a püspöki székhelyen található intézmények mintázata tér el a legjobban, míg a másik két intézménytípus mintázata hasonlít a legjobban egymásra.

5.5. Családszerkezet

Jelen fejezet első részében az egyén szintjén vizsgáltuk meg a görögkatolikus iskolát választó szülőket. Pusztai (2004: 173) megfogalmazása szerint az utóbbi idők kutatásai egyre inkább az életstílus, a családon belül uralkodó normák felől közelítik meg a társadalmi rétegződés problémáját. Ezért a második részben az individuumok szintjéről áttérünk a szülők család szintű elemzésre. Egy összefoglaló képet szeretnénk volna kapni arról, hogy milyen típusú családokban, milyen körülmények között élnek a görögkatolikus iskolaválasztók. Ezen túl arra is kíváncsiak voltunk, hogyan és mennyire működnek együtt ezek a családok az iskolával és mely belső kohéziós kapcsolatokban különböznek a görögkatolikus iskolák az országos átlagtól.

5.5.1. Családszerkezet

A görögkatolikus iskolában tanuló diákok szüleinek 80,3%-a teljes családban él, vérszerinti szülőkkel, 10,9%-a csak édesanyával, 0,9% csak édesapával, 4,9% édesanyával és nevelőapával, 0,2% édesapával és nevelőanyával, 1,4% nevelőszülőkkel.

Iskolatípusonként nem kaptunk szignifikáns eredményt. Iskolánként tovább vizsgálódva azt tapasztaltuk, hogy Nyíregyházán a legmagasabb (86,1%) azon családok aránya, ahol teljes családban, vérszerinti szülőkkel élnek a gyermekek. A legalacsonyabb ez az arány Debrecenben, ahol 67,1%. Hasonlóan alacsony az arány Kisvárdán is (67,3%), illetve Szolnokon (69,1%) és Homrodon (78,5%), a két szegregátum környéki iskolában. A nevelőszülőknél élők aránya Újfehértón (4,4%) és Szolnokon (3,6%) a legmagasabb. Az egyszülős családok közül a legkiugróbb adatot Nyíraczádon találtuk, ahol 3,3% azon családok aránya, ahol csak édesapa neveli a gyermeket.

5.5.2. Családméret

A következő elemzési szempont a családméret vizsgálata volt. A görögkatolikus iskolát választó családok közel fele (47,1%) kétgyermekes család. 23,1%-ukban egy gyermek, míg 20,7%-ukban három gyermek van. Összesen 5,5%-ukban van négy gyermek.

Ha iskolatípus szerint elemezzük a gyerekszámot, azt tapasztaljuk, hogy 50% körül van a kétgyermekes családok aránya a püspöki székhelyen levő, a városi átvett és a kisvárosi formálódó szellemiségű iskolákban. 25% körül van az egygyermekes családok aránya a városi átvett és a püspöki székhelyen működő intézményekben. A három és több gyermekesek aránya a szegregátum környéki iskolákban tapasztalható.

Az iskolánkénti lebontásban a legváltozatosabb képet a szegregátum környéki szolnoki és a homrogi iskola mutatja. Ezekben a helyeken van a legtöbb négygyermekes, ötgyermekes és hatgyermekes család. A két szegregátum környéki iskola közötti különbség a kétgyermekesek esetén tapasztalható. Szolnokon 17% kétgyermekes, míg Homrodon több mint 40% ez az arány és ugyanezen iskolában a legmagasabb a hatgyermekesek aránya.

Pusztai (2004: 184) kutatásai nyomán azt tapasztaltuk, hogy a felekezeti középiskolákban tanuló diákok esetén a négynél több gyermekes családok a fővárosban, az egy gyermeket nevelők pedig a megyeszékhelyen voltak többen a vártnál.

A nagyvárosi helyzetet elemző „Egyházi iskolát választó szülők motivációi” című adatbázis eredményei alapján azt látjuk, hogy a kétgyermekes családmodell a legnépszerűbb mind a négy egyház által fenntartott iskolában, azonban a háromgyermekes családok az evangélikus iskolában fordulnak elő legmagasabb arányban. Négygyermekes családok a görögkatolikus iskolát választó szülők között tapasztalhatók a legnagyobb arányban, itt hat és nyolc gyermeket nevelő szülők is jelen vannak. Az átlagos gyermekszám az evangélikus egyház iskolájában a legnagyobb.

Összességében azt láthatjuk, hogy a családszerkezet és a családméret tekintetében teljesen tiszta típusokat nem tudunk létrehozni.

5.4.3. Életkor

Az életkor tekintetében az országos átlaghoz hasonlítva azt tapasztaltuk, hogy sokkal meredekebb a görögkatolikus iskolás édesanyák „görbéje”. Közel 10% a 37 éves édesanyák aránya, a legmagasabb arányban a negyvenéves édesanyák reprezentálódnak, 12%-kal. Az országos átlag ettől jóval alacsonyabb, 9,5%. Közel 2% a 31 és a 32 éves édesanyák jelenléte ebben a populációban, ők 17-18 éves korukban szültek.

Az édesapák esetén is a görögkatolikus átlag mutat meredekebb ívet. A legmagasabb a 37 éves édesapák jelenléte (9,8%), ami az országos átlaghoz (3%) képest jelentős kiugrást mutat. A 40 éves édesapák aránya is igen magas, 9%, ami közel 2%-kal magasabb az országos átlagnál. Különösen magas eltérés még a 44 éves édesapáknál van, 4%-kal magasabb a görögkatolikus édesapák aránya.

5.6. Családi társadalmi tőke

A fejezet következő részében arra koncentrálnak, hogy milyen családi tőkével rendelkeznek a görögkatolikus iskolában tanuló diákok. Számos hazai és nemzetközi kutatás középpontjában áll a családi társadalmi tőke és a sikeres iskolai pályafutás közötti kapcsolat vizsgálata: Bourdieu (1978), Ferge (1978), Pusztai (2008), Óhidy (2016). A legtöbb kutató az iskolai eredményesség és a társadalmi tőke összefüggésének magyarázata kapcsán a reprodukciós elméletet hozza magyarázatként. Pusztai (2008) kutatásaiban nem találta kielégítőnek ezt az elméletet az alacsony státuszú diákok eredményességének vizsgálatakor. Továbblépett és a kapcsolathálózati szempontot emelte ki, mint az eredményesség kulcsfaktorát.

Ebből a feltételezésből kiindulva mi is megvizsgáltuk, hogy milyen baráti körrel rendelkezik a gyermek, a szülők részéről milyen az iskolával való kapcsolattartás, milyen a családi belső kommunikáció, a családi munkamegosztás, végül a családon belüli nevelési elvek és az iskola által képviselt elvek kapcsolata.

5.6.1. A gyermek baráti köre

Az eredmények tükrében azt láthatjuk, hogy a görögkatolikus iskolát választó gyermekek közel fele (46,5%) baráti köre jórészt vallásos gyermekekből áll. 6,32% esetén teljes mértékben csak vallásos barátai vannak a gyermeknek. 9,75% esetén tapasztaltuk azt, hogy a baráti kör egyáltalán nem vallásos.

Az Országos kompetenciamérés adatbázisa lehetőség ad arra, hogy belelássunk a szülők és az iskola közötti kapcsolat több szintű elemzésébe. Először megvizsgáltuk azt, hogy az iskolában történtek átbeszélése milyen gyakran történik. Azt tapasztaltuk, hogy a görögkatolikus iskolába tanuló diákok szüleinek közel 79,3%-a minden nap átbeszéli a gyermekkel a napi iskolai eseményeket. Az országos átlag ehhez viszonyítva 68,2%. A görögkatolikus iskolát választó családokban 1,7% azoknak az aránya, akik soha nem kérdezik meg a gyermeküktől, mi történt aznap az iskolában, ez két százalékkal kevesebb, mint az országos átlag.

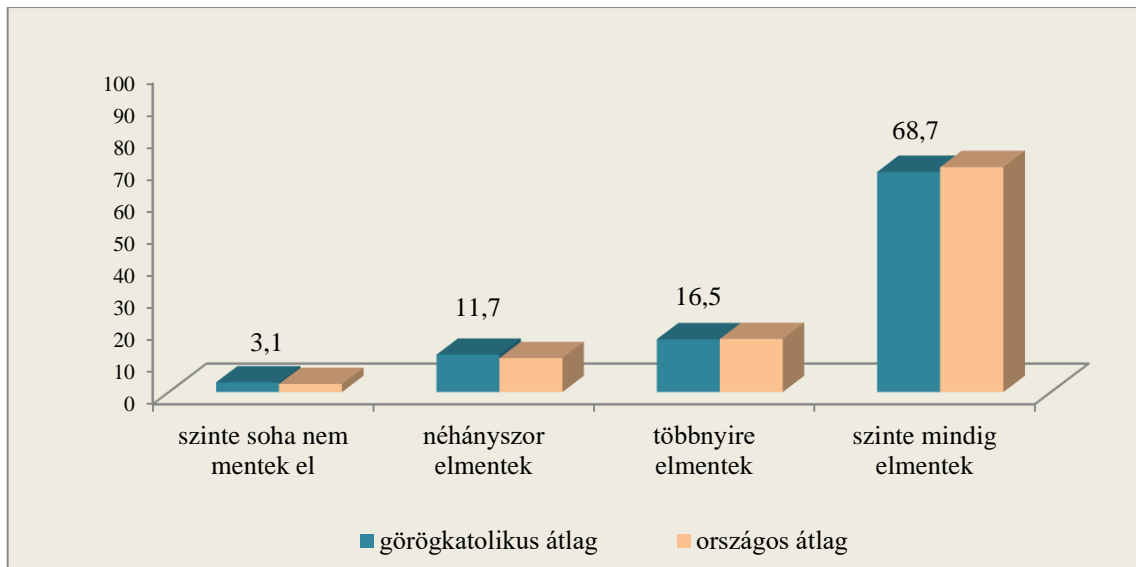
5.6.2. Iskolával való formális és informális kapcsolattartás

Kíváncsiak voltunk arra, hogy ez mennyire köthető településtípushoz. Azoknak a szülőknek az arányát vizsgáltuk meg először, akik minden nap átbeszélnek a gyermekükkel az iskolában történteket. A püspöki székhelyeken a legmagasabb ez az arány, Miskolcon több mint 90%-os reprezentációt látunk. A legalacsonyabb értékeket a szegregátum környéki iskolákban kaptuk, különösen a szolnoki iskolában, itt 57% ezen szülőknek az aránya. Ha a két szegregátum környéki iskola adatait összevetjük, azt láthatjuk, hogy a megyeszékhely külvárosában található intézményben tanuló diákok szülei, akik minden nap érdeklődnek az iskola felől, 15%-kal alacsonyabb arányban jelennek meg a homrogydi (73%) kistelepülésen, rurális környezetben található intézményhez képest.

A következő elemzési szempont az volt, hogy a szülők mennyire tartják a formális kapcsolatot az iskolával. Arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen gyakran járnak a szülők szülői értekezletre.

Országos szinten a szülők 70,2%-a mindig elmegy szülői értekezletre, míg a görögkatolikus szülők 68,7%-a vesz részt minden szülői értekezleten. A görögkatolikus iskolába járó tanulók szüleinek 3,1% soha nem vesz részt szülői értekezleten, ami egy százalékkal magasabb, mint az országos átlag (35. ábra).

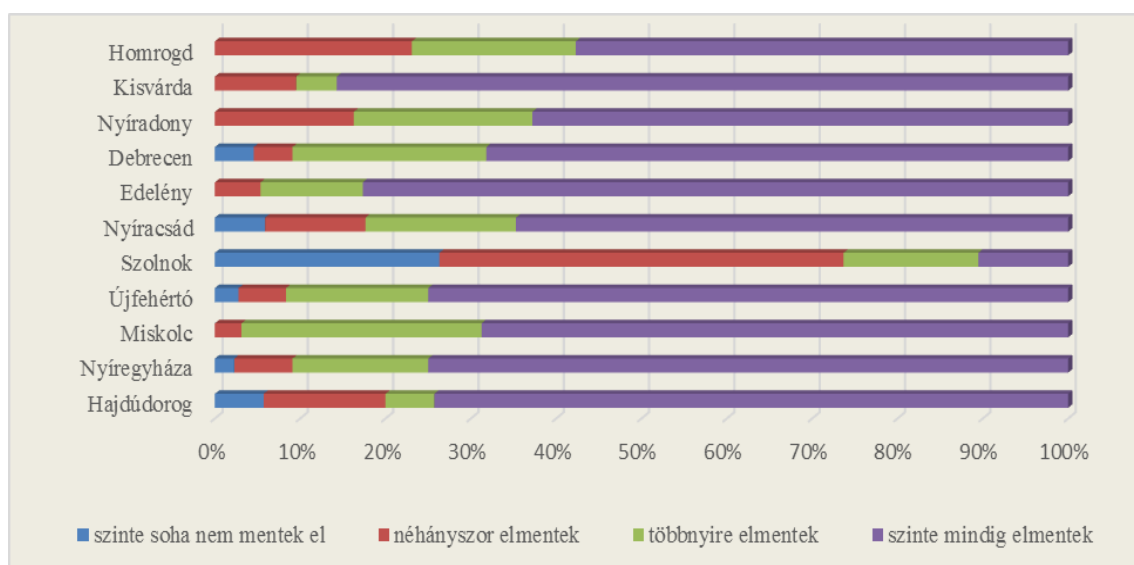
35. ábra: A görögkatolikus iskolában tanuló diákok szüleinek szülői értekezletre való járásának szokása (%) (N=1147)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

A görögkatolikus iskolákat összehasonlítva azt tapasztaljuk, hogy a „soha nem mennek el” szülői értekezletre kategória az intézmények körülbelül felénél reprezentálódik valamilyen mértékben. A megyeszékhelyes külvárosban a legmagasabb ez az arány, 26,3%. Az előző kérdés eredményeinek tükrében azt feltételezhattük, hogy a püspöki székhelyeken lesz a legmagasabb azok aránya, akik mindig elmennek a szülői értekezletre, hiszen ezeken a helyeken a legmagasabb azon szülők aránya, akik minden nap érdeklődnek a gyermekeiktől az iskolai események felől. Ezzel szemben azt tapasztaljuk, hogy Kisvárdán (85,7%) és Edelényben (82,7%) a legmagasabb a szülői értekezleteken mindig részt vevő édesapák és édesanyák aránya (36. ábra).

36. ábra: A görögkatolikus iskolában tanuló diákok szüleinek szülői értekezletre való járásának szokása intézményenként (N=1147)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

5.6.3. A családi belső kommunikációja

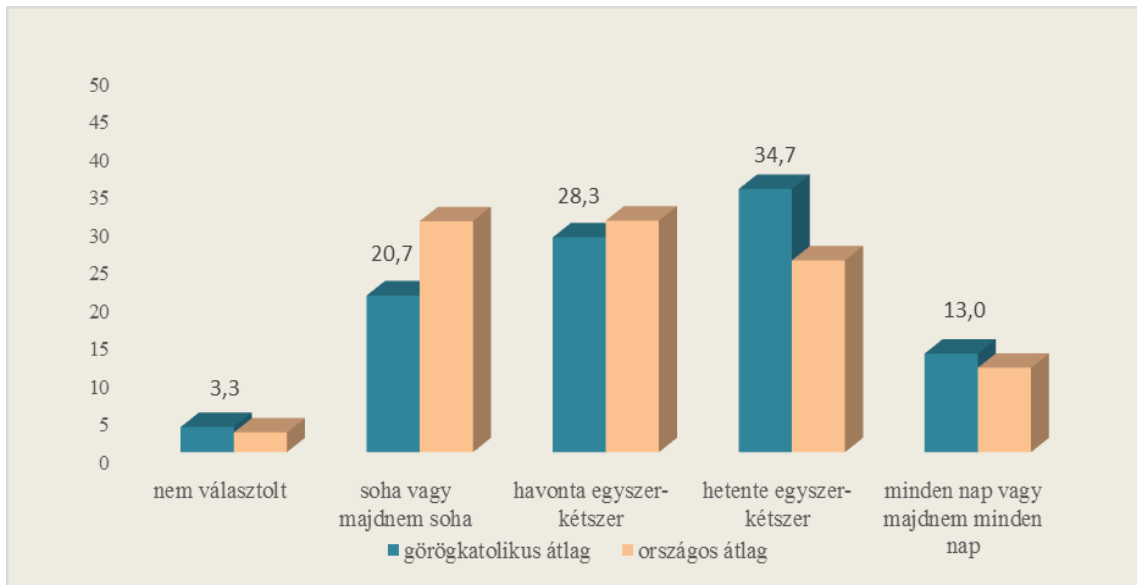
Tovább vizsgálódva a családon belüli viszonyok működésének megértése érdekében a következőkben arra próbáltunk fókuszálni, hogy a szülők mennyire érdeklődnek a gyermekük olvasmányélményéről. Az országos átlaghoz viszonyítva azt tapasztaltuk, hogy a görögkatolikus iskolás szülők közel 18,5%-a minden nap megkérdezi, mit olvasott a gyermek, míg ez az arány országos szinten 11,2%. 25,4% azon görögkatolikus iskolás szülők aránya, akik soha nem kérdezik meg, hogy mit olvasott a gyermek, míg az országos arány ebben a tekintetben 36,2%.

5.6.4. Családi munkamegosztás

További érdekes elemzési szempont volt az, hogy a családon belüli munkamegosztás hogyan alakul. A görögkatolikus iskolában tanuló diákok 33,5%-a minden nap segít otthon a házimunkában, míg ez az arány országos szinten 28,6%. A napi rendszerességű otthoni segítség a görögkatolikus iskolásokra jellemzőbb, ugyanakkor a hetente egyszer-kétszer és a havonta egyszer-kétszer kategóriákban minimális eltéréssel (1-2%), de az országos átlag magasabb. Következő lépésben a kerti munkába való bevonódást vizsgáltuk.

A napi és a heti rendszerességű bevonódás a görögkatolikus iskolák esetén magasabb. A „soha nem dolgoznak együtt a kertben” kategória esetén az országos átlag 10%-kal magasabb (37. ábra).

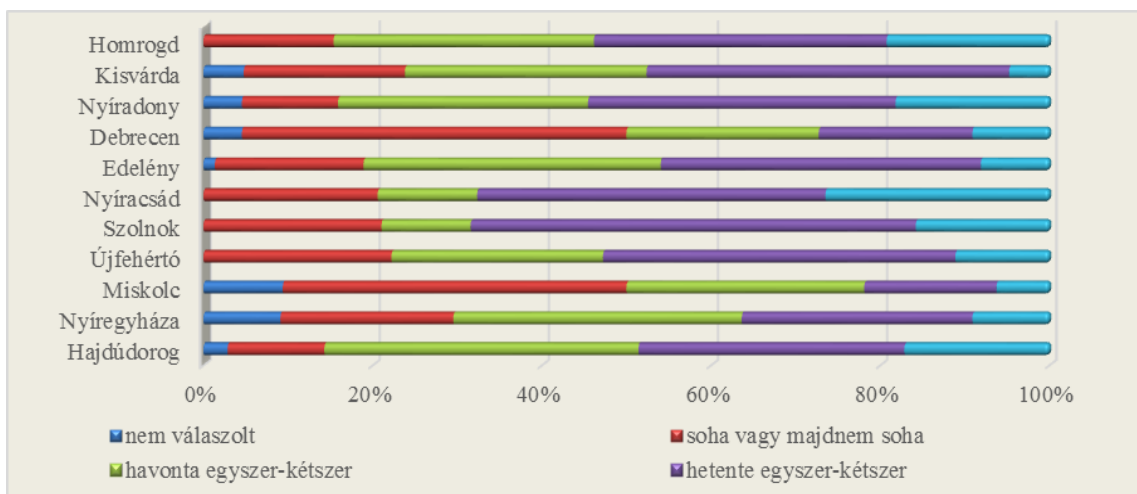
37. ábra: Milyen gyakran történik a családban, hogy együtt dolgoznak a kertben, a szántóföldön, szőlőben, műhelyben? (N=1142)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

Iskolánkénti lebontásban megvizsgálva ezt a kérdést azt tapasztaltuk, hogy a naponta mezőgazdasági munkát végzők aránya Nyíraczádon (26,5%) és Nyíradonyban (36,3%) a legmagasabb. A szántóföldi munkába hetente bekapcsolódók aránya a szegregátum környéki szolnoki iskolában (52,6%) a legmagasabb és a püspöki székhelyeken a legalacsonyabb. Debrecenben és Miskolcon a legmagasabb azoknak az aránya, akik soha nem végeznek mezőgazdasági munkát (38. ábra).

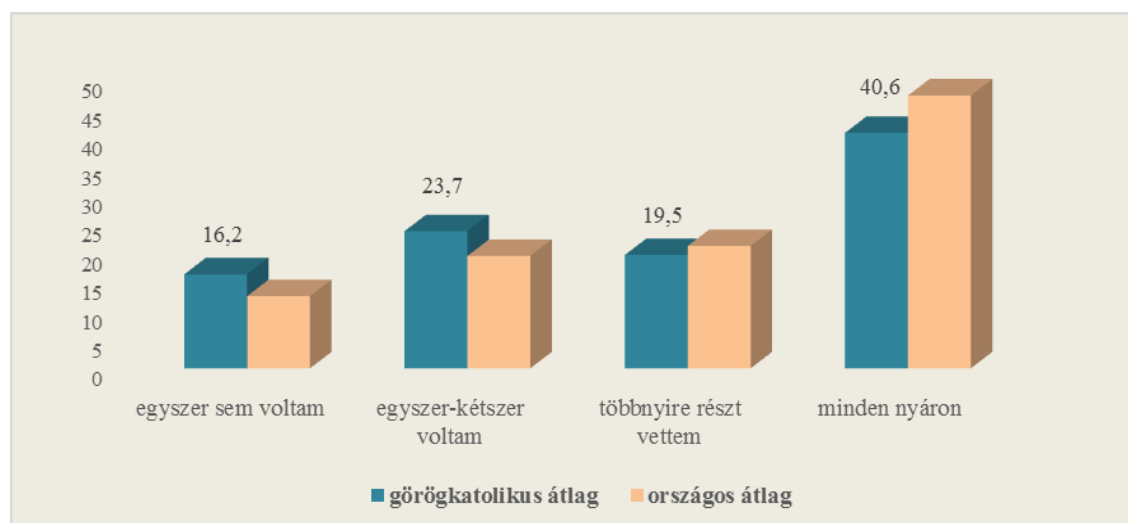
38. ábra: Milyen gyakran történik a családban, hogy együtt dolgoznak a kertben, a szántóföldön, szőlőben, műhelyben? Intézményenkénti lebontásban. (%) (N=1142)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

Arra is próbáltunk választ keresni, hogy van-e különbség az országos átlag és a görögkatolikus átlag között abban a tekintetben, hogy milyen gyakran üdül a tanuló a családjával együtt. Azt tapasztaltuk, hogy a minden nyáron a családdal nyaralók aránya országos viszonylatban (47%) hét százalékkal magasabb, mint a görögkatolikus átlag. A görögkatolikus iskolások közel 17%-a egyszer sem volt még a szüleivel nyaralni, míg ez az arány országos szinten 12,5% (39. ábra).

39. ábra: Milyen gyakran történik a családban, hogy együtt mennek nyaralni?(%)
(N=1142)

Forrás: Országos kompetenciamérés, 2015. május

Megvizsgálva ezt a kérdést az iskolák szintjén, nem meglepő módon a püspöki székhelyeken a legmagasabb azok aránya, akik minden nyáron a szüleikkel nyaralnak, és ez az érték a legalacsonyabb a szegregátum környéki iskolákban.

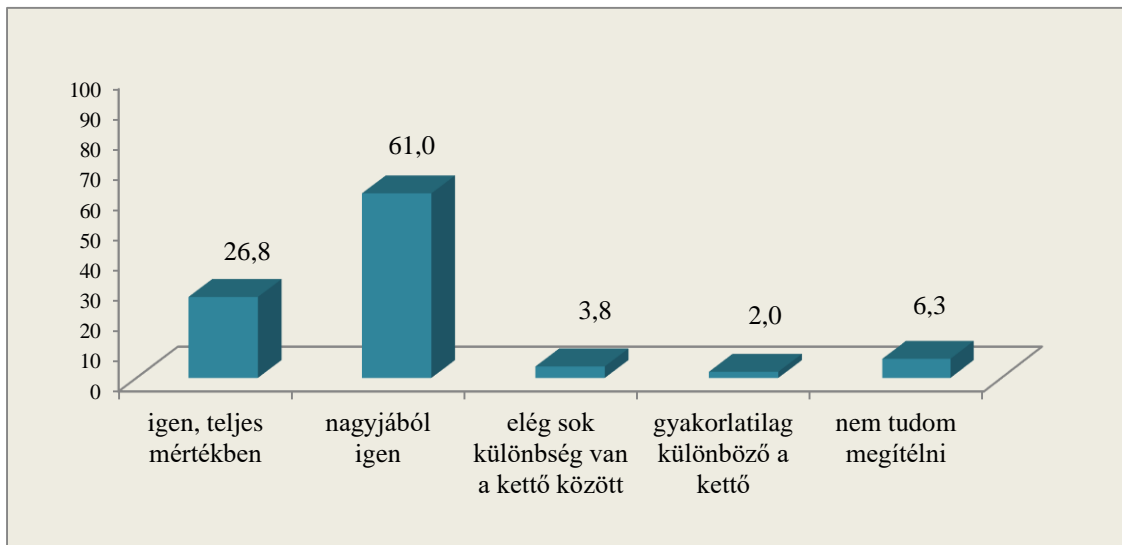
A családon belüli viszonyok feltérképezéséhez egyrészt a saját kérdőív adatait használtuk fel a nevelési elvek megismerése céljából, majd az Országos kompetenciamérés vonatkozó kérdéseire adott válaszokat elemeztük, így az iskolákat nemcsak egymáshoz, de az országos átlaghoz is tudtuk viszonyítani.

5.6.5. A családon belüli nevelési elvek és az iskola által képviselt elvek kapcsolata

Többek között Pusztai (2004) felveti annak a lehetőségét, hogy amennyiben az otthoni és az iskola által képviselt értékrend nagyon hasonlít egymáshoz, az hozzásegítheti a tanulót a minél eredményesebb iskolai pályafutáshoz (Pusztai 2004).

A szülőket arra kértük, hogy vessék össze az általuk képviselt nevelési elveket az iskoláéval. Azt tapasztaltuk, hogy a szülők közel egyharmadának (26,8%) a nevelési elvei teljesen megegyeznek az iskola által képviselt elvekkel, 61%-uknál nagyjából egyeznek meg a nevelési elvek, összesen 2% esetén tapasztaltuk azt, hogy gyakorlatilag teljesen különbözik a kettő (40. ábra).

40. ábra: A családon belüli nevelési elvek és az iskola által képviselt elvek kapcsolata (%) (N=1147)

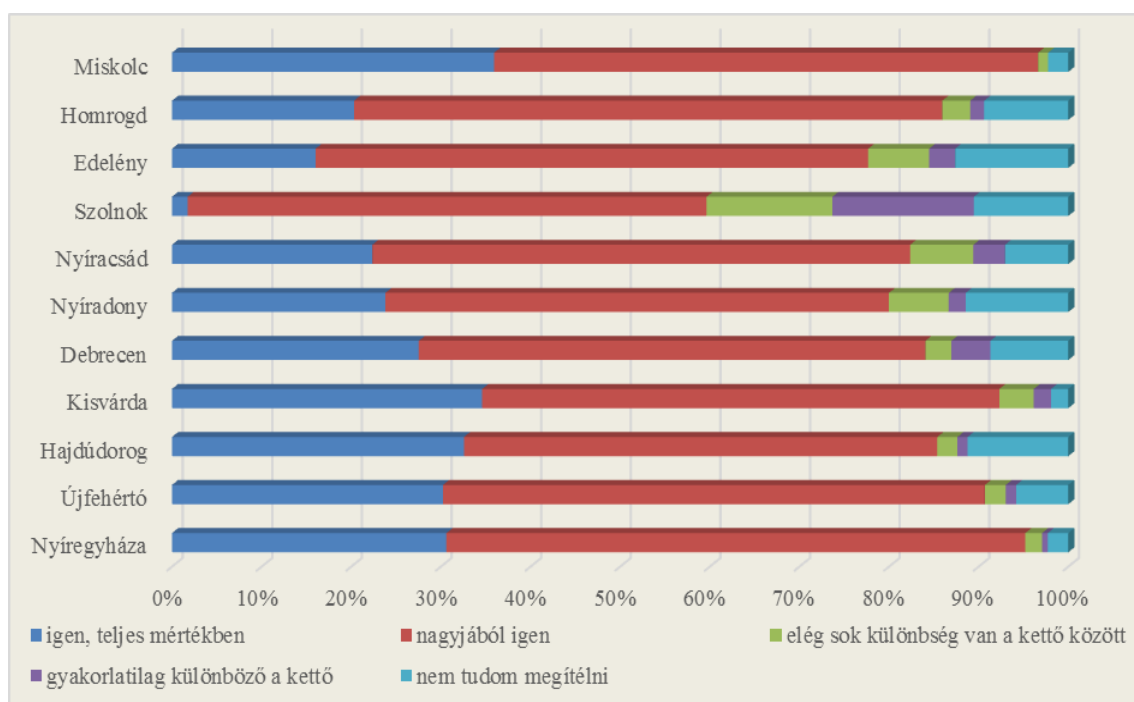
Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Megvizsgáltuk azt is, hogy amennyiben különböznek a nevelési elvek, a szülői házé a szigorúbb, vagy az iskoláé. A szülők 81,2%-a az iskolát tartotta szigorúbbnak.

Az iskolatípusonkénti vizsgálat esetén azt láttuk, hogy a püspöki székhelyen, illetve a kisvárosi formálódó szellemiségű iskolákban vannak legnagyobb számban azok a szülők, akiknek a nevelési elvei teljesen megegyeznek az iskola által képviselt értékekkel. A szegregátum környéki, illetve a városi átvett iskolákban vannak túlnyomó többségben azok a szülők, akiknél gyakorlatilag teljesen különbözik a nevelési elv az iskolaitól.

Az iskolánkénti elemzésből látszik, hogy a szegregátum környéki szolnoki iskolában összesen a szülők 1,8%-ának a nevelési elvei egyeznek meg az iskoláéval. Ebben a tekintetben a püspöki székhelyen található miskolci iskola képviseli a másik végletet, a szülők 36%-ával (41. ábra).

41. ábra: A családon belüli nevelési elvek és az iskola által képviselt elvek kapcsolata
Intézményenkénti lebontás. (%) (N=1147)

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

A fentiek alapján felvetődött bennünk, hogy a görögkatolikus egyház által fenntartott iskolák és a gyermeküket oda írató szülők nevelési elveinek összhangja vajon iskolai végzettség függvénye-e.

Így megfogalmaztuk a harmadik hipotézisünket, amely alapján azt feltételezzük, hogy az iskola által képviselt nevelési elvek és az otthoni nevelési elvek összhangjának szintje a legmagasabb iskolai végzettséggel korrelál. Azt tapasztaltuk, hogy az édesanyák esetén a legmagasabb iskolai végzettség növekedésével folyamatosan növekszik azon édesanyák száma, akik teljes mértékben egyetértenek az iskola által képviselt nevelési elvekkel (29. táblázat).

29. táblázat: A családon belüli nevelési elvek és az iskola által képviselt elvek kapcsolata a teljes mértékben egyező esetben (%) (N=1147)

teljes mértékben egyezt az iskola által képviselt értékrenddel		
	<i>édesapa</i>	<i>édesanya</i>
befejezetlen általános iskola	12%	9,1%
általános iskola	11%	14,2%
szakmunkásképző, szakiskola	19,7%	19,7%
szakközépiskola	36,1%	21,7%
gimnázium, technikum	32%	28%
egyetem, főiskola	38,1%	36,1%

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Jelen fejezet célja az volt, hogy az iskolaválasztási motivációk vizsgálatához közelítve egészen a társadalmi háttérváltozók mentén vizsgáljuk meg a görögkatolikus iskolát választó szülőket. A legmagasabb iskolai végzettségük, a munkaerő-piaci helyeztük, a válásosságuk kvantitatív úton történő elemzésére törekedtünk. A fejezet következő részében a családon belüli társadalmi tőke, a nevelési elvek elemzése került a vizsgálatunk fókuszába.

Az iskolatípusok szerinti elemzés folyamán a legmagasabb iskolai végzettség tekintetében azt tapasztaltuk, hogy az egyetemi, főiskolai végzettségű szülők aránya a püspöki székhelyeken lévő intézményekben a legmagasabb és a szegregátum környékiekben a legalacsonyabb. A felekezeti közti vizsgálat alapján világossá vált, hogy a püspöki székhelyeken megjelenő magas felsőfokú végzettségű arány nem csak a görögkatolikus fenntartású intézményekben van jelen. Az első hipotézisünk első része – ami a legmagasabb iskolai végzettségre vonatkozik – részben beigazolódott. Nem igazolták az adatok, hogy a görögkatolikus iskolaválasztók legmagasabb iskolai végzettsége az országos átlag felett van, ugyanakkor az megerősítést nyert, hogy iskolatípusonként erősen differenciálható a mintázatuk.

A munkaerő-piaci helyzet tekintetében azt tapasztaltuk, hogy a szegregátum környéki iskolákban a legalacsonyabb a munkaviszonnyal rendelkezők aránya, a legmagasabb érték a városi átvett iskolákban és a püspöki székhelyeken levő intézményekben van. Az első hipotézisünk második része – ami a legmagasabb iskolai végzettségre vonatkozik – szintén csak részben igazolódott be.

A szegregátum környéki iskolatípusosban tanuló diákok szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége és munkerőpiaci helyzete tér el a legjobban az országos átlagtól. A városi átvett és a kisvárosi formálódó szellemiségű intézmények mintázata hasonlít a legjobban az országos átlaghoz, de a püspöki székhelyeken levő intézmények felülreprezentáltak ebben a tekintetben az országos átlaghoz képest. A felekezeti hovatartozás tekintetében azt tapasztaltuk, hogy a görögkatolikus felekezetű iskolaválasztók legnagyobb arányban a kisvárosi formálódó szellemiségű iskolákban vannak jelen. A püspöki székhelyen található intézményeken a görögkatolikus szülői jelenlét alig egyharmad, hasonló arányt tapasztaltunk a szegregátum környéki intézményekben, míg a városi átvett intézményekben alig egyhatod ez az arány.

A vallásosság tekintetében azt tapasztaltuk, hogy az egyházasan vallásos édesapák legnagyobb arányban (39%) a püspöki székhelyen található iskolákban reprezentálódnak. 33,7%-uk a kisvárosi formálódó szellemiségű oktatási intézményekben, míg 21,3%-uk a városi átvett iskolákban van jelen. A második hipotézisünk, – ami arra vonatkozott, hogy a több felekezeti iskolával rendelkező püspöki székhelyen a görögkatolikus iskolát választó szülők számaránya visszatükrözi az adott településre jellemző számarányokat – nem nyert megerősítést, mert a várt adathoz képest felülreprezentálódik a görögkatolikusok aránya az intézményekben a megyeszékhelyes jelenléthez képest. Végül a harmadik hipotézis, – amely szerint az iskola által képviselt nevelési elvek és az otthoni nevelési elvek összhangja szinte a legmagasabb iskolai végzettséggel korrelál – beigazolódott, hiszen azt tapasztaltuk, hogy az édesanyák esetén a legmagasabb iskolai végzettség növekedésével folyamatosan növekszik azon édesanyák száma, akik teljes mértékben egyetértenek az iskola által képviselt nevelési elvekkel.

6. Iskolaválasztás a Görögkatolikus Metropólia által fenntartott iskolákban

Az előző öt fejezetben áttekintettük a görögkatolikus egyház oktatási és nevelési rendszerének kialakulását történetiségében, feltérképeztük a rendszerváltást követő expanzió eredményeit, majd megvizsgáltuk a görögkatolikus iskolákat választó szülők társadalmi háttérét, vallásosságát, illetve a családon belüli társadalmi tőke vizsgálatára tettünk kísérletet. Jelen fejezet célja, hogy górcső alá vegyük az iskolaválasztás előzményeit, a görögkatolikus általános iskolát választó szülők iskolaválasztási szempontjait és az elvárásait az iskolával kapcsolatban a gyermek iskolába való beíratásakor.

A vallás és az iskola viszonyát számos oktatáskutató vizsgálta több szempontból is. Tomka (2008: 21) kiemeli, hogy a kapcsolat milyensége mindig az adott történelmi kontextustól függ. Megközelítése szerint az embert körülvevő világ rengeteg választási lehetőséget kínál, ugyanakkor a döntések rendezőelvét ez nem determinálja. Így az ember életét, magatartását, lehetőségeit egyre kevésbé a társadalom, illetve az egyén mikro környezetének normái, sokkal inkább az egyén saját maga határozza meg (Tomka 2005: 496). Ez a döntési szabadság az egyén egész életét végigkíséri, melynek felelőssége kezdetben a szülők privilégiuma. Erre az időszakra esik az egyén iskolaválasztása is. A szülőknek felelősségteljes döntést kell hozni arról, hogy gyermekük számára mely oktatási intézmény a legmegfelelőbb.

A fejezet első részében az iskolaválasztást megelőző döntés körülményeit elemezzük, majd megvizsgáljuk egyrészt azt, hogy az iskolaválasztás során a szülők milyen szempontokat tartottak fontosnak, másrészt az iskolával szembeni szülői elvárásokat. A vizsgálatunk középpontjában az iskola által biztosított oktatási és nevelési feltételek, a nevelési célok, elvek és a vallásos nevelés állt.

Az elemzés elején felállított hipotéziseink – amelyek szakirodalmi megalapozása az alfejezetekben található – a következők voltak:

H4: A görögkatolikus iskolában tanuló diákok szülei számára a családi életre nevelés a társadalmi státustól és végzettségtől függetlenül a legfontosabb nevelési érték, amit elvárnak az iskolától.

H5: A görögkatolikus iskolák védelmező szerepét a magasabb társadalmi státusú szülők inkább „kiemelésnek”, az alacsonyabb társadalmi státusú iskolaválasztók pedig „felemelésnek”, befogadásnak értelmezik.

6.1. Az iskolaválasztás előzményei

6.1.1. Interperszonális kapcsolatok az iskolaválasztás kérdésében

Az interperszonális kapcsolatok tökékeként való megjelenését – többek között – Pusztai (2009: 12-18) elemezte. A társadalmi tőke nevelésszociológiai gyökerét vizsgálva Bourdieu, Coleman és Putman elméletét veti össze. Pusztai szerint Bourdieu és Coleman egyaránt a társadalmi tőke funkcionális pozitívumait veszi alapul elmélete megalkotása során, de mégis alapvető különbség van kettőjük között, ezt pedig a racionális és funkcionális cselekvésemélet és a marxi osztályelmélet magyarázza. Pusztai a továbbiakban Putman elméletét veti fel, aki az önkéntes szervezetek, az egyházak tőketeremtő funkcióját makrotársadalmi méretekben vizsgálja. Az egyházi iskolaválasztás kapcsán bennünk is felmerült az egyházas közeg miatt az informális interperszonális kapcsolatok meghatározó léte az iskolaválasztás során.

Az iskolaválasztást megelőző időszakban a szülők számos csatornát igénybe vehetnek informálódás céljából. A személyes tanácskérés tekintetében értékes forrás lehet a rokonság, a pap/lelkész, a barátok, a kollégák véleménye. Az óvodában, a leendő iskolában tanító pedagógusok tanácsa szintén befolyásoló erejű lehet (30. táblázat).

30. táblázat: Kinek a javaslatára választották az iskolát a szülők?(N=1047)(%)

Kinek a javaslatára választották az iskolát?	százalékos arány
önállóan döntöttek így	44,9%
édesanya	9%
barátok/ismerősök	8,8%
az óvodában ezt az iskolát javasolták	8,4%
édesapa	8,3%
testvér	3,7%
lelkész/pap	2,8%
az ott tanító tanárok javasolták	2,7%
nagyszülők	1,2%
más rokon	1,2%
kollégák	0,8%
az egyházközségi tagok ezt javasolták a templomból	0,8%
gyermekem javasolta ezt az iskolát	0,5%

Kinek a javaslatára választották az iskolát?	százalékos arány
más iskolában tanító tanárok ajánlották	0,2%
egyéb	5,7%

N = 1047

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Az adatokat elemezve azt látjuk, hogy a szülők közel fele (44,9%) önállóan döntött a gyermeke iskolájáról. A szülőknek és a barátoknak van a legerőteljesebb befolyásoló szerepe, közel 10%-os reprezentációval. Hasonló erejű az óvodából jövő javaslat is 8,4%-kal. Egyházi iskolaválasztás kapcsán kicsit meglepő, hogy csak a szülők 2,8%-a választotta a pap/lelkész tanácsára az iskolát. A következő lépésben megvizsgáltuk azt, hogy milyen összefüggés lehet a legmagasabb iskolai végzettség és az iskolaválasztáshoz felhasznált személyes információforrás között. Feltevésünk szerint a magas státusúak magasan iskolázott és a továbbtanulási kérdésekben jól mozgósítható kapcsolathálóval rendelkeznek, s onnan szerzik be az információkat, míg az alacsonyabb státusúak inkább a családon belül érdeklődnek. Azt tapasztaltuk, hogy az iskolai végzettség növekedésével szinte párhuzamosan nő az önállóan döntéshozók aránya (31. táblázat).

31. táblázat: Az önállóan döntést hozók aránya a legmagasabb iskolai végzettség tükrében (édesapa N=449), (édesanya N=468)(%) (p=0,000)

Legmagasabb iskolai végzettség	édesanya	édesapa
befejezetlen általános iskola	34,4%	36,4%
általános iskola	38%	40,4%
szakmunkásképző, szakiskola	42,1%	49,2%
szakközépiskola	45,1%	43,8%
gimnázium, technikum	45,6%	43,5%
egyetem, főiskola	52,1%	48,8%
N =	468	449

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

További érdekes kérdés, hogy a környezet alapján meghatározott iskolatípusok mentén látható-e valamilyen trend az iskolaválasztásban személyes informálódás tekintetében. Feltehetőleg a magasabb iskolai végzettségű szülők nagyobb arányban hoznak önálló döntést, mint az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező szegregátum környéki iskolaválasztók.

Az édesapa és az édesanya javaslata mind a négy intézménytípusban 10% körüli értékben reprezentálódik. Az „önállóan döntött így” kategória a legnagyobb arányban (50,2%) a kisvárosi formálódó szellemiségű intézményekben, és legalacsonyabb arányban (33,3%) a szegregátum környéki iskolákban reprezentálódik. A szegregátum környéki iskolákban az óvodai javaslat szerepel a legnagyobb arányban (17,1%). A négy intézménytípus adatait összehasonlítva azt tapasztaljuk, hogy a püspöki székhelyen lévő intézményekben a legjelentősebb a barátok és ismerősök tanácsadó véleménye az iskolaválasztás folyamatában. A városi átvett intézményekben az édesapa és az édesanya javaslatán túl az óvodai ajánlás jelenik meg magas arányban (9,6%) (32. táblázat).

32. táblázat: A szülők kinek a javaslatára választották az iskolát – az iskolatípus függvényében (N=881)(%)(p=0,000)

Kinek a javaslatára választották az iskolát?	püspöki székhelyen levő iskola	szegregátum környéki iskola	kisvárosi formálódó szellemiségű iskola	városi átvett iskola
édesapa	9,1%	9,9%	7,7%	7,8%
édesanya	7,2%	9%	9,7%	9,6%
nagyszülők	1,5%	1,8%	1%	1,1%
testvér	4,2%	4,5%	2,2%	5,2%
lelkész/pap	4,5%	4,5%	2%	1,5%
más rokon	1,1%	4,5%	0,5%	1,1%
barátok/ismerősök	18,6%	3,6%	6%	5,6%
kollégák	0,8%	0%	0,7%	1,1%
önállóan döntöttek így	38,3%	33,3%	50,2%	48,1%
az ott tanító tanárok javasolták	2,3%	8,1%	2,5%	1,1%
az óvodában ezt az iskolát javasolták	6,4%	17,1%	6,5%	9,6%

Kinek a javaslatára választották az iskolát?	püspöki székhelyen levő iskola	szegregátum környéki iskola	kisvárosi formálódó szellemiségű iskola	városi átvett iskola
az egyházközségi tagok ezt javasolták a templomból	1,9%	0%	0,2%	0,7%
gyermekem javasolta ezt az iskolát	1,9%	0,9%	2%	0,7%
más iskolában tanító tanárok ajánlották	0,4%	0%	0%	0,4%
egyéb	1,9%	2,7%	8,7%	6,3%
N =	264	111	402	270

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Az aláhúzva közölt értékek arra utalnak, hogy a táblázat azon cellájába jóval többen kerültek, mint amennyi véletlen elrendeződés esetén várható lett volna.

Azt láthatjuk, hogy a görögkatolikus iskolát választó szülők 6%-a nem informálódott semmilyen formában a választandó iskoláról. Ők nem tudatosan választották az adott intézményt, ennek hátterében sokféle ok állhat. Megvizsgáltuk egyrészt azt, hogy melyik intézménybe, milyen intézménytípusba jelentkezik a legnagyobb arányban a nem tudatos iskolaválasztó.

Azt tapasztaltuk, hogy a nyíracsádi (30,6%), a nyíradonyi (17,7%) és az edelényi (17,7%) és a homrogdi (14,5%), iskolákban a legmagasabb ez az arány. Homrogdon és Nyíracsádon a görögkatolikus iskola az egyetlen a településen. A másik két helyen két-két általános iskola működik, mind a két esetben az egyik felekezeti a másik nem felekezeti fenntartású. A nem tudatos iskolaválasztók 81,7%-a körzete szerinti iskolát választott. Az iskolatípusok alapján is megvizsgáltuk a nem tudatos iskolaválasztókat és a kisvárosi formálódó szellemiségű intézményekben a legmagasabb ez az arány, 56,5%. A nem tudatosan választó szülők társadalmi háttérváltozóit is megnéztük, csak a legmagasabb iskolai végzettség esetén kaptunk szignifikáns eredményt. A legnagyobb arányban az általános iskolai (31,5%) és a szakmunkás (42,6%) végzettségű szülők reprezentálódnak a nem tudatos iskolaválasztók között. A felsőfokú végzettséggel rendelkező szülők itt 1,9%-al reprezentálódnak.

6.1.2. Az iskolaválasztást befolyásoló további tényezők

A személyes információforrások után megvizsgáltuk a *”Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi” című adatbázis (2015) alapján*, hogy milyen más adatok, illetve információk segítették a szülőket a döntésük meghozatalában. Azt tapasztaltuk, hogy a szülők 47%-a számára az iskolában tett személyes látogatás, bemutató nap a legmeghatározóbb információforrás. Fontos kiemelnünk továbbá, hogy az iskolaválasztók 42,1%-a csak személyes kapcsolatokon keresztül informálódott az iskoláról, 6% pedig egyáltalán nem informálódott. Az iskolában tett meghatározó személyes látogatás, nyílt napon való részvétel aránya az iskolai végzettséggel egyenes arányban nő, a befejezetlen általános iskolai végzettségű édesapáknál ez az arány 36,4%, míg az egyetemi/főiskolai végzettséggel rendelkezők esetén 49,1%.

Az iskolatípusok szerinti vizsgálatban azt tapasztaltuk, hogy „az iskolában tett személyes látogatás/bemutató nap” a püspöki székhelyen levő intézményekben kapott a legnagyobb százalékot (57%) és a szegregátum környéki iskolákban a legalacsonyabbat (30,5%). Ez utóbbi intézménytípusban a „csak személyes kapcsolatokon keresztül informálódtam” kategória kapta a legmagasabb értéket (57,1%). Ez alapján feltételezhetjük, hogy az alacsonyabb iskolai végzettséggel és bizonytalanabb munkaerő-piaci helyzettel rendelkező iskolaválasztók sokkal inkább a személyes kapcsolatokból származó véleményekben bízhatnak, mint a saját tapasztalatukban.

A püspöki székhelyen lévő intézmények és a kisvárosi formálódó szellemiségű iskolák mintázata hasonlít a legjobban egymásra.

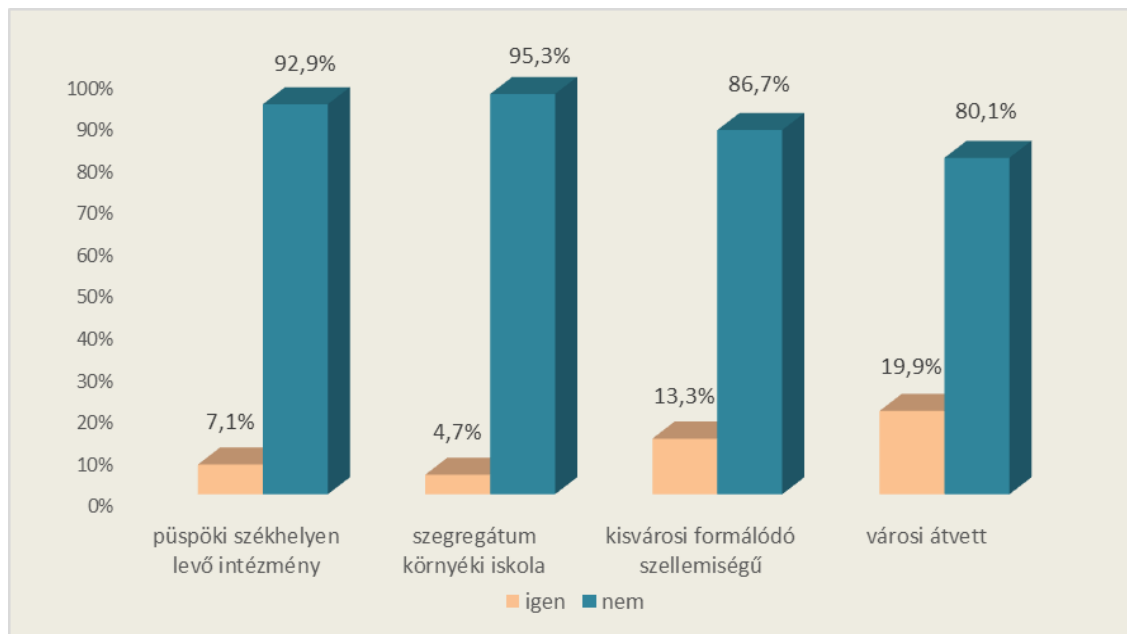
Az iskolaválasztást támogató személyek és események vizsgálata után azt is megkérdeztük, hogy volt-e valaki, aki ellenezte az iskolaválasztást, és ha igen, akkor ki. A válaszadók 90,6%-a azt jelölte be, hogy senki nem ellenezte az iskolaválasztásukat. A görögkatolikus iskolát választó döntést ellenzők legnagyobb arányban a „barátok” (2,3%) és a „más iskolában tanító tanárok” (1,8%) voltak.

6.1.3. Félelmek az iskolaválasztással kapcsolatban

A kockázatokkal való kalkulálás az iskolaválasztás racionális döntési modelljében kap nagy hangsúlyt. Mint minden döntés, az iskolaválasztás is magában hordozhatja a helyes döntés meghozatalával kapcsolatos félelmeket. A görögkatolikus iskolát választó szülők 87,6%-ában nem fogalmazódott meg félelem azzal kapcsolatban, hogy az iskola egyházi fenntartású.

Megvizsgáltuk azt, hogy melyik iskolatípusban a legnagyobb ez az arány. Azt tapasztaltuk, hogy a szegregátum környékén levő intézményekben a legalacsonyabb azok aránya (7,1%), akik megfogalmazták félelmüket azzal kapcsolatban, hogy az intézmény egyházi fenntartású, a püspöki székhelyeken levő intézményben pedig a legmagasabb (19,9%) ez az arány (42. ábra).

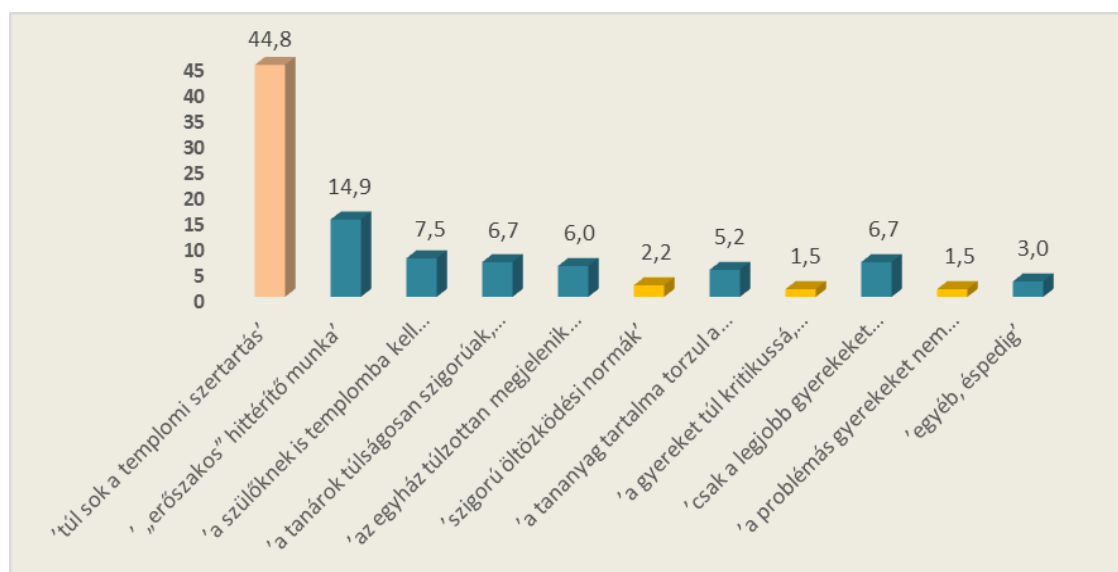
42. ábra: Félelmek megjelenése az iskolaválasztással kapcsolatban az iskolatípusok függvényében (N=1147) (p=0,000) (%)

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

A továbbiakban arra is választ kerestünk, hogy milyen típusú félelmek jelentek meg az iskolaválasztókban. Az eredmények alapján azt látjuk, hogy 44,8%-uk a túl sok templomi szertartástól fél, 14,9%-uk az erőszakos hittérítő munkától tart, míg 7,5% azért aggódik, hogy a szülőknek is templomba kell járni (43. ábra).

43. ábra: Az iskolaválasztással kapcsolatos félelmek fajtái (N=1013) (%)

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Az elemzést kiterjesztettük a különböző iskolatípusokra is. Azt tapasztaltuk, hogy a püspöki székhelyeken (58,8%) és a kisvárosi formálódó szellemiségű iskolákban (55,4%) a legmagasabb a túl sok templomi szertartástól való félelem aránya. Az erőszakos hittérítéstől való aggodalom a városi átvett iskolákban jelenik meg a legmagasabb arányban. A szegregátum környéki iskolákban a legmagasabb azoknak az aránya, akik attól félnek, hogy a szülőknek is templomba kell járni (25%). Érdekes, hogy a püspöki székhelyen levő intézményekben egyáltalán nem jelenik meg ez a típusú félelem. Az egyháznak a családon belül való megjelenésétől a kisvárosi formálódó szellemiségű iskolákban (3,6%) és a városi átvett iskolákban (10,5%) tartanak a legjobban, a másik két intézménytípusban egyáltalán nem ad okot ez a tényező aggodalomra. Kiugróan magas a szegregátum környéki iskolákban azoknak az aránya, akik félnek attól, hogy a tananyag tartalma torzul a vallásos tartalom miatt. A püspöki székhelyeken levő intézményekben félnek a legtöbben (11,8%) attól, hogy csak a legjobb gyerekeket veszik fel, és a kisvárosi formálódó szellemiségű intézményekben reprezentálódnak a legmagasabb arányban (50%) azok, akik attól tartanak, hogy a problémás gyerekeket nem veszik fel (33. táblázat).

33. táblázat: Az iskolaválasztással kapcsolatos félelmek típusai az iskolatípusok fajtáinak tükrében (N=1147) (p=0,004)(%)

	püspöki székhelyen levő iskola	szegregátum környéki iskola	kisvárosi for- málódó szelle- miségű iskola	városi átvett iskola
Túl sok a templomi szer- tartás	58,8%	25%	<u>55,4%</u>	31,6%
Erőszakos hittérítő munka	5,9%	0%	3,6%	<u>29,8%</u>
A szülőnek is temp- lomba kell menni	0%	25%	10,7%	5,3%
A tanárok túlságosan szí- gorúak, rugalmatlanok	11,8%	0%	8,9%	3,5%
Az egyház túlzottan megjelenik a család min- dennapjaiban	0%	0%	3,6%	10,5%
Szigorú öltözködési nor- mák	0%	0%	1,8%	3,5%
A tananyag tartalma tor- zul a vallási tartalmak miatt	0%	<u>50%</u>	3,6%	5,3%
A gyereket túl kritikussá, előítéletesé neveli	0%	0%	0%	3,5%
Csak a legjobb gyereke- ket veszik fel	11,8%	0%	7,1%	5,3%
A problémás gyerekeket nem veszik fel	5,9%	0%	50%	0%
Egyéb	5,9%	0%	3,6%	1,8%
N =	17	4	56	57

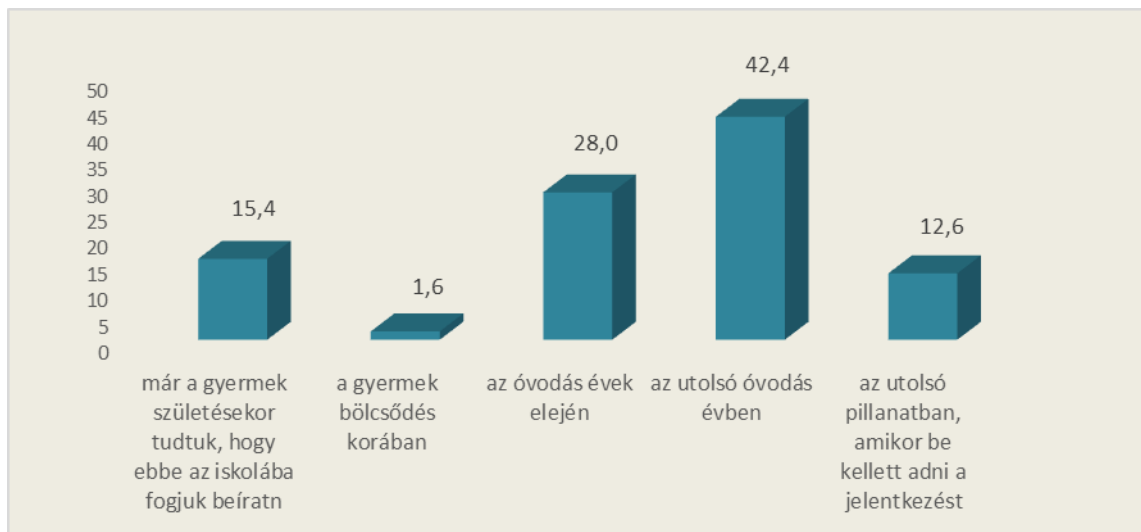
Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Az aláhúzva közölt értékek arra utalnak, hogy a táblázat azon cellájába jóval többen kerültek, mint amennyi véletlen elrendeződés esetén várható lett volna.

6.1.4. Az iskolaválasztás időpontja

Vajon mennyire tudatosak és határozottak a görögkatolikus iskolát választó szülők? A szülők közel fele (42,4%) csak az utolsó óvodás évben döntött arról, hogy melyik iskolát választják a gyermeküknek, ugyanakkor 28%-uk már az óvodás évek elején meghozta ezt a döntést, sőt 15,4%-uk már a gyermekük születésekor tudta, hogy görögkatolikus iskolába szeretné beírni a gyermekét. Összesen 12,6% hagyta utolsó pillanatra ezt a döntést (44. ábra).

44. ábra: Az iskolaválasztás időpontja (N=1147) (%)

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy ez inkább a szülők társadalmi státusának a függvénye-e, vagy intézménytípus-függő. Az édesapa munkaerő-piaci státusával kapcsolatban találtunk szignifikáns összefüggést. Azt tapasztaltuk, hogy a munkaviszonyban álló édesapák esetén a legalacsonyabb az arány az utolsó pillanatban döntést hozók között (10,2%) és a legmagasabb az alkalmi munkából élők (27,8%) és a rokkantnyugdíjasok esetén (50%). A bizonytalanabb munkaerő-piaci helyzet áttevéődik az iskolaválasztással kapcsolatos döntés meghozatalára is.

Az iskolatípusokkal kapcsolatos vizsgálat is szignifikáns eredményt hozott. Azt láttuk, hogy a szegregátum környéki intézmények esetén a legalacsonyabb a korai (a gyermek születésének pillanatában) tudatos iskolaválasztók aránya (8%), és itt a legmagasabb azok aránya, akik az utolsó pillanatban hozzák meg a döntésüket a gyermekük iskoláztatásával kapcsolatban (16,8%).

Valószínűsíthető, hogy az alacsonyabb társadalmi státusszal rendelkezők bizonytalanabban az iskolaválasztással kapcsolatban. Arra a kérdésre, hogy beadták-e máshova is a jelentkezésüket, a szegregátum környéki iskolákban tanuló diákok szülei válaszoltak a legnagyobb arányban nemmel (92,8%), a püspöki székhelyen található intézményekben tanuló gyermekek szülei pedig a legalacsonyabb arányban (85,1%).

6.2. Iskolaválasztási szempontok és a görögkatolikus iskolát választó szülők társadalmi háttérváltozóinak összefüggése

A „*Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi*” (2015) című kérdőívben az iskolaválasztáshoz kapcsolódóan azt kérdeztük meg, hogy az általunk felsorolt szempontok közül melyiket mennyire tartotta fontosnak a megkérdezett (1-est jelölte, ha egyáltalán nem fontos, 4-est, ha nagyon fontos). Az iskolaválasztás szempontjait elővizsgálat keretében készítettük elő. Véletlen mintaválasztással 25 szülőt kértünk meg arra, hogy írják össze, milyen szempontok befolyásolták az iskolaválasztásukat.

A 2015 nyarán megvalósított elővizsgálat eredményeképpen az iskolaválasztási szempontok körvonalazódtak (a kérdőív az 1. sz. mellékletben található). Az adatok redukálása érdekében faktorelemzésnek vetettük alá a felsorolt szempontokat, ezután varianciaanalízis-elemzés segítségével megvizsgáltuk a különbségeket a legfontosabb társadalmi háttérváltozók mentén (legmagasabb iskolai végzettség, munkaerő-piaci helyzet). Először megvizsgáltuk az összes változót abban a tekintetben, hogy melyik esetén a legmagasabb a „nagyon fontos” kategória aránya. A szülők 69,1%-a az iskolában folyó magas szintű oktatást jelölte meg „nagyon fontosnak”, míg 59,7%-a számára „nagyon fontos” az, hogy minden gyerek egyenlő eséllyel indul ebben az iskolában, attól függetlenül, hogy gazdag vagy szegény a szülő. 54,5% pedig „nagyon fontosnak” azt jelölte meg, hogy ebből az iskolából könnyű lesz a továbbtanulás.

Az adatok redukálása érdekében faktoranalízis alá vetettük a 37 változót (a faktorsúlyokat tartalmazó táblázat a 2. sz. mellékletben található).

Az első faktorba (egyházközösségi kapcsolathálót előnyként jelölő iskolaválasztási preferencia) kerültek az „egyházközösségi kapcsolatok” lehetséges formái, a helyi görögkatolikus gyülekezetbe tartozás, a helyi templomba járó szülőkkel való kapcsolat, illetve a pap személye, mint motivációs szempont.

Pusztai (2009) megközelítése szerint Coleman hangsúlyozza, hogy az ilyen típusú közösségek nem azért jönnek létre, hogy termeljenek, más funkciót töltenek be, így a befektetés és a megtérülés viszonyok nem olyanok, mint a Bourdieu által feltételezett csoportokban. Itt az erőfeszítések nem közvetlen haszonnal járnak. Jelen esetben a haszon az iskolás gyermek körül kialakuló védőháló, ami egyházközségi alapú. Olyan kapcsolati háló, amelyben a tagok így közvetetten facilitálják egymást.

A második faktorba (minimalista iskolaválasztási preferencia) az iskolai pályafutással kapcsolatos minimalista szempontok kerültek be. Több változó arra vonatkozik, hogy az iskola minél könnyebben megközelíthető legyen, ezen túl anyagi oldalról se legyen megterhelő, tehát kevés legyen az osztálypénz, végül a tanulónak a tanulmányokba se kelljen túl sok energiát befektetni, ne legyenek túl szigorúak a tanárok, egyébként máshova nem is vették fel a gyermeket. Ezek a minimalista szempontok, viszont azt is hozzá kell tennünk, hogy egy alacsonyabb társadalmi státusú szülő részéről is megfogalmazódhatnak ezek az igények, de nem a kényelem iránti vágyból, hanem a szűkös anyagi helyzetből, illetve az alacsony önértékelésből is eredhetnek. Ugyanakkor Goldring és Rowley (2006) tanulmányában kiemeli, hogy e minimalista szempontokat vizsgálva azt találta, hogy az általa vizsgált mindegyik alcsoport (feketéek, fehérek, magas, alacsony jövedelműek) számára fontos az iskola elhelyezkedése.

A harmadik faktorba (meritokrata iskolaválasztási preferencia) az érdemek, tehetség, tudás alapján történő előre jutást hangsúlyozó változók kerültek. Magas színvonalú oktatást, oktatási körülményeket hangsúlyozó iskolaválasztási szempontok kerültek ide, amelyekben fontos, hogy a tanuló kiemelkedő teljesítményt nyújtson, s az ehhez szükséges anyagi és szakmai feltételeket biztosítsa az intézmény, hiszen adott az iskola humán és anyagi tőkéje is, mindenki számára egyenlő mértékben. A tanuló saját szorgalmán és tehetségén múlik leginkább az, hogy mennyire lesz sikeres az iskolai pályafutása.

A negyedik faktorba (gyerekek kapcsolathálóját előtérbe helyező iskolaválasztási preferencia) azok a változók kerültek, amelyek a tanuló baráti, illetve lakóhelyi kapcsolati hálóját helyezik előtérbe, így az óvodai társak, barátok, szomszédok, hittanos társak is ide kerültek.

A barátság olyan bizalmon alapuló kapcsolat, amely normáit sok esetben jobban interiorizálja egy diák a szülői és iskolai normarendszerrel szemben. Így nem meglepő, hogy sokan ezt a kapcsolati hálót nagyon fontosnak tartják gyermekük iskolaválasztásakor.

Bíznak abban, hogy a gyermek a barátai hatására, illetve velük kölcsönös kapcsolatban még eredményesebb lesz az iskolai pályafutás során.

Az ötödik faktorba a tudatos vallásos nevelést kiemelő változók kerültek. Olyan keresztény nevelési elvek kerültek előtérbe, amelyek egy görögkatolikus iskola sajátosságai lehetnek, hangsúlyozva, hogy ugyanolyan értékrendet várnak el az iskolától, mint amilyen otthon is van. Sőt, egy változó a keresztény értékrenden túl kifejezetten a görögkatolikus egyház által sugalmazott nevelési elveket jeleníti meg.

A továbbiakban megnéztük, hogy milyen különbségek vannak az egyes iskolaválasztási preferenciákban a legfontosabb társadalmi háttérváltozók mentén (34. táblázat).

34. táblázat: Az iskolaválasztó édesanya jelenlegi munkaerőpiaci helyzete és az iskolaválasztási preferenciák kapcsolata (pontszámok, N=1147)

Mi a jelenlegi munkaerő-piaci helyzetük?	egyházközös-ségi kapcsolathálót előnyként jelölő	minimalista ***	meritokrata	gyerekek kapcsolathálóját előtérbe helyező***	tudatos vallásos nevelést kiemelő
munkaviszonyban áll	<u>49,81</u>	41,25	75,26	55,37	69,70
vállalkozói tevékenységet folytat	51,85	<u>35,32</u>	<u>79,28</u>	<u>60,81</u>	71,73
alkalmi munkából él	56,94	<u>59,67</u>	70,36	47,42	65,97
regisztrált álláskereső, közmunkás	50,79	56,33	72,50	46,06	61,83
GYES, GYED	56,12	47,740	72,91	50,76	70,16
rokkantsági nyugdíjas	<u>62,25</u>	45,04	<u>62,88</u>	55,27	<u>78,12</u>
eltartott	51,49	50,69	69,54	<u>42,86</u>	<u>59,23</u>
ÖSSZES	51,66	44,66	74,35	53,26	68,84

*p>0,05, **p>0,005, ***p>0,001

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Szignifikáns eredményt a „minimalista” és a „gyerekek kapcsolati hálóját előtérbe helyező” faktorok esetén kaptunk. A „minimalista” faktorhoz tartozó preferencia leginkább az alkalmi munkából élőkre jellemző. Ennek hátterében több tényező is állhat.

Egyrészt mivel az alkalmi munka bizonytalanságot ad az életükben, nem könnyen vállalnak olyan plusz feladatokat, terheket, ami jelen munkaerő-piaci helyzetük miatt nem mindig kiszámítható. A „minimalista” faktorhoz tartozó választási preferencia legkevésbé a vállalkozói tevékenységet folytatókra jellemző. Ők munkaerő-piaci helyzetüket tekintve a „maguk urai”, nagy valószínűséggel meg tudják oldani a gyermekük iskolába való eljuttatását, s az iskolai anyagi terhek sem jelentenek különösebb problémát a számukra. A másik szignifikáns különbség a „gyermek kapcsolati hálóját előtérbe helyező” faktor esetén tapasztalható. Jellemzően a vállalkozók számára kiemelten fontos ez. Ebben az esetben Bourdieu (1978) kapcsolati háló elméletét láthatjuk megjeleníteni. Ahogy a vállalkozó számára a gazdasági tőkéjének a kulcsa a megfelelő társadalmi tőke, ezt esetleg projektálhatja a gyermeke életére is, tehát fontosnak tartja, hogy gyermeke kapcsolati hálója is fennmaradjon, minél szélesebbek és erősebbek legyenek ezek a kapcsolatok. A legkevésbé az eltartott réteg számára fontos a gyermek kapcsolati tőkéje, hiszen neki leginkább a családja jelenti a kapcsolati tőkét, a munkaerőpiacról kiszorult, ezért a gyermekénél sem érzi túl fontosnak a családon kívüli egyéb kapcsolati hálókat.

35. táblázat: Az iskolaválasztó édesapa jelenlegi munkaerő-piaci helyzete és a faktorok kapcsolata (pontszámok, N=1147)

Mi a jelenlegi munkaerő-piaci helyzetük?	egyházkö-zösségi kapcsolat-hálót előnyként jelölő	minimalista***	meritok-rata***	gyerekek kapcsolat-hálóját előtérbe helyező***	tudatos vallásos nevelést ki-emelő**
munkaviszonyban áll	51,06	43,25	75,30	53,95	70,05
vállalkozói tevékenységet folytat	50,95	<u>36,55</u>	<u>76,88</u>	58,72	<u>70,97</u>
alkalmi munkából él	55,42	53,83	66,20	46,83	62,07
regisztrált álláskereső, közmunkás	59,53	60,07	71,86	40,81	67,27
GYES, GYED	<u>63,86</u>	41,19	65,39	61,45	70,91
öregségi nyugdíjas	<u>27,96</u>	<u>62,54</u>	74,42	<u>23,44</u>	<u>32,24</u>
rokkantsági nyugdíjas	43,01	55,86	<u>61,85</u>	<u>62,89</u>	45,48
ÖSSZES	51,82	44,16	74,51	53,36	69,21

*p>0,05, **p>0,005, ***p>0,001

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Szignifikáns különbséget a „minimalista”, a „meritokrata”, a „gyermek kapcsolathálóját előtérbe helyező” és a „tudatos vallásos nevelést kiemelő” értékrend esetén kaptunk. A „minimalista” választási preferencia az édesanyákkal megegyező módon az édesapáknál is a vállalkozókra a legkevésbé jellemző (35. táblázat).

Míg az édesanyák esetén az alkalmi munkából élőkre volt a legjellemzőbb a „minimalista” értékrendet tükröző választási preferencia, addig az édesapák esetén az öregségi nyugdíjból élőkre. Feltételezhetjük, hogy már csak a korlátozott anyagi tőkájük miatt sem választanak gyermekük számára olyan oktatási intézményt, ahova az eljutás plusz költségekkel járhat. Az édesapák esetén a „meritokrata” értékrend leginkább a vállalkozói tevékenységet folytatókra jellemző. Ahogy ők megélik nap mint nap, hogy a saját tehetségük révén kell boldogulniuk, azt várják az iskolától is, hogy biztosítsa gyermekük folyamatos előmenetelének lehetőségét.

Ezzel szemben a rokkantsági nyugdíjasok ellenkező saját tapasztalatból kiindulva, a saját korlátozott munkaerő-piaci helyzetük miatt megélt esetleges kudarcok miatt nem is nagyon hisznek abban, hogy a gyermekük olyan tehetséges, hogy különlegesen fontosak legyenek az iskolai körülmények az ő előmeneteléhez.

A „gyermek kapcsolati hálóját előtérbe helyező” választási preferencia az édesapák esetén a rokkantsági nyugdíjasokra a legjellemzőbb. A „tudatos vallásos nevelést kiemelő” preferencia a vállalkozóknál kapott a legmagasabb értéket, alig maradt el a gyese-nyeden lévők és a munkaviszonyban állók értéke.

A legalacsonyabb értéket az öregségi nyugdíjasok esetén kaptunk. Talán azért, mert ők még az államszocializmusban kapták az alapoktatást, és abban a vallásos nevelés egyáltalán nem szerepelt.

36. táblázat: Az édesanya legmagasabb iskolai végzettsége és a faktorok kapcsolata
(pontszámok, N=1147)

Mi az Önök legmagasabb iskolai végzettsége?	egyházközösi kapcsolathálót előnyként jelölő**	minimalista***	meritokrata***	gyerekek kapcsolati hálóját előtérbe helyező***	tudatos vallásos nevelést kiemelő***
befejezetlen általános iskola	54,66	54,14	<u>56,93</u>	44,96	<u>57,94</u>
általános iskola	54,84	<u>58,94</u>	71,50	<u>42,18</u>	62,64
szakmunkásképző, szakiskola	<u>56,16</u>	54,81	<u>77,19</u>	48,40	67,36
szakközépiskola	53,07	45,47	77,06	55,64	68,92
gimnázium, technikum	51,26	43,38	76,95	52,89	68,15
egyetem, főiskola	<u>47,59</u>	<u>32,89</u>	73,05	<u>60,48</u>	<u>73,60</u>
ÖSSZES	51,73	44,67	74,32	53,28	68,82

*p>0,05, **p>0,005, ***p>0,001

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Mind az öt faktor esetén szignifikáns különbséget találtunk (36. táblázat). Az „egyházközösi kapcsolathálót előnyként megjelölő” értékrend preferencia a szakmunkásképző és szakiskolai végzettségű édesanyákra a legjellemzőbb és az egyetemi és főiskolai végzettségűekre a legkevésbé jellemző. A „minimalista” preferencia az általános iskolai végzettségűekre jellemző leginkább, míg a felsőfokú végzettségűekre a legkevésbé.

A „meritokrata” preferencia a szakmunkásképző és szakiskolai végzettségűekre a legjellemzőbb és a legkevésbé a befejezetlen általános iskolai végzettséggel rendelkezőkre. A „gyermek kapcsolati hálóját előnyként megjelölő” preferencia az egyetemi és főiskolai végzettségűekre jellemző a legjobban, míg az általános iskolai végzettségűekre a legkevésbé. A „tudatos vallásos nevelést megjelenítő” faktor az egyetemi és főiskolai végzettségűek esetén kapta a legmagasabb értéket, míg a befejezetlen általános iskolai végzettségűek esetén a legalacsonyabbat (37. táblázat).

37. táblázat: Az édesapa legmagasabb iskolai végzettsége és a faktorok kapcsolata

(N=1147)

Mi az Önök legmagasabb iskolai végzettsége?	egyházközségi kapcsolathálót előnyként jelölő**	minimalista***	meritokrata***	gyerekek kapcsolat-hálóját előtérbe helyező***	tudatos vallásos nevelést kiemelő***
befejezetlen általános iskola	52,69	56,06	<u>59,65</u>	<u>44,35</u>	<u>57,19</u>
általános iskola	53,63	<u>56,39</u>	72,31	44,33	63,07
szakmunkásképző, szakiskola	53,61	48,47	74,68	50,66	66,53
szakközépiskola	<u>53,67</u>	39,83	<u>77,43</u>	58,08	<u>74,60</u>
gimnázium, technikum	52,45	42,60	77,36	56,06	71,61
egyetem, főiskola	<u>45,46</u>	<u>32,00</u>	73,24	<u>60,15</u>	73,26
ÖSSZES	51,62	44,18	74,44	53,46	69,08

*p>0,05, **p>0,005, ***p>0,001

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Mind az öt faktor esetén szignifikáns különbség mutatkozott. Hasonlóan az édesanyák helyzetéhez az édesapák esetén is a felsőfokú végzettséggel rendelkező iskolaválasztókra a legkevésbé jellemző az „egyházközségi kapcsolathálót előnyként megjelölő” preferencia, ugyanakkor a szakiskolai végzettségű édesapákra a leginkább jellemző. Schneider és mtsai (2000) úgy találta, hogy a magasabb státusú embereknek „jobb” kapcsolati hálójuk van, ami hatékonyabban tud működni az iskolával kapcsolatos információszerzés folyamán.

Coleman (1990 a) kapcsolati háló elmélete nyomán feltételezhetjük, hogy az egyszerűbb emberek számára az egyházközségi háló olyan kapcsolati tőkét jelenthet, ami nem közvetlen gazdasági haszonnal jár, de a biztonságérzetüket növelheti a közösen elfogadott normarendszer által, ami megtartó erőt is jelenthet számukra. Ezt a biztonságérzetet szeretnék a gyermekük életében is látni. A „minimalista” választási preferencia egyáltalán nem meglepő módon a legalacsonyabb iskolai végzettségűekre a legjellemzőbb, a „meritokrata” preferencia pedig a legkevésbé.

Boudon (2003) elméletét láthatjuk itt beigazolódni, amelyben egyértelműen visszatükröződik, hogy kevés befektetéssel kis „hozamra” számítanak ezen iskolaválasztók. A „meritokrata” faktor a szakközépiskolai végzettségű édesapákra a legkevésbé jellemző.

Hasonlóan az iskolaválasztó édesanyákhoz, az édesapáknál is a „gyermek kapcsolati hálóját előnyként megjelölő” preferencia az egyetemi és főiskolai végzettségűekre jellemző a leginkább. A „tudatos vallásos nevelést” kiemelő értékpreferencia a szakközépiskolai végzettségűekre a legjellemzőbb, az általános iskolai végzettségűekre a legkevésbé.

Az iskolaválasztási szempontokat elemezve fény derült arra, hogy bizonyos esetekben a társadalmi háttérváltozó alapján feltételezhető személyiségjegyek projektálódnak az iskolaválasztás folyamatában. A munkaerő-piaci helyzet tekintetében érdekes összefüggést mutatott az a tény, hogy a vállalkozói tevékenységet folytatókra leginkább a meritokrata preferencia jellemző. Saját élethelyzetükből adódó munkamoráljuk és a lehetőségeik percepciója projektálódik az iskolaválasztás szempontjaiban is. Megélik nap mint nap, hogy a saját tehetségük révén kell boldogulniuk, azt várják az iskolától is, hogy biztosítsa gyermekük folyamatos előmenetelének lehetőségét és felkészítse őket is erre. A rokkantnyugdíjasok ezzel szemben, megélve a korlátozott lehetőségeiket a munkaerő-piacon, gyermekeik számára nem a meritokrata preferenciához tartozó szempontokat veszik figyelembe, hanem sokkal inkább a szorosabb kapcsolati hálók számítanak, hiszen ebben élnek ők maguk is. Az iskolai végzettség tekintetében is találtunk hasonló összefüggéseket. A „minimalista” preferencia az általános iskolai végzettségűekre jellemző leginkább, míg a felsőfokú végzettségűekre a legkevésbé. Összességében azt feltételezhetjük, hogy – legalábbis részben – a szülők társadalmi státusa, ember és társadalom percepciója vetítődik ki az iskolaválasztás folyamatában.

6.3. Szülői elvárások az iskola által biztosított oktatási és nevelési feltételekkel szemben

Egy oktatási intézménnyel kapcsolatban a szülői elvárások részben az intézmény infrastrukturális feltételeire (épület állaga, szaktanterem, tornaterem) fókuszálnak, ugyanakkor az oktatási és nevelési feltételek nem merülnek ki a materiális elvárások szintjén. Az elővizsgálatok során fény derült arra, hogy a szülők számára a magas színvonalú oktatás, egyéni tehetséggondozás, felzárkóztatás szintén nagyon fontos elvárás lehet. Sőt, többen megfogalmazták, hogy a jól nevelt diákság és a jól felkészült tanári kar, a befogadóbb légkör is fontos elvárás bizonyos szülői csoportok részéről.

Ezeket a szempontokat soroltuk fel a kérdőív azon kérdésében, ami az iskola által biztosított oktatási és nevelési feltételekre vonatkozott.

Az eredmények alapján egyértelmű lett, hogy a magas színvonalú oktatás a legfontosabb szempont (35,3%), a második legfontosabb szempont a jól felkészült tanárokkal szembeni elvárás (23,2%), a harmadik helyen a befogadóbb légkörrel kapcsolatos elvárásukat (11,9%) fogalmazzák meg a szülők és csak a negyedik helyen van az infrastrukturálisan jól felszerelt intézménnyel szembeni igény (8,9%). A többi elvárás mind 5% alatt van (38. táblázat).

38. táblázat: Szülői elvárások az iskola által biztosított oktatási és nevelési feltételekkel szemben (N=974) (%)

Elvárások	Százalékos eredmény
magas színvonalú oktatás	35,3%
jól képzett, felkészült tanárok	23,2%
befogadóbb légkör	11,9%
infrastrukturálisan jól felszerelt intézmény	8,9%
kisebb létszámú, csoportbontásban folytatott nyelvoktatás	4,6%
különös figyelmet, támogatást kapnak a szegényebb gyerekek	4,4%
differenciált felzárkóztató fejlesztés	2,4%
egyéni szabott tehetséggondozás	3,7%
jól nevelt gyerekanyag	3,5%
a családi problémákkal érkező gyerek számára plusz gondozás, odafigyelés	2,1%
N=	974

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Megpróbáltuk differenciáltabban megvizsgálni az eredményeket. Először a legmagasabb iskolai végzettséggel kapcsolatos esetleges összefüggést kerestük. Összességében azt tapasztaltuk, hogy a legalább középfokú végzettséggel rendelkező édesapák esetében kiugró a magas színvonalú oktatásra vonatkozó igény, ugyanakkor azt is láthattuk, hogy – a befejezetlen általános iskolán kívül – mindegyik végzettség esetén a jól képzett, felkészült tanárokkal szembeni elvárás szerepel a második helyen. A befogadóbb légkörrel szembeni igény az általános iskolai végzettséggel rendelkezők esetén a legmagasabb (16,2%), de nem sokkal kapott alacsonyabb értéket a befejezetlen általános iskolai (16%) és az egyetemi végzettséggel rendelkezők (13,3%) esetén sem.

Érdekes eredmény, hogy az infrastruktúrával kapcsolatos elvárás a befejezetlen általános iskolai végzettséggel rendelkezők esetén a legmagasabb (12%), míg az egyetemi és főiskolai végzettség esetén a legalacsonyabb (8,1%). Az édesanyák válaszainak mintázata nagyon hasonló volt az édesapákéhoz (39. táblázat).

39. táblázat: Szülői elvárások az iskola által biztosított oktatási és nevelési feltételekkel szemben az édesapa legmagasabb iskolai végzettség függvényében (N=917)
(%)(p=0,000)

	befejezet- len álta- lános is- kola	általános iskola	szakmun- káképző, szakiskola	szakkö- zépiskola	gimná- zium, techni- kum	egye- tem, főis- kola
infrastrukturáli- san jól felszerelt intézmény	12,0%	10,0%	10,9%	8,7%	7,1%	8,1%
magas színvonalú oktatás	12,0%	14,6%	37,2%	40,8%	<u>43,9%</u>	<u>42,7%</u>
kisebb létszámú, csoportbontásban folytatott nyelv- oktatás	4,0%	7,7%	2,4%	8,7%	3,2%	3,3%
differenciált fel- zárkóztató fej- lesztés	<u>12,0%</u>	3,1%	2,4%	1,0%	1,3%	1,9%
a családi problé- mákkal érkező gyerek számára plusz gondozás és odafigyelés	0,0%	<u>5,4%</u>	2,7%	1,0%	1,3%	0,0%
egyévre szabott tehetséggondozás	0,0%	5,4%	2,7%	1,0%	1,3%	0,0%
jól képzett, felké- szült tanárok	0,0%	2,3%	5,5%	3,9%	4,5%	2,4%
jól nevelt gyerek- anyag	24,0%	22,3%	23,5%	21,4%	23,2%	22,7%
befogadóbb lég- kör	4,0%	3,8%	1,7%	5,8%	3,2%	5,7%
különös figyel- met, támogatást kapnak a szegé- nyebb gyerekek	<u>16,0%</u>	<u>16,2%</u>	9,9%	8,7%	9,7%	13,3%
N =	25	130	293	103	155	211

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Az aláhúzott értékek arra utalnak, hogy a táblázat azon cellájába jóval többen kerültek, mint amennyi véletlen elrendeződés esetén várható lett volna.

A szülők munkaerő-piaci helyzetével való korrelációt is megvizsgáltuk. Az édesapa és az édesanya munkaerő-piaci helyzetének mintázata nagyon hasonló. Azt tapasztaltuk, hogy a magas színvonalú oktatás a vállalkozói tevékenységet folytatók esetén kapott a legmagasabb értéket (44,1%). Hasonlóan magas értéket kaptunk még a munkaviszonyban állók (38,5%), az öregségi (33,3%) és rokkantnyugdíjasok (25%) esetén is. A befogadóbb légkör a gyesen/gyeden lévők (28,6%) és a rokkantnyugdíjasok (25%) számára volt a legfontosabb.

Az iskolatípusok szerinti elemzésből világosan látszik, hogy mind a négy intézménytípusban egyformán magas a jól felkészült tanárok iránti igény. Ugyanakkor az is látható, hogy a püspöki székhelyen (44,7%) található intézményekben és a városi átvett (47,2%) iskolákban különlegesen is nagy igény van a magas színvonalú oktatásra. A szegregátum környéki iskolákban a befogadóbb légkör (19,6%) kapta a második legmagasabb értéket, ott kapott a legalacsonyabb százalékot a magas színvonalú oktatás iránti igény. Ugyanitt a jól nevelt gyermekanyag iránti igény 0%-ot kapott, viszont az egyénre szabott tehetség-gondozás 10%-ot. Talán kicsit meglepő lehet, hogy az infrastrukturálisan jól felszerelt intézmény iránti igény mind a négy iskolatípusban csak 10% körül van (40. táblázat).

40. táblázat: Szülői elvárások az iskola által biztosított oktatási és nevelési feltételekkel szemben az iskolatípusok függvényében (N=974) (%) (p=0,000)

Elvárások	püspöki székhelyen levő iskola	szegregátum környéki is- kola	kisvárosi formálódó szellemiségű iskola	városi átvett iskola
infrastrukturálisan jól felsze- relt intézmény	7,1%	8,4%	8,7%	11,3%
magas színvonalú oktatás	<u>44,7%</u>	17,8%	26,0%	<u>47,2%</u>
kisebb létszámú, csoportbon- tásban folytatott nyelvoktatás	2,4%	3,7%	6,0%	5,2%
differenciált felzárkóztató fej- lesztés	2,0%	5,6%	2,7%	8%
a családi problémákkal érkező gyerek számára plusz gondo- zás és odafigyelés	8%	<u>6,5%</u>	2,5%	8%
egyéni szabott tehetséggon- dozás	4,0%	9%	4,9%	2,8%

Elvárások	püspöki székhelyen levő iskola	szegregátum környéki is- kola	kisvárosi formálódó szellemiségű iskola	városi átvett iskola
jól képzett, felkészült tanárok	21,3%	24,3%	<u>29,0%</u>	16,1%
jól nevelt gyerekanyag	4,7%	0,0%	3,6%	3,6%
befogadóbb légkör	12,6%	<u>19,6%</u>	10,9%	9,3%
különös figyelmet, támoga- tást kapnak a szegényebb gye- rekek	4%	<u>13,1%</u>	5,7%	2,8%
N =	253	107	366	248

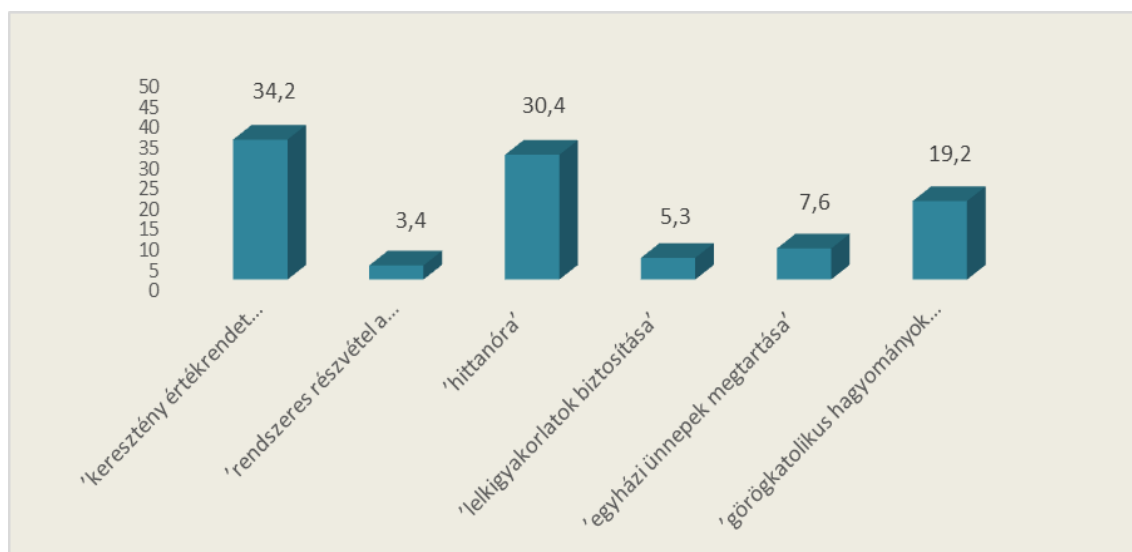
Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Az aláhúzva közölt értékek arra utalnak, hogy a táblázat azon cellájába jóval többen kerültek, mint amennyi véletlen elrendeződés esetén várható lett volna.

6.4. Szülői elvárások az iskola vallásos nevelésével szemben a gyermek iskolába való beíratásakor

Amikor egy szülő egyházi fenntartású oktatási intézményt választ a gyermeke számára, valószínűsíthető, hogy az iskola vallásos nevelésével kapcsolatban is lesznek elvárásai. Ezeket próbáltuk meg körvonalazni a kérdőívben feltett kérdésünk segítségével: *"Milyen elvárásai voltak az iskola nevelési céljaival/elveivel szemben a gyermek iskolába való beíratásakor?"*. A keresztény értékrendet képviselő tantestület iránt a legmagasabb az igény (34,2%), második helyen a hittanórák szerepelnek (30,4%), a harmadik helyen pedig a „görögkatolikus hagyományok megismertetése”(19,2%).

45. ábra: Szülői elvárások az iskola vallásos nevelésével szemben a gyermek iskolába való beíratásakor (N=966) (%).

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Megvizsgálva a szülők legmagasabb iskolai végzettsége és az iskola vallásos nevelésével kapcsolatos elvárások közti kapcsolatot, azt tapasztaljuk, hogy bizonyos esetekben összefüggés van a legmagasabb iskolai végzettség és az iskola vallásos nevelésével kapcsolatos szülői elvárások között. Az édesanya és az édesapa mintázata között nem találtunk jelentős eltérést. Az eredmények alapján azt tapasztaltuk, hogy minél magasabb az iskolai végzettség, annál nagyobb igény van a keresztény szellemiségű tanári karra, és annál kisebb az igény a hittanóra és a lelkigyakorlatokra.

Talán az állhat a háttérben, hogy a formális elemeket az alacsonyabb státusúak, a látens elemeket a magas státusúak tekintik fontosnak (41. táblázat).

41. táblázat: Szülői elvárások az iskola vallásos nevelésével szemben a gyermek iskolába való beiratásakor az édesapa legmagasabb iskolai végzettségének függvényében
(N=913) (p=0,004) (%)

	befejezet- len álta- lános is- kola	általános iskola	szak- munkás- képző, szakis- kola	szakkö- zépiskola	gimná- zium, techni- kum	egye- tem, fő- iskola
keresztény értékrendet képviselő tantestület	13,6%	19,1%	35,2%	35,9%	33,8%	<u>44,3%</u>
lelkigya- korlatok biztosítása	9,1%	<u>9,2%</u>	4,5%	6,8%	3,8%	4,3%
hittanóra	<u>59,1%</u>	35,1%	29,7%	29,1%	32,5%	23,8%
N=	22	131	290	103	157	210

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

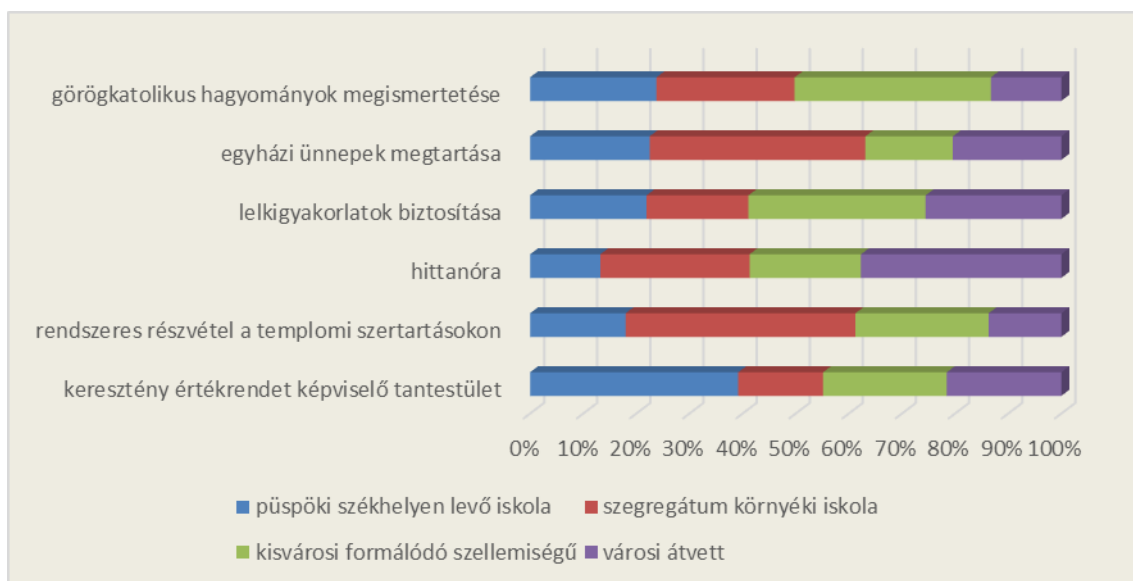
Az aláhúzva közölt értékek arra utalnak, hogy a táblázat azon cellájába jóval többen kerültek, mint amennyi véletlen elrendeződés esetén várható lett volna.

A munkaerő-piaci helyzet és az iskola nevelési elveivel kapcsolatos elvárások esetén nem találtunk szignifikáns összefüggést.

Tovább vizsgálódva az iskolatípusok és az intézmény vallásos nevelésével kapcsolatos esetleges összefüggést kerestünk. Azt tapasztaltuk, hogy a hittanórák megtartása mind a négy intézménytípusban kiemelten fontos, de a városi átvett intézményekben kapott a legmagasabb értéket (48,1%), a püspöki székhelyen levő intézményben pedig a legalacsonyabbat (4,3%). A másik kiemelkedő elvárás a szülők részéről, hogy keresztény értékrendet képviselő legyen a tantestület. Erre a legnagyobb igény a püspöki székhelyen található intézményekben van (51%), a legkisebb igény pedig a szegregátum környéki intézményekben tapasztalható (20,8%).

A görögkatolikus hagyományok megismertetése is magas értéket kapott, a legmagasabbat a kisvárosi formálódó szellemiségű (26,8%), a legalacsonyabbat a városi átvett iskolákban (9,6%).

46. ábra: Szülői elvárások az iskola vallásos nevelésével szemben a gyermek iskolába való beiratásakor az iskolatípusok függvényében (N=966) (p=0,000) (%)

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

6.5. Szülői elvárások az iskola nevelési céljaival/elveivel szemben a gyermek iskolába való beiratásakor

Az egyénnek a társadalomba való betagozódása több szinten is megjelenik. A család, mint a társadalom alapsejtje több szintjén is megjelenik, amelynek jelentőségét a történelem során a vezetők mindig kiemelték. A jelenlegi magyar kormány által határozottan megfogalmazott elvárás az iskolákkal szemben a családi életre nevelés, amelyet a köznevelési törvényben, illetve a 110/2012. (VI. 4.) (I.1.) Korm. rendeletben meg is jelenít: „a köznevelési intézményeknek ezért kitüntetett feladata a harmonikus családi minták közvetítése, a családi közösségek megbecsülése”. Sőt kihangsúlyozza, hogy a „család kiemelt szerepét jelzi továbbá, hogy az intézménynek be kell vonni a szülőket az iskolai életbe minél aktívabban”. A kormány aktuális rendelkezései alapján elvárható, hogy minden iskola nevelő munkájában a családi életre nevelés kiemelt szerepet kapjon.

A katolikus iskolák számára ezen túl a katolikus egyház zsinati dokumentumai közül 3 kifejezetten iránymutatást ad, hangsúlyozva a családi életre nevelési fontosságát: Gravisimum Educationis (1965) (a nevelés felelősei, a keresztény nevelés eszközei), Gaudium et Spes (1965) (a házasság és a család méltóságának megbecsülése), Ad Gentes (1965) (a szeretet érvényesülése). II. János Pál: Familiaris Consortio (1981) című apostoli buzdítása is ezt erősíti meg a Nevelés című fejezetben belül. A vatikáni előírások alapján a katolikus iskoláknak pedig kifejezett küldetése kell, hogy legyen a családi életre nevelés.

Erre a szándékra való utalás megjelenését feltételeztük a H4-ben:

Negyedik hipotézis: A görögkatolikus iskolában tanuló diákok szülei számára a családi életre nevelés a társadalmi státustól és végzettségtől függetlenül a legfontosabb nevelési érték, amit elvárnak az iskolától.

A következő hipotézis alapját az a feltételezés jelentette, amely szerint a katolikus iskola egy olyan nevelési közeg, amelynek védelmet és biztonságot kell biztosítani a tanulói számára, és amely teret ad a különböző társadalmi csoporthoz tartozó diákok számára a közösség érzésének megéléséhez, amely során a marginalizált csoportok felkarolása különleges hangsúlyt kap. Ehhez egy olyan kapcsolati háló áll rendelkezésre, ami egyértelműen védelmező funkcióval bír (Pusztai 2004). Továbbá az a feltételezés is megjelenik, amely szerint a katolikus szülők azt vélelmezik, hogy a katolikus iskolákban ugyanaz az erkölcsi normarendszer van jelen, amit az egyház megfogalmaz.

Ötödik hipotézis: A görögkatolikus iskolák védelmező szerepét a magasabb társadalmi státusú szülők inkább „kiemelésnek”, az alacsonyabb társadalmi státusú iskolaválasztók pedig „felemelésnek”, befogadásnak értelmezik.

A fenti hipotézisek ellenőrzésére a kérdőív 16. kérdésére adott válaszokat vettük alapul. „16. Milyen elvárásai voltak az iskola nevelési céljaival/elveivel szemben a gyermek iskolába való beíratásakor? *(Kérjük, rangsorolja a 3 legfontosabb szempontot oly módon, hogy 1-est írjon a legfontosabb, 2-est írjon a második legfontosabb, és 3-ast írjon a harmadik legfontosabb válaszlehetőség elé!)*”

A válaszadóknak 12 item állt a rendelkezésére a válaszadáshoz. Németh (1997) megkülönbözteti az iskola társadalmi és pedagógiai funkcióit. Ezeknek megfelelően alakítottuk a válaszadáshoz az itemeket. Németh a társadalmi funkcióhoz csoportosítja az adott kultúra, a társadalom által elvárt tudásanyag és értékek őrzését és továbbadását. A pedagógiai funkciók közé sorolja a tanulók tudására és személyiségére gyakorolt fejlesztő hatást, valamint a felnőtt élethez és boldoguláshoz szükséges tudás átadását. Németh a pedagógiai funkciók között említi a társadalmi felelősség érvényesítését: az iskolának egyéniség- és személyiségformáló tevékenységét összhangba kell hoznia azzal a követelménnyel, hogy elősegítse az egyén betagozódását az adott szociokulturális feltételek közé. Az itemek ki egészültek továbbá a katolikus egyház dokumentumai (II. Vatikáni Zsinat- Gravissimum Educationis Momentum (1965) (GE), Katolikus iskola a harmadik évezred küszöbén) által körülhatárolt nevelési elvekkkel és a 2015 őszén megvalósított terepmunka tapasztalataival (42. táblázat).

42. táblázat: Szülői elvárások az iskola nevelési céljaival/elveivel szemben a gyermek iskolába való beíratásakor az iskolatípusok függvényében.

	Püspöki székhelyen található iskola	Szegregátum környéki is- kola	Kisvárosi formálódó szellemi- ségű iskola	Városi átvett iskola
családi életre nevelés	13,7%	22,9%	20,6%	18,5%
tudatos környezeti nevelés	3,5%	3,7%	3,2%	3,8%
ne legyen különbség gazdag és szegény gyerek, később gazdag és szegény felnőtt között	2,4%	21,1%	12,9%	8,8%
kritikus gondolkodásra nevelje a gyermeket	3,1%	0%	1,1%	3,5%
fokozottabb érzelmi nevelés	11%	0,9%	4,6%	3,1%
óvja meg és vértesse fel a gyermeket a külvilág veszélyeivel szemben	9,8%	0%	6,4%	6,5%
teljes ember nevelése, a művészeti oktatás is nagy hangsúlyt kap	11%	0,9%	8%	19,2%
jó katolikus nevelés, a társadalom megbecsült tagját nevelje a gyermekemből az iskola	21,2%	3,7%	18,2%	8,1%
elitképzés	1,2%	0%	1,1%	0,8%
mások elfogadására és megbecsülésére nevelés	8,2%	14,7%	13,4%	10,8%
Isten szemében mindenki egyenlő szemléletre való nevelés	12,2%	11,9%	11,3%	9,2%

Forrás: "Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi" című adatbázis (2015)

Általánosságban elmondható, hogy viszonylag heterogén a görögkatolikus iskolába járó szülők elvárása a nevelési értékekkel szemben. Csak a szegregátum környéki iskolákban tapasztaltuk, hogy három nevelési értéket ('elitképzés', 'kritikus gondolkodásra nevelje a gyermeket', 'óvja meg és vértesse fel a gyermeket a külvilág veszélyeivel szemben') senki nem választott. Nem meglepő, hogy az elitképzést az alacsonyabb társadalmi státusú szülők nem várják el, ők maguk sem tartják magukat a társadalmi elithez tartozónak. Érdekes, de az sem meglepő, hogy nem az iskolától várják, hogy a külvilág veszélyeivel szemben felvértesse a gyermeket. Talán azért, mert ők maguk is megélik a mindennapjaikban a szegregátum környéki lakótelepen a külvilág veszélyeit, amiben a gyermekük is szocializálódik. A harmadik nevelési érték, amit senki nem választott, az a kritikus gondolkodásra való nevelés. Ez is várható volt, mert az alacsonyabb státusú szülők könnyebben elfogadják a kedvezőtlenebb élethelyzetet, anélkül, hogy kritikát fogalmaznának meg az adott körülményekkel kapcsolatban. Jelen csoportban a legmagasabb értéket a 'családi életre nevelés' és a 'ne legyen különbség gazdag és szegény gyerek, később gazdag és szegény felnőtt között' értékek kaptak. A három szegregátum környéki iskolában a környező lakótelepen nagyon magas a roma származásúak aránya, ahol a család nagyon fontos érték. És nem meglepő, hogy azt várják el az iskolától, hogy ők, mint alacsonyabb státusú tagjai a társadalomnak, ugyanolyan elbánásban és „megítélésben” részesüljenek a gyermekeik által, mint a gazdagabb szülők gyerekei, akik már csak ruházatukban is nagyon eltérnek a szegényebb sorsú társaiktól. Ezt egyfajta „beemelésnek” értelmezhetjük az átlagos társadalmi körülmények közé.

A püspöki székhelyen található iskolák esetén a 'ne legyen különbség gazdag és szegény gyerek, később gazdag és szegény felnőtt között' és az 'elitképzés' nevelési értékek kaptak a legalacsonyabb értéket. Talán azért nem nevezték meg fontos nevelési értéknek azt, hogy a gazdagok és szegények között ne legyen különbség, mert 80% felett van a foglalkoztatottsági arány és 60% fölötti a felsőfokú végzettségűek aránya. Az 'elitképzés' mind a négy iskolatípusban tanuló gyermekek szüleitől távol áll. A városi átvett iskolákban a legmagasabb ez az arány, ezekben az intézményekben van tagozatos osztály, ami egy kicsit az elitista törekvéseket jelezheti. Kicsit meglepő, hogy a családi életre nevelés itt kevésbé fontos érték, ami a nagyvárosi posztmodern értékrend megjelenését tükrözheti. A kisvárosi formálódó szellemiségű iskolák esetén nagyon heterogén a szülők részéről érkező elvárás.

A legalacsonyabb értékeket a szegregátum környéki iskolákhoz hasonlóan a 'kritikus gondolkodásra nevelje a gyermeket', 'óvja meg és vértesse fel a gyermeket a külvilág veszélyeivel szemben' értékek kapták, ugyanakkor nagyon magas a családi életre való neveléssel kapcsolatos igény. Az értékek mintázata leginkább a szegregátum környéki iskolákéra hasonlít.

Összességében azt tapasztaltuk, hogy a családi életre nevelés a püspöki székhelyeken levő intézményekben nem a legfontosabb nevelési érték, amit elvárnak egy görögkatolikus iskolától, így a H4 hipotézisünk nem igazolódott be. A nevelési értékekkel kapcsolatos másik hipotézisünk, amely szerint a görögkatolikus iskolák védelmező szerepét a magasabb társadalmi státusú szülők inkább „kiemelésnek”, az alacsonyabb társadalmi státusú iskolaválasztók pedig „felemelésnek”, befogadásnak értelmezik, beigazolódott.

7. Összefoglalás

Magyarországon az egyházak által fenntartott iskolarendszer egészen az államalapításig visszanyúló gyökerekkel rendelkezik, így számos neveléstörténeti kutató Mészáros (2000), Rébay (2006) foglalkozott és foglalkozik a felekezeti iskolák történeti vonatkozásaival. Számos nevelésszociológus Imre (2005), Tomka (2008), Pusztai (2009), Bacsikai (2015), Morvai (2015) is görcső alá vette ezen oktatási intézményeket. Magyarországon az 1990-es év korszakváltást jelentett, hiszen negyven év után az egyházak újra iskolafenntartóként jelenhettek meg. Így egyre több kutatás született és születik az egyházi iskolák elemzésére, a Debreceni Egyetem CHERD Kutatóközpontja – melynek én is a tagja vagyok – is számos kutatást végez ezen iskolák eredményességének vizsgálatára. A református iskolákat többek között Kopp Erika vizsgálta, a határon túl Frigy Szabolcs munkái ismertek ezen a téren. Olyan doktori kutatás, amely az 1990 óta kialakult görögkatolikus iskolahálózat átfogó komplex összehasonlító elemzésére vállalkozott volna, eddig még nem született.

Dolgozatunk megírásával azt volt a célunk, hogy a Katolikus Egyházon belül önálló entitásként működő Görögkatolikus Metropólia által fenntartott iskolahálózatot vizsgáljuk meg. Először történetiségében, ezt követően az oktatási és nevelési intézményeinek működési feltételei és szakmai irányítása szempontjából vizsgáltunk, majd a görögkatolikus általános iskolát választó szülők társadalmi háttérváltozóit, majd iskolaválasztási preferenciáit elemeztük, a disszertáció fejezetei is ezen tematika mentén alakultak ki.

A magyarországi Görögkatolikus Metropólia a katolikus egyházon belüli önálló entitás, amely három saját egyházmegyével és önálló arculattal rendelkezik. Egyházjogilag a Katolikus Egyház integráns része, szertartásait ugyanakkor a bizánci rítus szerint végzi. Az államosítást megelőző időszakban több mint 140 iskolát tartott fenn, amelyek mindegyike állami kézbe került 1948-ban. Ma már újra több mint 5000 diák tanul görögkatolikus fenntartású oktatási intézményben.

Tekintettel arra a tényre, hogy a görögkatolikus iskolák világának kutatására még egyetlen nevelésszociológus sem vállalkozott, a disszertáció szinte minden eredménye teljesen újszerűnek mondható.

Dolgozatunk egyik újszerűsége a görögkatolikus iskolák történeti bemutatása, ami a történelmi áttekintésen túl kiterjedt a görögkatolikus tantervek és taneszközök és a korabeli görögkatolikus sajtó neveléstudományi vonatkozású cikkeinek értelmezésén túl a görögkatolikus püspökök oktatással és neveléssel kapcsolatos rendelkezéseinek elemzésére is. A történeti fejezet egésze a görögkatolikus „útkeresés”, identitás keresés fényében zajlott le. Ennek háttérében a magyarországi görögkatolikusok speciális helyzete áll. Földrajzi helyzetét tekintve dominánsan az ország három különösen is nehéz helyzetben levő megyéjében van jelen (Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg). Társadalmi beágyazottságát tekintve a történelmi egyházak közül a görögkatolikus egyház hívei képviseltetik magukat a legnagyobb arányban a három legalacsonyabb iskolázottsági csoportban. Ezen fejezetek lehetőséget biztosítottak a görögkatolikus iskolahálózat elhelyezésére a magyar oktatási rendszeren és a Katolikus Egyház által fenntartott iskolahálózaton belül.

Dolgozatunk további újszerűsége, hogy egy történeti esettanulmány tanulságait feldolgozva sikerült bemutatnunk egy példát arra, hogy bár a görögkatolikus egyház iskolái legálisan nem működhettek, mégis „underground” formában egy iskolakápolnában zajlott a roma hívek oktatása és nevelése. Olyan sajátos, görögkatolikus pedagógiai koncepció nyomaira bukkantunk, melyeket a mai szakirodalom kultúraazonos pedagógiaként emleget, s melynek alapvonásai a bizalom és elvegyülés, a rugalmasabb problémamegoldó megközelítés, a kulturális identitás megerősítése, a saját közösségi tér kialakítása, a konzisztens oktatási légkör biztosítása.

Erre a fajta pedagógiai érzékenységre találtunk konkrét példákat a rendszerváltás utáni időszakban kialakuló görögkatolikus iskolahálózat bizonyos iskoláiban, elsősorban a peremkerületekben, vagy kistelepülésekben található oktatási és nevelési intézményekben.

Dolgozatunk abban a tekintetben is újszerű, hogy az iskolaválasztási motivációkat vette górcső alá a felekezeti iskolákban. Az iskolaválasztási motivációk több szempont mentén rajzolódnak ki, amit számos tényező befolyásolhat.

A görögkatolikus egyház által fenntartott iskolahálózatban sokféle sorsú, karakterű intézmény megtalálható, többek között alulról építkező, az önkormányzattól átvett iskola, egyiskolás kistelepülésben, szegergátumban, de megyeszékhelyeken is található oktatási intézmény. Egy iskolarendszeren belül a materiális feltételek ilyen széles differenciálódása mellett meg kell említenünk, hogy ezen iskolákba nemcsak görögkatolikus vallású szülők íratják gyermekeiket, ami szintén érdekes színt adott az elemzés során.

Eddig még senki nem elemezte a görögkatolikus iskolaválasztók társadalmi háttérváltozóit, illetve felekezeti hovatartozásukat és vallásosságukat és az ehhez kapcsolódó választási motivációikat.

Összességében elmondható, hogy egy szinte alig kutatott területet elemzésére tettünk kísérletet, amely nemcsak történeti, de nevelésszociológiai szempontból is görcső alá vette ezen oktatási és nevelési intézményeket. A vizsgálatunkat hat nagy kérdéskör köré építettük.

Kutatásunk **első nagy kérdéskörében** megvizsgáltuk a görögkatolikus egyház által fenntartott iskolahálózat történelmének legfontosabb pontjait. A Hajdúdorogi Egyházmegye oktatási rendszerének részletes és tematikus oktatásszociológiai elemzésére eddig még senki nem vállalkozott, így szinte teljes egészében primer, levéltári forrásokra kellett építenünk a kutatásunkat. Tekintettel arra a tényre, hogy források nem voltak teljes mértékben elérhetőek, – elsősorban az államszocializmus időszakára vonatkozóan – ezért nem is vállalkoztunk e korszakok minden részletre kiterjedő oktatásszociológiai elemzésére. Ezért inkább a tematikus elemzést választottuk, amely kiterjedt a görögkatolikus taneszközök, tantervek, tananyagok és a görögkatolikus kultúrprogram, a görögkatolikus püspökök oktatás- és nevelésüggyel kapcsolatos rendelkezéseinek elemzésére, a görögkatolikus sajtó oktatás- és nevelésüggyel kapcsolatos cikkeinek tematikus rendszerezésére, végül a görögkatolikus iskolák 1948 előtti állapotának elemzésére, amelynek része az iskolaépületek, az iskolába járási szokások, a korabeli görögkatolikus kántortanítók helyzetének több szempontú bemutatása.

Az államosítás utáni korszakban látszólag nem működtek a görögkatolikus nevelés intézményei. Kutatásunk során azonban rámutattunk arra, hogy a görögkatolikus egyház hálózata lehetőséget teremthetett arra, hogy az egyházi keretek között nevelő-oktatómunka folyjon.

Második fejezetünk középpontjában egy roma/cigány görögkatolikus közösség kulturális felemelkedése és iskolakápolnájának létrehozása áll, amely az államszocializmus ideje alatt Magyarország egyik leghátrányosabb helyzetű régiójában, egy kis Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei faluban zajlott le. Az itt kialakult pedagógiai módszer a jelenlegi görögkatolikus pedagógiai gyakorlatba is beépült, elsősorban a szegregátum környéki iskolákban folyó munka során.

Kutatásunk **harmadik** nagy kérdésköre a rendszerváltás hatását vizsgálta a görögkatolikus iskolaügyre. Az akkori görögkatolikus püspök szemszögéből vizsgáltuk meg e kutatási kérdést. Az akkori iskolaátvételekkel kapcsolatos döntés mérlegelési szempontjait összevetettük a jelenlegi görögkatolikus egyházi vezetők álláspontjával. Azt tapasztaltuk, hogy a korabeli és a jelenlegi vezetők által irányított iskolaátvételek háttérében álló motivációk nagyon hasonlóak. Görögkatolikus szinten az látható, hogy összesen két régióban jelenik meg a görögkatolikus egyház iskolafenntartóként. Három intézmény az Észak-Magyarországi és kilenc az Észak-Alföldi régióhoz tartozik. A görögkatolikus fenntartású általános iskolák egyharmada megyeszékhelyen, kb. fele városban és egy-egyede községekben található. Egy kivétellel mindegyik általuk fenntartott óvoda, általános és középiskola három közigazgatási megye (Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Hajdú-Bihar megye, Szabolcs-Szatmár Bereg megye) területén helyezkedik el a 2016. szeptember 1-jei adatok alapján. Összefoglalóan elmondható, hogy a görögkatolikus fenntartású oktatási és nevelési intézmények elhelyezkedése lényegében megfelel a görögkatolikus hívek területi jelenlétének. A három görögkatolikus egyházmegyében egymástól függetlenül zajlanak az iskolaátvételek, mégis mintázatuk, szerkezeti felépítésük nagyon hasonló. A görögkatolikus egyház esetén domináns az alapfokú intézmények száma a középfokhoz képest. Középiskolák szintjén csak egyetlen helyen jelenik meg az önálló gimnázium intézménye. A szakiskolai és szakgimnáziumi képzésben való jelentős szerepvállalás mind a három görögkatolikus egyházmegyében megjelenik. Érdekes, hogy komplementer jelleggel, vagyis más-más szakmák kerültek előtérbe régióként. A Hajdúdorogi Főegyházmegyében az egészségügyi és kisebb létszámmal a mezőgazdasági, a Nyíregyházi Egyházmegyében a szociális, a Miskolci Egyházmegyében a gazdasági, gépipari és informatikai irányultság jellemző.

Kutatásunk **negyedik** kérdésköre a görögkatolikus iskolahálózat 1989 utáni helyzetét elemzi. Azt tapasztaltuk, hogy a Pusztai féle megközelítés (2014: 51), amely szerint a felekezeti oktatási rendszer változása négy fő trenddel azonosítható – az első a térnyerés, a második a rendszerré szerveződés a centralizációs törekvésekkel együtt, a harmadik a szektorközi kölcsönhatások növekedése, végül a negyedik a hátrányos helyzetű rétegek felé fordulás – a görögkatolikus egyház iskolahálózatának kialakulása során is tetten érhető. Ehhez először megvizsgáltuk az iskolahálózat szerkezeti felépítését, földrajzi elhelyezkedését és társadalmi beágyazódását.

Ezt követően az iskolák méretét, felszereltségét, tanulói létszámát, összetételét, a tanulmányi eredményeket, valamint ezen intézmények pedagógus állományát mutattuk be.

Kutatásunk **ötödik** kérdésköre a görögkatolikus fenntartású általános iskolát választó szülők társadalmi háttérét igyekezett górcső alá venni. A diákok szüleinek munkaerő-piaci helyzetét, a legmagasabb iskolai végzettségét, a felekezeti hovatartozását, a vallásosságát, a szertartásokon való részvételét, a családok szerkezetét, a lakókörülményeket és a családi tőkét vizsgáltuk. Ebben a fejezetben három hipotézist állítottunk fel, amelyek a szülők társadalmi háttérváltozóira és családi tőkéjére vonatkoznak.

Kutatásunk **hatodik** kérdésköre a Görögkatolikus Metropólia által fenntartott általános iskolákban vizsgálta meg az iskolaválasztási motivációkat. A fejezet első részében az iskolaválasztást politikai, jogi megközelítésből vizsgáltuk, majd a szociológiai perspektívákat térképeztük fel, végül a Katolikus Egyház dokumentumaiban jártuk körül ezt a kérdést. Ezen elméleti alapozás után az iskolaválasztás előzményeit kutattuk (iskolaválasztást befolyásoló tényezők, félelmek és az iskolaválasztás időpontja), végül megpróbáltuk arra is választ találni, hogy milyen összefüggések lehetnek az iskolaválasztási szempontok és a görögkatolikus iskolát választó szülők társadalmi háttérváltozói között. Két hipotézist állítottunk fel, amelyek ezen összefüggések kilétére kérdeznek rá.

A **hipotéziseink** e kérdéskörök mentén kerültek megfogalmazásra.

Tekintettel arra a tényre, hogy a dolgozatban először az iskolaválasztó szülők társadalmi háttérét jártuk körbe, így az első hipotézis ehhez az elemzéshez kapcsolódik. Az első hipotézisben Pusztai Gabriella 2004-es kutatási eredményeit alapul véve azt feltételeztük, hogy a görögkatolikus iskolát választó szülők legmagasabb iskolai végzettsége, munkaerő-piaci helyzete az országos átlag felett van, de ugyanakkor iskolatípusonként differenciálódik. A püspöki székhelyen található intézményekben a legmagasabb ez a két érték, míg a szegregátum környéki iskolákban a legalacsonyabb. Pusztai (2004: 163) megközelítése szerint a szülők iskolai végzettségének van a leginkább meghatározó szerepe a család társadalmi háttérének meghatározásakor. Az első hipotézis megfogalmazásakor Pusztai 2004-es kutatásai szerint a felekezeti iskolások édesapái között 10%-kal ritkább a szakmunkás végzettségű és 4-5%-kal magasabb az egyetemi végzettségűek aránya az országos átlaghoz képest annak ellenére, hogy az iskoláik abban a régióban működnek, ahol a szülői generáció iskolázatlanabb az országosnál.

A régiónkénti különbség is reprezentálódik. Jelen hipotézis bizonyításához felhasználtuk a Népszámlálás 2011. évi adatait, az Országos kompetenciamérés 2015. májusi eredményeit, a „Görögkatolikus iskolát választó szülő motivációi” című kérdőív adatbázisát (2015). Az **első hipotézisünk** egyik része, amely a legmagasabb iskolai végzettségre vonatkozik, részben megerősíthető. Nem igazolták az adatok, hogy a görögkatolikus iskolaválasztók legmagasabb iskolai végzettsége az országos átlag felett van, ugyanakkor az megerősíthető, hogy iskolatípusonként erősen differenciálható a mintázata. Összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy a szegregátum környéki intézménytípusokban tanuló diákok szüleinek iskolai végzettsége és munkaerő-piaci helyzete tér el legjobban a görögkatolikus átlagtól. A városi átvett és a kisvárosi formálódó szellemiségű intézmények mintázata hasonlít egymásra a legjobban a munkaerő-piaci helyzet és a végzettség tekintetében.

A **következő hipotézisünk** a görögkatolikus iskolát választó szülők felekezeti hovatartozásához kapcsolódott. A hipotézisünk szerint a több felekezeti iskolával rendelkező püspöki székhelyeken a görögkatolikus iskolát választó szülők közül a görögkatolikus vallású szülők számaránya visszatükrözi az adott településre jellemző számarányukat. Ehhez Pusztai (2004: 157) kutatási eredményeit vettük alapul. Az ő megközelítésében a felekezeti iskolákról általánosságban azt tartják, hogy egy-egy egyház a saját hívei számára alapít oktatási intézményt, így felekezetiileg homogén intézmények létrejötte diagnosztizálható az alapításkor. Pusztai kimutatta, hogy a felekezeti középiskolák esetén az egyes egyházakhoz tartozó diákok 80%-a a saját felekezete szerinti iskolába jár. Kutatásai alapján az ezredfordulón a katolikus középiskolák voltak a leghomogénebbek, ott a diákok 90%-a katolikus. Hipotézisünk ellenőrzéséhez a „Görögkatolikus iskolát választó szülő motivációi” című kérdőív adatbázisát (2015) használtuk fel. Az iskolánkénti elemzésben láthatjuk, hogy Hajdúdorogon (84,7%) és Nyíraczádon (56,4%) a legmagasabb a görögkatolikus édesapák jelenléte. Ez azért nem meglepő, mert Nyíraczádon a lakosság 59,8%-a, Hajdúdorogon pedig 80,9%-a görögkatolikus. Ez az arány még erőteljesebben jelentkezik az édesanyák felekezeti hovatartozása esetén. A hajdúdorogi iskolát választó édesanyák 88,4%-a görögkatolikus, míg a nyíraczádi édesanyák 51,6%-a. Ugyanakkor a püspöki székhelyeken található intézmények esetén, ahol több felekezet is tart fenn iskolát, a hipotézisünk nem állja meg a helyét.

A **harmadik hipotézis** szintén az iskolaválasztó szülők társadalmi háttérváltozóihoz kapcsolódott, de tovább léptünk az adat összehasonlításra és megvizsgáltuk, hogy az iskola és az otthoni nevelési elvek összhangja mennyire korrelál a legmagasabb iskolai végzettséggel. Pusztai (2004: 204) felveti annak a lehetőségét, hogy amennyiben az otthoni és az iskola által képviselt értékrend nagyon hasonlít egymáshoz, az hozzásegítheti a tanulót a minél eredményesebb iskolai pályafutáshoz. Hipotézisünk bizonyításához „Görögkatolikus iskolát választó szülő motivációi” című kérdőív adatbázisát használtuk fel (2015). Ezen hipotézis beigazolódott, hiszen azt tapasztaltuk, hogy az édesanyák esetén a legmagasabb iskolai végzettség növekedésével folyamatosan növekszik azon édesanyák száma, akik teljes mértékben egyetértenek az iskola által képviselt nevelési elvekkel.

A **negyedik és az ötödik hipotézis** az iskolaválasztó szülők elvárásaihoz kapcsolódik. A negyedik hipotézis alapját az adja, hogy mind a köznevelési törvényben, mind a 110/2012. (VI. 4.) (I.1.) Kormányrendeletben megjelenik az iskola és család kapcsolatára való utalás, amely elvárást fogalmaz meg az iskolákkal szemben: „*a köznevelési intézményeknek ezért kitüntetett feladata a harmonikus családi minták közvetítése, a családi közösségek megbecsülése*”. Sőt kihangsúlyozza, hogy a „*család kiemelt szerepét jelzi továbbá, hogy az intézménynek be kell vonni a szülőket az iskolai életbe minél aktívabban*”. Ezen rendelkezések alapján feltételezhetjük, hogy minden iskola nevelő munkájában a családi életre nevelés kiemelt szerepet kap, ami az intézménnyel kapcsolatos szülői elvárásokban is megfogalmazódhat. A katolikus iskolák, így a görögkatolikus iskolák számára is a katolikus egyház zsinati dokumentumai közül 3 kifejezetten iránymutatást ad, hangsúlyozva a családi életre nevelési fontosságát: Gravissimum Educationis (1965) (a nevelés felelősei, a keresztény nevelés eszközei), Gaudium et Spes (1965) (a házasság és a család méltóságának megbecsülése), Ad Gentes (a szeretet érvényesülése). II. János Pál: Familiaris Consortio (1981) című apostoli buzdítása is ezt erősíti meg a Nevelés című fejezetben belül. A vatikáni előírások alapján a katolikus iskoláknak kifejezett küldetése kell, hogy legyen a családi életre nevelés. Ezek alapján a negyedik hipotézisünkben azt feltételeztük, hogy a görögkatolikus iskolában tanuló diákok szülei számára a családi életre nevelés a társadalmi státustól és végzettségtől függetlenül a legfontosabb nevelési érték, amit elvárnak az iskolától. Ezen hipotézis igazolására a „Görögkatolikus iskolát választó szülő motivációi” című adatbázis (2015) eredményeit használtuk fel. Ezen hipotézis nem igazolódott be.

A családi életre nevelés a püspöki székhelyen lévő iskolákban nem az iskolától elvárt legfontosabb nevelési érték, ami a nagyvárosi posztmodern értékrend megjelenését tükrözheti.

Az **utolsó hipotézis** alapját az a feltételezés jelentette, amely szerint a katolikus iskola egy olyan nevelési közeg, amelynek védelmet és biztonságot kell biztosítani a tanulói számára, és amely teret ad a különböző társadalmi csoporthoz tartozó diákok számára a közösség érzésének megéléséhez, amely során a marginalizált csoportok felkarolása különleges hangsúlyt kap. Ehhez egy olyan kapcsolati háló áll rendelkezésre, ami egyértelműen védelmező funkcióval bír (Pusztai 2004: 246). Továbbá az a feltételezés is megjelent ebben a hipotézisben, amely szerint a katolikus szülők azt vélelmezik, hogy a katolikus iskolákban ugyanaz az erkölcsi normarendszer van jelen, amit az egyház megfogalmaz. Az ötödik hipotézis szerint a görögkatolikus iskolák védelmező szerepét a magasabb társadalmi státusú szülők inkább „kiemelésnek”, az alacsonyabb társadalmi státusú iskolaválasztók pedig „felemelésnek”, befogadásnak értelmezik, beigazolódott.

Összességében azt láthatjuk, hogy a görögkatolikus fenntartású iskoláknak a XX. század folyamán kialakult egy olyan nyitottsága és képessége, amely révén választ tudott adni a hátrányos helyzetű tanulói csoportok szükségleteire. Egyrészt mert a görögkatolikus társadalom maga is alacsonyabb társadalmi státusú volt, másrészt mert egy hátrányos helyzetű régióban működik. A görögkatolikus egyház iskoláinak pedagógiájában egyrészt a felzárkóztató pedagógia kontinuitását, másrészt az ezen a téren jelentkező új társadalmi kihívásokra (pl. cigány/roma tanulók felzárkóztatása) adott érzékeny válasz dominál. Ugyanakkor azt is tapasztaltuk, hogy görögkatolikus iskola széles társadalmi keresztmetszetben értelmezhető, így ezen oktatási és nevelési intézmények társadalmi funkciója az, hogy a sokszínű iskolaválasztóknak releváns pedagógiai értékek mentén differenciáltan nevelje a tanulókat. Ha a kutatásunk további irányvonalait vizsgáljuk, akkor jelen kutatás egy olyan komplex kutatás első felének tekinthető, amelyben először egy felekezeten belül végeztünk összehasonlításokat, majd ezt kiterjeszthetjük egy felekezetek közötti összehasonlító vizsgálatra. A Görögkatolikus Metropólia oktatási hálózatának mintázata – a sok különbözőség ellenére – leginkább a református egyházéra hasonlít, ami a görögkatolikus népesség regionális eloszlásával magyarázható, jóllehet mind a két felekezet inkább az ország keleti felén tart fenn oktatási rendszert. Érdekes további vizsgálat lehetne e két felekezet oktatási és nevelési hálózatában működő iskolákat választó szülők iskolaválasztási preferenciáit összehasonlítani.

8. Táblázatok és ábrák jegyzéke

Táblázatok jegyzéke

1. TÁBLÁZAT: A KATOLIKUS LAKOSSÁG ARÁNYA HÚSZ EURÓPAI ORSZÁGBAN AZ EUROPEAN COMMITTEE FOR CATHOLIC EDUCATION 2014-ES ADATAI ALAPJÁN	10
2. TÁBLÁZAT: A KATOLIKUS OKTATÁSI ÉS NEVELÉSI INTÉZMÉNYEKBE TANULÓ DIÁKOK ARÁNYA A TELJES TANULÓI LÉTSZÁMHOZ KÉPEST 2005-BEN ÉS 2017-BEN AZ EUROPEAN COMMITTEE FOR CATHOLIC EDUCATION (CEEC) ADATAI ALAPJÁN ..	12
3. TÁBLÁZAT: A KATOLIKUS OKTATÁSI RENDSZERBEN AZ ALAP-, A KÖZÉP- ÉS A FELSŐFOK EGYMÁSHOZ VISZONYÍTOTT SZÁMAI 2008-BAN	14
4. TÁBLÁZAT: A MUNKÁCSI EGYHÁZMEGYE VÁRMEGYÉI ÉS PARÓKIÁI 1747-BEN	39
5. TÁBLÁZAT: A HAJDÚDOROGI EGYHÁZMEGYE ESPERESI KERÜLETEINEK ÉS TANKÖTELESEINEK SZÁMA 1918-BAN	40
6. TÁBLÁZAT: A HAJDÚDOROGI EGYHÁZMEGYE ISKOLÁINAK ÉS TANKÖTELESEINEK SZÁMA AZ 917/1918-AS TANÉVBEN	41
7. TÁBLÁZAT: A HAJDÚDOROGI EGYHÁZMEGYE VÁRMEGYÉINEK NEVE ÉS NÉPISKOLÁINAK SZÁMA AZ 1934/35-ÖS TANÉVBEN	41
8. TÁBLÁZAT: A GÖRÖGKATOLIKUS EGYHÁZHOZ TARTOZÓ TANÍTÓK ÉS ELEMI ISKOLÁK SZÁMA 1886-BAN ÉS 1936-BAN	42
9. TÁBLÁZAT: MIKLÓSY ÉS DUDÁS HAJDÚDOROGI MEGYÉSPÜSPÖKÖK RENDELKEZÉSEI TEMATIKUS MEGOSZLÁSBAN	47
10. TÁBLÁZAT: MIKLÓSY ÉS DUDÁS HAJDÚDOROGI MEGYÉSPÜSPÖK TANÍTÓKKAL KAPCSOLATOS RENDELKEZÉSEINEK TEMATIKUS MEGOSZLÁSA SZÁMSZERŰSÍTVE	48
11. TÁBLÁZAT: ISKOLAÉPÍTÉS.....	53
12. TÁBLÁZAT: A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁKBAN TANÍTÓ KÁNTORTANÍTÓK ÉS TANÍTÓK GYERMEKEINEK SZÁMA	54
13. TÁBLÁZAT: SÓJA MIKLÓS PEDAGÓGIÁJA. MÓDSZEREK, CÉLOK, EREDMÉNYEK.....	62
14. TÁBLÁZAT: NEVELÉSI ÉS OKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZÁMA A GÖRÖGKATOLIKUS METROPÓLIA FENNTARTÁSÁBAN	75
15. TÁBLÁZAT: A GÖRÖGKATOLIKUS FENNTARTÁSÚ ÁLTALÁNOS ISKOLÁK SZÁMA KÖZIGAZGATÁSI MEGYÉK SZERINT	77
16. TÁBLÁZAT: A GÖRÖGKATOLIKUS FENNTARTÁSÚ ÁLTALÁNOS ISKOLÁK SZÁMA A TELEPÜLÉS MÉRETE SZERINT	78
17. TÁBLÁZAT: TANULÁSI NEHÉZSÉGGEL KÜZDŐ TANULÓK.....	92
18. TÁBLÁZAT: TANULÁSI ZAVARRAL KÜZDŐ TANULÓK.....	92
19. TÁBLÁZAT: A 8. ÉVFOLYAMON VÉGZETT ÁLTALÁNOS ISKOLÁS TANULÓK TOVÁBBTANULÁSA	94
20. TÁBLÁZAT: ÖSSZEHOSONLÍTÓ TÁBLÁZAT A SZÜLŐK LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉGE TEKINTETÉBEN	106
21. TÁBLÁZAT: AZ ÉDESANYÁK ÉS ÉDESAPÁK MUNKAERŐ-PIACI STÁTUSA	108
22. TÁBLÁZAT: AZ ÉDESANYÁK ÉS ÉDESAPÁK MUNKAERŐ-PIACI STÁTUSZA INTÉZMÉNYTÍPUSONKÉNT	109
23. TÁBLÁZAT: MIKOR VOLT UTOLJÁRA TARTÓS, RENDSZERES MUNKÁJA AZ ÉDESAPÁNAK	110
24. TÁBLÁZAT: GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁT VÁLASZTÓ SZÜLŐK FELEKEZETI HOVATARTOZÁSA ÉDESANYA ÉS ÉDESAPA ADATAIT ÖSSZEHOSONLÍTVA.....	117
25. TÁBLÁZAT: A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLA TELEPÜLÉSÉN A GÖRÖGKATOLIKUS VALLÁSÚ EMBEREK SZÁZALÉKOS JELENLÉTE ÉS AZ ISKOLAVÁLASZTÓ GÖRÖGKATOLIKUS VALLÁSÚ SZÜLŐK JELENLÉTÉNEK ARÁNYA.....	117
26. TÁBLÁZAT: A VALLÁSSÁG ÉS A LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉG KÖZÖTTI KAPCSOLAT A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁT VÁLASZTÓ SZÜLŐK KÖRÉBEN	122
27. TÁBLÁZAT: A SZÜLŐK TEMPLOMBA JÁRÁSI SZOKÁSAI ISKOLATÍPUSOK ALAPJÁN	125
28. TÁBLÁZAT: A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁT VÁLASZTÓ SZÜLŐK SZERTARTÁSOKON VALÓ RÉSZVÉTELÉNEK GYAKORISÁGA ÉS A CSALÁDTÍPUS KÖZÖTTI KORRELÁCIÓ	126
29. TÁBLÁZAT: A CSALÁDON BELÜLI NEVELÉSI ELVEK ÉS AZ ISKOLA ÁLTAL KÉPVISELT ELVEK KAPCSOLATA A TELJES MÉRTÉKBEN EGYEZŐ ESETBEN	137
30. TÁBLÁZAT: KINEK A JAVASLATÁRA VÁLASZTOTTÁK AZ ISKOLÁT A SZÜLŐK?.....	140
31. TÁBLÁZAT: AZ ÖNÁLLÓAN DÖNTÉST HOZÓK ARÁNYA A LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉG TÜKRÉBEN	141
32. TÁBLÁZAT: A SZÜLŐK KINEK A JAVASLATÁRA VÁLASZTOTTÁK AZ ISKOLÁT – AZ ISKOLATÍPUS FÜGGVÉNYÉBEN	142
33. TÁBLÁZAT: AZ ISKOLAVÁLASZTÁSSAL KAPCSOLATOS FÉLELMEK TÍPUSAI AZ ISKOLATÍPUSOK FAJTÁINAK TÜKRÉBEN	147
34. TÁBLÁZAT: AZ ISKOLAVÁLASZTÓ ÉDESANYA JELENLEGI MUNKAERŐPIACI HELYZETE ÉS AZ ISKOLAVÁLASZTÁSI PREFERENCIÁK KAPCSOLATA	151

35. TÁBLÁZAT: AZ ISKOLAVÁLASZTÓ ÉDESAPA JELENLEGI MUNKAERŐ-PIACI HELYZETE ÉS A FAKTOROK KAPCSOLATA.....	152
36. TÁBLÁZAT: AZ ÉDESANYA LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉGE ÉS A FAKTOROK KAPCSOLATA	154
37. TÁBLÁZAT: AZ ÉDESAPA LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉGE ÉS A FAKTOROK KAPCSOLATA	155
38. TÁBLÁZAT: SZÜLŐI ELVÁRÁSOK AZ ISKOLA ÁLTAL BIZTOSÍTOTT OKTATÁSI ÉS NEVELÉSI FELTÉTELEKKEL SZEMBEN	157
39. TÁBLÁZAT: SZÜLŐI ELVÁRÁSOK AZ ISKOLA ÁLTAL BIZTOSÍTOTT OKTATÁSI ÉS NEVELÉSI FELTÉTELEKKEL SZEMBEN AZ ÉDESAPA LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉG FÜGGVÉNYÉBEN	158
40. TÁBLÁZAT: SZÜLŐI ELVÁRÁSOK AZ ISKOLA ÁLTAL BIZTOSÍTOTT OKTATÁSI ÉS NEVELÉSI FELTÉTELEKKEL SZEMBEN AZ ISKOLATÍPUSOK FÜGGVÉNYÉBEN	159
41. TÁBLÁZAT: SZÜLŐI ELVÁRÁSOK AZ ISKOLA VALLÁSOS NEVELÉSÉVEL SZEMBEN A GYERMEK ISKOLÁBA VALÓ BEÍRATÁSAKOR AZ ÉDESAPA LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉGÉNEK FÜGGVÉNYÉBEN	162
42. TÁBLÁZAT: SZÜLŐI ELVÁRÁSOK AZ ISKOLA NEVELÉSI CÉLJAIVAL/ELVEIVEL SZEMBEN A GYERMEK ISKOLÁBA VALÓ BEÍRATÁSAKOR AZ ISKOLATÍPUSOK FÜGGVÉNYÉBEN.	165

Ábrák jegyzéke

1. ÁBRA: GÖRÖGKATOLIKUSOK MAGYARORSZÁGON A 2011-ES NÉPSZÁMLÁLÁS ALAPJÁN	76
2. ÁBRA: A GÖRÖGKATOLIKUS VALLÁSÚ NÉPESSÉG KORCSOPORT ÉS TELEPÜLÉSTÍPUS SZERINT	76
3. ÁBRA: A 15 ÉVES ÉS IDŐSEBB GÖRÖGKATOLIKUS VALLÁSÚ NÉPESSÉG LEGMAGASABB BEFEJEZETT ISKOLAI VÉGZETTSÉG SZERINT	79
4. ÁBRA: A GÖRÖGKATOLIKUS VALLÁSÚ NÉPESSÉG GAZDASÁGI AKTIVITÁS SZERINT	80
5. ÁBRA: A GÖRÖGKATOLIKUS VALLÁSÚ NÉPESSÉG SZÁMA NEMEK SZERINT	80
6. ÁBRA: A GÖRÖGKATOLIKUS EGYHÁZ HÍVEINEK KORELOSZLÁSA	81
7. ÁBRA: A TELEPHELY ÉPÍTÉSÉNEK IDŐPONTJA	83
8. ÁBRA: A TELEPHELYEN LÉVŐ TANTERMEK SZÁMA	84
9. ÁBRA: A KÜLÖNBÖZŐ CÍMŰ KÖNYVEK SZÁMA A KÖNYVTÁRBAN	84
10. ÁBRA: TANULÓI LÉTSZÁM A GÖRÖGKATOLIKUS FENNTARTÁSÚ ÁLTALÁNOS ISKOLÁKBAN	86
11. ÁBRA: AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁBA JELENTKEZŐK KÖZÜL AZ ŐNÖK HELYÉN SZOKTAK-E VÁLOGATNI A TANULÓK KÖZÖTT?	86
12. ÁBRA: A GÖRÖGKATOLIKUS ÁLTALÁNOS ISKOLÁKBAN A TANULÓI LÉTSZÁM VÁLTOZÁSA ELSŐ ÉVFOLYAMTÓL A NYOLCADIKIG	87
13. ÁBRA: AZ ÁTLAGOS TANULÓI LÉTSZÁM VÁLTOZÁSA ELSŐ ÉVFOLYAMTÓL NYOLCADIK ÉVFOLYAMIG A GÖRÖGKATOLIKUS ALAPFOKÚ OKTATÁSI INTÉZMÉNYEKBE	87
14. ÁBRA: A HATODIK ÉVFOLYAMON TANULÓ HALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ DIÁKOK ARÁNYA	89
15. ÁBRA: EGY LAKÁSBAN LAKÓK SZÁMA A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁK TEKINTETÉBEN	90
16. ÁBRA: EGY LAKÁSBAN TALÁLHATÓ LAKÓSZOBÁK SZÁMA AZ ORSZÁGOS ÁTLAGHOZ VISZONYÍTVA	91
17. ÁBRA: LAKÓSZOBÁK SZÁMA	91
18. ÁBRA: A LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉG, AMELYET SZERETNE ELÉRNI A 8. ÉVFOLYAMOS TANULÓ	93
19. ÁBRA: A LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉG, AMELYET A 8. ÉVFOLYAMOS TANULÓ SZERETNE ELÉRNI	94
20. ÁBRA: TELJES ÁLLÁSÚ PEDAGÓGUSOK SZÁMA	96
21. ÁBRA: ÓRAADÓ PEDAGÓGUSOK SZÁMA	97
22. ÁBRA: GYERMEKÉNEK GÖRÖGKATOLIKUS FENNTARTÁSÚ ISKOLÁT VÁLASZTÓ ÉDESAPÁK LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉGE NÉGY ISKOLATÍPUSBAN	104
23. ÁBRA: EGYHÁZI FENNTARTÁSÚ ISKOLÁT VÁLASZTÓ ÉDESAPÁK LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉGE EGY MEGYESZÉKHELYEN	105
24. ÁBRA: AZ ÉDESANYÁK LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉGE ÉS A MUNKAERŐ-PIACI STÁTUSZ KORRELÁCIÓJA	112
25. ÁBRA: GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁT VÁLASZTÓ ÉDESAPÁK FELEKEZETI HOVATARTOZÁSA ISKOLATÍPUSONKÉNT	118
26. ÁBRA: A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁT VÁLASZTÓ ÉDESAPÁK ÉS ÉDESANYÁK VALLÁSOSSÁGA	119
27. ÁBRA: A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁT VÁLASZTÓ ÉDESAPÁK VALLÁSOSSÁGA INTÉZMÉNYTÍPUSONKÉNTI LEBONTÁSBAN ..	120
28. ÁBRA: A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁT VÁLASZTÓ ÉDESAPÁK VALLÁSOSSÁGA A MUNKAERŐ-PIACI HELYZET TEKINTETÉBEN	123
29. ÁBRA: A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁT VÁLASZTÓ SZÜLŐK SZERTARTÁSOKON VALÓ RÉSZVÉTELÉNEK GYAKORISÁGA	124
30. ÁBRA: AZON GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁT VÁLASZTÓ ÉDESAPÁK ARÁNYA, AKIK MAGUK IS EGYHÁZI ISKOLÁBA JÁRTAK, A KÜLÖNBÖZŐ ISKOLATÍPUSOKBAN	127
31. ÁBRA: A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁBAN TANULÓ DIÁKOK SZÜLEINEK ÉLETKÖRÜLMÉNYEI A SAJÁT MEGÍTÉLÉSÜK ALAPJÁN	113
32. ÁBRA: A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁBAN TANULÓ DIÁKOK SZÜLEINEK ÉLETSZÍNVONALA A SAJÁT MEGÍTÉLÉSÜK ALAPJÁN .	114
33. ÁBRA: EGY LAKÁSBAN LAKÓK SZÁMA A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁK TEKINTETÉBEN	114
34. ÁBRA: LAKÓSZOBÁK SZÁMA	115
35. ÁBRA: A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁBAN TANULÓ DIÁKOK SZÜLEINEK SZÜLŐI ÉRTEKEZLETRE VALÓ JÁRÁSÁNAK SZOKÁSA	131
36. ÁBRA: A GÖRÖGKATOLIKUS ISKOLÁBAN TANULÓ DIÁKOK SZÜLEINEK SZÜLŐI ÉRTEKEZLETRE VALÓ JÁRÁSÁNAK SZOKÁSA INTÉZMÉNYENKÉNT	132
37. ÁBRA: MILYEN GYAKRAN TÖRTÉNIK A CSALÁDBAN, HOGY EGYÜTT DOLGOZNAK A KERTBEN, A SZÁNTÓFÖLDÖN, SZŐLŐBEN, MŰHELYBEN?	133
38. ÁBRA: MILYEN GYAKRAN TÖRTÉNIK A CSALÁDBAN, HOGY EGYÜTT DOLGOZNAK A KERTBEN, A SZÁNTÓFÖLDÖN, SZŐLŐBEN, MŰHELYBEN? INTÉZMÉNYENKÉNTI LEBONTÁSBAN.....	133
39. ÁBRA: MILYEN GYAKRAN TÖRTÉNIK A CSALÁDBAN, HOGY EGYÜTT MENNEK NYARALNI?	134

40. ÁBRA: A CSALÁDON BELÜLI NEVELÉSI ELVEK ÉS AZ ISKOLA ÁLTAL KÉPVISELT ELVEK KAPCSOLATA.....	135
41. ÁBRA: A CSALÁDON BELÜLI NEVELÉSI ELVEK ÉS AZ ISKOLA ÁLTAL KÉPVISELT ELVEK KAPCSOLATA. INTÉZMÉNYENKÉNTI LEBONTÁS.....	136
42. ÁBRA: FÉLELMEK MEGJELENÉSE AZ ISKOLAVÁLASZTÁSSAL KAPCSOLATBAN AZ ISKOLATÍPUSOK FÜGGVÉNYÉBEN	145
43. ÁBRA: AZ ISKOLAVÁLASZTÁSSAL KAPCSOLATOS FÉLELMEK FAJTÁI	146
44. ÁBRA: AZ ISKOLAVÁLASZTÁS IDŐPONTJA	148
45. ÁBRA: SZÜLŐI ELVÁRÁSOK AZ ISKOLA VALLÁSOS NEVELÉSÉVEL SZEMBEN A GYERMEK ISKOLÁBA VALÓ BEÍRATÁSAKOR ...	161
46. ÁBRA: SZÜLŐI ELVÁRÁSOK AZ ISKOLA VALLÁSOS NEVELÉSÉVEL SZEMBEN A GYERMEK ISKOLÁBA VALÓ BEÍRATÁSAKOR AZ ISKOLATÍPUSOK FÜGGVÉNYÉBEN	163

9. Elsődleges források

9.1. Levéltári források

Görögkatolikus Püspöki Levéltár (GKPL). Iskolalátogatási jegyzőkönyvek 155 darab.

1943.május. Görögkatolikus Püspöki Levéltár, Nyíregyháza. (GPKL Iskolalátogatási jegyzőkönyvek 1-155, GKPL I-2.(1943)

Püspöki körlevelek 1913., 1914., 1916., 1917., 1918., 1922., 1923., 1924., 1925., 1928., 1929., 1931., 1932., 1934., 1936., 1939., 1940., 1941., 1942., 1943., 1944., 1946., 1947., 1948.évi. Görögkatolikus Püspöki Levéltár, Nyíregyháza (GKPL I-1-h. 1913, 1914, 1916, 1917, 1918, 1922, 1923, 1924, 1925, 1928, 1929, 1931, 1932, 1934, 1936, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1946, 1947, 1948)

Schematismus venerabilis cleri Dioecesis Graeci Rit. Cath. Hajdudorogensis ad annum domini 1918. Nyíregyháza, Typis Alexii Jóba.

Görögkatolikus Püspöki Levéltár (GKPL). Sója Miklós levelek (GKPL 2212 ltsz)

9.2. Egyéb elsődleges források

1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában

1908. évi XLVI. törvénycikk. az elemi népiskolai oktatás ingyenességéről

1935. évi VI. törvénycikk a közoktatásügyi igazgatásról

7000/1937. Tanterv és Utasítás a mindennapi és általános továbbképző katolikus népiskolák számára.

1990. évi IV. törvény a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról

20/2012 (VIII.31.) EMMI rendelet

110/2012. (VI. 4.) (I.1.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról

Ad gentes Divinitus (1965) Róma

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948) Párizs

Gaudium et spes (1965) Róma

Gravissimum Educationis Momentum (1965) Róma

II. János Pál: Familiaris consortio. (1981) Róma

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

Pápai Néplap, Demokratikus hetilap. I (20) 1945. szeptember 9.

Szabolcsi Tanító 1936/4. 53-56.

9.3. Strukturált interjúk

1. Czövek Éva, a Hajdúdorogi Főegyházmegye aktuális oktatási referense
2. Dr. Keresztes Szilárd, a Hajdúdorogi Egyházmegye megyéspüspöke 2007-ig
3. Kocsis Fülöp, a Görögkatolikus Metropólia aktuális érsek-metropolitája
4. Kovács Sándorné, a Szent Tamás Görögkatolikus Óvoda és Általános Iskola aktuális intézményvezetője
5. Lakatos Sándor, Sója Miklós tanítványa
6. Mosolygó Béla, hodászi parókus 1981-1993
7. Dr. Orosz Atanáz, a Miskolci Egyházmegye aktuális megyéspüspöke
8. Orosz István, görögkatolikus pap
9. Dr. Sivadó Csaba, a Nyíregyházi Egyházmegye aktuális oktatási referense
10. Szemerszki Mihály, a Miskolci Egyházmegye aktuális oktatási referense
11. Zolcsák István, a Hodász szomszédóságában lévő Kántorjánosi cigány egyházközség papja volt 1986 és 2004 között

9.4. Adatbázisok

1. Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi” című adatbázis 2015. szeptember
2. „Egyházi iskolát választó szülők motivációi” című adatbázis 2016. május
3. Adatszolgáltatás a Huszár telep intézményvezetőjétől, Szabó Bernát Sándornétól 2016. május 7.

4. Országos kompetenciamérés 2015. (www.oktatas.hu) 2016. december 9.
5. KSH Népszámlálás 2011 (www.nepszamlalas.hu) 2016. október 10.
6. Oktatási Hivatal KIR statisztika (www.kir.hu/kir_stat/) 2016. október 10.
7. Interaktív térképek a 2011-es népszámlálásról (www.ksh.hu/interaktiv_moterkepek) 2017. június 1.
8. Education at a Glance 2018. Utolsó letöltés: https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2018/ireland_eag-2018-51-en#page1 (2018. 10. 19.)
9. Education at a Glance 2018 OECD indicators. Utolsó letöltés: <https://www.education.ie/en/Publications/Statistics/International-Statistical-Reports/eag-2018-briefing-note.pdf> (2018. 10. 19.)
10. CEEC School Statistics and Comment 2017. Utolsó letöltés: <http://www.ceec.be/> (2018. 10. 19.)
11. CEEC 2018 Intercultural Practices Catholic Schools (EN) 23 countries. Utolsó letöltés: <http://www.ceec.be/> (2018. 10. 19.) (based on data 2014)
12. Information on Catholic Schools in Europe (2008-2009) Utolsó letöltés: <http://www.ceec.be/> (2018. 10. 19.)
13. Eurydice 2018. Utolsó letöltés: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/ireland_en (2018. 10. 19.)
14. Eurobarometer 2010. Utolsó letöltés: http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_341_en.pdf (2018. 10. 19.)
15. Eurobarometer 2015, "Discrimination in the EU in 2015", Special Eurobarometer. https://data.europa.eu/euodp/data/dataset/S2077_83_4_437_ENG. (2018. 10. 19.)

10. Hivatkozott szakirodalom

- Aceves, T. C. és Orozco, M. J. (2014): *Culturally Responsive Teaching*. Gainesville: CEEDAR.
- Agirdag, O., G. Driesen és M. Merry (2017): The Catholic school advantage and common school effect examined: a comparison between Muslim immigrant and native pupils in Flanders. In: *School Effectiveness and School Improvement*, 28:1, 123-135.
- Ambrus Péter (2001): Cigányság és iskola In: Andor Mihály (szerk.): *Romák és oktatás*. Pécs: Iskolakultúra. 7-13.
- Andor Mihály és Liskó Ilona (1999): *Iskolaválasztás és mobilitás*. In: Iskolakultúra, évfolyam: lapszám, 4-10.
- Arthur, J. (2013): The de-Catholicising of the curriculum in English Catholic schools. In: *International Studies in Catholic Education*, 5 83-98. Utolsó letöltés: <https://doi.org/10.1080/19422539.2012.754590>, (2018. 10. 20.)
- Bacsikai Katinka (2015): *Iskolák a társadalom peremén. Alacsony státusú diákokat tanító eredményes tanárok*. Szeged: Belverde.
- Balogh Margit (1997): Egyházak a szovjet rendszerben. Egyházak a rendszerváltás után. In: Balogh Margit, Bekény István, Dányi Dezső, Élesztős László, Hernádi László Mihály, Oros Iván és Tiner Tibor (szerk.): *Magyarország a XX. században. II. köt. Természeti környezet, népesség és társadalom, egyházak és felekezetek, gazdaság*. Szekszárd: Babits Kiadó. 374-405.
- Bányay Jenő (1927): Görögkatholikus kulturprogram. In: Kozma János (szerk.): *Mária-pócsi Naptár*. Nyíregyháza: Jóba Elek Könyvnyomdája. 6. 45-53.
- Bartl Ágnes (2014): A romák felekezeti megoszlása két népszámlálás alapján. In: Pusztai Gabriella és Lukács Ágnes (szerk.): *Közösségteremtők: Tisztelgés a magyar vallásszociológusok nagy nemzedéke előtt*. Debrecen: Debrecen University Press. 351-365.

- Beckley, G. (2012): *Catholic School Leadership: School Climate and Culture and the Influence on Principal Satisfaction*. Dissertation. Nashville: Trevecca Nazarene University
- Bell, M. (2005): All Choices Created Equal? The Role of Choice Sets in the Selection of Schools? In: *Peabody journal of education*, **84**: 191–208. DOI: 10.1080/0161956090281014
- Berends, M. és Zottola, G. (2009): Social Perspectives on School Choice. In: Berends M., Matthew, G., Springer, M., Dale, B. és Herbert, J. W. (szerk.): *Handbook of Research on School Choice*. New York: Routledge. 35-55.
- Bilkei Gorzó András (1927): Szózat a görögkatholikus magyarsághoz. In: *Görögkatholikus Tanító*, 1-2.
- Blau, P. és Duncan, O.(1967): A rétegződés folyamata. In: Róbert Péter (szerk.)1988.*Társadalmi mobilitás: hagyomány és új megközelítések* Budapest, Új Mandátum, 131-141..
- Boreczky Ágnes (2000): Kultúraazonos pedagógia. A differenciáláson innen és túl. In: *Új Pedagógiai Szemle*, 50(7-8), 81-92.
- Bourdieu P. (1978): *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Boudon, R. (1974): *Education, opportunity and social inequality*. New York: Wiley.
- Boudon, R. (2003): Beyond Rational Choice Theory. In: *Annual Reviews of Sociology*, 29(4), 1-21.
- Bögre Zsuzsanna (2006): *Asszonysorsok. Ötvenhatos élettörténetek elemzése*. Budapest: Ratio.
- Brennan, P. (2004): The Catholic School and Secularization in Ireland. In: *Etudes irlandaises*. Année 2004, 85-94.
- Brunori, P. (2002): *A Katolikus Egyház*. Budapest: Szent István Társulat.

- Bulman, R. C. és Kirp, D. L. (1999): The shifting politice of school choice. In: Sugarman, S. D. és Kemerer, F. R. (szerk): *School choice and social controversy: Politics, policy and law*. Washington DC: Brooking. 36-67.
- Bryk, A., V. Lee, és P. Holland, és (1993): *Catholic schools and the common good*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Cazden, C. B. és Leggett, E. L. (1981): Culturally responsive education: Recommendations for achieving Lau remedies. In: Trueba, G. (szerk.): *Culture and the bilingual classroom: Studies in classroom ethnography*. Rowley: Newbury. 69-86.
- Chambers, M. (2012): *Students who are not Catholics in Catholic schools: lessons from the Second Vatican Council about the Catholicity of schools*. 186-199. Utolsó le-töltés: <https://doi.org/10.1080/19422539.2012.708174>, (2014. 12. 12.)
- Chubb, J. E. és Moe, T. M. (1990): *Politics, markets, and American's schools*. Washington: The Brooking Institution.
- Coleman, J. S. (1966): *Equality of educational opportunity*. Washington: U. S. Government Printing Office.
- Coleman, J. S., Hoffer, T., és Kilgore, S. (1981). *Public and private high schools: An analysis of high School and beyond a national longitudinal study for the 1980s (NCES Publication No. 82230)*. Washington DC: US Department of Education, National Center for Educational Statistics.
- Coleman, J. és mtsai (1982): *High School Achievement: Public, Catholic and Private Schools Compared*. New York: Basic Books.
- Coleman, J. és Hoffer, T. (1987): *Public and privat high schools. Impact of communities*. New York: Basic Books.
- Coleman, J. (1990a): *Foundations of Social Theory*. Cambridge: Harvard University Press.
- Coleman, J. S. (1990b): Schooling and equality. In: Colemans: *Equality and achivement in Education*. San Francisco: Westview Press. 309-314.

- Convey, J. (1991): *Catholic Schools Make a Difference: Twenty-five Years of Research*. Washington: National Catholic Educational Association
- Cookson, J. P. W. (2002): Privatization and educational equity: Can market create a just school system? In: *Current Issues in Comparative Education*, 1(2), 57-64.
- Csejoszki Mihály (2012a): Katolikus nevelés a politikai diktatúra oktatási rendszerében – a pannonhalmi bencés gimnázium oktatásszociológiai vizsgálata (1950–1990). In: *Magyar Pedagógia*, 112(3), 149-166.
- Csejoszki Mihály (2012b): Egyházi szerepvállalás: Iskolaátadások a Csereháton. In: Buda András (szerk.): *Interdiszciplináris pedagógia és a felsőoktatás alakváltozásai*. Debrecen: Kiss Árpád Archívum Könyvtára. 130-138.
- Dobszay János (2005): *Állam, egyházak Magyarországon. 1989-2004*. Budapest: Egyházforum.
- Dejarnett, S.(2008): *School choice and (ir)rational parent*. Georgetown Journal of Poverty Law and Policy, 15.
- Denig, S. J. és Dosen A. J. (2013): The Mission of the Catholic School in the Pre-Vatican II Era (1810-1962) and the Post-Vatican II Era (1965-1995): Insights and Observation for the New Millennium. In: *Catholic Education: A Journal of Inquiry and Practice*, 13(2), 135-156. Utolsó letöltés: <http://files.eric.ed.gov/full-text/EJ934040.pdf> (2016. 12. 12.)
- Dosen, A. (2003): Catholic Schools Still Make a Difference: Ten Years of Research 1991-2000. In: Hunt, T. C., Ellis, A. J. és Ronald, J. (szerk.): *Catholic Education: A Journal of Inquiry and Practice*, 6(4), 524-527.
- Dronkers, J. és Avram, S. (2015): What can international comparison teach us about school choice and non-governmental schools in Europe? .In: *Comparative Education*, 2015 vol. 51, 118-132.
- Durkheim, E.(1967): *Nevelés és szociológia*. Budapest, Tankönyvkiadó

- E. F. (1924): Egyházmegyénk tanügyi viszonyai az első évtizedben. In: Magyar Görög-katolikusok Országos Szövetsége Szervező Bizottság (szerk.): *Máriapócsi Nap-tár*. Nyíregyháza: Jóba Elek Könyvnyomdája. 67-72.
- Ember Győző (1947): A munkácsi görög katolikus püspökség lelkészségeinek 1747. évi összeírása In: *Regnum Egyháztörténeti Évkönyv*. Budapest: Szent István Társulat. 95-116.
- Erdős István (szerk.) (2015): Boldogasszony Iskolanővérek magyar tartományának története. In: *Acta Historica Hungarica*, 2.
- Farkas Mária (2008): *Történelemtanítás a népiskolákban a dualizmus kori Magyarországon*. Budapest: Trezor Kiadó.
- Fedor Tibor (1995): Az egyházi ingatlanrendezés és a magyar iskolarendszer. In: *Új Pedagógiai Szemle*, 11. 40-49.
- Ferge Zsuzsa (1978): Utószó In: P. Bourdieu: A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése. Budapest: Gondolat.
- Fináczy Ernő (1899): *A magyarországi közoktatás története Mária Terézia korában*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.
- Fleming, T. (2018): High School Options and Post-Secondary Student Success: The Catholic School Advantage. In: *Journal of Catholic Education*, 21 (2), 1-25..
- Forray R. Katalin (1976): *Az iskolakörzetiesítés társadalmi hatásai*. Egyetemi doktori értekezés. Szeged: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar.
- Földvári Mónika és Rosta Gergely (1998): A modern vallásosság megközelítési lehetőségei. In: *Szociológiai Szemle*, 1. 127-138.
- Földvári Mónika (2016): Vallásosság és család. In: Földvári Mónika és Tomposné Hakkel Tünde (szerk.): *Riport a családkról*. Budapest: L'Harmattan Kiadó. 181-223.

- Frabutt, M. és Nuzzi, R., Hunt, T. és Solic, A. (2008): Catholic Education: A Journal of Inquiry and Practice: A Ten-Year Retrospective Review of Catholic Educational Research In: *Catholic Education, a journal of inquiry and practice*. 11(4), 428-441.
- Frigy Szabolcs (2012): A felekezeti iskolák hozzáadott értéke. In: *Keresztény szó*, 23(2), oldalszám.
- Gaszó Ferenc (1988): *Megújuló egyenlőtlenségek*. Budapest: Kossuth Kiadó.
- Gáti Annamária (2010): Társadalmi háttér és mobilitás. In: Garai Orsolya, Horváth Tamás, Kiss László, Szép Lilla, Veroszta Zsuzsanna (szerk.): *Társadalmi háttér és mobilitásdiplomás pályakövetés IV. – Tematikus tanulmányok*. Budapest: Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. 155-177.
- Gebri József (1936): Tankönyveink. In: Gróh István, Mikulich Károly, Reskó János (szerk.) *Görögkatolikus Szemle*, **8**. Budapest. 4.
- Gereben Ferenc – Lukács Ágnes (2013): *Fogom a kezét és együtt emelkedünk. Tanulmányok és interjúk a romaintegrációról*. Budapest: Faludi Ferenc Akadémia.
- Gewirt, S., Ball, S. és Bowe, R. (1995): *Markets, choice and equity in education*. Buchingam: Open University Press.
- Gianone András (2015): *A katolikus oktatás helyzete Európában és Magyarországon*. 1-15. Utolsó letöltés: http://ignacipedagogia.hu/wp-content/uploads/2017/03/Gianone-Andr%C3%A1s_-Katolikus-oktat%C3%A1s-helyzete-Mo-on-1.pdf (2018. 09. 20.)
- Goldring, E. és Rowley, J. (2006): “*Parent preferences and parent choices. The Public-Private Decision about School Choice.*” Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association San Francisco, California April 8, 2006.
- Görgőy Rita (2001): Vallásosság és karrier a kommunizmus alatti Magyarországon. In: *Valóság*.(7) 31-49.

- Grace, G. (2002): *Catholic schools: Mission, markets, and morality*. London and New York: Routledge.
- Greeley, A. (1982): *Catholic schools and Minority Students*. New Brunswick: Transaction Books.
- Gyökös Eleonóra (2015): Az iskolák teljesítményének nyomában – az eredményességtől a hozzáadott értékig. In: Szemerszki Marianna (szerk.): *Eredményesség az oktatásban. Dimenziók és megközelítések*. Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. 52-92.
- Györgyi Zoltán (2011): Helyi oktatáspolitikák az ezredforduló után. In: Györgyi Zoltán (szerk.): *Korlátok között szabadon: Demográfiai folyamatok és helyi oktatáspolitikák*. Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. 7-34.
- Halász Gábor (1992): Társadalmi igények és vallásoktatás. In: *Educatio*, **1**. 65-76.
- Halász Gábor (2001): *Az oktatási rendszer*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó.
- Hallinan, M. (1997): Social Foundations of School Choice. In: Saha, L. J. (szerk.): *International Encyclopedia of the Sociology of Education*. Exeter, Elsevier Science Ltd. 365-369.
- Hamilton, M.(1988): *Vallás, ember, társadalom*. Budapest: Aduprint
- Hermann Zoltán és Varga Júlia (2016): Állami, önkormányzati, egyházi és alapítványi iskolák: részarányok, tanulói összetétel és tanulói teljesítmények. In: Kolosi Tamás és Tóth István György (szerk.): *Intézmények, szociális ellátó rendszer*. Budapest: TÁRKI. 313-333.
- Hill, P. (2007): The new political economy of public education: Policy and research. In: Fuhrman, S. H., Cohen, D. L. és Mosher, F. (szerk.): *The state of education policy research*. Mahwah: Nj: Erlbaum. 87-104.
- Hill, P., Jochim A. (2009): Political Perspective on School Choice. In: Berends M., Springer M., Ballou D. és Walberg H. J. (szerk.): *Handbook of research on school choice*. New York: Routledge. 3-17.

- Holme J. J. (2002): Buying homes, buying schools: School choice and the social construction of school quality. In: *Harvard Education Review*, 72(2), 177-205.
- Hunt, T., Joseph E. és J.Nuzzi (2002): *Catholic Schools Still Make a Difference: Ten Years of Research, 1991-2000*. New York: National Catholic Educational Association.
- Hunt, T. O'Brien és T. Walch (2013): *Urban Catholic Education: The Best of Times, the Worst of Times*. New York: Peter Lang.
- Imre Anna (2000): Az iskolai hátrány összetevői. In: *Educatio*, 14(1), 62-72.
- Imre Anna (2002): Szülők és iskola. In: *Educatio*, 2002 (3), 498-503.
- Imre Anna (2003): Kistelepülési iskolák és eredményessége. In: *Iskolakultúra*, 2003. (1), 74-79.
- Imre Anna (2005): A felekezeti középiskolák jellemzői a statisztikai adatok tükrében. In: *Educatio*, 2005.(3), 475-491.
- Inántsý-Pap, Á. – Morvai L. (2015): "Sowing Seeds" and Its Efficiency. Case Study about the Tanoda Programme of the Greek Catholic Church in the Huszár District in Nyíregyháza In: *Acta Universitatis Sapientiae Social Analysis*, 5(2), 127-143.
- Inántsý-Pap Ágnes (2017): A görögkatolikus fenntartású oktatási intézményekben tanuló diákok szüleinek iskolaválasztási döntései. In: Bacskai Katinka (szerk.): *A felekezeti oktatás új negyedszázada*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó University Press. 117-132
- Jancsák Csaba (2016): Egy szakkollégium felsőoktatási eredményességhez való hozzájárulása értékszociológiai megközelítésben. In: Pusztai Gabriella, Bocsi Veronika és Ceglédi Tímea (szerk.): *A felsőoktatás (hozzáadott) értéke: Közelítések az intézményi hozzájárulás empirikus megragadásához*. Budapest: Partium; PPS; Új Mandátum. 328-337.

- Janka György (2012): *A 100 éves Hajdúdorogi Egyházmegye története*. Nyíregyháza: Hajdúdorogi Egyházmegye.
- Jankó Krisztina (2011): *Az iskolakörzetesítés társadalmi hatásai*. Doktori Értekezés. Debrecen: Debreceni Egyetem.
- Jenei Teréz – Kerülő Judit: (2016): Perszonális és szociális kompetenciák szakkollégiumi fejlesztése. In: Pusztai Gabriella, Bocsi Veronika és Ceglédi Tímea (szerk.): *A felsőoktatás (hozzáadott) értéke: Közelítések az intézményi hozzájárulás empirikus megragadásához*. Nagyvárad, Budapest: Partium; PPS; Új Mandátum. 317-327.
- Jordan, C. (1984): Cultural compatibility and the education of ethnic minority children. In: *Educational Research Quarterly*, 8(4), 59-71.
- Juhász Éva (2003): *Sója Miklós öröksége Hodászon*. Debrecen. 134. Letöltés: <http://www.ciganypasztoracio.hu/sites/ciganypasztoracio.hu/files/media-gallery/dokumentum/S%C3%B3ja%20Mikl%C3%B3s%20%C3%B6r%C3%B6ks%C3%A9ge%20Hod%C3%A1szon.pdf> (2016. 09. 19)
- Juhász Éva (2013): Elsők között a pasztorációban – in memoriam Sója Miklós (1912-1996): In: Juhász Éva (szerk.): *Együtt az Isten tenyerén*. Nyíregyháza: Hajdúdorogi Egyházmegye. 3-6.
- Kardos Katalin (2014): Roma/cigány származású hallgatók és a felsőoktatási tehetség-gondozó intézmények kapcsolata. In: *Kapocs*, 13(1), 54-68.
- Katherine, A., Walsh E. és T.Lee-St.John (2016): The Relationship of a Systemic Student Support Intervention to Academic Achievement in Urban Catholic Schools. In: *Catholic Education*, 2016.(5), 114-141.
- Kemény István (1976): *Beszámoló a magyarországi cigányok helyzetével foglalkozó, 1971-ben végzett kutatásról*. Budapest: MTA Szociológiai Kutatóintézete.

- Kertesi, Gábor és Kézdi Gábor (2014): *Iskolai szegregáció, szabad iskolaválasztás és helyi oktatáspolitikai 100 magyar városban*. Budapest: Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek BWP.
- Korzenszky Richárd (1997): Egyházi iskolák a törvénymódosítás után. In: *Új Pedagógiai Szemle*, 47(2), 65-71.
- Kopp Erika (2005): Református középiskolák identitása. In: *Educatio*, 2005. (3), 554-572.
- Kozma János (1922): Kántorképzésünk. In: Kozma János (szerk.): *Görögkatholikus Tudósító*, júniusi szám, Nyírcsászári. **II.** 2-3.
- Kozma János (1926): Hitvallásos iskolák. In: Vaszkó Endre, Kozma János, Dobrenszki Sándor (szerk.): *Görögkatholikus Tudósító*, februári szám, **VI.** Nyíregyháza.
- Kozma Tamás (1985): *Tudásgyár?* Budapest: KJK.
- Kozma Tamás (2005): Egyházi iskolák-interkulturális nevelés. In: *Educatio*, 2005(3), 465-474.
- Lavy, V. (2010): Effects of Free Choice Among Public Schools. In: *The Review of Economic Studies*, 77. 1164-1191.
- Levin, H. (2009): An Economic Perspective on School Choice. In: Berends M., Springer M., Ballou D. és Walberg H. J. (szerk.): *Handbook of research on school choice*. New York: Routledge. 19-34.
- Lin, N. (1999): Building a network theory of social capital. In: *Connections*, 22(1), 28-51.
- Louie, V. (2009): Catholic Schools and Immigrant Students: A New Generation. In: *Teachers College Record*, 8(3), 783-816.
- Luckmann, T.(1996): A láthatatlan vallás. *Magyar Lettre Internationale*, 23,4-7.
- Maney, J., King, C. és Kiely,T.(2017):Who Do You Say You Are. Relationship and Faith in Catholic Schools. In: *Journal of Catholic Education*. 2017.oct.V21

- Marks, H. M. (2009): Perspective on Catholic Schools. In: Berends M., Springer M., Balou D. és Walberg H. J. (szerk.): *Handbook of research on school choice*. New York: Routledge. 479-501.
- Marshalkó Linda (2005): *Görögkatolikus Egyház a kommunista diktatúra idején*. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-és Államtudományi Kar Jogtörténeti Tanszék.
- Martin, S. (2014): Transforming Catholic Education through Research: The American Educational Research Association Catholic Education Special Interest Group. In: *Journal of Catholic Education*, April 2014, 124-130.
- Mátyás József (1937): Tanítók lelkigyakorlata. In: Sereghy László és Mihalovich Sándor (szerk.): *Görögkatolikus Élet*, augusztus-szeptemberi szám. Nyíregyháza. I. 10.
- Merton, R.(1980): *Társadalomelmélet és társadalmi struktúra*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Mészáros István (2000): *A katolikus iskola ezeréves története Magyarországon*. Budapest: Szent István Társulat, Apostoli Szentszék Könyvkiadó.
- Mezey Barna (szerk.) (1986): *A magyarországi cigánykérdés dokumentumokban 1422-1985*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó.
- Meyer J. W. és Rowan, B. (1977): Institutionalized organizations. Formal structure as myth and ceremony. In: *American Journal of Sociology*, 83. 340-363.
- Miller, J (2006): *The Holy See's teaching on Catholic schools*. Atlanta: Solidarity Association.
- Mintron, M. (2000): *Political entrepreneurs and school choice*. Washington: D.C. Georgetown University Press.

- Mohatt, G. és Erickson, F. (1981): Cultural Differences in Teaching Styles in an Odawa School: A sociolinguistic approach. In: Trueba, H., Guthrie, G. és mts. (szerk.): *Culture and the Bilingual Classroom: Studies in Classroom Ethnography*. Rowley: Newbury House. 105-119. Letöltés: <http://eric.ed.gov/?id=ED226877> (2016. 10. 11.)
- Morvai Laura (2015): Nevelési értékrangsorok a nem, az iskolafenntartó és a vallásosság metszetében, In: Pusztai Gabriella és Morvai Laura (szerk.): *Pálya-modell: Igények és lehetőségek a pedagógus-továbbképzés változó rendszerében*. Nagyvárad: Partium Press. 156-168.
- M. T. (1927): A gör.kath.öntudat és a tankönyvkérdés. In: Resko János (szerk.): *Görög-katholikus Tanító*, október-novemberi szám. Sárospatak. 5.
- Nagy Péter Tibor (1995): Egyházi iskolaindítás és az állam az első parlamenti ciklus idején. In: *Magyar Pedagógia*, 95 (3-4), 297-313.
- Óhidy Andrea (2016): A 'roma közösségi kulturális tőke' szerepe roma és cigány nők sikeres iskolai pályafutásban. In: *Magyar Pedagógia*, 116(2), 171-196.
- Perrow, C. (2002): *Szervezet-szociológia*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Petro János (1922): Falusi népiskolák. In: Vaszkó Endre (szerk.): *Görögkatholikus Tudósító*, márciusi szám. Nyíregyháza. 3.
- Pirigyi István (1982): *A görögkatolikus magyarság története*. Nyíregyháza: Görögkatolikus Hittudományi Főiskola.
- Pusztai Bertalan (2005): Discursive Tactics and Political Identity: Shaping Hungarian Greek Catholic Identity at the Turn of the Nineteenth and Twentieth Centuries. In: *National Identities*, 7(2), 117-131.
- Pusztai Gabriella és Torkos Katalin (2001): Roma gyermekkor a Partium területén. In: *Educatio*, 10(3), 584-589.
- Pusztai Gabriella (2004): *Iskola és közösség. Felekezeti középiskolások az ezredfordulón*. Budapest: Gondolat Kiadó.

- Pusztai Gabriella (2005): *Társadalmi háttér és iskolai pályafutás. Egyházak és oktatás.* In: *Educatio*, 14 (3), 534-552.
- Pusztai, Gabriella (2008): *Religion and Values in Education in Central and Eastern Europe.* Debrecen: Center for Higher Education Research and Development.
- Pusztai Gabriella (2009): *A társadalmi tőke és az iskolai pályafutás.* Budapest: Mandátum Kiadó.
- Pusztai Gabriella (2014): Felekezeti oktatás új szerepekben. In: *Educatio*, **1**. 50-67.
- Pusztai Gabriella (2016): A szülők vallásossága mint a hatékony gyermeknevelés. In:
- Földvári Mónika és Tomposné Hakkel Tünde (szerk.): *Riport a családokról.* Budapest: L'Harmattan Kiadó. 427-447.
- Pusztai, G. és Ináncsy-Pap, Á. (2016): An Underground Church-run School During the Communist Rule in Hungary. In: *historia y memoria de la educacion*, 2(4), 177-213.
- Ravasz Levente és Galik Gábor (2002): *Egyházfinanszírozás és normaalkotás.* Budapest: NKOM.
- Rébay Magdolna (2006): A Budapesti Református Gimnázium története (1859–1952). In: Kósa László (szerk.): *Reformátusok Budapesten. Tanulmányok a magyar főváros reformátusságáról. II. kötet.* Budapest: Argumentum Kiadó. 805-840.
- Reskó János (1928): A haladás útján. In: Reskó János (szerk.): *Görögkatholikus Tanító, áprilisi szám.* Sárospatak. 1-2.
- Rézműves Mihályné (2013): „Linaként ismer a közösségem és a pedagógusszakma”. In: *Új Pedagógiai Szemle.* 63(3-4), 7.
- Róbert Péter (1990): Társadalmi mobilitás In: Andorka Rudolf, Kolosi Tamás, Vukovich György (szerk.): *Társadalmi riport 1990.* Budapest: TÁRKI. 356-372.

- Sági Matild (2009): Az iskolaválasztás oksági modellje a racionális cselekvés-elmélet alapján. In: Lannert Judit (szerk.): *Hogyan tovább? Pályaválasztási elképzelések Magyarországon*. Budapest: OKI. 52-57.
- Schneider, M., Teske, P. és Marschall, M. (2000): *Consumer choice and the quality of American schools*. Princeton: Princeton University Press.
- Szabó József (1991): Görög katolikus alapfokú oktatás az 1868-as népoktatási törvény megjelenéséig. In: *Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Szemle*, augusztusi szám. Nyíregyháza.
- Szabó József (1992): Görögkatolikus népoktatás az önkényuralom korától az iskolák államosításáig. In: *Acta Academiae Paedagogicae Nyiregyhaziensis*.
- Szabó László Tamás (1999): A „rejtett tanterv”. In: Meleg Csilla (szerk.): *Iskola és társadalom II*. Pécs: JPTE Tanárképző Intézet Pedagógiai Tanszéke. 120-129.
- Széll Krisztián (2015): Iskolai eredményesség és tanári attitűdök. In: Szemerszki Marianna (szerk.): *Eredményesség az oktatásban. Dimenziók és megközelítések*. Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. 25-49.
- Szántó Konrád (1992): *A kommunizmusnak sem sikerült. A magyar katolikus egyház története 1945-1991*. Miskolc. 18.
- Szemerszki Marianna (1992): Tanárok az egyházi iskolákról. In: *Educatio*, évfolyam(2), 345-348.
- Szigeti Jenő (1992a): Iskola, egyház-verseny. In: *Educatio*, 1(2), 258-259.
- Szigeti Jenő (1992b): Az egyházi iskolák kérdése-belülről. In: Szigeti Jenő, Szemerszki Mariann és Drahos Péter (szerk.): *Egyházi iskolák indítása Magyarországon. – Kutatás közben*. Budapest: Oktatókutató Intézet. 5-11.
- Szilvai Gyula (1937): Hitvédelem az iskolában. In: Sereghy László és Mihalovics Sándor (szerk.): *Görögkatolikus Élet*, augusztus-szeptemberi szám. Nyíregyháza. I. 5.

- Thiec, C. (1995): A descriptive study of organizational culture and climate in selected elementary and secondary parochial schools. In: *UNF Digital Commons*, 1995, 1-95.
- Tomka Miklós (1977): A változó vallásosság mérésének problémái. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 1977/4. 363-376.
- Tomka Mikós (1992): Vallás és iskola. In: *Educatio*, 1(1), 13-25.
- Tomka Miklós (2005): A felekezeti oktatásügy társadalmi megítélése In: *Educatio*, évfolyam(3), oldalszám.
- Tomka Miklós (2008): Balancing between religion and education in modernity In: Pusztai Gabriella (szerk.): *Education and Church in Central and Eastern Europe at first glance; Régió és oktatás; 3*. Center for Higher Education Research and Development, Debreceni Egyetem. 21-26.
- Tóth Elek (1934): A katolikus nevelés. In: Gróh István és Mikula Károly (szerk.): *Görög-Katolikus Szemle*, novemberi szám. Budapest. VI. 3-4.
- Tózsér Endre (2002): Nyilatkozat a keresztény nevelésről. In: Kránitz Mihály (szerk.): *A II. Vatikáni Zsinat negyven év távlatából*. Budapest: Szent István Társulat.
- Udvari István (2001): A munkácsi egyházmegye oktatásügye a XVIII. században. In: Janka György (szerk.): *Örökség és küldetés. 1950-2000*. Nyíregyháza: Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola. 71-81.
- Véghseő Tamás (2012): „... minden utamat már előre láttad” *Görögkatolikusok Magyarországon*. Nyíregyháza: Hajdúdorogi Egyházmegye.
- Weber, M. (1982): *A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme*. Budapest: Gondolat Kiadó
- Zommers, A. (2009): Climate in catholic schools: a comparative study of three types of organizational structures. In: *Western Michigan University, Scholar Works at WMU*, 2009 (4), 1-131.

11. Mellékletek

1. számú melléklet

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola
Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

SORSZÁM			
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

KÉRDŐÍV

„Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi” című kutatáshoz

Tisztelt Szülők!

A Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Programja tudományos kutatást végez a görögkatolikus fenntartású oktatási intézményekbe járó tanulók szülei körében, amelynek célja az intézménnyel kapcsolatos elvárások, igények és tapasztalatok feltérképezése. Az adatfelvétel teljes körű, valamennyi görögkatolikus oktatási intézmény 1., 3. és 6.évfolyamos tanulójának szüleihez eljuttatjuk a kérdőívet.

A kérdőív névtelen, így azon semmilyen személyes adatot (név, gyermek neve, nem, stb.) nem szükséges feltüntetni. A válaszokat nem egyedileg, hanem összesítve, statisztikai módszerekkel értékeljük. A válaszadás módját minden kérdésnél külön jelöljük (bekarikázás, pontozás, stb.) Ha Önöknek több gyermeke is jár az intézménybe, akkor közülük csak a legidősebb kap kérdőívet, a válaszok is mindig rá kell, hogy vonatkozzanak. Amennyiben Önök nem vér szerinti szülők, az alábbi kérdések mindig azokra vonatkoznak, akik a gyermekkel egy háztartásban élnek, tehát nevelőszülőkre, gondviselőkre. A szürke mezőt kérjük, hagyják üresen!

Az első évfolyamos szülőknek azokra a kérdésekre nem kell válaszolni, ami az eddigi tapasztalatokról kérdez, hiszen elsős szülőként szeptemberben nem rendelkeznek tapasztalatokkal.

Ezúton szeretnénk felkérni Önöket arra, hogy vegyenek részt felmérésünkben, válaszoljanak kérdéseinkre. A kérdőív kitöltésével hozzájárulnak ahhoz, hogy a görögkatolikus közoktatási intézmények a szülői igények és vélemények ismeretében végezzék oktatási és nevelői munkájukat.

2015. szeptember

Prof. Pusztai Gabriella doktori iskola vezető

Inántsy Pap Ágnes PhD.hallgató

1. Gyermek melyik tanévtől tanulója ennek az oktatási intézménynek?

Kérjük, egészítse ki az évszámot!

V1	
----	--

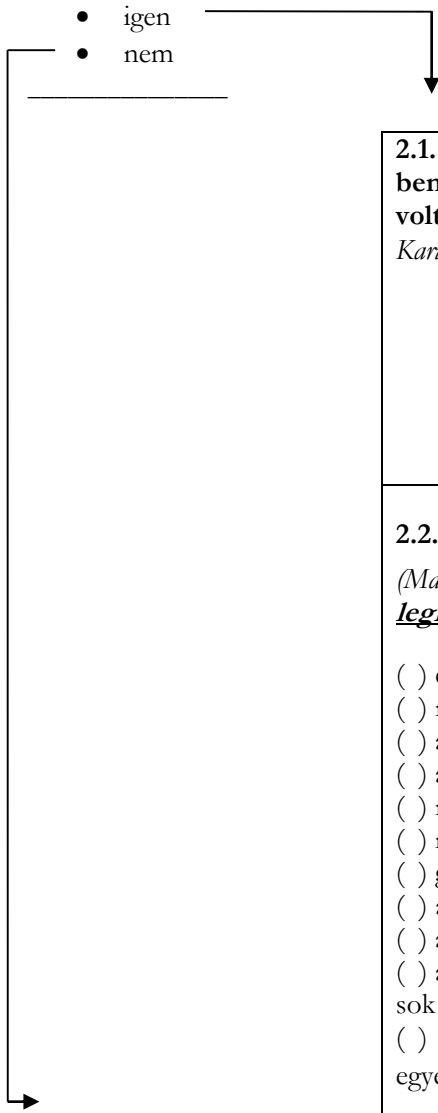
20

2. Gyermek folytatott-e korábban más közoktatási intézményben/iskolában tanulmányokat?

Karikázza be a megfelelő választ!

V2	
----	--

- igen
- nem

2.1. Amennyiben más közoktatási intézményben is tanult gyermeke, az milyen fenntartású volt?

Karikázza be a megfelelő választ!

- állami, önkormányzati fenntartású iskola
- felsőoktatási intézmény gyakorlóiskolája
- felekezeti/egyházi fenntartású iskola
- alapítványi fenntartású iskola
- nem tudom

V2.1	
------	--

2.2. Mi volt az oka az iskolaváltásnak?

(Maximum 3 választ jelölhet meg X-szel, de kérem, a legfontosabb szempontot húzza is alá!)

- () elköltözés
- () rossz iskolai felszereltség, tárgyi feltételek
- () alacsony színvonalú oktatás
- () az iskola elfogadhatatlan pedagógiai programja
- () rossz iskolai légkör a tanulók között
- () nagyon eltérő képességű tanulók egy osztályban
- () gyenge képességű gyerekek túl nagy száma
- () a pedagógusok fásult, közönyös viselkedése
- () a vallásos oktatás hiánya
- () az iskola által nyújtott délutáni plusz foglalkozások hiánya
- ()
- egyéb:.....
-

V2.2.1	
V2.2.2	
V2.2.3	
V2.2.4	

3. Gyermeke jelenleg hányadik évfolyamon tanul?

(Kérjük, írja be az évfolyam számát!)

V3	
----	--

4. Gyermeke a lakhelyükhöz, illetve körzetükhöz tartozó iskolába jár-e?

Karikázza be a megfelelő választ!

- igen
- nem
- nem tudom

V4	
----	--

5. Ön szerint ez az iskola...

Karikázza be a megfelelő választ!

- Görögkatolikus Egyház által alapított
- korábban önkormányzati fenntartású iskola volt
- nem tudom

V5	
----	--

6. Kinek, illetve kiknek a javaslatára választották ezt az iskolát?

(Kérjük, rangsorolja a 3 legfontosabb információforrást, oly módon, hogy 1-est írjon a legfontosabb, 2-est írjon a második legfontosabb, és 3-ast írjon a harmadik legfontosabb válaszlehetőség elé!)

- [.....] édesapja
- [.....] édesanyja
- [.....] nagyszülei
- [.....] testvére
- [.....] lelkésze/papja
- [.....] más rokon
- [.....] barátai/ismerősei
- [.....] kollégák
- [.....] önállóan döntött így
- [.....] az ott tanító tanárok javasolták
- [.....] az óvodában ezt az iskolát javasolták
- [.....] az egyházközségi tagok ezt javasolták a templomból
- [.....] gyermekem javasolta ezt az iskolát
- [.....] más iskolában tanító tanárok ajánlották
- [.....] egyéb, és pedíg:

V6.1	
V6.2	
V6.3	

7. Kit kérdezett meg először arról, hogy melyik iskolába lenne érdemes beíratni a gyermekét?

Kérjük, írja a szövegdobozba választát!

V7	
----	--

8. Milyen információforrást, illetve milyen adatokat használt fel az iskoláról az iskolaválasztás során a személyes tudakozódáson túl?

(Kérjük, rangsorolja a 3 legfontosabb információforrást, oly módon, hogy 1-est írjon a legfontosabb, 2-est írjon a második legfontosabb, és 3-ast írjon a harmadik legfontosabb válaszlehetőség elé!)

- [.....] iskolában tett személyes látogatás (bemutató nap)
- [.....] tévében, rádióban hallott információk alapján
- [.....] az iskolatújságot olvastam
- [.....] az iskola eredményeinek tanulmányozása az interneten
- [.....] csak személyes kapcsolatokon keresztül informálódtam az iskoláról
- [.....] egyáltalán nem informálódtam előzetesen az iskoláról

V8.1	
V8.2	
V8.3	

9. Ki vagy mi volt a leghitelesebb információforrás az iskoláról eddig szerzett tapasztalatai alapján?

Kérjük, írja a szövegdobozba választát!

V9	
----	--

10. Volt-e, aki ellenezte az iskolaválasztást?

Több választ is jelölhet! A megfelelőnek tartott válaszokat a zárójelbe írt X-szel jelölheti, amit nem választana, kérjük, hagyja üresen!

- [.....] édesapja
- [.....] édesanyja
- [.....] nagyszülei
- [.....] testvére
- [.....] lelkésze/papja
- [.....] más rokon
- [.....] barátai/ismerősei
- [.....] gyermekem óvónője
- [.....] egyházközségi tagok
- [.....] más iskolában tanító tanárok
- [.....] senki sem ellenezte
- [.....] egyéb, éspedig:

V10.1	
V10.2	
V10.3	
V10.4	
V10.5	
V10.6	
V10.7	
V10.8	
V10.9	
V10.10	
V10.11	
V10.12	

11. Mikor döntötték el, hogy ebbe az iskolába íratják be a gyermeküket?*Karikázza be a megfelelő választ!*

V11	
-----	--

- már a gyermek születésekor tudtuk, hogy ebbe az iskolába fogjuk beírtni
- a gyermek bölcsődés korában
- az óvodás évek elején
- az utolsó óvodás évben
- az utolsó pillanatban, amikor be kellett adni a jelentkezést

12. Máshová is beadták a jelentkezést ezen az iskolán kívül?*Karikázza be a megfelelő választ!*

V12	
-----	--

- igen
- nem

13/A. Mennyire tartotta fontosnak az alábbi szempontokat az iskolaválasztás során?*Kérjük, értékelje a felsorolt állításokat a következő módon:**1 = egyáltalán nem fontos, 2 = inkább nem fontos, 3 = inkább fontos, 4 = nagyon fontos**Minden állítást értékeljen valamelyik szám bekarikázásával!*

Iskolaválasztási szempontok	<i>egyáltalán nem fontos</i>	<i>inkább nem fontos</i>	<i>inkább fontos</i>	<i>nagyon fontos</i>		
a lakóhely közelsége	1	2	3	4	V13.1	
keresztény elvek mentén folyik itt az oktatás	1	2	3	4	V13.2	
ezt az iskolát ismerem	1	2	3	4	V13.3	
a szomszéd gyerekek is idejárnak	1	2	3	4	V13.4	
az iskola belvárosi/falu központjában lévő elhelyezkedése	1	2	3	4	V13.5	
ebben az iskolában nem olyan szigorúak a tanárok	1	2	3	4	V13.6	
az iskola tömegközlekedéssel (busszal, villamossal, stb.) jól megközelíthető	1	2	3	4	V13.7	
az iskola hírneve	1	2	3	4	V13.8	
ugyanabban az értékrendben nevelnek, ami otthon van nálunk	1	2	3	4	V13.9	
biztos voltam benne, hogy ide felveszik a gyerekeimet	1	2	3	4	V13.10	

Iskolaválasztási szempontok	<i>egyáltalán nem fontos</i>	<i>inkább nem fontos</i>	<i>inkább fontos</i>	<i>nagyon fontos</i>		
a tanári kar tagjainak nagy része vallásos, templomba járó ember	1	2	3	4	V13.11	
ez az iskola megvédi a gyermekemet a külvilág veszélyeitől	1	2	3	4	V13.12	
az iskola befogadó jellege a szegényebb rétegekkel szemben	1	2	3	4	V13.13	
az iskola újszerű épülete és felszereltsége	1	2	3	4	V13.14	
az iskolában folyó magas színvonalú oktatás	1	2	3	4	V13.15	
a gyerekeim barátai is ezt az iskolát választották	1	2	3	4	V13.16	
máshova nem vették volna fel a gyermekemet	1	2	3	4	V13.17	
nem hajtják túl a gyerekeket a tanulással, inkább kiegyensúlyozott gyerekeket akarnak nevelni	1	2	3	4	V13.18	
hangsúlyozott művészeti/zenei képzés	1	2	3	4	V13.19	

13/B. Mennyire tartotta fontosnak az alábbi szempontokat az iskolaválasztás során?

Kérjük, értékelje a felsorolt állításokat a következő módon:

1 = egyáltalán nem fontos, 2 = inkább nem fontos, 3 = inkább fontos, 4 = nagyon fontos

Minden állítást értékeljen valamelyik szám bekarikázásával!

Iskolaválasztási szempontok	<i>egyáltalán nem fontos</i>	<i>inkább nem fontos</i>	<i>inkább fontos</i>	<i>nagyon fontos</i>		
ebből az iskolából könnyű lesz a továbbtanulás	1	2	3	4	V13.20	
jó sportolási lehetőségek vannak	1	2	3	4	V13.21	
itt nem kérnek olyan sok osztálypénzt és nem kerül olyan sokba ez az iskola a szülőknek	1	2	3	4	V13.21	
a körzetben ez az egyetlen iskola, ahova beírást kaptam a gyermekemet	1	2	3	4	V13.22	
a gyermekem óvodájából több gyerek is választotta ezt az iskolát	1	2	3	4	V13.23	
a gyermekem hittanos társai is ide járnak az egyházközségből	1	2	3	4	V13.24	

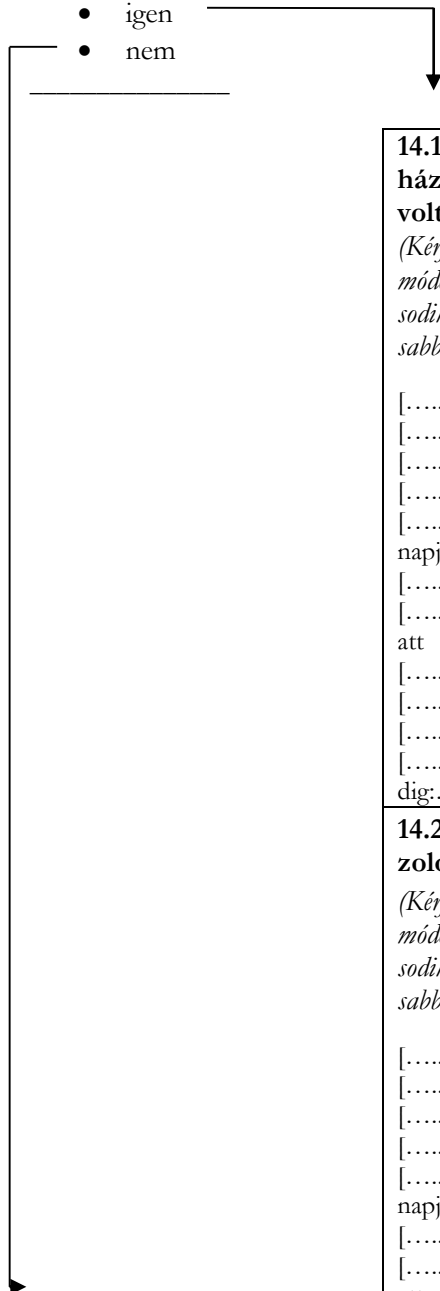
Iskolaválasztási szempontok	<i>egyáltalán nem fontos</i>	<i>inkább nem fontos</i>	<i>inkább fontos</i>	<i>nagyon fontos</i>		
a pap/lelkész ajánlotta	1	2	3	4	V13.25	
kevesebb hátrányos helyzetű tanuló van	1	2	3	4	V13.26	
korrepetálás, plusz gyakorlás lehetősége	1	2	3	4	V13.27	
a helyi görögkatolikus gyülekezethez kapcsolódik ez az iskola	1	2	3	4	V13.28	
a helyi templomba járó szülők ebbe az iskolába íratják be a gyerekeiket	1	2	3	4	V13.29	
roma tanulók magasabb létszáma	1	2	3	4	V13.30	
nem csak nagyon gazdag, elit gyerekek járnak ebbe az iskolába	1	2	3	4	V13.31	
én is ebbe az iskolába jártam	1	2	3	4	V13.32	
minden gyermek egyenlő eséllyel indul ebbe az iskolába, attól függetlenül, hogy gazdag vagy szegény	1	2	3	4	V13.33	
ebben az iskolában a rossz magaviseletű gyereket „megjavítják”	1	2	3	4	V13.34	
mert itt folyik csak hiteles görögkatolikus elvek mentén történő nevelés	1	2	3	4	V13.35	
vallásos nevelés (hittanóra, templomba járás, lelkigyakorlatok stb.)	1	2	3	4	V13.36	
egyéb:					V13.37	

14. Az iskolaválasztás során voltak-e fenntartásai azzal kapcsolatban, hogy az iskola egyházi fenntartású?

Karikázza be a megfelelő választ!

V14	
-----	--

- igen
- nem

<p>14.1. Amennyiben voltak fenntartásai az egyházi iskolafenntartással kapcsolatban, mi volt az, amitől a legjobb tartott? <i>(Kérjük, rangsorolja a 3 legfontosabb szempontot, oly módon, hogy 1-est írjon a legfontosabb, 2-est írjon a második legfontosabb, és 3-ast írjon a harmadik legfontosabb válaszlehetőség elé!)</i></p> <p>[.....]túl sok a templomi szertartás [.....] „erőszakos” hittérítő munka [.....]a szülőknek is templomba kell járni [.....]a tanárok túlságosan szigorúak, rugalmatlanok [.....]az egyház túlzottan megjelenik a család mindennapjaiban [.....]szigorú öltözködési normák [.....]a tananyag tartalma torzul a vallási tartalmak miatt [.....]a gyereket túl kritikussá/előítéletessé nevel [.....]csak a legjobb gyerekeket veszik fel [.....]a problémás gyerekeket nem veszik fel [.....]egyéb, éspe- dig:.....</p>	V14.1.1	
	V14.1.2	
	V14.1.3	
<p>14.2. Tapasztalatai alapján mely félelmek igazolódtak be? <i>(Kérjük, rangsorolja a 3 legfontosabb szempontot, oly módon, hogy 1-est írjon a legfontosabb, 2-est írjon a második legfontosabb, és 3-ast írjon a harmadik legfontosabb válaszlehetőség elé!)</i></p> <p>[.....]túl sok a templomi szertartás [.....] „erőszakos” hittérítő munka [.....]a szülőknek is templomba kell járni [.....]a tanárok túlságosan szigorúak, rugalmatlanok [.....]az egyház túlzottan megjelenik a család mindennapjaiban [.....]szigorú öltözködési normák [.....]a tananyag tartalma torzul a vallási tartalmak miatt [.....]a gyereket túl kritikussá/előítéletessé nevel [.....]csak a legjobb gyerekeket veszik fel [.....]a problémás gyerekeket nem veszik fel [.....]egyéb, éspe- dig:.....</p>	V14.2.1	
	V14.2.2	
	V14.2.3	

15. Milyen elvárásai voltak az iskola által biztosított oktatási és nevelési feltételekkel szemben a gyermek iskolába való beíratásakor?

(Kérjük, rangsorolja a 3 legfontosabb szempontot, oly módon, hogy 1-est írjon a legfontosabb, 2-est írjon a második legfontosabb, és 3-ast írjon a harmadik legfontosabb válaszlehetőség elé!)

- [....] infrastrukturálisan jól felszerelt intézmény (szakterem, tornaterem...)
- [....] magas színvonalú oktatás
- [....] kisebb létszámú, csoportbontásban folytatott nyelvoktatás
- [....] differenciált felzárkóztató fejlesztés
- [....] a családi problémákkal érkező gyerek számára plusz gondozás és odafigyelés
- [....] egyénre szabott tehetséggondozás
- [....] jól képzett, felkészült tanárok
- [....] jól nevelt gyerekeanyag
- [....] befogadóbb légkör
- [....] különös figyelmet/támogatást kapnak a szegényebb gyerekek
- [....] külön felzárkóztatást, foglalkozást kapnak a kevésbé jó tanuló gyerekek

V15.1	
V15.2	
V15.3	

16. Milyen elvárásai voltak az iskola nevelési céljaival/elveivel szemben a gyermek *iskolába* való beíratásakor?

(Kérjük, rangsorolja a 3 legfontosabb szempontot, oly módon, hogy 1-est írjon a legfontosabb, 2-est írjon a második legfontosabb, és 3-ast írjon a harmadik legfontosabb válaszlehetőség elé!)

- [....] családi életre nevelés
- [....] tudatos környezeti nevelés
- [....] ne legyen különbség gazdag és szegény gyerek, később gazdag és szegény felnőtt között
- [....] kritikus gondolkodásra nevelje a gyermeket
- [....] fokozottabb érzelmi nevelés
- [....] óvja meg és „vértesse fel” a gyermeket a külvilág veszélyeivel szemben
- [....] teljes ember nevelése (művészeti oktatás is nagy hangsúlyt kap)
- [....] „jó katolikus” nevelés, a társadalom megbecsült tagját nevelje a gyerekek-ből az iskola
- [....] elitképzés
- [....] mások elfogadására és megbecsülésére nevelés
- [....] Isten szemében mindenki egyenlő szemléletre való nevelés
- [....] a kevésbé jó képességű gyerekből is a maximumot hozza ki

V16.1	
V16.2	
V16.3	

17. Milyen elvárásai voltak az iskola vallásos nevelésével szemben a gyermek iskolába való beíratásakor?

(Kérjük, rangsorolja a 3 legfontosabb szempontot, oly módon, hogy 1-est írjon a legfontosabb, 2-est írjon a második legfontosabb, és 3-ast írjon a harmadik legfontosabb válaszlehetőség elé!)

- [....] keresztény értékrendet képviselő tantestület
- [....] rendszeres részvétel a templomi szertartásokon
- [....] hittanóra
- [....] lelkigyakorlatok biztosítása
- [....] egyházi ünnepek megtartása
- [....] görögkatolikus hagyományok megismertetése

V17.1	
V17.2	
V17.3	

18/A. Az eredeti elvárásaihoz képest hogyan teljesültek az alábbi szempontok?

Kérjük, értékelje a felsorolt állításokat a következő módon:

1 = egyáltalán nem teljesült, 2 = inkább nem teljesült, 3 = inkább teljesült, 4 = teljes mértékben teljesült

Minden állítást értékeljen valamelyik szám bekarikázásával!

Szempontok	<i>egyáltalán nem teljesült</i>	<i>inkább nem teljesült</i>	<i>inkább teljesült</i>	<i>teljes mértékben teljesült</i>		
infrastrukturálisan jól felszerelt intézmény (szaktanterem, tornaterem)	1	2	3	4	V18.1	
magas színvonalú oktatás	1	2	3	4	V18.2	
kisebb létszámú, csoportbontásban folytatott nyelvoktatás	1	2	3	4	V18.3	
jól képzett, felkészült tanárok	1	2	3	4	V18.4	
jól nevelt gyerekek	1	2	3	4	V18.5	
befogadóbb légkör	1	2	3	4	V18.6	
családi életre nevelés	1	2	3	4	V18.7	

18/B. Az eredeti elvárásaihoz képest hogyan teljesültek az alábbi szempontok?

Kérjük, értékelje a felsorolt állításokat a következő módon:

1 = egyáltalán nem teljesült, 2 = inkább nem teljesült, 3 = inkább teljesült, 4 = teljes mértékben teljesült

Minden állítást értékeljen valamelyik szám bekarikázásával!

Szempontok	<i>egyáltalán nem teljesült</i>	<i>inkább nem teljesült</i>	<i>inkább teljesült</i>	<i>teljes mértékben teljesült</i>		
tudatos környezeti nevelés	1	2	3	4	V18.8	
fokozottabb érzelmi nevelés	1	2	3	4	V18.9	
kritikus gondolkodásra nevelés	1	2	3	4	V18.10	
teljes ember nevelése	1	2	3	4	V18.11	
keresztény értékrendet képviselő tantestület	1	2	3	4	V18.12	
rendszeres részvétel a templomi szertartásokon	1	2	3	4	V18.13	
hittanóra	1	2	3	4	V18.14	
lelkigyakorlatok biztosítása	1	2	3	4	V18.15	

Szempontok	<i>egyáltalán nem teljesült</i>	<i>inkább nem teljesült</i>	<i>inkább telje- sült</i>	<i>teljes mértékben teljesült</i>		
egyházi ünnepek megtartása	1	2	3	4	V18.16	
görögkatolikus hagyományok megismertetése	1	2	3	4	V18.17	
a családi problémákkal érkező gyerek számára plusz gondozás és odafigyelés	1	2	3	4	V18.18	
különös figyelmet/támogatást kapnak a szegényebb gyerekek	1	2	3	4	V18.19	
külön felzárkóztatást, foglalkozást kapnak a kevésbé jól tanuló gyerekek	1	2	3	4	V18.20	
ne legyen különbség gazdag és szegény gyerekek, később gazdag és szegény felnőtt között	1	2	3	4	V18.21	
óvja meg és „vérteljesse fel” a gyermeket a külvilág veszélyeivel szemben	1	2	3	4	V18.22	
„jó katolikus” nevelés, a társadalom megbecsült tagját nevelje a gyerekekből az iskola	1	2	3	4	V18.23	
elitképzés	1	2	3	4	V18.24	
mások elfogadására és megbecsülésére nevelés	1	2	3	4	V18.25	
Isten szemében mindenki egyenlő szemléletre való nevelés	1	2	3	4	V18.26	
a kevésbé jó képességű gyerekből is a maximumot hozza ki	1	2	3	4	V18.27	

19. Véleménye szerint különbözik-e egy görögkatolikus iskola nem egyházi fenntartású iskoláktól?

Karikázza be a megfelelő választ!

V19	
-----	--

- igen
- nem
- nem tudom, nincs ilyen tapasztalatom

19.1. Amennyiben véleménye szerint a görögkatolikus iskolák különböznek nem egyházi fenntartású iskoláktól, akkor ez elsősorban miben nyilvánul meg?

Írjon 5-6 jellegzetességet a görögkatolikus iskolákról az állami fenntartású iskolákkal összehasonlítva!

Pozitívumok:

Negatívumok:

V19.1.1	
V19.1.2	
V19.1.3	
V19.1.4	

20. Véleménye szerint különbözik-e egy görögkatolikus iskola más felekezeti fenntartású iskolától?

Karikázza be a megfelelő választ!

V20	
-----	--

- igen
- nem
- nem tudom, nincs ilyen tapasztalatom

20.1. Amennyiben véleménye szerint a görögkatolikus iskolák különböznek más felekezet által fenntartott iskoláktól, akkor ez elsősorban, miben nyilvánul ez meg?

Írjon 5-6 jellegzetességet a görögkatolikus iskolákról más felekezeti fenntartású iskolákkal összehasonlítva!

Pozitívumok:

Negatívumok:

V20.1.1	
V20.1.2	
V20.1.3	
V20.1.4	

21. Gyermekének otthoni barátai vallásos családi háttérből érkeznek?

Karikázza be a megfelelő választ!

V21	
-----	--

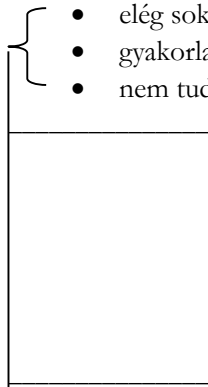
- igen, teljes mértékben
- jórészt igen
- nagyobb részt nem
- egyáltalán nem
- nem tudom

22. Megítélése szerint az Önök otthoni nevelési elvei összhangban vannak-e az iskola által képviseltekkel?

Karikázza be a megfelelő választ!

V22	
-----	--

- igen, teljes mértékben
- nagyjából igen
- elég sok különbség van a kettő között
- gyakorlatilag különböző a kettő
- nem tudom megítélni

22.1. Amennyiben van eltérés az otthoni és az iskolai nevelési elvek között, akkor az alábbi állítások közül melyikhez áll közelebb?

Karikázza be a megfelelő választ!

- az iskola szigorúbb, a szülői ház engedékenyebb
- a szülői ház szigorúbb, az iskola engedékenyebb

V22.1	
-------	--

23. Segíti-e az iskola a szülőket a gyermekük vallásos nevelésével kapcsolatos kérdésekben?

Karikázza be a megfelelő választ!

V23	
-----	--

- igen
- nem
- nem is igénylem a segítségét

24. Milyen típusú családban él a gyermekük?

Karikázza be a megfelelő választ!

V24	
-----	--

- teljes családban, vér szerinti szülővel
- csak édesanyjával
- csak édesapjával
- édesanyjával és nevelőapával
- édesapjával és nevelőanyával
- nevelőszülővel
- egyéb, és pedig:

25. Újra beíratná-e gyermekét ebbe az iskolába?

Karikázza be a megfelelő választ!

V25	
-----	--

- igen
- nem
- nem tudom
- egyéb, éspedig:

26. Önök egyházi iskolába jártak?

Karikázza be a megfelelő választ!

<i>Édesapa</i>			<i>Édesanya</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • igen • nem 	V26.1		<ul style="list-style-type: none"> • igen • nem 	V26.2	

27. Önök milyen felekezethez tartoznak?

Karikázza be a megfelelő választ!

<i>Édesapa</i>			<i>Édesanya</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • római katolikus • görögkatolikus • református • evangélikus • egyéb, éspedig: • semmilyen 	V27.1		<ul style="list-style-type: none"> • római katolikus • görögkatolikus • református • evangélikus • egyéb, éspedig: • semmilyen 	V27.2	

28. Hogyan jellemeznék Önök magukat, melyik állítás igaz Önökre?

Karikázza be a megfelelő választ!

<i>Édesapa</i>			<i>Édesanya</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • vallásos vagyok az egyház tanításai szerint • vallásos vagyok a magam módján • nem tudom eldönteni, hogy vallásos vagyok-e vagy nem • nem vagyok vallásos • elutasítom a vallást 	V28.1		<ul style="list-style-type: none"> • vallásos vagyok az egyház tanításai szerint • vallásos vagyok a magam módján • nem tudom eldönteni, hogy vallásos vagyok-e vagy nem • nem vagyok vallásos • elutasítom a vallást 	V28.2	

29. Milyen gyakran vesznek részt egyházi szertartásokon?

Karikázza be a megfelelő választ!

V29	
-----	--

- minden nap
- hetente egyszer
- minden vasárnap
- havonta egyszer
- csak a nagy ünnepek alkalmával (karácsony, húsvét)

30. Mi az Önök legmagasabb iskolai végzettsége?

<i>Édesapa</i>			<i>Édesanya</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • befejezetlen általános iskola • általános iskola • szakmunkásképző, szakiskola • szakközépiskola • gimnázium, technikum • egyetem, főiskola 	V30.1		<ul style="list-style-type: none"> • befejezetlen általános iskola • általános iskola • szakmunkásképző, szakiskola • szakközépiskola • gimnázium, technikum • egyetem, főiskola 	V30.2	

31. Hány 18 év alatti gyermeket nevelnek Önök?

Kérjük, írja be a gyermekek számát!

V31	
-----	--

32. Mi a jelenlegi munkaerő-piaci helyzetük?

<i>Édesapa</i>			<i>Édesanya</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • munkaviszonyban áll • vállalkozói tevékenységet folytat • alkalmi munkából él • regisztrált álláskereső/köz-munkás • GYES/GYED • öregségi nyugdíjas • rokkantsági nyugdíjas • eltartott 	V32.1		<ul style="list-style-type: none"> • munkaviszonyban áll • vállalkozói tevékenységet folytat • alkalmi munkából él • regisztrált álláskereső/köz-munkás • GYES/GYED • öregségi nyugdíjas • rokkantsági nyugdíjas • eltartott 	V32.2	

Köszönjük válaszait!

Faktorsúlyok táblázata

	az egyház- községi kapcsolati hálót előnyként megjelelő	minima- lista	meritok- rata	a gyerek kapcsolati hálóját előtérbe helyező	a tudatos vallást ki- emelő
helyi görögkatoli- kus gyülekezethez kapcsolódik ez az iskola	,784				
a helyi templomba járó szülők ebbe az iskolába íratják be a gyerekeiket	,649				
a pap	,392				
ebben az iskolá- ban nem olyan szi- gorúak a tanárok		,635			
máshova nem vet- ték volna fel a gye- rekeket		,545			
itt nem kérnek olyan sok osztály- pénzt és nem kerül olyan sokba		,543			
az iskola belvárosi elhelyezkedésű		,540			
az iskola tömeg- közlekedéssel (busszal, villamos- sal stb.) jól megkö- zelíthető		,505			
a lakóhely közeli- sége		,404			
ebből az iskolából könnyű lesz a to- vábbtanulás			,656		
az iskolában folyó magas színvonalú oktatás			,637		
az iskola hírneve'			,566		

	az egyház- községi kapcsolati hálót előnyként megjелеlő	minima- lista	meritok- rata	a gyerek kapcsolati hálóját előtérbe helyező	a tudatos vallást ki- emelő
az iskolaválasztási szempont- jó sportolási lehetőségek vannak			,511		
'az iskola újszerű épülete és felszereltsége'			,446		
ez az iskola megvédi a gyermeket a külvilág veszélyeitől			,443		
minden gyermek egyenlő eséllyel indul ebben az iskolában			,378		
ebben az iskolában a rossz magaviseletű gyereket megjavítják			,365		
a gyermekem óvodájából több gyerek is ezt választotta				-,770	
a gyerekek barátai is ezt az iskolát választották				-,618	
'V13.24. az iskolaválasztási szempont- a gyermekem hittanosa is ide jár az egyházközségből				-,610	
a szomszéd gyerekei is idejárnak				-,406	
vallásos nevelés (hittanóra, templomba járás, lelki gyakorlatok)					,826
keresztény elvek mentén folyik itt az oktatás					,804

	az egyház- községi kapcsolati hálót előnyként megjелеlő	minima- lista	meritok- rata	a gyerek kapcsolati hálóját előtérbe helyező	a tudatos vallást ki- emelő
a tanári kar tagja- inak nagy része vallásos, temp- lomba járó					,692
ugyanabban az ér- tékrendben nevel- nek, ami otthon van nálunk					,505
mert itt folyik csak hiteles görögkato- likus elvek mentén történő nevelés					,463

Absztrakt

A 21. században az egyházi fenntartású oktatási intézmények társadalmi funkciója átrendeződőben van. A nemzetközi összehasonlítás alapján megfogalmazható, hogy három szempont határozza meg, hogy az egyházak/felekezetek milyen szerepet töltenek be az adott ország oktatási rendszerében. Egyrészt az adott ország felekezeti struktúrája, másrészt az egyházaknak az állam által finanszírozott oktatásban való hagyományos szerepvállalása, intézményhálózatuk kiterjedtsége, harmadrészt a felekezeti iskolák szervezeti, pedagógiai autonómiája és kultúrája (Dronkers és Avram 2014, Pusztai-Bacskai 2015).

A globalizáció egyik következményeként csökken az egyházián vallásos hívők száma, míg a maguk módján vallásosak aránya folyamatosan nő. Ennek eredményeképpen az egyházi iskolákkal szembeni elvárások is átalakulóban vannak. Egyes országokban a felekezet iskoláit elsősorban az adott egyház által meghirdetett értékrend miatt választják, a társadalmi kompozíciójuk sokszínűséget tükröz. Máshol a felekezeti iskola összetétele jelentős mértékű társadalmi szelekció nyomát hordozza.

A dolgozatban vizsgált egyház által jelenleg fenntartott iskolahálózatban sokféle sorsú, karakterű intézmény megtalálható, aminek a kialakulásához nagyban hozzájárult a görögkatolikus egyház identitása, illetve történelme. A magyarországi Görögkatolikus Metropólia a katolikus egyházon belüli önálló entitás, amely három saját egyházmegyével és önálló arculattal rendelkezik. Az államosítást megelőző időszakban több mint 140 iskolát tartott fenn, amelyek mindegyike állami kézbe került 1948-ban. Ma már újra több mint 5000 diák tanul görögkatolikus fenntartású oktatási intézményben. Tekintettel arra a tényre, hogy a magyarországi görögkatolikus egyház speciális helyzetben van a soknemzetiségű múltja, területi elhelyezkedése és a katolikus egyházon belül elfoglalt helyzete miatt, meg kívántuk ragadni, hogy ezen egyház oktatási szerepvállalásának milyen történeti gyökerei vannak. A kutatás céljai között szerepelt megvizsgálni a görögkatolikus iskolahálózat kialakulását és identitáskeresésének lenyomatait a korabeli iskolai életben.

Mivel a görögkatolikus oktatási intézmények működésének folyamatossága évtizedekre megszakadt, céljaink között szerepelt megvizsgálni, hogy az államszocializmus évtizedei cezúráját jelentették-e a felzárkóztató pedagógia, a hátrányos helyzetű gyermekek felé fordulás priorizálása tekintetében, azaz végső soron a nevelési alapelvek kontinuitása, átstrukturálódása vagy teljes átrendeződése jellemzi-e a görögkatolikus nevelés elmúlt évszázadát. Figyelembe véve, hogy az 1989 után újraindult iskolahálózat kialakulása számos új feladat elé állította a görögkatolikus egyház – újra iskolafenntartóvá váló – vezetőit, célunk volt értelmezni a jelenlegi iskolai hálózat kialakulása mögötti döntések mélystruktúráját, megvizsgálni az első iskolaátvételek körülményeit valamint bemutatni a jelenleg működő szakmai irányítás logikáját az önkormányzatok, az egyházmegyei fenntartók és az oktatási referensek szemszögéből. Mivel kutatásunk központi kérdése a görögkatolikus iskolák társadalmi és oktatási rendszerbeli funkciójának a vizsgálata, ezért nem elégedtünk meg az egyházi vezetők által megfogalmazott misszió interpretálásával, hanem a jelenlegi görögkatolikus iskolarendszer területi és társadalmi beágyazódásának, a tanulók/családok iskolaválasztási motívumrendszerének, társadalmi háttérének azonosítása volt célunk, valamint annak bemutatása, hogy az egyes társadalmi csoportok hogyan értelmezik a görögkatolikus iskolák pedagógiai küldetését.

A kutatás során az iskolatörténeti részben (1646-1948) a neveléstörténet hagyományosan elfogadott módszerét követtük. Az országos iskolarendszeren belül a görögkatolikus iskolahálózat helyzetének elemzéséhez - részben - a 2011-es Népszámlálás adatain túl, a 2015. évi Országos kompetenciamérés adatait vettük górcső alá, amit saját készítésű adatbázisok alapján elvégzett elemzéseink egészítettek ki. Ezekhez alapul egyrészt a „*Görögkatolikus iskolát választó szülők motivációi*” másrészt a „*Egyházi iskolát választó szülők motivációi*” című kérdőívek adatbázisai szolgáltak. SPSS 21-es programmal végeztük az elemzéseket, kontingenciatáblával, varianciaelemzéssel és faktorelemzéssel dolgoztunk, s a megfelelő statisztikai próbákat alkalmaztuk.

Összességében azt láthatjuk, hogy a görögkatolikus fenntartású iskoláknak a XX. század folyamán kialakult egy olyan nyitottsága és képessége, amely révén választ tudott adni a hátrányos helyzetű tanulói csoportok szükségleteire. Egyrészt mert a görögkatolikus társadalom maga is alacsonyabb társadalmi státusú volt, másrészt mert egy hátrányos helyzetű régióban működik.

A görögkatolikus egyház iskoláinak pedagógiájában egyrészt a felzárkóztató pedagógia kontinuitását, másrészt az ezen a téren jelentkező új társadalmi kihívásokra (pl. cigány/roma tanulók felzárkóztatása) adott érzékeny válasz dominál. Ugyanakkor azt is tapasztaltuk, hogy görögkatolikus iskola széles társadalmi keresztmetszetben értelmezhető, így ezen oktatási és nevelési intézmények társadalmi funkciója az, hogy a sokszínű iskolaválasztóknak releváns pedagógiai értékek mentén differenciáltan nevelje a tanulókat.

Kulcsszavak: egyházi iskolák, iskolaválasztás, iskolaátvételek, általános iskola, felzárkóztatás

Abstract

In the 21st century the social function of education institutions maintained by the Church is being rearranged. Based on the international comparison, it can be claimed that three aspects determine the role of churches / denominations in the education system of the given country. On the one hand, the denominational structure of the given country, on the other hand, the traditional role of churches in the state-funded education, the extent of their institutional network, and thirdly the organizational, pedagogical autonomy and culture of denominational schools (Dronkers and Avram 2014, Pusztai-Bacsikai 2015). As a consequence of globalization, the number of ecclesiastically religious believers is decreasing, while the proportion of the religious in their own way is constantly increasing. As a result of this, the expectations towards ecclesiastical schools are also changing. In some countries the denominational schools are primarily chosen due to the value system proclaimed by the church, and their social composition reflects diversity. Elsewhere, the composition of the denominational school carries a trace of significant social selection.

In the school network currently maintained by the examined Church, there are many kinds of institutions with varied fates and characters, and the identity and history of the Greek Catholic Church has greatly contributed to their development. The Greek Catholic Metropolia in Hungary is an independent entity within which the Catholic Church has its own diocese and independent image. Technically, it is an integral part of the Catholic Church, however its services are performed by the Byzantine rite. In the period before nationalization, it maintained more than 140 schools, all of which got into state hands in 1948. Today more than 5,000 students study in Greek Catholic ecclesiastical education.

Regarding the fact that the Greek Catholic Church in Hungary is in a special position due to its multinational past, its geographical location and its position within the Catholic Church, we wanted to grab the historical roots of the educational role of this Church.

One of the aims of the research is to examine the development of the Greek Catholic school network and the traces of identity searching in contemporary school life. Since the continuity of the functioning of the Greek Catholic educational institutions has been interrupted for decades, it was among our aims to examine whether the decades of state socialism meant censorship to the catch-up pedagogy and the priority of turning to the disadvantaged children, that is, whether the continuity, restructuring or complete rearrangement of the educational principles may characterize the past centuries of Greek Catholic education. Considering that the re-emergence of the school network after 1989, gave a number of new tasks to the leaders - who became school maintainers again - of the Greek Catholic Church, we intended to interpret the deep structure of the decisions behind the development of the current school network, to examine the circumstances of the first school transfer and to present the logic of current professional management from the point of view of local governments, diocesan maintainers and educational referents. Since the central question of our research was the examination of the function of the Greek Catholic schools in the social and educational system, the interpretation of the mission of the Church leaders were not enough for us, but we aimed to identify the territorial and social embedding of the current Greek Catholic school system, and the students'/families' school choosing motif system and social background as well as to present how each social group interprets the pedagogical mission of Greek Catholic schools. During the research, in the school history section (1646-1948) we followed the traditionally accepted method of education history. Within the national school system, in addition to the data of the 2011 census, we analyzed the data of the National Competency Survey of 2015, which was supplemented by analyzes carried out on the basis of own-made databases. Based on these, the databases of the *"Motivations of Parents Choosing a Greek Catholic School"* and the databases of the questionnaires *"Motivations of Parents Choosing an Ecclesiastical School"* were used. We performed the analyzes with the program SPSS 21, worked with contingency tables, analysis of variances and factor analysis, and applied the appropriate statistical tests.

All in all, we can see that the schools maintained by the Greek Catholic Church had an openness and ability during the 20th century to respond to the needs of disadvantaged groups of students. On the one hand, because the Greek Catholic society itself had a lower social status and on the other hand it operates in a disadvantaged region.

In the pedagogy of the schools of the Greek Catholic Church, both the continuity of the catch-up pedagogy and the new social challenges appearing in this field (eg. the catching up of Gypsy/Roman pupils) are dominant.

At the same time, we have also found that the Greek Catholic school can be interpreted in a broad social cross-section, so the social function of these educational and up-bringing institutions is to educate varied students with different pedagogical values.

Keywords: church-run schools, school choice, schools maintainer change, primary school, catching up

Nyilvántartási szám: DEENK/341/2018.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Szilágyiné Inántszy-Pap Ágnes Krisztina
Neptun kód: WDV6D3
Doktori Iskola: Humán Tudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10035696

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (3)

- Inántszy-Pap, Á.:** A görögkatolikus egyház által fenntartott iskolákat választó szülők döntését meghatározó elméletek komparatív elemzése.
In: "Emberközpontú tudomány": a Magyar Tudomány Napja alkalmából 2017. november 13-án rendezett tudományos konferencia anyaga. Szerk.: Nagy Edit, Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza, 97-104, 2018, (A Pedagógiai és Pszichológiai Központ kiadványai, ISSN 2630-8630 ; 1.) ISBN: 9786155073687
- Inántszy-Pap, Á.:** A görögkatolikus fenntartású oktatási intézményekben tanuló diákok szüleinek iskolaválasztási döntései.
In: A felekezeti oktatás új negyedszázada: Tanulmányok Pusztai Gabriella tiszteletére. Szerk.: Bacskai Katinka, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 117-131, 2017, (Oktatóskutatás a 21. században, ISSN 2559-8864 ; 3) ISBN: 9789633186442
- Inántszy-Pap, Á.:** Hátránykompenzáció és értékteremtés a katolikus iskolák küldetésében.
In: Határon innen és határon túl: A magyar nyelvű óvodapedagógus- és tanítóképzés időszerű kérdései. Szerk.: Stark Gabriella, Baranyai Tünde, Szabó-Thalmeiner Noémi, Végh Balázs Béla, Státus Kiadó, Csíkszereda, 206-215, 2014. ISBN: 9786066610360

Idegen nyelvű, külföldi könyvrészletek (1)

- Inántszy-Pap, Á.:** Greek Catholic Schools' Added Values in the most Disadvantaged Micro-regions of Hungary.
In: Case Studies from the Education. Szerk.: Karlovitz János Tibor, International Research Institute, Komárno, 25-32, 2015. ISBN: 9788089691234

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (2)

- Inántszy-Pap, Á.:** Felekezeti iskolaválasztók: négy egyház intézményei = The Choice of Church-based Education: Four Churches and their Schools.
Hung. Educ. Res. J. 7 (Suppl.), 220-235, 2017. ISSN: 2062-9605.

6. **Inántsypap, Á.**: Hátrányos helyzetű gyermekek kezelése a görögkatolikus nevelési és oktatási rendszerben.

Athanasiana. 38, 134-142, 2014. ISSN: 1219-9915.

Idegen nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (2)

7. Puszta, G., **Inántsypap, Á.**: An underground church-run school during the communist rule in Hungary (1948-1990) = Una escuela clandestina de la Iglesia durante el gobierno comunista en Hungría (1948-1990).

Historia y Memoria de la Educación. 4, 177-213, 2016. EISSN: 2444-0043.

DOI: <http://dx.doi.org/10.5944/hme.4.2016.15734>

8. **Inántsypap, Á.**, Morvai, L.: "Sowing Seeds" and its efficiency: case study about the Tanoda Programme of the Greek Catholic Church in the Huszár District in Nyíregyháza (Hungary).

Act. Univ. Sapientiae Soc. Anal. 5 (2), 127-143, 2015. ISSN: 2069-7449.

Magyar nyelvű konferencia közlemények (1)

9. **Inántsypap, Á.**: Elméleti megközelítés a társadalmi felelősség kérdésének vizsgálatához a Görögkatolikus Egyház által fenntartott oktatási rendszerben.

In: A VIII. Nyíregyházi Doktorandusz (PhD/DLA) Konferencia előadásainak közleménye.

Szerk.: Kerekes Benedek, Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza, 115-126, 2015. ISBN: 9786155545528

További közlemények

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (4)

10. **Inántszy-Pap, Á.**: A köz- és felsőoktatásban megvalósuló szakmai nyelvoktatáshoz kapcsolódó instrumentális motiváció megjelenése és jelentősége.
Athanasiana. 37, 174-181, 2013. ISSN: 1219-9915.
11. **Inántszy-Pap, Á.**: A multikulturalizmus mint a szociokulturális hátrányból eredő nyelvi deficit kompenzációjának egyik alapköve.
Athanasiana. 35, 197-206, 2013. ISSN: 1219-9915.
12. **Inántszy-Pap, Á.**: A hátrányos szocio-kulturális környezetből eredő nyelvi integrációs problémák manifesztációja a felsőoktatásban tanuló diákok körében.
Athanasiana. 33-34, 158-162, 2012. ISSN: 1219-9915.
13. **Inántszy-Pap, Á.**: Nyelvtanítás-nyelvtanulás a hátrányos szocio-kulturális környezetből érkező diákok számára az Arany János Tehetség gondozó Program keretein belül.
Új Pedagóg. Szle. 56 (8-9), 76-80, 2010. ISSN: 1215-1807.

Magyar nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (1)

14. **Inántszy-Pap, Á.**: A hátrányos szociokulturális környezet, a motiváció és a sikeres nyelvelsajátítás összefüggéseinek vizsgálata.
Limes. 1, 39-43, 2014. ISSN: 2411-4081.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2018.10.31.

Registry number: DEENK/341/2018.PL
Subject: PhD Publikációs Lista

Candidate: Ágnes Krisztina Inántsyt-Pap Szilágyiné
Neptun ID: WDV6D3
Doctoral School: Doctoral School of Human Sciences
MTMT ID: 10035696

List of publications related to the dissertation

Hungarian book chapters (3)

- Inántsyt-Pap, Á.:** A görögkatolikus egyház által fenntartott iskolákat választó szülők döntését meghatározó elméletek komparatív elemzése.
In: "Emberközpontú tudomány": a Magyar Tudomány Napja alkalmából 2017. november 13-án rendezett tudományos konferencia anyaga. Szerk.: Nagy Edit, Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza, 97-104, 2018, (A Pedagógiai és Pszichológiai Központ kiadványai, ISSN 2630-8630 ; 1.) ISBN: 9786155073687
- Inántsyt-Pap, Á.:** A görögkatolikus fenntartású oktatási intézményekben tanuló diákok szüleinek iskolaválasztási döntései.
In: A felekezeti oktatás új negyedszázada: Tanulmányok Pusztai Gabriella tiszteletére. Szerk.: Bacskai Katinka, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 117-131, 2017, (Oktatóskutatás a 21. században, ISSN 2559-8864 ; 3) ISBN: 9789633186442
- Inántsyt-Pap, Á.:** Hátránykompenzáció és értékteremtés a katolikus iskolák küldetésében.
In: Határon innen és határon túl: A magyar nyelvű óvodapedagógus- és tanítóképzés időszerű kérdései. Szerk.: Stark Gabriella, Baranyai Tünde, Szabó-Thalmeiner Noémi, Végh Balázs Béla, Státus Kiadó, Csíkszereda, 206-215, 2014. ISBN: 9786066610360

Foreign language international book chapters (1)

- Inántsyt-Pap, Á.:** Greek Catholic Schools' Added Values in the most Distadvantegous Micro-regions of Hungary.
In: Case Studies from the Education. Szerk.: Karlovitz János Tibor, International Research Institute, Komárno, 25-32, 2015. ISBN: 9788089691234

Hungarian scientific articles in Hungarian journals (2)

- Inántsyt-Pap, Á.:** Felekezeti iskolaválasztók: négy egyház intézményei = The Choice of Church-based Education: Four Churches and their Schools.
Hung. Educ. Res. J. 7 (Suppl.), 220-235, 2017. ISSN: 2062-9605.

6. **Inántszy-Pap, Á.**: Hátrányos helyzetű gyermekek kezelése a görögkatolikus nevelési és oktatási rendszerben.
Athanasiana. 38, 134-142, 2014. ISSN: 1219-9915.

Foreign language scientific articles in international journals (2)

7. Puzsai, G., **Inántszy-Pap, Á.**: An underground church-run school during the communist rule in Hungary (1948-1990) = Una escuela clandestina de la Iglesia durante el gobierno comunista en Hungría (1948-1990).
Historia y Memoria de la Educación. 4, 177-213, 2016. EISSN: 2444-0043.
DOI: <http://dx.doi.org/10.5944/hme.4.2016.15734>
8. **Inántszy-Pap, Á.**, Morvai, L.: "Sowing Seeds" and its efficiency: case study about the Tanoda Programme of the Greek Catholic Church in the Huszár District in Nyíregyháza (Hungary).
Act. Univ. Sapientiae Soc. Anal. 5 (2), 127-143, 2015. ISSN: 2069-7449.

Hungarian conference proceedings (1)

9. **Inántszy-Pap, Á.**: Elméleti megközelítés a társadalmi felelősség kérdésének vizsgálatához a Görögkatolikus Egyház által fenntartott oktatási rendszerben.
In: A VIII. Nyíregyházi Doktorandusz (PhD/DLA) Konferencia előadásainak közleménye.
Szerk.: Kerekes Benedek, Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza, 115-126, 2015. ISBN: 9786155545528

List of other publications

Hungarian scientific articles in Hungarian journals (4)

10. **Inántszy-Pap, Á.**: A köz- és felsőoktatásban megvalósuló szakmai nyelvoktatáshoz kapcsolódó instrumentális motiváció megjelenése és jelentősége.
Athanasiana. 37, 174-181, 2013. ISSN: 1219-9915.
11. **Inántszy-Pap, Á.**: A multikulturalizmus mint a szociokulturális hátrányból eredő nyelvi deficit kompenzációjának egyik alapköve.
Athanasiana. 35, 197-206, 2013. ISSN: 1219-9915.
12. **Inántszy-Pap, Á.**: A hátrányos szocio-kulturális környezetből eredő nyelvi integrációs problémák manifesztációja a felsőoktatásban tanuló diákok körében.
Athanasiana. 33-34, 158-162, 2012. ISSN: 1219-9915.
13. **Inántszy-Pap, Á.**: Nyelvtanítás-nyelvtanulás a hátrányos szocio-kulturális környezetből érkező diákok számára az Arany János Tehetséggondozó Program keretein belül.
Új Pedagóg. Szle. 56 (8-9), 76-80, 2010. ISSN: 1215-1807.

Hungarian scientific articles in international journals (1)

14. **Inántszy-Pap, Á.**: A hátrányos szociokulturális környezet, a motiváció és a sikeres nyelvelsajátítás összefüggéseinek vizsgálata.
Limes. 1, 39-43, 2014. ISSN: 2411-4081.

The Candidate's publication data submitted to the iDEa Tudóstér have been validated by DEENK on the basis of Web of Science, Scopus and Journal Citation Report (Impact Factor) databases.

31 October, 2018

